

II. URBAN'IN I. HAÇLI SEFERİ PROPAGANDASI

Serpil ılđın

Yüksek Lisans Tezi

Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. H. Veli AYDIN

2019

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

II. URBAN'IN I. HAÇLI SEFERİ PROPAGANDASI

Serpil ÇILGIN

TARİH ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Doç. Dr. Hacı Veli AYDIN

TEKİRDAĞ-2019

Her hakkı saklıdır.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezi çalışmasının bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

24.06.2019
Serpil ÇILGIN

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serpil ÇILĞIN tarafından hazırlanan **II. Urban'ın I. Haçlı Seferi Propagandası** konulu YÜKSEK LİSANS Tezinin Sınavı, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği uyarınca 31.05.2019 günü saat 15.00'da yapılmış olup, tezin kabulüne OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Ayşe KAYAPINAR	Kanaat:	İmza:
Üye:	Prof. Dr. Levent KAYAPINAR	Kanaat:	İmza:
Üye:	Doç. Dr. Hacı Veli AYDIN	Kanaat:	İmza:

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

...../...../20.....

Prof. Dr. Rasim YILMAZ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum, Enstitü : Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü
ABD : Tarih Ana Bilim Dalı
Tez/Proje Başlığı : II. Urban'ın I. Haçlı Seferi Propagandası
Tez/Proje Yazarı : Serpil ÇILGIN
Tez/Proje Danışmanı : Doç.Dr. Hacı Veli AYDIN
Tez/Proje Türü : Yüksek Lisans Tezi, 2019
Sayfa Sayısı : 147

Doğuyla Batının çatışmasındaki en büyük savaşlardan biri din adına yapılan I. Haçlı Seferidir. Papa II. Urban tarafından başlatılmış, Katolik din adamları, Keşiş Peter ve diğer gezgin keşişlerin etkileyici vaazlarıyla büyümüş, düşler ve mucizelerle olgunlaşmıştır. İlahi adalet ve kutsal toprakları özgürleştirmek adına binlerce insan, kadın, çocuk, Musevi, Müslüman, Hristiyan katledilmiştir. Vahşet bu kutsanmış aşkınlık halinin bir diğer yüzü şeklinde ortaya çıkmıştır. Dini, psikolojik ve sosyopolitik bir olgu olarak tarihin akışını değiştirmiş ve etkileri aradan geçen uzun asırlara rağmen devam etmiştir. I. Haçlı Seferi'nde ortaçağ dünyasının en büyük propaganda hareketlerinden biri Papa II. Urban tarafından gerçekleştirilmiştir. II. Urban, propagandasında 'Mesih'in askerliği', 'Tanrının seçilmiş halkı' ve 'kutsal toprakları özgürleştirmek' söylemiyle genç, yaşlı, fakir, zengin, köylü, soylu, şövalye, prens toplumun her tabakasından yüz bine yakın insanı binlerce kilometrelik, vahşet ve ölüm dolu uzun bir yolculuğa çıkmaya ikna etmiştir. Bizans İmparatoru I. Aleksios'un Müslüman Türkler'e karşı yardım çağrısı sadece, seferi başlatan kıvılcımdır. II. Urban'ın önderliğinde Doğuya düzenlenecek bu sefer vesilesiyle hem Hristiyan Birliği yeniden sağlanacak, hem de Roma Kilisesi dini ve politik güç kazanacaktır. Papa II. Urban'ın I. Haçlı Seferi fikri kıyametin yaklaştığı, Mesih'in gelişinden evvel Hristiyanların savaşla özgürleştirilerek, yeryüzünde Hristiyan egemenliğinin kurulması gerektiği fikrine dayanır. Bu propaganda, Hristiyan eskatolojisi ekseninde yapılmıştır. Bir yanda Eski Ahit peygamberi

Musa'ya öykünen Papa, diğer yanda Haçı kuşanarak İsa'ya öykünen Haçlılar, barış adına, Hristiyanların selameti adına şiddeti meşrulaştırmışlardır. Doğu topraklarını elinde tutan Müslüman Arap ve Türkler 'deccal', 'İsa'nın düşmanları' ve 'dinsizler' olarak nitelendirilmişlerdir. I. Haçlı Seferi propagandasında kullanılan temel slogan: Doğudaki Hristiyan kardeşleri dinsizlerin zulmünden kurtarmak; kafirlerin elindeki Kudüs'ü ve kutsal toprakları özgürleştirmektir. Bu ideal uğruna yapılan katliamlar, işkenceler, zulümler, Tanrı adınadır ve hatta Tanrının emridir. Bu çalışmada I. Haçlı Seferi fikrinin oluşumu; Papa II. Urban'ın bu kapsamda yaptığı propaganda çalışmaları ve bu progandanın 15 Temmuz 1099 tarihinde Kudüs'ün Haçlılar tarafından alınışına kadar olan süreçteki etkileri tarihsel bağlamda incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Barış, Haçlı, Mesih, Kudüs, dinsizler.

ABSTRACT

Institution, Institute : Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences
Department : Department of History
Title : The First Crusade Propaganda by Urban II
Author : Serpil ÇILĞIN
Adviser : Assoc. Prof. Dr. Hacı Veli AYDIN
Type of Thesis/Project, : MA Thesis,
Year : 2019
Total Number of Pages : 147

In the conflict between the East and West, the First Crusade stands out as one of the most significant. It was started by Pope Urban II, grew by preaches of the clerics, Peter the Hermit and itinerant preachers while being matured by miracles and visions., thousands of Muslims, Christians and Jews, were killed in the name of justice and liberating the Holy Land. Atrocity emerged as another aspect of this state of transcendence. Being a psychological, sociopolitical, theological phenomenon, its impact still prevails despite the centuries gone. Pope Urban II launched one of the most enormous medieval propaganda campaign. In the scope of his campaign, Urban II, who used particular rhetoric as ‘God’s Chosen people’ Soldiers of Christ’, ‘Liberating the Holy Land’ urged Franks to arms and fight with the enemy. His call was responded by great enthusiasm, a large number of people in Western Europe, from all gender, all age and all social class. Plea of the East Roman Emperor Alexios I, was only a trigger to start the First Crusade. According to the Pope’s plan, by means of organizing an armed pilgrimage to the East, Western Catholics would restore Christian Unity; also reinforce political and religious authority of the Holy See. Pope Urban II’s plan was based upon approach of the end of times. Before the Christ’s second coming, the Catholics had to purify the holy land from the pollution of Gentiles. Christian Eschatology had central importance in this campaign. On one

side Crusaders wearing the cross imitating Christ; on the other the Pope imitating Moses. Through this campaign, not only the war was justified, but also it was depicted as "holy" similar to the Pope's rhetoric. Urban II, named Muslim Arab and Turcs, who was ruling the holy land, as 'Antichrist' and 'Enemy of Christianity. Jerusalem had critical significance in this propaganda campaign for which Urban II alleged that the city was chosen by God, it could only be inhabited by the chosen people. According to Urban II's elaborated rhetoric, God's newly chosen people were Franks and the new enemies were Muslims. Jerusalem and the other parts of the Holy Land had to be liberated by Franks as this holy war was the God's command. In this study, Pope Urban II's the First Crusade Propaganda, its tools, its rhetoric, the implementation process, and the impact of this propaganda campaign during the First Crusade are analysed within the historical context.

Key words: Peace, crusade, Christ, Jerusalem, gentiles.

ÖNSÖZ

I. Haçlı Seferi yaklaşık iki yüz yıllık bir oluşum sürecinden sonra ortaya çıkmıştır. Barış Hareketleri, Manastır Reformları, VII. Gregory ve bazı diğer yenilikçi papaların reformist uygulamalarıyla hem kilise dünyevi otoriteler karşısında güç kazanarak, bağımsızlaşmış; hem de feodal Batı Avrupa daha militarist bir yapıya bürünmüştür. Çalışmamıza konu teşkil eden Papa II. Urban'ın I. Haçlı Seferi Propagandası, aslında yukarıda sözünü ettiğimiz iki asır süren Katolik Kilisesi önderliğinde yapılmış barış ve reform hareketlerinin temel hazırladığı Haçlı ideolojisinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

II. Urban'ın propagandasına göre, dünyanın sonu yakındır ve kutsal toprakları (merkezde Kudüs) kurtarmak Tanrının seçilmiş halkı Franklar'ın (Katolik Hristiyanlar) görevidir. II. Urban, II. Bölümde incelediğimiz Haçlı Seferi çağrısını resmi olarak yaptığı Clermont Konsili'ndeki (Ekim 1095) konuşmasında, Frankların (Katolik Batı Avrupalılar) kutsanmış bir soy olduğunu Tanrının özellikle onlara, kutsal toprakları özgürleştirme görevini verdiğini, ifade etmiştir. Clermont'da kilise tarihinde ilk kez hac ile silahlı bir sefer birleştirilmiş ve sefere çıkacakların tüm günahlarının affedileceği, sözü Aziz Petrus'un temsilcisi sıfatıyla Papa tarafından beyan edilmiştir.

Kanaatimizce, Prensler Ordusu ve Köylü Ordusundaki insanların sefere çıkmalarında her ne kadar unvan, toprak, mal, mülk kazanma arzusu etkili olmuş ise de; I. Haçlı Seferine bu denli geniş katılımın asıl nedeni Papa II. Urban'ın propagandasının Hristiyan eskatolojisi eksenli yapılmış olmasıdır. Propaganda süresince ve I. Haçlı seferi boyunca yapılan savaşlarda Eski Ahit dili kullanılmıştır. Mesihin gelişi yakındır, Tanrının kutsal şehri Kudüs'te sadece seçilmişler ikamet edebilir; yaklaşık üç yıl süren I. Haçlı Seferi süresince yapılan savaşlar, kuşatmalar, dualar vaazlar ve hatta katliamlar Kitab-ı Mukaddes ayetlerine dayandırılmış; Haçlılar, kendilerini Tanrının seçilmiş halkı olarak tasavvur etmişlerdir. Haçlıların kendilerini Tanrının enstürmanları olarak algılayışları, yaptıkları vahşet ve katliamları meşrulaştırmanın bir yoludur.

Bu eserin gerçekleştirilmesinde bana destek olan ve çalışmalarımı titizlikle izleyen kıymetli danışman hocam Doç. Dr. H. Veli AYDIN'a iten teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca bu çalışmayı gerçekleştirirken, bilimsel katkılarını esirgemeyen Sayın Tibet Abak, Prof. Dr. Murat etin, Prof. Dr. Levent Kayapınar, Dr. Cecilia Gaspochkin ve Dr. Öğr. Üyesi Fatih Köse'ye; Kitab-ı Mukaddes çalışmalarındaki yardımlarından ötürü Akgl- Nurettin Bilgin, Jeanette Roberts, Serge Maier'e; değerli arkadaşlarım Ayşe-Ensar Yılmaz, Kemal Serbes, Selçuk Büyükyılmaz, Halime Hanlı ve Eren Delice'ye teşekkür ederim. Son olarak da önceki danışmanım Dr. Öğr. Üyesi R. Haluk Soner'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ	1
1. HAÇLI İDEOLOJİSİNİN OLUŞUM SÜRECİ.....	5
1.1. VIII. ve XI. Yüzyıllar Arasında İslam Dünyası.....	5
1.2. Haçlı Seferleri Öncesi Avrupa ve Feodalizm	14
1.3. Feodal Batı Avrupa’da Çatışmaları Sona Erdirmenin Bir Aracı Olarak Tanrı Barışı- Tanrı Ateşkesi Uygulaması	20
1.4. Manastır Reformu	29
1.5. Papa VII. Gregory’nin Haçlı Düşüncesinin Oluşumuna Etkileri	35
1.6. Propaganda Aracı Olarak Kıyamet Söylemi.....	41
1.7. Huzur ve Barışın İmgesi Olarak Kudüs Şehri.....	47
1.8. Haçlı Düşüncesinin Doğuşu.....	48
1.9. Haçlı Seferi Arefesinde Papalık Bizans İlişkileri	56
1.10. Bir Propaganda Aracı Olarak Müslümanların	62
Ötekileştirilmesi	62
2. I. HAÇLI SEFERİ PROPAGANDASININ UYGULANIŞI.....	65
2.1. Papa II. Urban	65
2.2. Clermont Konsili.....	69
2.2.1. Tanrı Barışı ve Tanrı Ateşkesinin Yinelenmesi.....	70
2.2.2. Doğu Hristiyanlarının Yardım Çağrısı	74
2.2.3. Konstantinopolis Kilisesi’nin Önemi ve Bizans’ın	78
Yardım Çağrısı	78
2.2.4. Kıyametin Yaklaştığı Söylemi.....	79
2.2.5. Tanrı’nın şehri Kudüs’ün Özgürleştirilmesi	83
2.2.6. Frankların Seçilmişliği Söylemi	86
2.2.7. Kutsal Savaşta Kazanılacak İlahi Ödüller	87

2.2.8. Sefer Hazırlıkları.....	90
2.2.9. Haçın Seferin Sembolü Olarak Sunulması	92
2.2.10. Seferin Liderinin Seçilmesi.....	94
2.2.11. Seferin Tanrının İsteği Olduğu Söylemi	95
2.3. Papa II. Urban'ın Mektupları	98
3. II. URBAN'IN I. HAÇLI SEFERİ PROPAGANDASININ	102
SONUÇLARI.....	102
3.1. Seferin Başlangıcı	102
3.2. II. Urban'ın Propagandasının Sefer sırasında Etkileri	108
3.3. Antakya Savaşı Sırasındaki Etkileri.....	109
3.4. Kudüs Savaşı Sırasındaki Etkileri.....	120
3.5. Hristiyan Birliği Açısından Etkileri	126
SONUÇ.....	136
KAYNAKÇA	137

GİRİŞ

I. Haçlı Seferi Propagandası, Papa II. Urban'ın, Clermont Konsili'ndeki (1095) ilham verici konuşmasıyla başlamış ve Katolik Kilisesinin din adamları, soylular, Keşiş Peter gibi gezgin keşişlerden oluşan bir iletişim ağı aracılığıyla seferin haberi kısa sürede Avrupa'da duyulmuştur. II. Urban'ın kutsal toprakları özgürleştirme, söylemiyle vaaz ettiği Doğu'ya¹ düzenlenecek silahlı bir hac fikri Batı Avrupalı soylu ve şövalyelerin ruhani duygularını harekete geçirmiş ve dönemin savaşçı ikliminde hayat bulmuştur. Bu propaganda, geniş yankılar uyandırmış ve bu yankılar, ilahi fikirlerin somut dünyadaki olayları etkilediğine inanılan bir ortamda yıllar süren kanlı bir sefere dönüşmüştür.

Papa II. Urban'ın Clermont Konsili'nde yaptığı konuşma, propaganda kampanyasının ana ayaklarından biridir. Bu konsildeki konuşmalarına göre, Hristiyanlar 'barış' içinde yaşamalıdır (Carnotensis, 2009: 48; Peters, 1998: 27); dünyanın sonu (kıyamet), yakındır (Nogenti, 1997: 29); ilahi kehanetler gerçekleşmektedir; İsa'nın Mesih (kurtarıcı) olarak gelişi de yakındır; Doğu'daki Hristiyanlar, Müslüman zulmüne maruz kalmaktadır; Bizans, Türkler'e karşı yardım istemektedir (Baldric Dol, Peters, 1998: 31- 32; Carnotensis, 2009: 48); kutsal topraklar, bilhassa Kudüs, Türkler tarafından kirletilmiştir; Müslümanlara karşı savaşmak Tanrının emridir ve bu adil bir savaştır; bu savaşa katılanların tüm günahları bağışlanacaktır (Rahip Robert, Peters, 1998: 27). Kudüs, Hristiyanların kutsal vatanıdır; Kudüs ve doğudaki diğer kutsal topraklar, silahlı bir hac yolculuğuyla özgürleştirilmelidir; Tanrı bu kutsal savaşı gerçekleştirmeleri için Frankları (Katolikler), seçmiştir; bu savaş Tanrının arzusudur. Papa, 'haç' işaretini, bu seferin sembolü olarak sunmuş; konsilde hazır bulunan coşkulu insanlar öne çıkarak, kırmızı haçı kuşanmış (Gesta Francoforum, Krey, 1921: 28- 30) ve Tanrı adına, Hristiyanların kanının intikamını silahla almaya yemin etmişlerdir (Gesta Francoforum, Krey, 1921: 28- 30). Böylelikle 'barış' sözüyle başlayan konuşma, savaş çığlıklarıyla sonlanmıştır.

¹ Anadolu, Suriye ve Filistin'i içine alan Hristiyanlarca kutsal sayılan topraklardır.

II. Urban'ın başlatmış olduğu I. Haçlı Seferi propagandası, etkileri bakımından dünya tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu propaganda sırasında kullanılan söylemler, her toplumsal sınıftan, binlerce Batı Avrupalı insanın, katıldığı, I. Haçlı Seferini başlatmış; uzun savaşların, katliam ve yağmanın gerçekleştiği kitlesel bir cinnet hareketine dönüşmüştür. 'Barış' söylemiyle başlayan bu propaganda kampanyası, binlerce insanı kanlı savaşlara sürüklemiş 'öldürmeyi' meşrulaştırmıştır. Dünya tarihinde muazzam izler bırakan I. Haçlı Seferini başlatmış olması bakımından Papa II. Urban'ın planladığı; Katolik Kilisesinin yardımıyla yürüttüğü bu propaganda kampanyası, kitlesel hareketleri tetikleyen, saikleri göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Papa II. Urban'ın başlatmış olduğu I. Haçlı Seferi Propagandası'nın nedenleri; oluşum süreci, yürütülüş şekli ve Kudüs'ün Haçlılar tarafından alınışına (15 Temmuz 1099) kadar geçen süreçteki etkileri incelenmiştir. Bu çalışma kapsamında incelenen olayların geçtiği coğrafi alan, Batı Avrupa, Balkanlar, İstanbul (Konstantinopolis), Anadolu, Suriye ve Filistin topraklarıyla sınırlanmıştır.

Konunun oluşum aşamaları gereği, ilk olarak II. Urban'ın propagandasına zemin hazırlayan VIII. ile XI. yüzyılları arasında Hristiyan ve Müslüman dünyasının siyasi, dini, sosyo-ekonomik yapısı ve Katolik Batı Avrupa'yla Müslümanları karşı karşıya getiren savaşlar ele alınmış; ardından II. Urban'ın Ekim 1095'te Clermont Konsili ile başlayan I. Haçlı Seferi Propagandasının, temel söylemleri, hedef kitlesi ve araçları irdelenmiştir. Bu propagandanın sonuçları ise Clermont Konsili'nin toplanış tarihinden (Ekim 1095) Kudüs'ün Haçlılar tarafından alınışına (15 Temmuz 1099) kadar geçen zaman dilimi içersinde ele alınmıştır. Haçlı ordularının Batı Avrupa'nın çeşitli yerlerinden yola çıkışları; söz konusu propagandanın sefer süresince gerçekleştirilen savaşlara, Haçlıların davranışlarına etkileri, Batı Avrupa, Balkanlar Anadolu, Suriye ve Filistin coğrafyasında incelenmiş; gerçekleşen olaylarla, propaganda söylemleri arasındaki paralellikler, zıtlıklar ve bağlar değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda kullanmış olduğumuz birincil kaynaklar, dönemin kronikleri ve yazılı haberleşmeleridir. Dönemi anlatan kronikler, Haçlı, Bizans ve Müslüman

kronikleri olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu eserler, Bizanslı Prenses Anna Komnenos'un yazdığı Aleksiad; Müslüman kroniklerinden İbn Kalanasi ve Batı Avrupalı Haçlı kronikleridir. Çalışmamızda, Anonim Gesta, Guibert Nogenti, Boldric Dol, Rahip Robert, Fulcherious Carnotensis, Raimundus Aguilers, Albert Aachen, Willermus Tyrensis ve Orderic Vitalis olmak üzere on bir adet Haçlı kroniği kullanılmıştır. Ancak, bu kaynakların hiçbiri çalışmanın zaman aralığı içinde yazılmamıştır. Bu eserler arasında en erken yazılanı Fulcherius Carnotensis'in kroniğidir. Fulcher, eserini Clermont Konsili'nden (1095) yaklaşık on yıl sonra yazmıştır. Fulcher, Haçlı Seferinin görgü tanığı olduğu için², eseri önem taşımaktadır. Anonim Gesta (Gestafrancoforum) ise yazarı kim olduğu bilinmemekle birlikte, Prenslar Haçlı ordusunun³ dört ana birliğinden biri olan Kont Bohemond'un komutasındaki Norman birliğinde bulunan bir asker tarafından yazılmış olduğu tahmin edilmektedir. Yukarda sözünü ettiğimiz Haçlı Kroniklerinin çoğunun yazımında bu eserden geniş ölçüde faydalanılmıştır. Kroniklerin yanısıra, incelediğimiz konu Hristiyan teolojisiyle yakından ilişkili olduğu için, Eski ve Yeni Ahit'ten yararlanılmıştır.

Bizans İmparatoru I. Aleksios'un kızı Anna Komnenos'un kroniği ise, Bizanslıların bakış açısını yansıtması bakımından önem taşımaktadır. Prenses Anna, seferin görgü tanığı olduğu için eseri, çalışmamız açısından değerli bir kaynaktır. Ayrıca, II. Urban'ın mektupları, Haçlı liderlerinin yazdığı resmi savaş raporları, kilise kayıtları ve sefer esnasındaki yazılı haberleşmelerin⁴ batılı kaynaklar tarafından yapılmış tercümelerinden faydalanılmıştır. Söz konusu bu kaynaklar, yazan kişilerin bakış açısını, dönemin olaylarını, dokusunu yansıtması bakımından önem taşımaktadır. Çalışmamızda kullanmış olduğumuz ikincil kaynaklar ise, Alman, İngiliz, Amerikalı, İtalyan tarihçilerin, birincil kaynakları yorumlayan XX. ve XXI. yüzyılda yazılmış eserleridir.

² Fulcherius Carnotensis, Kont Baldwin de Boulogne ile birlikte haçlı seferine katılmıştır (Carnotensis, 2009: 209: 21).

³ Papa II. Urban'ın resmi izniyle yola çıkan Prenslar Haçlı Ordusu, dört ana ordudan oluşmaktadır. Bunlardan biri Normanların ordusudur (Krey, 1921: 35; Nogenti, 1997: 35; Dass, 2011:30).

⁴ Charter

Ülkemizde, I. Haçlı Seferini konu alan ve çalışmamızla dolaylı ilgisi olan kaynaklar mevcuttur. Ancak, çalışmamızla aynı başlığı taşıyan veya doğrudan ilgili bir esere yaptığımız literatür taramasında rastlayamadık. Bu nedenle söz konusu çalışmamızın sınırlı ölçüde de olsa, bu konudaki Türkçe literatüre bir katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Haçlı İdeolojisinin oluşum süreci ele alınmıştır. Bu süreçteki gelişmeler kapsamında öncelikle VIII. ile XI. yüzyıl arasında Müslüman ve Hristiyan dünyasındaki siyasi, dini, sosyoekonomik ve kültürel yapı; Müslüman Doğu ile Hristiyan Batı'yı sürtüşme noktasına getiren olaylar ve savaşlar işlenmiştir. Ayrıca, konunun doğası gereği Hristiyan eskatolojisi (kıyametbilimciliği) irdelenmiş; Kudüs'ün eskatolojik umutların odağı oluşunun teolojik nedenleri, Mesih inancı gibi Hristiyan eskatolojisiyle ilgili olan temel kavramlara değinilmiştir.

İkinci bölümde, II. Urban'ın propagandasının uygulanış şekli, kullanılan söylemler incelenmiştir. Bu bölümde ilk olarak Clermont Konsili ele alınarak, II. Urban'ın konsildeki konuşmasında kullandığı temel söylemler irdelenmiş; konsilden sonra II. Urban'ın sefer propagandası için yazdığı mektuplarındaki propaganda söylemlerine değinilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise II. Urban'ın I. Haçlı Seferi propagandasının sonuçları, sefer hazırlıkları, sefer süresince yapılan önemli savaşlar, olaylar, propaganda söylemleriyle karşılaştırılarak, benzerlikler, zıtlıklar incelenmiş; yapılmış olan propagandanın etkileri değerlendirilmiştir.

1. HAÇLI İDEOLOJİSİNİN OLUŞUM SÜRECİ

1.1. VIII. ve XI. Yüzyıllar Arasında İslam Dünyası

Arap Yarımadasında doğan yeni din İslam'ın cihat anlayışı doğrultusunda Araplar, Suriye ve İran'a doğru fetih hareketlerine başlamışlardır. Müslümanların dini inançları uğruna savaşma arzusu dört halife devrinde zirve noktasına ulaşmıştır. Müslüman Araplar, Halife Ömer döneminde (634-643), başarılı seferler yaparak, Arap Yarımadası, Suriye, Irak ve Mısır'ı içine alan büyük bir İslam devleti kurmuşlardır. Dördüncü halife Ali'nin öldürülmesiyle, halifelik Emevi ailesine geçmiş; Emeviler başkent olarak kendilerine Şam'ı seçmişlerdir. Zamanla Emevi Devleti'nin sınırları doğuda Çin'e, Batıda Atlantik Okyanusuna kadar genişlemiştir (Dawson, 1997: 146-150).

Denizciliği çok eskiden öğrenmiş olan Araplar, VIII. yüzyılda Hristiyan İspanya, Balear Adaları ve Batı Akdeniz'e akınlar düzenlemeye başlamışlardır (Bloch, 1997: 43). Batı Akdeniz'deki Müslümanların korsanlık faaliyetleriyle Batı Akdeniz'deki stratejik önem taşıyan yerleri ele geçirmeleri, yedinci yüzyıldan, onuncu yüzyıla kadar süren Batı Avrupa'daki ekonomik gerilemenin nedenlerinden biri olmuştur (Cardini, 2004: 23).

Müslümanların cihat kavramı doğrultusunda savaşarak, sınırlarını genişletmeleri onları Hristiyanlarla çatışma noktasına getirmiştir. Söz konusu çatışma alanlarından biri Güney İtalya olmuştur. Önceden Roma İmparatorluğunun hakimiyetindeki Kuzey Afrika'yı Müslümanların ele geçirmesiyle- Önce Aglabi emirleri, sonra da 10. Yüzyılın başından itibaren Fatımi halifeleri- bu bölge Hristiyanlarla Müslümanlar arasında toprak mücadelelerine sahne olmuştur. Hristiyan Müslüman mücadelelerinin yapıldığı ikinci önemli bölge ise Güney İspanya'dır (Bloch, 1997: 39-40).

İslam dünyası Yunan ve Latin bilimsel eserlerin Arapça'ya tercüme edilmesiyle bilimsel ve kültürel alanda hızla gelişirken; Batı Avrupa feodalizmin pençesinde sosyoekonomik ve kültürel anlamda geri kalmıştır. Yalnızca doğuda değil, Müslüman İspanya'da bilimsel gelişmeler artmış ve Endülüs Emevi Devleti

döneminin ekonomik, kültürel ve bilimsel açılardan en gelişmiş devleti olmuştur (Dawson, 1997: 170).

Pek çok yerde Müslümanlar, Bizans (Doğu Roma) ile savaşmışlardır. Bizans ile Müslümanlar arasındaki mücadele yaklaşık iki asır sürmüştür. Müslümanlar, ancak onuncu yüzyılın başlarında Batı Akdeniz fetihlerini tamamlayabilmişlerdir. 827 yılında Girit'i, 870 yılında ise Malta adasını alarak Bizans'ın Batı Akdeniz'deki stratejik öneme sahip üslerini kaybetmelerine neden olmuşlardır. Batı Akdeniz'deki Hristiyanların denetimindeki ada ve sahillere yapılan akınlar İspanya ve Kuzey Afrika'nın kıyılarından gerçekleştirilmekteydi. Bu akınlar, sekizinci yüzyıldan itibaren Bizans'a ait adaları, Sicilya ve Sardinya'yı etkilemiştir (Cardini, 2004: 23; Bloch, 1997: 43).

Tunus'u yönetmekte olan Müslüman Aglabi Emiri Ziyadad'ın ordularının 827'de Sicilya'ya gelişi, İber Yarımadası, İtalya Yarımadası ve Mağrip arasındaki geniş bölgede yaklaşık iki asır sürecek Müslüman yönetiminin başlangıcı olmuştur (Cardini, 2004: 24). Aglabi emirleri, 878 yılında Siracusa'yı alarak, 882'de Liri'de Roma'yı gözetleyebilecekleri bir üs dahi kurmuşlardır. 902'de Sicilya'nın Taormine bölgesini ele geçirerek; Bizans yönetimindeki Sicilya'nın fethini tamamlamışlardır. Sicilya'nın fethinin ardından Bari Garigliano Nehri kıyısındaki toprakları ele geçirmişlerdir. Aynı yıl Araplar İtalyan yarımadasına akınlara başlamışlardır. Müslümanlar, Papalığa ait topraklara istilalar yapmış, hatta 846'da Ostia'ya kadar ilerleyerek Roma'daki Aziz Peter bazilikasını yağmalamışlardır. Bu olay, Hristiyan dünyasında büyük tepkilere neden olmuştur (Dawson, 1997: 234; Cardini, 2004: 25).

871 yılında Müslümanlar Taranto'dan İtalya'nın diğer bölgelerine, Puglia ve Campania'ya, akınlar düzenlemekteydiler. Bizanslıların, 880 yılında Taranto'yu tekrar ele geçirmelerine rağmen, Müslümanların Adriatik kıyıları boyunca Comacchio ve Grado'ya dek ilerlemelerini engelleyememişlerdir. Güney İtalya Doğu Roma için büyük önem taşımaktaydı. Rum kültürü hakimdi ve Rumca yaygın olarak konuşulmaktaydı. Ayrıca İtalya'nın güneyindeki limanlar sayesinde Adriyatik Denizindeki ticari ve stratejik faaliyetleri denetleyebiliyorlardı (Cardini, 2004: 27).

Aynı dönemlerde İspanya ve 798 yılında fethedilmiş olan Balear Adalarından gelen Müslüman korsanlar, Kuzey Akdeniz kıyılarına akınlar yapmış ve bu akınların sonucunda St. Tropez yakınlarındaki Fraxinetum limanını alarak, burada Avrupa kıyılarına akın yapmak için üs kurmuşlardır. 888 ile 975 yılları arasında Alp dağları ve İsviçre geçitleri bile Müslüman akıncıların saldırılarına uğramıştır (Dawson, 1997: 234).

Tiren Denizi kıyılarında Bizans himayesindeki Lombard prenslikleri Müslüman akınlarının tehdidi altında kalmışlardır. Roma İmparatoru II. Otton, 982 yılında, İtalya'nın güneyini Müslümanlardan geri almak amacıyla Calabria'nın güneyinde Müslümanlara sefer düzenlemiş, ancak başarılı olamamıştır (Bloch, 1997: 41).

Doğu Akdeniz'de Onuncu yüzyılın ikinci yarısında Bizans, Kıbrıs ve Girit adalarını yeniden ele geçirmiştir. Arap denizciler, yüzyıllar süren Akdeniz akınları sonucunda, Akdeniz'de fethettikleri kıyılarda ticaret yapmaya başlamışlardır. Dokuzuncu ve onuncu yüzyıllarda Müslümanlar ile Franklar arasında ticari faaliyetler yapılmaktaydı. Bu sayede, Mısır kentleri Kahire ve Gize oldukça zenginleşmiştir (Cardini, 2004: 31).

Fatimilere bağlı Emirler güvenli bir şekilde Sicilya'ya yerleştikten sonra, onuncu yüzyılda Güney İtalya kıyılarına, Puglia ve Calabria'ya yönelik sistemli saldırılara ağırlık vermeye başladılar. İtalya'daki Müslüman akınları 1036'da Emir al-Akhal'ın ölümüne dek devam etmiştir (Cardini, 2004: 27). Emir al-Akhal'ın ölümünden sonra Sicilya'daki İslam hakimiyeti yıkılmış olsa da, Sardinya ve Korsika limanları on birinci yüzyılın başlarına kadar Müslüman egemenliğinde kalmıştır (Cardini, 2004: 28).

İslam dünyası dokuzuncu ve onuncu yüzyıllar boyunca gelişiminin doruğuna varmış ve Türkistan'dan İspanya'ya kadar uzanan sınırlarıyla döneminin ilim, kültür ve medeniyetinin öncüsü olmuştur. Ancak, bu medeniyet etnik bir zenginliğe sahiptir. İslam kültürüne, Müslümanlığı kabul eden Suriye, Pers, Türk, Berberi ve İspanyol toplumları ve kültürleri zenginlik katmıştır. Yunan ve Latin

bilimsel eserlerin Arapça'ya tercüme edilmeleriyle İslam dünyasında bilimsel ve kültürel gelişmeler hızlanmıştır (Dawson, 1997: 170).

İslam dünyası Şii ve Sünni olarak ikiye ayrılmıştır. Ancak Şiiler'in, kendi içlerinde de ayrılıklar ortaya çıkmıştır. Dokuzuncu yüzyılda, İslam Peygamberinin damadı Ali'nin soyundan geldiği ve Mehdi olduğu iddia edilen İsmail bin Cafer es-Sadık liderliğinde yeni bir muhalif grup tarih sahnesine çıkmıştır. Adını, Muhammed'in kızı Fatima'nın isminden alan İsmaililer olarak da anılan bu grup ve 909'da günümüz Tunus topraklarında Fatimi Devleti'ni kurmuşlardır. 969'da Fatimi halifesi el- Muizz'in Mısır'ı fethetmesiyle merkezlerini Kahire'ye taşımışlardır (Bazı kaynaklara göre Mısır 967 yılında fethedilmiştir, bakınız, Hillenbrand, 2015: 61) (Holt, 2003: 9-10). Şii İslam'ın temsilciliğini yapan Fatimiler zamanla İslam dünyasının en zengin ve güçlü devleti haline gelmiştir (Dawson, 1997: 164).

Şii Fatimi Halifeliği, Sünni Abbasi Halifeliğiyle muhalefet içindedir (Hillenbrand, 2015: 61). Müslümanların çoğunluğunu teşkil eden Sünniler, Bağdat'taki Abbasi Halifesini ilk dört halife olan Ebubekir, Ömer ve Osman'ın ardılı olarak tanımaktaydı. İslam peygamberi Muhammed'in amcası el- Abbas'ın soyundan gelen Abbasi Halifeleri, 750 yılında yönetimde olan Emevileri devirerek halifeliği ele geçirmişlerdi. Emevi halifeliğinin kurucusu Muaviye, 661'de Muhammed'in amcasının oğlu ve kızı Fatıma'nın kocası Ali'ye muhalif olarak Halifeliği almıştı. Ali taraftarları Şii adıyla anılmaktadır. Şiiler Ali ile onun soyundan gelenlerin Müslümanların lideri olarak imam olma hakkını ellerinde bulduklarını savunuyorlardı. Dini ritüeller bakımından Sünnilikten farklılıklar gösteriyorlardı ve Sünnilere aykırı siyasi öğretileri benimsemişlerdir (Holt, 2003: 9). İslam dünyasında birbirine muhalif iki halifeliğin ortaya çıkışıyla birlikte mezhep ayrılıkları ve çatışmalar başlamıştır.

Onuncu yüzyılın başlarında Kurtubalı Sünni Emeviler ve Şii İsmaili Fatimiler İslam dünyasının en güçlü iki Müslüman devletiydiler. Fatimiler'in elindeki Kahire, Nil üzerindeki önemli bir ticaret yolu üzerinde bulunuyordu (Cardini, 2004: 33). On birinci yüzyılın başında, Fatimi Halifesi el Hakim, Sünnileri olduğu kadar Yahudi ve Hristiyanları da hedef alan bir zulüm hareketine başlamıştı. Sinagog ve kiliseleri kapatmış, manastırları boşaltmış ve hac ziyaretlerini

yasaklamıştı. 1009'da Anastasis Kilisesiyle kubbenin yanındaki Kutsal Kabir'in yıkılmasını emretmişti (Cardini, 2004: 67). Bazı kaynaklara göre 1010 yılında Halife Al Hakim Kutsal Kabir Kilisesi'ni yıkmıştır (Hillenbrand, 2015: 75).

Zamanla Müslüman Araplar ve Persler güçlerini kaybetmeye başlarken, Orta Asya bozkırlarından gelen İslam'ı yeni kabul etmiş Türkler'in fetihleri İslam dünyasına bir canlılık getirmiş ve Doğu'da Kuzey Hindistan'dan Batı'da Anadolu'ya kadar olan toprakları Müslüman egemenliğine sokmuştur (Dawson, 1997: 169). 999 yılında Türk hanı Alptekin, günümüz Afganistan topraklarında yer alan Gazne'yi, Samanilerden almıştır. Yine aynı yıl Karahanlılar, Buhara şehrini ele geçirerek, orada bir hanedanlık kurmuşlardır. Türklerin Oğuz boyundan gelen Selçuklu Türkleri, Batı Asya'da bazı yerleri fethederek beyliğin kurucusu Selçuk Bey'den dolayı Selçuklular adını almışlar; daha sonra İran'da Büyük Selçuklu Sultanlığı'nı kurmuşlardır. Giderek daha çok toprak fetheden Selçuklular, 1040 yılındaki Dandanakan Savaşında Gazneliler'i yenerek güçlerini perçinlemişlerdir (Falk, 2010: 76).

Büyük Selçuklu Devleti zamanla Abbasi Halifeliğiyle yakınlaşarak Sünni İslam'ın savunucusu olmuş ve Hindikuş'dan Doğu Anadolu'ya, İran'a kadar uzanan büyük bir devlet haline gelmiştir. XI. Yüzyılda ise Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuştur (Falk, 2010: 72). Selçuk Türklerinin onuncu yüzyılda Anadolu'ya göç ederek, Anadolu'da Bizans topraklarını almaları Bizans Devleti için büyük bir tehdit oluşturmuştur. Bu sebeple, Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki büyük çatışmalar on birinci yüzyılın başlarında artmıştır. Batı Avrupalı Hristiyanlar ise, o dönemde Asya'daki Müslümanlar hakkında neredeyse hiçbir şey bilmemekteydiler (Falk, 2010: 75).

Abbasi Halifeliğinin başkenti olan Bağdat, sürekli işgal altındadır. Onuncu yüzyılda Bağdat'ın nüfusu oldukça artmıştır. Geçici olarak başkent Fatımilerin eline geçmesiyle bir süreliğine başkent Samarra'ya taşınmış (808–819 ve 836–892); batı ve doğu eyaletlerinin kaybedilmesi ve Büveyhilerin siyasi baskıları; ardından Selçukluların halife üzerinde otorite kurma çabaları Abbasi Halifeliğinin zor bir döneme girmesine neden olmuştur. Ancak Selçuklular daha sonra Abbasi Halifeliğinin koruyucusu haline gelmişlerdir (Falk, 2010: 75-76).

Sünni İslam'ın batıya yayılmasını sürdüren Selçuklular'ın karşısında iki büyük güç vardır: Bizanslılar ile Mısırlı Şii Fatimi Devleti. Türkler, Suriye ve Filistin'in denetimini ele geçirmek için, Fatimilerle uzun yıllar süren mücadelelere girişmişlerdir (Cardini, 2004: 34). 1055 yılında Abbasi Halifesi Fatimiler'e karşı Selçuklulardan yardım talebinde bulunmuştur. Tuğrul Bey, Abbasi Halifesinin Fatimiler'e karşı yardım çağrısını kabul ederek; Abbasi halifesini baskı altında tutan Şii Büveyhilerin işgali altındaki Bağdat'a girmiş ve Halifeyi devirmek için yapılmış saray darbesini bastırmış; böylelikle Bağdat Halifesinin koruyucusu haline gelmiş ve Halife el- Kaim'den Sultan unvanını almıştır (1060) (Holt, 2003: 10; Cardini, 2004: 34).

Bu sırada Alparslan (1029-1072) liderliğindeki Selçuklu Türkleri, Suriye'yi işgal ederek Fatimilere karşı savaş açmıştı. Halep'i alan Alparslan, Romanos Diogenes'e yenilmemek için buradan kuzeybatıya yönelmiş ve 1071 yılında Bizans kuvvetlerini Manzikert (bugünkü adıyla Malazgirt)' de bozguna uğratmıştır. Türklerin Malazgirt'teki zaferleri İmparator Romanos Diogenes'i esir almaları Bizans açısından büyük bir travma olmuş; Türklerin bu muazzam başarısı Anadolu'nun kapılarının Selçuklular'a açılmasını sağlamıştır. Malazgirt zaferinden birkaç yıl sonra Anadolu Selçuklu Sultanlığı kurulmuş ve 1077 den 1307'ye kadar hüküm sürmüştür (Falk, 2010: 77).

1064'ten itibaren Anadolu'ya yayılmış olan savaşçı gruplardan birinin lideri olan Atsız, dönemin Akka valisi Bedrül Cemali tarafından 1071'deki Arap kabilelerinin ayaklanmasını bastırmakla görevlendirilmiştir (Holt, 2003: 14). Atsız, 1076'da Şam'ı almış, ertesi yıl da Mısır'ı ele geçirmeye başlamıştır. Ancak, Bedrül Cemali tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Melikşah'tan sığınma isteyen Atsız'ın bu talebine karşılık Sultanın kardeşi Tutuş komutasında bir ordu göndererek Atsız'ı yenmiş ve ona ait toprakları Tutuş'a has olarak vermiştir (1079) (Holt, 2003: 14). Böylece Suriye'nin orta ve güney kesimleri büyük ölçüde Büyük Selçuklu Sultanlığının idaresi altına alınmıştır. Antakya'yı Bizans'ın elinden alan Süleyman Şah, Anadolu Sultanı olarak anılmaktadır. Kutalmışoğlu Süleymanşah, 1078'de İznik'i, 1085'te ise Antakya'yı ele geçirmiştir (Küçüksipahioğlu, 2007: 2; Kırpık, 2009: 38). O dönemde Halep, Melikşah'a bağlı bir Arap kabilenin idaresi altındadır

ve bu nedenle iki rakip Selçuklu gücü arasındaki geçiş bölgesidir. Süleyman'ın yeni topraklar kazanma arzusu savaşa neden olmuştur. Süleymanşah, 1086'da Tutuş'un ordusuna yenilerek öldürülmüştür. Melikşah'ın kardeşi Tutuş, Şam merkezli topraklarını koruyarak Artuk adlı Türkmen beyini vassalı olarak Kudüs'e atamıştır. Böylelikle kuzeyin üç büyük kenti (Urfa, Halep, Antakya) Büyük Selçuklu Sultanlığına geçmiştir. Sur'dan (Tyros) güneye doğru uzanan kıyı şeridi dışında Fatimilere pek bir şey kalmamıştır (Holt, 2003: 14).

On birinci yüzyılda zor bir dönem yaşayan sadece Fatimiler değildir. İslam dünyasında bir zamanlar lider konumundaki güçlü Abbasi halifeliği de siyasi açıdan çıkmazdadır. Kurulduktan sonraki bir asır içinde Müslüman coğrafyasında üstünlük sağlamayı başaran Abbasi Devleti'nin parçalanma süreci aslında Endülüs Emevi Devleti'nin kurulmasıyla başlamıştı. Önceden Abbasiler'e bağlı bir emirlik iken, Emevi Emir'in Abbasiler'den ayrılarak, bağımsız Endülüs Emevi Devletini kurmasıyla Abbasiler, Güney İspanya'daki topraklarını kaybetmiştir. Bu olayın ardından Abbasilerin uzak eyaletlerinde yaşayanlar da yavaş yavaş bağımsızlıklarını kazanmaya başlamışlar; neticede Abbasi Devleti'nin başka bölgelerinde de yarı bağımsız hükümdarlar ve hanedanlıklar ortaya çıkmıştır. Abbasi halifelerinin otoritesi azaldıkça askeri liderler yönetimde söz sahibi olmaya başlamışlardır. Abbasi Halifeliği IX. yüzyılın ortalarından başlayarak giderek koruyucu olarak yanına aldığı Türklerden oluşan paralı asker ve kölelerin etkisi altına girmiştir (Holt, 2003: 10).

Fatimi Halifeliği de benzer şekilde askerlerin denetimine girmiştir. Fatimilerin Kuzey Afrika'daki iktidarlarının tabanı savaşçı Berberlerden oluşmaktaydı. Mısır'ın fethiyle birlikte bunlara Deylemliler ve Türk Memlük askerleri de eklenmiştir. Bölgedeki bu çeşitlilik ve mezhep ayrılıkları sık sık çatışmaların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Zalimliğiyle tanınmış Halife el-Hakim'in 1021'de ölümünün ardından güçsüz yöneticiler tahta çıkmıştır. Bu durum, 1059'dan 1073'e kadar süren uzun bir kargaşa döneminin yaşanmasına neden olmuştur. El-Hakim'in ölümünden sonra, halifelik makamına geçen Fatimi Halifesi, o zamanlar Fatimilere bağlı olarak Akka'yı yöneten vali Bedrü'l-Cemali'yi yardıma çağırmıştır. Ermeni bir memlük olan Bedrül Cemali, maiyetindeki Ermeni birlikleriyle birlikte Mısır'a girerek asayişli sağlamış ve ölünceye dek resmen vezir,

fiilen askeri diktatör olarak hüküm sürmüştür (1074). Bedrül Cemali ölünce yerine oğlu el- Efdal Şahensah vezir olarak geçmiştir (Holt, 2003: 12).

El Efdal'in vezir oluşundan birkaç ay sonra Fatimi halifesi El Mustansır ölmüştür. El Efdal, halifeliğin varisi Nizar'ın başa geçmesini istemediği için, el Mustansır'ın küçük oğlunu tahta çıkarmıştır (1094). Bu durum isyana yol açmış fakat Nizar yenilgiye uğrayarak öldürülmüştür. Nizar'ın ölümü, Fatimilerin temel inancı olan İsmailiye mezhebinde bölünmeyle sonuçlanmıştır. İsmailiye mezhebi içinde Hasan Sabbah adında bir İranlının kurduğu Yeni Dava isimli (diğer adıyla Haşhaşi Tarikatı) ayrılıkçı bir grup ortaya çıkmıştır. Hasan Sabbah, 1090'da Deylem'deki Alamut kalesini ele geçirerek, Büyük Selçuklu Sultanlığı'na yönelik saldırıları için merkez olarak kullanmaya başlamıştır. Hasan Sabbah liderliğindeki Haşhaşi cinayetlerinin ilk kurbanlarından biri ünlü Selçuklu Veziri Nizamülmülk olmuştur (Holt, 2003: 12-13).

1092'de Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın ölümü ve veziri Nizamülmülk'ün suikaste kurban gitmesi üzerine Süleyman Şah'ın oğlu Kılıçarslan, babasının ölümünden beri hapsedildiği İznik'ten dönmüş ve Anadolu Selçuklu Sultanlığını yeniden kurmuştur (Holt, 2003: 14-15). Bu sırada Şam'da bulunan Melikşah'ın kardeşi Tutuş, Büyük Selçuklu Sultanlığının başına geçmek üzere yola çıkmıştır. 1095'te Berkyaruk, Suriye'de Tutuş'un iki oğlundan Dukak'ı Şam'ın; Rıdvan'ı ise Halep'in başına geçirmiştir. İkisi de henüz küçük yaşlarda oldukları için bu bölgelerde fiili iktidar 'atabey' denilen naiplerindedir. Melikşah'ın atadığı, Urfa ve Halep valileri Nizamülmülk ile Melikşah'ın ölümlerinden sonra ortaya çıkan taht kavgaları sırasında öldürülmüşlerdir. Bir tek Antakya valisi Yağısıyan kalmıştır. Urfa'ya ise Toros isimli bir Ermeni beyi hakim olmuştur (Holt, 2003: 15).

Sultan Melikşah'ın ve veziri Nizamülmülk'ün ardı ardına ölümleriyle Sünni İslam'ın temsilcisi sayılan Büyük Selçukluların sınırları içinde otorite boşluğu ve karışıklıklar ortaya çıkmıştır. Melikşah'ın varisleri arasındaki çatışmalar, oğlu Berkyaruk'un Sultan olarak tahta geçmesiyle sonlanmıştır (1095) (Holt, 2003: 11). Aynı yıl Mısır'ı elli yıldır yöneten Fatimi Halifesi El- Mustansır ölmüş ve ülke kaosa gömülmüştür (Hillenbrand, 2015: 61-65).

On birinci yüzyılın sonlarında hem Fatimi hem de Abbasi halifeliği taht kavgalarıyla çalkalanmaktadır. Batı Avrupalı Hristiyanlar, Müslümanlar arasındaki etnik ve mezhep ayrılıkları, asayişsizlik haberlerini alınca saldırıya geçmek için uygun zamanın geldiğine karar vermişlerdi. İlk İspanya ve İtalya'daki toprakları Reconquista (yeniden fetih) hareketiyle geri almışlar; ardından, yönlerini doğuya Kudüs'e çevirmişlerdir. Müslümanlar ise güçlerini birleştiremeyecek ölçüde bölünmüşler ve içinde buldukları kaos ortamı nedeniyle yaklaşmakta olan Haçlı tehlikesini görememişlerdir (Sivan, 1966: 207- 216). Fatimi Devletini yöneten El Efdal, Selçuklularla çatışma halindedir. I. Haçlı Seferi sürerken El Efdal'in ordusu 1097'de Kudüs'ü Selçuklulardan almıştır. Mısır'ı veba salgını kasıp kavurmaktadır. Müslümanlar, derin bir karamsarlık içindedirler (Hillenbrand, 2015: 67, 62).

Birinci Haçlı Seferi döneminde Orta Doğu'da üç büyük İslam Devleti vardır: Bunlar Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu Selçuklu Devleti ve Mısır merkezli Şii Fatimi Devleti'dir. Müslüman dünyası siyasi ve dini birlikten yoksundur. Mısır'daki Fatimiler ve Büyük Selçuklu Devleti karışıklık içindedir (Holt, 2003: 15). Anadolu'da göçebe Türk boyları ve Bizans'a karşı Malazgirt Savaşını kazanarak topraklarını genişleten Anadolu Selçuklularının başındaki Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan vardır.

Anadolu'ya Haçlılar vardıkları sırada, Artuklular bölgedeki en önemli Türkmen beyliğiydi. İktidarlarının ilk merkezi, Artuk ile oğulları İlgazi ve Sökmen'in Büyük Selçuklular'a bağlı olarak yönetmekte oldukları Filistin olmuştu. 1098 yılında henüz I. Haçlı Seferi devam ederken Mısır veziri El Efdal Şahensah'ın Kudüs'ü almasıyla Filistin topraklarını kaybetmişlerdir (Holt, 2003: 29).

I. Haçlı Seferi başladığı sırada Müslüman dünyasındaki dini ve etnik bölünmüşlük; güçlü liderlerin ölümü Hristiyan dünyasına büyük fırsat sağlamıştır. 1096'da Haçlılar Avrupa'dan yola çıktıkları sırada, Müslümanların en son beklediği şey Batı Avrupa'dan gelecek birleşik bir Hristiyan ordusunun saldırısıdır (Hillenbrand, 2015: 61-62; Holt, 2003: 8).

1.2. Haçlı Seferleri Öncesi Avrupa ve Feodalizm

Roma İmparatorluğu'nun istilalara uğrayarak 476 yılında yıkılması ve feodal ekonomik düzenin kurulması Hristiyan kilisesinin sosyal yaşamdaki gücünün artması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Zamanla Batı Avrupa'da piskoposluklara bağlı kiliseler ordusu oluşmuştur. Haçlı Seferlerinin ideolojik temellerinin oluşumundaki ana nedenlerden biri, dini kurumların nüfuzlarının artması neticesinde kiliselere bağlı arazilerin sayısının artışı ve bu arazilerden beslenen çok sayıda şövalyelerin ortaya çıkışı olmuştur (Kırpık, 2007: 84). Böylelikle, hem feodalizmle gelen yeni ekonomik sistem, hem de dinin sosyal yaşamın her alanındaki egemenliği, vaaz ve konuşmalarda kullanılan yeryüzünde kurulacak adil Hristiyan İmparatorluğu söylemi Katolik Avrupa'da Haçlı fikrinin oluşumunda rol oynayan temel etkenlerdir. Haçlı seferlerine giden süreçte Müslümanların Batı Avrupa Hristiyanları tarafından savaşılmaları gereken düşmanlar olarak görülmesi, yedinci yüzyıldan itibaren İslam'ın yayılması ve fetih hareketleriyle başlayan birkaç yüzyıllık bir süreçtir. Müslümanlar Arap Yarımadasından doğuda İran, Suriye ve Anadolu'ya doğru; batıda ise Güney Avrupa ve Batı Akdeniz'deki stratejik adaları almış ve böylelikle, dönemin hem kültür, hem de ticaret bakımından en zengin ülkeleri haline gelmişlerdir. Müslüman dünyasının zenginliği ve Müslüman fetihleri, zamanla feodal Batı Avrupa Hristiyanları ve sınır komşuları Bizans için tehdit olarak algılanmaları sonucunu doğurmuştur.

Batı Avrupa'da Feodal sistemin kurulması birkaç yüzyıl alan bir süreçtir. Feodal düzenin temelleri Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasından önce atılmıştır. MS II. Yüzyılın sonlarında Roma İmparatorluğu'nun batı eyaletlerinde toplumsal yapıda değişiklikler ortaya çıkmaya başlamıştır. İlk devirlerde Roma İmparatorluğu için büyük önem taşıyan belediyeler, zamanla artan vergi yükü ve merkezi hükümetin aşırı denetimi sebebiyle dağılmıştır. Devlet, şehirlerdeki belediye yönetimlerinin çökmesi üzerine, egemenliği bütünüyle şehir yapısının dışında yer alan ve doğrudan devlete bağlı olan kont ve diğer toprak sahibi soylulara vererek ve sorumlulukları da piskoposlar ve komşu şehirlerdeki toprak sahiplerine (derebeylerine) aktarma yoluna gitmiştir. Belediye sisteminin yıkılması, toplumdaki orta tabakanın yok olması sonucunda, toplumun toprak sahipleri (derebeyleri) ile köylülerden ibaret iki sınıf

temeli üzerine yeniden yapılanması, Feodalizm olarak adlandırılır (Dawson, 1997: 91- 92).

Merkezi devlet otoritesinin kaybolması ve feodalizmin sistem haline gelmesiyle, Batı Avrupa tarım toplumuna dönüşmüştür (Dawson, 1997: 253). Hem belediye sisteminin çökmesi hem de devletin tarıma ağırlık vermesiyle birlikte şehirler önemini yitirirken; kırsal bölgelerdeki nüfus artmış ve tarımsal araziler genişletilmiştir. Fetihlerin durmasıyla imparatorluğun gelirleri toprak vergilerine bağlı kalmıştır (Dawson, 1997: 92). Feodal düzenle birlikte şehirlere duyulan ihtiyaç azalmış ve şehirler giderek yok olmuşlardır. Dönemin şehirleri 'burg' lara dönüşerek, kalın surlarla çevrili kaleler haline almıştır. Bu yeni ekonomik yapılanmayla birlikte iktisadi faaliyetler hem kilisede hem de imparatorlukta büyük toprak sahipliğine dayanmıştır. Temeli toprak sahipliği olan feodal sistemde imparatorluk çok sayıda derebeyi kaleleri ve surlarla çevrili manastır arazileriyle dolu, kapalı ekonomik sistemin uygulandığı bir yapıya dönüşmüştür (Dawson, 1997: 223). Bu yeni oluşan ekonomik yapıda, kralın egemenliği senyör ve lordlar arasında dağılmıştır. Şövalye sınıfı ise toplumsal hiyerarşide soyluların hemen altında yer almıştır (Le Goff, 2008: 64).

Gerçekte, Feodal Batı Avrupa'da toplumsal dokuya hakim olan iki kültür vardır. Bunlardan biri, kilise kültürü; diğeri, yaşamları amaçsız ve keyfi savaşlar veya şahsi düşmanlıklarla geçen derebeyleriyle onlara bağlı savaşanlardan oluşan savaşçı ve soylu sınıfların savaşçı kültürüdür (Dawson, 1997: 255). Avrupa'ya feodalizmle birlikte egemen olan şövalye ve toprak sahibi soylular dönemi, Avrupa'nın savaşçı bir görünüm kazanmasına neden olmuştur (Le Goff, 2008: 41). Feodal düzende merkezi otoritenin yokluğundan dolayı otorite lord, şövalye gibi bireysel aktörlerin eline geçmiştir. (Fischer, 1992: 454).

Feodalizmin en belirgin özelliği vassallık ve fief'tir. Bu sistem, lord ile vassal arasındaki ilişki zincirinden oluşmuştur. Temeli fief olan bu ilişki koşullu mülk sahipliği ile özel otoritenin bir birleşimidir (Ruggie, 2011: 274). Feodalizmin başlangıcı 732 yılında Frank İmparator Charles Martell'in topraklarını atlı savaşçılara, kendisi için savaşmaları karşılığında vermesine dayanır. Bu olaydan kısa bir süre sonra idari memurlara da toprak verilmeye başlanmış, böylelikle savaşçı

ve üst düzey idari yöneticiler kralın vassalları haline gelmiştir (Ganshof, 1964: 16). Söz konusu vassallık uygulaması Şarlman (768-814) tarafından devam ettirilmiş ve Hristiyan Batı Avrupa'da bir mülk çeşidi olarak fieflerin, kilise ve manastırlara ruhani ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamaları; yargıçlara adaletle ilgili kararları verebilmeleri; vergi tahsilatçılarına kamu işlerini görmeleri karşılığında verildiği idari bir yapılanma ortaya çıkmıştır (Ganshof, 1968: 28). Vassallık, savaşçı sınıfının kendi içinde bağımlı ilişkiler yaratmıştır. Vassallık lord ile vassal arasında vassallık yeminiyle karşılıklı yardım taahhüdünü içeren ömür boyu süren bir anlaşmadır. Bu anlaşmaya göre, lord vassalına maddi olanaklar ve koruma sağlayacak; vassal ise her anlamda lorduna itaat ederek, bağlı olduğu lorda askeri hizmetler sunacak, idari görevleri yerine getirecektir (Fischer, 1992: 448).

Karolenj İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla birlikte Batı Avrupa'da oluşan kargaşa dönemi feodal sistemin tam olarak yerleşmesi, toplumsal yaşamdaki şiddetin artması sonucunu doğurmuştur (Bloch, 1997: 39). Feodal sistemin en belirleyici özelliği lordların artan mülkleriyle birlikte köleleştirilen toprağa bağlı yaşayan serflerin yoksul yaşamlarıdır (2008 Le Goff, 2008: 44). Bu dönemde Batı Avrupa'da halkın çoğunluğu yoksuldur. Soyluların kendi aralarındaki savaşlardan zarar görmekte oldukları ve tek teselli kaynakları ise dindir.

Merkezi otoritenin yokluğu, bölünmüş çok sayıda toplumsal birimin varlığı, sosyal devlet anlayışının olmayışı gibi nedenlerden dolayı, kilise siyasi otoritenin normal şartlar altında yürütmesi gereken fakirlere yardım, hastaların tedavisi gibi görevleri yerine getirmeye başlamıştır. Kilisenin devletin işlevlerini üstlenmesi, insanlar üzerindeki nüfuzunun artması sonucunu doğurmuş (Dawson, 1997: 254) ve zamanla, Avrupa'da evrenselliği kabul gören tek kurum haline gelmiştir (Mann, 1986: 379-390).

Dokuzuncu, onuncu ve hatta on birinci yüzyıllarda Feodal Avrupa'da imparatorluk, krallık ve papalık etkili bir birlik oluşturamadıkları için, yerel askeri komutanlar kendi idari bölgelerinde idareyi zorla ele alırken, devlet sürekli büyüyen dükalık, kalelik, uç beylikleri gibi küçük siyasi birimlere ayrılmıştır (Bloch, 1997: 376-379). Para merkezli ekonominin yokluğu ve fetih hareketlerinin sona ermesi de siyasi parçalanmışlığa neden olan faktörlerdendir (Fischer, 1992: 437).

Bir yandan toplumsal yaşamdaki şiddet, öbür yandan akınlar Batı Avrupa'daki sosyal yaşamı kabusa çevirmiştir. Feodal Avrupa, önceleri Germen akınlarıyla mücadele ederken, dokuzuncu yüzyıldan itibaren, güneyden Müslüman Araplar; doğudan Macar akınları ve kuzeyden İskandinav istilalarıyla mücadele etmektedir (Bloch, 1997: 40). Sekizinci yüzyıldan onuncu yüzyıla kadar Viking, Macar ve Müslüman akınlarının ancak kalın surlarla çevrili kaleler içinde yaşayan atlı savaşçıların istihdam edilmesiyle mümkün olabileceği düşünülmüştür (McNeill, 1974: 86-88). Bu nedenle savaşan sınıfa daha çok ağırlık verilmiş, şövalyeliğin önemi artmış, zamanla Batı Avrupa savaşçı bir görünüme bürünmüştür. Ancak bu kalabalık savaşçı sınıfın, sadece dışardan gelen tehlikelere karşı toplumu koruması gerekirken, kendi aralarında keyfi savaşlar yapmaya başlamışlardır. Söz konusu savaşlar ve soyluların kendi aralarındaki mücadeleleri sırasında, halk ve din adamları zarar görmüştür. Onuncu yüzyıla gelindiğinde toplumsal doku pek çok açıdan eski kabile toplumlarından çok daha barbar ve zorba nitelikler taşımaktadır (Dawson, 1997: 253).

Yerel savunmanın önemi arttığı için şövalye ve soylular, kendi evlerini sağlamlaştırma ihtiyacından yola çıkarak kalın surları olan kaleler inşa etmişler, tebaalarıyla birlikte bu kalelerde yaşamaya başlamışlardır. Kalelerdeki lordlar, kendi kral ya da duklerine meydan okuyarak, kırsal bölgeleri hakimiyetleri altına almış; tabiyetinde yaşayan insanlara adaleti kendileri uygular olmuş ve zamanla feodal düzendeki en güçlü aktörler haline gelmişlerdir. Dolayısıyla kalelik ve derebeylikler, pek çok yerde temel siyasi otorite olmuştur. Lordlar, bu özerk yapılanma içerisinde köylülerine emredebilmekte ve onları yargılayabilmektedir (Fischer, 1992: 439).

Her ne kadar lordlar mülki otoritelerini sağlamaya çalışsalar da kendi mülkleri içinde başka yöneticilerin mülklerinin varlığını kabullenmek zorundadırlar. Kontrolü sağlamak için genellikle düşman topraklara askeri seferler düzenlemektedirler. Üstelik kendi vassalları üzerindeki kontrolleri belirsizdir. Her ne kadar vassallar lordlarına bağlılık yemini etmiş olsalar da, vassal statüsündeki şövalyeler kendi menfaatleriyle uyduğu ölçüde vassallık yeminine bağlı kalmışlardır (Caenegem, 1988: 179-180).

Feodal söylemler toplumu başlıca üç gruba ayırmıştır: oratores (din adamları), bellatores (şövalye ve savaşçı sınıf) ve laboratores (ekonominin devamını sağlamak için tarım ve hayvancılıkla uğraşan köylü ve serfler) (Duby, 1982: 13; Fischer, 1992: 444). Her bir sosyal sınıf kendi belirlenmiş işlevlerini yerine getirmekle yükümlüdür (Bloch, 1997: 312-319). Ancak uygulamada Frank otoritesinin bölünmesi, kont, dük ve şövalyelerin papaz, piskopos ve manastır rahiplerinin topraklarını ele geçirmelerine, onlara kötü muamele etmelerine ve kilise makamlarına yatırım yapmalarına neden olmuştur (Baldwin, 1953: 28; Bloch, 1997: 405-407). Dini kurumlar savaşçılar tarafından korunmak yerine yağmalanmış; dokuzuncu yüzyılda yerel otoritelerin zayıflamasıyla birlikte; kendi güvenliklerini kendileri sağlamak zorunda kalmışlardır (Bloch, 1997: 346).

Üst düzey din adamlarına fief verilerek, vassallarının askeri güçlerini kullanabilmeleri için yetkilendirilmeleriyle birlikte, kendilerini savunabilir duruma gelmişlerdir. Manastır merkezleri sağlam duvarlı kaleler içinde kurulmuş ve zamanla silahlı asker besleyen kale manastırlara dönüşmüştür. Feodal kargaşanın en yoğun olduğu on birinci yüzyılda yerel kilise ve mezarlıklar dahi surlarla çevrilmiştir (Fischer, 1992: 445). 1016'da Piskopos Thietmar Merseburg, Burgondiya'daki devlet meselelerini eleştirirken, merkezi otoritenin yokluğu neticesinde güvensiz, kargaşa ortamının ortaya çıktığını ifade etmiştir (Bloch, 1997: 160).

Feodal Avrupa'da asayiş olmadığı için, can güvenliğinden endişe eden insanlar (kırsal nüfusun büyük bir bölümü) surlarla çevrili yerleşim bölgelerine taşınmışlardır. Lordun savaşçılarının yakınlarında yaşayan köylüler sıklıkla zorbalığa maruz kalmışlar ve sonuç olarak serf statüsüne düşerek, istismar edilmişlerdir. Köylülerden gasp edilen araziler lordun topraklarıyla birleştirilerek, köylüler eskiden kendilerine ait olan topraklar üzerinde kiracı olarak çalışmaya ve vergi vermeye zorlanmışlardır. Bu uygulamalar neticesinde on ikinci yüzyılın başlarında Batı Avrupa'nın büyük bir bölümünde özgür köylüler kalmamıştır (Fischer, 1992: 446).

Tarihsel kaynaklara göre dokuzuncu yüzyıldan on üçüncü yüzyılın sonuna kadar, Feodal Batı Avrupa'daki kasaba ve köylerde yaşayan sıradan insanların çoğunluğu evrensel Hristiyan İmparatorluğu fikrine inanmıştır (Fischer, 1992: 434). Hristiyan imparatorluğu kavramına göre, dünyevi otoritenin temeli tamamiyle ilahi

mutlak otoriteye dayanır. Özünde evrensel barışı ve adaleti içeren bu kavram, kral ve imparatorların, eylemlerini meşrulaştırmak için kullandıkları dayanak noktası olmuştur (Barraclough, 1950: 26).

Genel olarak, feodal söylemler, insanları, evrensel Hristiyan imparatorluğu idealinin bir parçası olmaya teşvik etmiştir. Ancak uygulamada feodal Batı Avrupa'da siyasi otorite, yerel güçlü aristokratlar arasında bölünmüş ve bu aristokratlar sürekli keyfi savaşlar yapmaktadırlar (Fischer, 1992: 436). Feodal çağdaki konuşma ve vaazlar temelini Germen kabileleriyle Roma imparatorluğunun geleneklerinden ve kilise kanunlarından olmak üzere iki temel kaynaktan almıştır. Germen geleneklerini uygulamakla yükümlü seçim yoluyla gelen özgür insanlardan oluşan bir kurul vardır. Bu kurul, aynı zamanda savaş dönemlerinde kendilerine lider olarak kralı seçmişlerdir. Buna karşın, Roma Hristiyan geleneği olan ilahi takdir anlayışıyla imparatorluk erkini birleştiren hukuki bir yapıya sahiptir. Beşinci yüzyıldan sekizinci yüzyıla kadar devam eden Hristiyanlığın yayılma sürecinde, önceden Roma toprağı olan yerlerde yerleşen Germen kabileleri için ilahi takdir, ortak normları temsil ederken; Germen popülizmi ile Hristiyan Roma'nın teokratik devlet yapısını kendi gelenekleriyle birleştirerek Avrupa toplumunu oluşturmuşlardır (Fischer, 1992: 434- 435).

En çok tekrarlanan feodal söylem yeryüzünün Tanrının bir yansıması olarak yaratıldığı ve ilahi kanunlara göre, Tanrının takdiri doğrultusunda yönetildiğidir. Bu dönemin insanları evrenin üstün mutlak bir güç tarafından yaratıldığına inanmışlar; doğa yasalarını, geleneği, seküler kanunları bu ilahi evrensel resmin parçaları olarak algılamışlardır. Dolayısıyla feodal çağın Batı Avrupalıları, olayların maddi olarak cereyan edişiyile, ruhani olan arasındaki arasındaki bağları kuramamış ve onların dünyasında gerçek ile hayal arasındaki sınır belirsizleşmiştir (Fischer, 1992: 435).

Sıklıkla kullanılan bir diğer feodal söylem ise dünyanın Tanrının gözetiminde ahenkli bir bütün olduğudur. Bu söylem, toplumu ortak yarar için her sınıftan insanın kendilerine çizilmiş görev sınırları içinde sorumluluklarını yerine getirdikleri bir cemaat olarak imgelemiştir (Robinson, 1990: 261-266). Bu bağlamda lord, vassal ve serf ilişkileri ilahi olanın haklı tezahürleri olarak algılanmıştır.

Feodal söylemlerin bir diğer temel kaynağı olan Kilise kanunlarına gelince, vaazlarda Katolik Kilisesinin içtihat ve uygulamalarının direk Tanrının iradesini temsil ettiği vurgulanmıştır. Feodal söylemlerde sıklıkla, kilisenin ilahi kanunları uygulama otoritesini direk olarak İsa Mesih'in Havari Petrus'a ve onun ardıllarına insanlığın selameti için bahsettiğini Yeni Ahit ayetlerine atf yapılarak ifade edilmiştir. *“Cennetin krallığının anahtarlarını sana vereceğim. Yeryüzünde bağlayacağın herşey göklerde bağlanmış olacaktır; yeryüzünde çözeceğin herşey göklerde çözülmüş olacaktır”* (Matta. 16: 18-19) (Ullmann, 2010: 32, 114, 138, 149). Papa VII. Gregory ve ardılı Papa II. Urban Aziz Petrus'un temsilcisi olduklarını iddiasıyla, papalık kararlarına koşulsuz şartsız itaat edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Aziz Petrus'un temsilcisi sayılan Katolik Kilisesinin arzusu doğrultusunda Hristiyanlığın düşmanlarına karşı savaş kutsallaştırılarak, Papa VII. Gregory döneminde 'Aziz Petrus'un askerliği' kavramı ortaya çıkarılmış ve bu kavram, Papa II. Urban'ın I. Haçlı Seferi propagandasıyla 'Mesih'in Askerliği' kavramına evrilmiştir.

Sonuç olarak, ortaçağda Batı Avrupa'da hakim olan feodal düzendeki efendi tebaa ilişkisindeki koşulsuz itaat ve kiliseye itaat kavramları adil düzenin gerçekleştiricisi olacak Hristiyan imparatorluğu söylemleriyle birleştirilerek, Hristiyan olmayanlara karşı yapılacak kutsal olduğu iddia edilen savaşların başlatılmasındaki ana etkenler haline gelmiş; bu durum Haçlı fikrinin oluşumunu sağlamıştır.

1.3. Feodal Batı Avrupa'da Çatışmaları Sona Erdirmenin Bir Aracı Olarak Tanrı Barışı- Tanrı Ateşkesi Uygulaması

Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından önce temelleri atılan ve Karolenj İmparatorluğu döneminde Batı Avrupa'da yerleşen feodalizmle birlikte topraklar bölünmüş ve derebeylikler oluşmuştur. Krallıkların güç kaybederek, merkezi devlet otoritesinin kaybolması, otoritenin lordluklar, dükalıklar, piskoposluklara dağıtılmasıyla birlikte, bir yandan kilisenin sosyal yaşamdaki nüfuzu artarken; öbür yandan, toprak sahibi soylulara, bu özerk yapılanma içerisinde köylülerine emredebilme, yargılayabilme ve nihayetinde şiddet uygulayabilme hakkını vererek,

sıradan halkın (çoğunluğu serflere dönüşen köylülerin), kargaşa dolu bir ortamda yaşamasına sebebiyet vermiştir. Lordlar kırsal bölgeleri hakimiyetleri altına almış ve zamanla feodal düzendeki en güçlü aktörler haline gelmişlerdir. Dolayısıyla piskoposluklar ile kalelik ve lordluklar, pek çok yerde temel siyasi otorite olmuştur.

Bu dönemde şövalye ve soylu sınıfı birbirleriyle sürekli savaşmaktadırlar. Soylu ve şövalyelerin kendi aralarındaki çatışmalar sırasında fakir halk zarar görmekte; kilise mülkleri yağmalanmaktadır. Halk sürekli olarak acı ve tehlike içinde yaşamaktadır. Toplumun her yanını saran şiddet, bu döneme damgasını vurmuştur. Kanunların, adaletin yetersiz kaldığı, dünyevi otoritelerin halkı korumayı başaramadığı Feodal Avrupa'da Kilisenin girişimiyle sosyal yaşamdaki şiddeti sonlandırmak ve barışı getirmek üzere 'Tanrı Barışı' müessesesi uygulamaya konulmuştur (Bloch, 1983: 566; Demirkent, 1996: 526).

Tanrı Barışı hareketi İsa'nın çilesinin⁵ bininci yıl dönümünün arefesinde, Eskatolojik (kıyametbilimciliği), apokaliptik ve binyılcı umutların popülerlik kazandığı bir çağda, binyılın bitimine yakın bir zamanda ortaya çıkmıştır (Landes, 1995: 14-15). Tanrı Barışı (Pax Dei) dünyevi otoritelerin yetersizliğini telafi etmek için uygulamaya konmuştur. Feodalizm, sıradan halkı derebeylerin birbirleriyle savaşlarının kurbanları haline getirmiştir. Kilise, uygulamaya koyduğu Tanrı Barışı müessesini giderek bozulan toplumsal yaşama düzen getirecek ilahi bir girişim olarak sunmuştur (Head, Landes, 1992: 281-283). Bu sunuş biçimi, zamanla Katolik Kilisesinin dünyevi meselelerde daha çok söz sahibi olmasına ve sosyopolitik alanda da iktidarını güçlendirerek, kilise önderliğinde Haçlı Seferi fikrinin zeminini oluşturmuştur.

'Tanrı Barışı' hareketi, aynı zamanda Batı Avrupa'daki güç dengelerinin değişmeye başladığının belirgin bir göstergesidir. Tanrı Barışının ortaya koyduğu 'Barış' hem din adamlarını, hem de sıradan halkı saldırı ve gasptan; kiliseyi ise yağmalanma tehlikesinden koruyan çözümler içermektedir (Erdmann, 1977: 59- 60). Bunlara ek olarak din adamları ve ruhban sınıfı, dul kadınlar da barışın kapsamına alınmıştır. Akabinde ise tarımsal ürün ve hayvanların çalınması yasaklanmıştır (Head, Landes, 1992: 264-265).

⁵ İsa'nın çilesi: Çarmıha gerilişi.

Tanrı Barışı müessesesinin yaygınlaştırılması için barış konsilleri toplanmaya başlamıştır. Bu konsiller, kilise mülklerini korumanın bir yolu olarak ‘Tanrı Barışı’ girişimini yaymaya çalışmışlardır. Onuncu yüzyılın sonlarında başlayıp on birinci yüzyılda devam eden Barış konsilleri, bölgenin ileri gelenleri, piskopos, papazlar ve halktan oluşmuştur (Head, Landes, 1992: 264-265). Barış konsillerinin ilki 975 yılında Akitanya’da toplanmıştır. Bu konsilde Le Puy piskoposu kendi topraklarını yağmalayanları ve şiddet uygulayanları şiddetle kınamıştır. Bilinen en eski Barış konsillerinden biri olan Charroux (989) Konsili (Kırpık, 2007: 83), daha evvel hiç görülmeyen bir çözüm önerisi sunmuştur. Bu konsilde alınan kararlar din adamları ve yoksullara saldıranların aforoz edilerek lanetleneceği beyan edilmiştir (Tierney,1992: 136). Daha evvel yasalarla dünyevi yönetimlerin sorumluluğunda olan toplumsal barış ve güvenliği sağlama işlevi Tanrı Barışı müessesesiyle artık dini otoritelere geçmiştir. Böylelikle kilise hem kendi dini kanunlarını halka uygulaması için getirmekte, hem de bu kanunlara uymayanları kilise hukuku çerçevesinde cezalandırabilme yetkisine sahip olmaktadır. Kısa bir süre sonra ‘Pax’ a (Barış) yeni bir element ‘yeminli anlaşma’ eklenmiştir. Bu anlaşma kilisenin kalkanı altındadır ve barışın sürdürülmesini sağlama görevi de yine kilisededir (Erdmann, 1977: 60).

994 yılında Akitanyalı Fransız rahip Ademar Chabannes, din adamlarına saldıranın Tanrıya saldırmakla aynı şey olduğunu Zekeriya 2: 8 ayetine⁶ dayandırarak beyan etmiştir. Asker bir havari olan Aziz Martin’in havariliğini istişare etmek üzere barış hareketinin önde gelenlerinin toplandığı Limoges Konsilinde, papazlara, papazların koruması altındaki fakirlere saldıranların İsa Mesih’e saldırmış sayılacakları ve bir papaza saldıranın Tanrıya saldırmakla eşdeğer olduğu kararı alınmıştır (Mastnak, 2002: 37).

Yerel papazlar, barış konsillerine kutsal emanetleri getirmeye başlayınca, konsilleri izlemeye gelenlerin sayısı da artmaya başlamıştır. İlahi olanın somut görüntüsünü temsil eden kutsal emanetler, dinleyicilere coşkulu bir cezbe hali yaşatıyordu. Her ne kadar, Barış konsilleri Kilise, mülklerinin yağmalanmasının engellenmesi, rahip, din adamları, fakirler ve halkın korunması (Mastnak, 2002: 4- 5)

⁶ “Size dokunan benim göz bebeğime dokunmuş olur” (Zekeriya, 2: 8).

için toplanmış olsa da, bu konsillerde sıklıkla eskatolojik, binyılcı söylemlere yer verilmiştir. Tanrı Barışı hareketi, ruhların selameti ve yeryüzünde barış arzusunun motiflerini taşıdığı için, kıyametbilimciliğin bir kolu olan dönemin yaygın inancı Binyılcılığın izdüşümlerindedir (Landes, 1992: 189-90; Head, Landes, 1992: 17-18). Landes, 'Tanrı Barışı' kavramının isminin bile mesihe dair düşleri, Tanrının toplumu değiştirerek barış ve adaletin hüküm süreceği yeni bir yeryüzü yaratacağı algısını yarattığını savunur (Landes, 2003: 243-270).

Fransa Akitanya'da sıklıkla toplanan Barış konsilleri halk tarafından oldukça rağbet görmüştür. Çoğunlukla bölgenin en yüksek düzey din yetkilisi tarafından toplanan Akitanya'daki bu konsillere, Fransa'nın her yanından insanlar kutsal emanetleri görmek için gelmişlerdir. Önce dönemin popüler akımlarından biri olan binyılcılık temalarını içeren konuşmalar yapılır; ardından azizlerden kalma kutsal emanetler getirilirdi. Kutsal emanetler, toplanan kalabalıkta bir mucizeyi görmüş olma coşkusu yaratmakta ve konsil orada hazır bulunan derebeylerin barış ve dayanışma yemini etmeleriyle sona ermekteydi (Landes, 1992: 189-90; Head, Landes, 1992: 17-18).

Charroux'lu bir rahip Limoges Konsilinden (994), bahsederken toplanan insanları Musa'nın önderliğinde Mısır'daki kölelikten kaçıp Kızıldeniz'i geçerek vaat edilen topraklara gitmeyi arzu eden İsrailoğullarına benzetmiştir (Mastnak, 2002: 45). İsa'nın Mesih olarak kıyamete yakın ikinci kez geleceği inancıyla harmanlanan Tanrı Barışı hareketine katılanlar kendilerini Eski Ahit'te anlatılan antik çağ İsrailoğullarıyla özdeşleştirmişlerdir (Landes 1992: 199). Her sınıftan halkın dinlemeye geldiği bu konsillerde anlatılanlar, Tanrının sesi, Tanrının emirlerinin yankısı biçiminde algılanmıştır. Barış Hareketiyle ilgili kilise tutanaklarında sıklıkla yeni bir barış ve huzur çağının açıldığını, bu durumun eskatolojik kutsal kitap kehanetleri arasındaki yerini anlatan çok sayıda ifadeler mevcuttur. Bu düşünüş tarzı Barış'ın hareket noktasıdır. Tabii afetler, salgın hastalıklar, kıtlık; güneş ve ay tutulması gibi doğa olayları hep dünyanın sonunun geldiği, tüm bunların kıyamet alameti olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Başlarına gelen felaketler işledikleri günahlar yüzünden Tanrının verdiği cezalardır (Mastnak, 2002: 35). 909'da Trosly'de toplanan Reims bölgesi piskoposları nüfusunu

kaybetmiş şehirlerin, yıkılmış manastırların insanlar arasındaki savaş ve iç çatışmaların Tanrının gazabı olduğunu konuşuyorlardı (Bloch, 1997: 39).

Tanrı Barışı doğuya, ardından Fransa'nın güneyine, Akitanya, Berry ve Auvergne'e doğru yayılmaya başlayınca Barış hareketinde önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. Tanrı Barışının soylu sınıfın kendi aralarındaki savaşlarını önlemekte yetersiz kaldığı fark edilince, yeni bir barış girişimi ortaya konulmuştur. Bu kez Kilise, Tanrı Ateşkesi 'Truga Dei' ile savaşmayı belirli günlere indirgemıştır (Fischer, 1992: 445; Tierney,1992: 137-138). Tanrı Barışı, şiddeti tümüyle yok etmeye yönelik iken, Tanrı Ateşkesi orta bir yol bulmuştur. Düşmanlıklar ve savaşlara haftanın belli günleri ve kutsal bayramlarda ara verilecektir. Teroanne Piskoposluğu, Çarşamba günleri güneşin batışıyla ateşkesi başlatıp Perşembe gün doğuşuna kadar; Paskalya bayramı ve diğer kutsal yortularda savaşmayı yasaklamıştır. Bu yasağı ihlal edenler, afroz edilip lanetleneceklerdir (Tierney,1992: 137-138; Erdmann, 1977: 60).

Aslında bu uygulama yeni değildir. Karolenj İmparatorluğu döneminde de Pazar günleri özel savaşlar (devletin savaşları hariç), yasaklanmıştır. 1027'de Güney Fransa'da toplanan Elne Konsilinde ateşkes fikri kilisenin önderliğinde Tanrı ateşkesi girişimiyle yeniden doğmuş; 1041 yılındaki Arles konsiliyle Tanrı ateşkesi yinelenmiştir (Mastnak, 2002: 6).

Tanrı Ateşkesi barıştan daha zayıf bir terim olmasına rağmen, gerçekte Tanrı Ateşkesinin koruması daha kapsamlı olmuştur. Tanrı Barışı, belirgin sosyal gruplara karşı şiddeti ve kilise mülklerinin güvenliğini sağlamayı amaçlarken, Tanrı Ateşkesi ise, şiddetin her türünü belirli gün ve dönemlerde yasaklamıştır. Narbonne Konsilinde (1054), silah kullanımının yılda 80 günle sınırlandırıldığı ve bir Hristiyan'a saldırmanın tüm Hristiyanlara saldırmakla eşdeğer olduğu⁷ beyan edilmiştir (Mastnak, 2002: 6). Bu karar, aynı zamanda Haçlı fikrinin oluşumunda önemli bir kilometre taşı olmuştur.

⁷ Narbonne konsilinde alınan karar: Her kim bir Hristiyan'ı öldürürse İsa'nın kanını dökmüş olur' Başlangıç, 9: 6 ayetine dayandırılmıştır.

Barış konsillerinde alınan kararlar, özel savaşların yasaklanmasını, silahların kullanılmasını sınırlandıran şiddeti azaltmaya yönelik girişimlerdir. Ancak Barış konsillerinin önleyici düzenlemelerinin farklı bir yönü de vardır. Kimlerin silah taşıyabileceğine ve kimlerin saldıramayacağına, ne türden mülklere saldırılamayacağına ve hangi günlerde savaş yapılamayacağına dair kuralları belirleyerek, kiliseye sosyal düzende yasa koyucu ve uygulayıcı rolünü vermektedir (Erdmann, 1977: 62). Bu durum, kilisenin sadece toplumun ruhani ihtiyaçlarıyla ilgilenmekle kalmayıp, dünyevi iktidarın yerine getirmesi gereken asayiş sağlama işlevini üstlenmesi anlamına gelmektedir. Böylelikle, feodal düzenle birlikte başlayan kilisenin sosyal hayattaki egemenliği, Tanrı Barışı ve Tanrı Ateşkesiyle artmıştır. Tanrı Barışıyla başlayan barış hareketleri, özellikle Tanrı Ateşkesi müessesesi, şiddeti belirli şartlara bağlayarak meşrulaştırmıştır. Şiddeti kontrol altına alma girişimleri, kiliseye sadece silahların kullanımını kontrol etmesini sağlamakla kalmayıp, şiddetin yönünü belirleme hakkını vermiştir (Mastnak, 2002: 10).

Barışı bozanlara karşı silah kullanılması Tanrı Barışı yemininin bozulması sayılmamaktadır. Papazların huzurunda Barış yemini edilmekte ve hatta bazen Tanrı Barışı ve Tanrı Ateşkesini ihlal edenlerin cezalandırılması için onlara karşı hep birlikte savaşılması yolunda kararlar alınmaktadır. Böylelikle şiddet meşru bir zemine oturtulmuştur. Geleneksel olarak kilise kan dökülmesine karşı olmuştur. Öldürmek, Kitab-ı Mukaddes'teki 'on emir'in beşinci maddesine göre yasaklanmıştı. Bu nedenle savaş adil dahi olsa, yine de kan döken kişi günah işlemiş sayılmaktaydı. Ancak, onuncu yüzyılda farklı bir bakış açısı belirmeye başlamıştır. Bu bakış açısının orijini Barış konsillerine öncülük etmiş ve manastır reformunu başlatmış olan Cluny manastırındır (Mastnak, 2002: 11, 16; Kırpık, 2007: 83). Barış Hareketinin öne çıkan isimlerinden biri olan Cluny Manastırı başpapazı Odilo Cluny, dini yaşamın savaşçı yaşamıyla birleştirildiği yeni bir tutumun geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur (Erdmann, 1977: 72).

Puvatya Sinod'unda çıkarılan kanunla konsile katılan herkesin barışı muhafaza etmeyi reddedenlere karşı kuvvet kullanması gerektiği; hatta Tanrı Ateşkesine uymayanlardan intikam alınmasının kutsal bir eylem olduğu beyan edilmiştir (Erdmann, 1977: 63). Geleneksel olarak, kilise, öldürmeye karşıdır.

Cinayet, cezası sonsuz ölüm olan lanetli bir eylem sayılmıştır. Ancak, Puvatya Sinod'unda alınan kararlarla savaşmak ve öldürmek meşrulaştırılmış, üstelik öldürmek kutsal bir eylem haline getirilmiştir (Mastnak, 2002: 33). Dini öğretilere göre, din adamlarının (rahip, papaz, piskopos, diyakoz) silah taşımaları ve herhangi bir askeri faaliyete katılmaları yasaklanmıştı. Kilisenin silahlanması, ilk olarak 743 yılında Ratisbone sinodunda din adamlarının kampanyaları sırasında Hristiyan askeri birlikleri yanlarında götürmelerine cevaz verilmesiyle başlamıştır (Mastnak, 2002: 13). 1038 yılında Başpiskopos Aimo Bourges, bölgenin diğer papazlarıyla birlikte 14 yaşından büyük herkesin, barışı ihlal edenlere karşı silahlı güç kullanmaları zorunluluğunu getirdi. Rahipler dahi bu kuralın dışında bırakılmamıştı. Kilisenin Tanrı Ateşkesi girişimi şövalyelerin saldırganlıklarına bir çözüm bulmak üzere çıkarılmış olsa da, ateşkesle savaşın belli günlere indirgenmesine rağmen, barışı korumaya ve kavgaları bitirmeye muktedir olunamamıştır. On birinci yüzyılın ikinci yarısında bu kurallar biraz daha geliştirilerek dini liderler tarafından 'Barış Milisleri' oluşturulmuştur. Üstelik yerel rahipler sancaklarıyla bu milislere katılmışlardır (Erdmann, 1977: 62- 63). Böylelikle Barış hareketleri ve Tanrı ateşkesi şiddetin sonlandırılmasından çok, şiddetin yönünün değiştirilmesine neden olmuştur (Le Goff, 2008: 54).

Pek çok açıdan, Tanrı Barışı ve paralel hareketler, kilisenin savaşa ve silahlanmaya yeni bakış açısını ifşa etmektedir. Kilise askeri grupların tarafını tutmakla kalmayıp (kralların yerine şövalyelerin ön plana çıkarılması), savaşa karşı belirgin bir tavır değişikliği geliştirmiştir (Erdmann, 1977: 67). Kilisenin cinayeti meşrulaştırma düşüncesinin dönüşüm noktasının örneklerinden biri olarak, Papa II. Alexander'ın Narbonne Başpiskoposu Wifred'e yazdığı mektup, gösterilebilir. II. Alexander mektubunda, Tanrının kan dökülmesinden hoşlanmadığını; tüm dünyevi ve dini kanunların insan kanı akıtmayı yasakladığını, ancak bu durumun iki istisnası olduğunu ifade etmiştir: Birincisi suçluların cezalandırılması için, ikincisi ise düşmanca bir saldırıyla karşılaşılması (Sarazenlerin saldırısı gibi) durumudur. Dolayısıyla Sarazenleri (Müslümanları) öldürmeye cevaz verilerek Müslümanlarla savaş yasallaştırılmıştır. II. Alexander'ın Hristiyan olmayanlarla savaşı yasallaştırmasıyla şiddeti belirgin bir yöne çevirmesi, bir diğer deyişle Hristiyanların

birbirlerini öldürmesi sorununa alternatif olarak Hristiyan olmayanlarla savaşın önermesi, Haçlı düşüncesinin oluşumu açısından büyük bir temel taşıdır. Ancak, Müslümanların savaşılacak hedefler olarak gösterilmesi ve bu savaşların kurumsallaştırılması Haçlı Seferleriyle ortaya çıkmıştır (Mastnak, 2002: 21, 42).

Şövalyelerin kiliseye hizmet etmeleri fikri Papalığa aittir. Bordeaux'daki La Sauve manastırının başrahibi Gerard (1079-1095), on hanedanlığı temsil eden şövalyelerle birlikte kilise ve manastıra kılıçlarıyla hizmet edeceklerine ve rahiplere yönelik şiddetin intikamını alacaklarına; kilise ve manastır mülklerini savunacaklarına ve hac için buraya gelen hacıları koruyacaklarına dair yemin etmişlerdir. Bu törenle tesis edilen ittifak, daha sonraları Tapınak Şövalyeleri'ne dönüşecek; Avrupa'nın her yanında ve Kudüs'te merkezler kuracaklardır (Erdmann, 1977: 272). Yemin töreniyle başlayan rahip savaşçı teşkilatların sonraki yüzyıllarda dünya siyasetine önemli etkileri olacaktır.

Kan dökmenin yasaklanmasıyla askerliğin bir meslek olarak uygulanması belirgin bir açmaza girmişti. Bu ikilemin çözümü de Hristiyan olmayanlarla savaşmanın meşrulaştırılmasıyla bulunmuştur. Barış hareketleri ve Tanrı Ateşkesinin beraberinde getirdiği militan Hristiyanlık fikrini, sosyal hayatta kabul edilebilir bir biçime sokmanın yolu, şiddeti kutsamaktır. Savaşan sınıfın saldırgan dürtülerini dışarıya yöneltecek yeni formül 'Milites Christi' Mesih'in askerliği kavramı olmuştur (Mastnak, 2002: 26).

Tanrı Barışı hareketiyle başlayan Mesih'in askerliği kavramı, yaklaşık bir asır sonra gerçekleşecek olan I. Haçlı seferinin hazırlık aşamasını oluşturmuştur (Mastnak, 2002: 22). Başlangıçta Hristiyanları ifade eden 'Milites Christi' (Mesih'in Askerliği), barış konsilleriyle ve Papa VII. Gregory'nin Aziz Petrus'un askerleri söylemiyle savaş çağrısına dönüşerek, Hristiyan Batı Avrupa toplumunun militarist bir görünüme bürünmesi sonucunu doğurmuştur. Önceleri, barış yapmaya yanaşmayan Tanrı tanımaz milletlere karşı savaşılması vaaz edilirken, akabinde kafirlerin kapsamına, Hristiyan olmayan milletlerin hepsi alınarak; Müslümanlara karşı savaşmak Hristiyanların görevi haline getirilmiştir (Mastnak, 2002: 44; Cowdrey 1970: 53). Böylelikle Hristiyan militarizmine yeni bir çıkış noktası bulunmuştur.

Batı Avrupa'da Hristiyanlığın daha savaşçı bir düzleme doğru ilerlemesine, Eski Ahit ayetlerinin büyük yardımı dokunmuştur. Eski Ahit'teki ifadelerin kullanılmasının, Tanrının kendisinin önderlik edeceği kutsal bir savaş fikrinin oluşumuna giden süreci yönlendirdiği söylenebilir. Barış, kilisenin klavuzluğunda yürütülecek, fakat barışın korunması ise dini bir görev haline getirilecek; barışın korunması için yapılacak savaşlar ise Tanrıya hizmet olacaktı (Erdmann, 1977: 64). Tıpkı Eski Ahit'teki Tanrı adına yapılan savaşlar gibi Tanrının kendisinin önderlik edeceği bir kutsal savaş fikrinin yavaşça filizlenmesiydi. Dini seçilmişlik söyleminin Hristiyan askeri genişlemesiyle birleştiği yeni bir döneme girildi. Karolenj İmparatorluğu'nun yıkılışının ardından başlayan pagan akınlarına karşı yapılan savunma savaşları sona ermiş; artık Latin Hristiyanlar, askeri saldırılar düzenliyorlardı. İspanya, İtalya ve Sicilya'daki dinsiz komşularının (Müslümanların) üzerine saldırarak bu toprakların kendilerinden haksız yere alındığı iddiasıyla yeniden fetih savaşlarına giriştiler (Becker, 1988: 284, 306, 352). Ancak, on birinci yüzyılın başlarında, Latin Batı Avrupa'daki dinamikler değişmeye başladı. 1010 yılında bu değişen dinamikleri tetikleyen bir olay gerçekleşmişti. Halife Al Hakim, Kudüs'teki Kutsal Kabir Kilisesini yıktırmıştır (Mastnak, 2002: 38). Bu olay Hristiyan dünyasında büyük tepkiye neden olmuştur. Böylece, Müslümanların savaşılması gereken düşmanlar olarak hedef gösterilmesi için gerekçe bulunmuştur.

Haçlı Seferi, Tanrı Barışı teşebbüsünün kullanılması ve bu barış ideallerinin gerçekleştirilmesinin bir sonucudur (Mastnak, 2002: 44). Tanrı Barışı ve Gregoryan reformları Haçlı düşüncesini ve kültürünü meydana çıkarmıştır. Ortaçağda Batı Avrupa'da yapılan dini ayinler adayış kültürünü tesis etmiş ve bu kültür Haçlı düşüncesini doğurmuştur. Dini ayinlerle zamanın ve tarihin eskatolojik vizyonu oluşturularak, üzerine Haçlı düşüncesi ve ideolojisi inşa edilmiştir (Gaposhckin, 2017: 31).

Tanrı Barışı müessesesiyle, ortaçağ Avrupa tarihinde Papalığın iki ana hedefe bu ulaşmaya çalıştığı görülmektedir: Bu hedefler, Tanrı Barışı kavramı altında bütün dünya Hristiyanlarını kendi liderliği altında birleştirerek önce Avrupa'da, sonra doğuda bir 'Tanrı Barışı' devletini, Kudüs Krallığı örneğinde olduğu gibi, kurmaktır (Kırpık, 2007: 86). Roma İmparatorluğunun yıkılışıyla

birlikte temelleri atılan feodalizmin ana söylemlerinden biri olan ‘Hristiyan imparatorluğu’ ve kilisenin kullandığı Aziz Agustinos’un ‘Tanrının yeryüzündeki krallığı’ ve barış için adil savaş kavramlarının kullanılarak haçlı fikrinin toplumda yayılması, Katolik kilisesinin söz konusu amaçlarını gerçekleştirmek için I. Haçlı Seferi’ni başlatmasında etkili olmuştur.

1.4. Manastır Reformu

On birinci yüzyılda feodalizmin merkezleri olan Fransa, Rhine vadisi ve Hollanda’da sosyal bir kriz yaşanmaktadır. Feodal hiyerarşi içindeki seküler otoriteler (kral, derebeyleri), sıradan insana, ya da kilise mensuplarına artık koruma sağlayamamaktadır. Toplumsal hayattaki şiddet, gasp, soyluların kendi aralarındaki savaşları hat safhaya ulaşmıştır. Dini iktidarın yaydığı eskatolojik inançlar halk arasında popülerlik kazanırken, feodalizm pek çok alanda çökmeye başlamıştır (Perdios, 2012: 11). Tanrı Barışı ve Tanrı Ateşkesi girişimleri, belli ölçüde şiddeti azaltmakta etkili olmuşsa da, şiddeti tümüyle yok etmeyi başaramamıştır. Gündelik hayata hakim olan şiddet ve belirsizlik halkın dini eğilimlerini artırarak, onları tek sığınak olarak gördükleri dine daha çok yöneltmiştir. İnsanların dini temayüllerinin artması ise daha çok manastır inşa edilmesi sonucunu doğurmuştur. Manastırlar hem ruhani hem de dünyevi zenginlikleriyle birlikte sahip oldukları kutsal emanetleri de inşa edildikleri bölgelere getirmişlerdir. Manastır ve kiliseler azizlere adanmış; küçük köy kiliseleri dahi görkemli yapılar olarak inşa edilmeye başlanmıştır (France, 2005: 33-34). Manastırlardaki keşiş ve dini liderler, kilisenin İsa’dan sonra, erken Hristiyanlık dönemindeki saflığına tekrar kavuşmasını istemektedirler (Perdios, 2012: 16-17).

Onuncu yüzyılda rahiplerin katı Benedikten kurallarına göre yaşamaları ve manastırların dünyevi otoritelerden bağımsızlığı gibi bazı temel fikirlerle başlayan manastır reformu, basit bir ruhban sınıfı reformu olarak başlamıştır (Erdmann, 1977: 73). Hospitallers ve Tapınak Şövalyeleri gibi askeri ve dini teşkilatlanmaların çoğunun orijini on birinci yüzyılda ortaya çıkan manastır reformuna dayanmaktadır (Leyser, 1984: 74- 76; Constable, 2002: 14-17). Onuncu yüzyılda Fransa’nın Burgonya eyaletindeki Cluny’de I. William Aquitaine tarafından bir manastır kurulmuştur (France, 2005: 46). Bu manastır diğerlerinden farklıdır. Cluny modeli,

özerklikle üyelik arasında ortada bir statüdür (Knowles, 1969: 50). Cluny manastırları zengin dekorasyona sahiptir. Bu manastırlarda oldukça etkileyici ve özenli dini ayinler yapılmaktadır. Hem görkemli dekorasyonu hem de ayinleriyle buraya gelen Hacıları büyülemektedir. Adeta cennete giden bir yol gibidir. Onuncu yüzyıldan başlayarak inşa edilen manastır ve kiliseler Kudüs'teki Kutsal Kabir Kilisesi model alınarak yapılmıştır (France, 2005: 46). Aynı zamanda kilise hacıların kutsal emanetleri görmeye geldikleri bir çeşit depo işlevi de görmektedir Cluny manastırlarına gelen halk, gerçekte düş arasındaki bir çizgide, dini ayinlerin büyüyle Kudüs'e hac özlemiyle doluyorlardı (Knowles, 1969: 39).

Cluny manastırının reform hareketlerini yayması ve yönetmesi kuruluşundan yaklaşık 50 yıl sonra başlamıştır (Knowles, 1969: 48). Cluny rahipleri, Tanrı Barışı hareketinin uygulamaya konulmasında da büyük rol oynamışlardır. Cluny başpapazı Odilo Cluny, Barış hareketinde öne çıkan isimlerden biri olmuştur (Erdmann, 1977: 71). Cluny manastırı Hristiyan Avrupa boyunca, diğer manastırlara da model oluşturmuştur. Cluny manastırının arkasındaki fikir, manastır yaşamında takvanın oluşturulması ve dini yaşamdaki bozulmanın engellenmesidir; bu fikir giderek öteki manastırlara da yayılmıştır (Williams, 1966: 15). Cluny'nin on birinci yüzyıl toplumsal hayatına damga vuran değişimleri gerçekleştirebilmesinin temel neden, soyluların dini duygularına hitap etmeleridir. Karolenj döneminden beri seküler insanlar, kendi günah dolu yaşamlarından kaçışın bir yolu olarak dua ve ayinleri, dini kurumlara yardım etmeyi seçmişlerdir. Onlar için manastır yaşamı, saflığı, Tanrıya yakınlığı sembolize etmiştir (France, 2005: 46).

Ortaçağ Hristiyanlarını günah işleme korkusu bir kabus gibi kuşatmaktadır. Onuncu ve on birinci yüzyıllar Avrupa'da Hristiyanlığın temel kurallarının geniş kitleler tarafından kabul gördüğü bir çağdır. Cennet ve cehennem on birinci yüzyıl yaşamının gerçekliklerindedir ve bu gerçeklikler, soylularla halkın yaşamları arasındaki karşıtlık kadar birbirine zıttır. Ruhban yaşamı ise bu iki kutbun arasındaki kaçış noktasıdır. İnsanlar, günahlarından tövbe etme ihtiyacı duymaktadırlar (France, 2005: 46). Cluny yapılanması insanlara kaçışın imkansız olduğu ölümü ve mahşeri çağrıştırıyordu. Hristiyanlar, ancak fakirlere ve rahiplere yardım ederek, Tanrının gazabından kendilerini koruyabiliyorlardı.

Cluny rahipleri için manastır yaşamının amacı sadece Tanrıyı memnun etmek değil, aynı zamanda İsa'nıninkine en yakın yaşam tarzını sürdürmektir. Bu rahipler insanların arasına karışarak; fikirlerini duyurmuşlar ve bu fikirler Batı Avrupa'daki kiliselerin hepsini etkilemiştir. Manastır reformcuları, bir yandan ruhban yaşamının saflaştırılması idealini gerçekleştirmeye çalışırken, öbür yandan dışardaki dünyayı etkilemişlerdir. Aynı dönemde Cluny merkezinin başlattığı reform hareketi, Papalığı da etkilemiştir. Reformcular, özellikle de Cluny fikirleriyle bağlantılı olan Papa II. Urban, seküler dünya ile ruhani alem arasında köprü kurup bu fikirleri herkese aşlamaya çalışacaktır (Erdmann, 1977: 70).

On birinci yüzyılın başlarında Katolikler, dışardan gelen saldırılara karşı mücadele etmekte ve bu mücadelelerinde belli bir dereceye kadar da başarılı olmaktadır. Bu görece barış ortamı ve reformize edilen manastır yaşamının ruhani söylemlerinden ilham alan insanlar, kendi ruhani hayatları üzerinde düşünmeye başlamışlardır. Katolik dünyası, azizlerden kalma kutsal emanetlere atfedilen önemin arttığı bir dönem yaşamaktadır. On birinci yüzyılda azizler kültürü daha da yaygınlık kazanmıştır. Fransa'daki başlıca kült merkezleri olan Tours'daki Aziz Martin, Aziz Gilles çok sayıda hacıya ev sahipliği yapmaktaydı. İnsanlar, günahlarına kefarete olacağı umuduyla bu merkezlere gitmektedir. Neticede, azizler kültürü ve kutsal emanetlerin Barış konsilleri döneminden başlayarak önem kazanması, manastır reformlarıyla birlikte, bu emanetlerin bulunduğu yerlere hac ziyaretini teşvik etmiştir (2008 Le Goff, 2008: 29).

Reform hareketlerinin toplumda canlandığı Kudüs sevgisi yavaş yavaş bir tutkuya dönüşmüştür (Demirkent, 1996: 526). 1033 yılında İsa'nın çilesinin bininci yıl dönümünde çok sayıda Hristiyan, Kudüs'e, İsa'nın çarmıha gerildiği tepede inşa edilmiş olan Kutsal Kabir kilisesine akın etmeye başlamıştır. Önceleri Kudüs'e hacca sıradan insanlar giderken, zamanla şövalyeler, soylular; ardından kont prens ve krallar hacca gitmeye başlamışlardır. Daha evvel hiç görülmedik sayı ve çeşitlilikte çok sayıda Hristiyan Kudüs'e hacca gitmektedir (Glaber, 1989: 198-201). Uzaklara doğru Avrupa'dan yola çıkarak Kudüs'e hacca gidenlerin yaşadıkları zorluklar, Fatimilerin Filistin topraklarındaki zayıf yönetimiyle artmıştır. Bunlara ek olarak on birinci yüzyılda kilise törenlerinde İsa'nın çarmıha gerilişi ve yaşamış

olduğu toprakların önemi daha çok vurgulanmaya başlanmıştır. Hatta bazı kiliseler Kutsal Kabir Kilisesiyle aynı formda inşa edilmişlerdir.

Bu dönemde, kilise ve manastırlarda İsa ikonları ve İsa'nın yaşadığı, vaaz ettiği Kudüs'teki yerlerin temsilleri daha çok yer almıştır. Zamanla Kudüs şehri ve Kutsal Kabir Kilisesi, kutsal emanetlerin en büyüğü olarak Batı Avrupalı Hristiyanların zihninde özel bir yer kaplamaya başlamıştır (France, 2005: 48). Manastır reformunun merkezlerinde, özellikle Cluny manastırında ve Cluny'nin modelinde kurulmuş diğer manastırlarda, insanların hac yolculuğu yapmaları teşvik edilmiş ve hatta yolculuklarına yardım edilmiştir. Her ne kadar Cluny manastırı, imparatorla ihtilafı nedeniyle Papa VII. Gregory'ye (1073-1085) desteğini çekmiş olsa da Gregory'nin reformlarının Kudüs'e hacı artırmakta katkısı olmuştur. Güney Fransa ve İspanya'nın kuzeyine yapılan hac ziyaretleri artmış; İspanya'daki Santiago Matamoros ve Compostela gözde hac merkezleri haline gelmiştir (Peters, 1998: 10).

Cluny Manastırında doğan reform hareketlerinin temel amacı, kilisenin saflaştırılmasıdır. Bir başka deyişle, rahip ve diğer Hristiyan din adamlarının İsa ve havarilerinkine yakın ideal bir yaşam sürdürmelerini sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için gerçekleştirilen reformlardan ilki sivil atamaların (Lay Investiture) yasaklanmasıdır. On birinci yüzyılda kilise meseleleri, yerel papazlar tarafından düzenlenmektedir. Ancak papazlar, Almanya ve İngiltere'deki kraliyet mensuplarının nüfuzu altındadır. Bu durumun nedeni dini görevlere atamaların soylular ve krallar tarafından yapılmakta oluşudur. Fransa'da yerel aristokrasi papazlık seçimlerinde kendilerini destekleyebilecek adayların seçilmesi için çabalamıştır. Dolayısıyla sivil atamalar kilisenin bağımsız kararlar alabilmesinin önündeki önemli engellerden biri olmuştur. İkinci reform, simony (dini makamların satın alınması) nin kaldırılmasıdır. Üçüncü reform ise din adamlarının kendilerini sadece Hristiyanlığa adanmaları hedefiyle gerçekleştirilen, Nicolaitizm (rahiplerin evliliğinin) in yasaklanmasıdır (Blumenthal, 1988: 87).

Manastır reformu, sıradan insanın yaşamı üzerinde çok büyük değişimler yaratmamış olsa da, dini cemaatin yaşam tarzında ciddi değişikliklere neden olmuştur. Din adamlarının evlenmeleri yasaklanmış ve daha da önemlisi simony geleneği kaldırılmıştır. Cluny manastırından çıkan düzenleme ve yenilikleri sorgulamak,

Roma'yı sorgulamakla eşdeğer tutulmuştur. Reformlar neticesinde oluşan yeni düşünce ortamı, seküler yönetimleri de etkisi altına almıştır. Mesela Kutsal Roma İmparatoru III. Henry simonyinin kaldırıldığını beyan ederek, kendi toprakları üzerinde Cluny reformlarının uygulanmasını desteklemiştir (France, 2005: 34).

Germen kralları, Batıda 'imparator' sıfatıyla Katolik Kilisesi'ni yönetmektedirler, fakat otoritelerini koruyabilmeleri, büyük oranda yerel soylularla yaptıkları ittifaklara bağlıdır. İmparator III. Henry, kendi döneminde çoğu Germenlerden oluşan, dindar reformcu papaları atamıştır. Bunlardan en önemlilerinden biri dini yaşamın reformize edilmesi gerektiğini savunan Papa IX. Leo'dur. Papa IX. Leo (1049-1054), Lorraine reformcularından biridir. Toul Piskoposluğunda diyakozluk yaparken dahi, askeri meselelere ilgi göstermiştir. Önce kilise mallarını yağmalayanları kınayarak kendi yanlış yollarını düzelterek doğru yola yönelmelerini söylemiş, sonra ise onlara karşı güç kullanmıştır. III. Henry, Papa IX. Leo'nun ölümünden sonra da, reform politikalarının devamı için çaba harcamıştır. III. Henry'nin ardından, tahta geçen oğlu, Kral IV. Henry (1056–1106) ise babasından farklı bir politika yürütmüştür. Roma'daki reformcu grup, artık destek için yönünü Toskana ve Güney İtalya'daki Normanlara çevirmek zorundadır. Her iki grup ta, 1059'da çıkarılan Papaların kardinaller tarafından seçilmesi kanununu, desteklemişlerdir. Bu kanun, Papalığın Germen kralların nüfuzundan kurtulma çabasının bir göstergesidir (France, 2005: 34).

Cluny manastırı, sadece reformları gerçekleştirmekle kalmayıp, toplumda kutsal savaş fikrinin yayılmasında da etkili olmuştur. Cluny mensupları, kendi dönemlerinde Müslümanlara karşı yapılan savaşları desteklemişlerdir (Erdmann, 1977: 68). On birinci yüzyılda İspanya ve İber Yarımadasındaki yeniden fetih hareketleriyle Katolik kilisesi ve Cluny manastırı yakından ilgilidir. Bu bir tür kutsal savaştır ve toprakların yeniden fethinden sonra kilise önemli bir pozisyona gelecektir, çünkü alınan toprakların imansızlardan korunması ve muhafazasında Katolik kilisesinin önemli işlevi olacaktır. Cluny manastırlarından birinde yetişmiş olan Papa VII. Gregory'nin bir Fransız soylusunun önderliğinde İspanya'ya askeri bir operasyon düzenleme planı bu amacı destekler niteliktedir. Cluny reformlarının Frankların İspanya'yı Müslümanlardan almasında belli ölçüde etkisi olmuştur

(Peters, 1998: 10). Cluny Manastırı, İspanya'da İber yarımadasındaki Reconquista (yeniden fetih) savaşlarının planlanmasında rol almışlardır. Bu savaşların haçlı düşüncesinin doğuşunda katkısı olduğu söylenebilir (Erdmann, 1977: 68).

İtalya'nın güneyi ise daha evvelden Bizans yönetimindedir. Sicilya ve Güney İtalya'nın Normanlar tarafından yeniden fethi, Papalığa orada kiliseler kurarak otoritesini sağlama imkanı verebilecektir. Katolik Hristiyan dünyasının genişlemesi bir yandan yeni fırsatlar sunabilecekken öte yandan bazı tehlikeleri de beraberinde getirme olasılığını da içermektedir. Doğudaki Hristiyanların, Katolik kilisesinin liderliğini kabul etmemeleri ihtimali vardır. Dolayısıyla Katolik Kilisesinin söz konusu genişleme süreci üzerinde kontrolü olması şarttır. 1054'te başlayan Doğu kilisesiyle, Roma arasındaki ayrılık, Papalığın liderliğinin önündeki engellerden biridir. Germen Kral IV. Henry'nin İtalya'yı kontrolü papalık için bir tehdittir, çünkü Germen kral, tacının kutsallığına inanmaktadır. 1080 yılında IV. Henry, Roma'daki Papa VII. Gregory'e karşı Anti-Papa⁸ (Papa karşıtı) atayarak, Katoliklerin kendi içinde ayrılığının yaratıcısı olmuştur. Anti-papanın Germen Kral tarafından atanması, hem Papa VII. Gregory'nin, hem de ardılı Papa II. Urban'ın dünyevi otoritelerin iktidar hırsının kendileri için gerçek bir tehdit oluşturduğunu fark etmelerini sağlamıştır (France, 2005: 35).

800 yılında Karolenj İmparatoru Pepin'in oğlu Şarlman'a (768–814), Kutsal Roma İmparatoru olarak, Papa III. Leo tarafından taç giydirilmesi, imparatorluğun iktidarının papalığın onayına bağlanmasının ilk adımıdır. On birinci yüzyılın sosyal değişimlerle dolu ikliminde kilise lider güç haline gelerek, dünyevi meselelere de müdahil olmaya başlamıştır (Mastnak, 2002: 78). Bu yüzyılda başarıya ulaşan kilise reformları sayesinde papalık, Batı Avrupa'daki Katolik Hristiyanlar üzerindeki nüfuzunu artırmıştır (Blumenthal, 1988: 75; Tellenbach, 1991: 128).

⁸ Batı Roma İmparatoru IV. Henry, Kardinaller konsili tarafından papalığa seçilmiş VII. Gregory'nin papalığını tanımadığı için, kendisi Ravenna Başpiskoposunu papa olarak atamıştır.

1.5. Papa VII. Gregory'nin Haçlı Düşüncesinin Oluşumuna Etkileri

Ortaçağda Kilise, feodalizmin sebebiyet verdiği otorite boşluğuyla ortaya çıkan sosyal hayattaki şiddeti yok etmek için, yaklaşık bir yüzyıl çabalamıştır. Halk, kuzeyden gelen barbar akınlarını belli bir dereceye kadar durdurmayı başardıysa da lord ve şövalyelerin kendi aralarındaki savaşlar sırasında, zarar görmeye devam etmiştir. Kilise, toplumsal hayata egemen olan şiddeti Tanrı Barışı ve Tanrı Ateşkesi girişimleriyle önlemeye çalışmış, ancak yeterince başarılı olamamıştır. Böyle bir ortamda, VII. Gregory adıyla papalık makamına gelen Hildebrand, hem kiliseyi kendi içinde yenilemek, hem de Papalığın seküler alandaki iktidarını artırarak, kiliseye geniş yetkiler veren Dictatus Papae (diğer adıyla Gregoryan reformları) kanunlarını çıkarmış; simony ve sivil atamaları yasaklamıştır. VII. Gregory'nin papalığı, kilisesinin dünyevi iktidarlardan (kral ve soylular) bağımsızlaşarak, güçlenmesi; Katolik kilisesi önderliğinde Müslümanlara karşı yapılacak kutsal bir savaş fikrinin oluşumuna önemli katkıları olmuştur.

Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından sonraki kaotik ortam, otorite boşluğuna sebebiyet vermişti. Bu durum derebeyi ve soyluların dini kurumları tesis ettikten sonra din görevlisi atamaları kilise meselelerinde söz sahibi olmaları sonucunu doğurmuştur. Yasalara göre din adamı atamalarının kilise tarafından kontrolü şartı vardır, ancak zamanla seküler otoriteler bu durumu göz ardı etmişlerdir. Seküler otoritelerin kilise meselelerine karışmaları beşinci yüzyılda soyluların, kilise kurmalarıyla başlamıştır. Kilise, bağımsız kararlar alamadığı gibi, din adamı atamalarına dahi kilise ya da manastırın kurulması için topraklarını bağışlayan, manastır ve kiliselerin inşasını üstlenen kral, ya da aristokratlar karar vermektedir. Kiliseler, Roma'daki Papa tarafından değil, üzerinde yaşadıkları toprakların sahibi kral ve soylular tarafından yönetilmektedir (Wilken, 1993: 3).

Din adamlarının ataması kısa sürede kiliseyle seküler otoriteler arasındaki çatışmanın merkezine girmiştir. Çatışmanın ardındaki motif, dünyevi otoritelerle, dini erk arasındaki iktidar kavgasıdır. Papaz ve başrahiplerin kralın vassalı haline gelmeleri, kendilerini seçen, atayan, krala minnettar olmaları anlamına da

gelmekteydi. Kral ve soylular, kendi arazileri üzerindeki kiliselere sahip olma ve kontrol etme fikrine alışıklardı, bu nedenle kurucusu oldukları bu mekanlar üzerinde hak sahibi olduklarını düşünmekteydiler (Tierny, Kagan, Williams, 1967: 7).

Papa VII. Gregory, gerçek adıyla Hildebrand, Cluny modelindeki manastırlardan biri olan Roma yakınlarındaki Santa Maria Manastırında yetişmiştir. Hildebrand, Papalık makamına geldiği zaman kilisenin yönlendirilmeye ve değişime ihtiyacı vardır. Hildebrand, papa olmadan önceki yıllar kilise ve devlet krizdedir. Bu kriz, Gregoryan reformları ve 'Atama Uyuşmazlığı'nı (Investiture Controversy) doğurmuştur (Wilken, 1999: 34). Hildebrand, Papa olduktan sonraki adıyla VII. Gregory, 1074'te topladığı konsilde, simonyi (dini makamların satılması) yasaklamıştır. Çıkardığı kanunlarla, Dictatus Papae (1075), Batı Avrupa'daki bazı soyluların ve özellikle de Germenlerin Kralı IV. Henry'nin muhalefetiyle karşılaşmıştır (Dollahide, 2010: 1). On birinci yüzyılda Batı Avrupa'da seküler otoritelerle dini otoriteler arasında ortaya çıkan anlaşmazlık, aslında Kral IV. Henry'nin babası Kutsal Roma İmparatoru III. Henry zamanına dayanmaktadır. Piskoposlar ve kardinaler tarafından kilise meselelerine müdahil olması için yöreklendirilen Germen Kral, papaları kendisi atamaya başlamıştır (Blumenthal, 1988: 51). Papa III. Gregory, makamını satın aldığını açıkça itiraf ederek görevinden çekilmiştir. III. Henry, yeni Papa olarak II. Clement'i atamış ve 1056 yılındaki ölümüne dek, üst düzey din adamı atamalarını yapmaya devam etmiştir (Dollahide, 2010: 4).

Seküler bir otoritenin papalık meselelerine karar vermesi, pek tabii dini makamlara gelen kişilerin Tanrıdan çok imparatorluğun hizmetinde olmaları anlamını taşımaktadır. İmparatorlukla kilise arasındaki gerilim, Milan başpapazının atamasıyla ilgili olarak, II. Alexander'ın papalığı (1061-1073) sırasında daha da artmıştır. Bu gerilim, halefi VII. Gregory'nin döneminde ise tırmanışa geçmiştir. VII. Gregory, Kutsal Roma İmparatoru IV. Henry'e Milan Başpiskoposunun atamasıyla ilgili hiçbir otoriteye sahip olmadığını hatırlatan bir mektup yollamıştır. Yazdığı mektupta, eğer Papalığın atamasına razı olmazsa, aforoz edilmekle kalmayıp aynı zamanda tahttan indirileceğini ifade etmiştir. Kral IV. Henry, VII. Gregory'e karşı çıkan papazları toplayarak kendisine destek sağlamış, ama VII. Gregory, Dictatus

Papae'ye dayanarak, Kralı aforoz etmekle kalmayıp, tahtından indirdiğini açıklamıştır. Kral, Papa'ya karşı harekete geçmiş, fakat zaten soylularca yeterince desteklenmediği ve de Germen papazlar Gregory'nin tarafına geçtiği için siyasi gücünü kaybetmemek adına, geri adım atmak zorunda kalmıştır. Kral IV. Henry, 1077 yılında Canossa'da tövbekar bir Hristiyan olarak Papanın önünde diz çökmüş; VII. Gregory, Papalık kararlarına gelecekte de bağlı kalacağına, itaat edeceğine dair yemin etmesi kaydıyla Kralı huzuruna kabul etmiştir (Wilken, 1993: 30).

Dictatus Papae ile Germen Kral, Şarلمان'dan bu yana var olan Kutsal Roma İmparatoru unvanını kaybetmiştir. Zaten 1059'da Papalık seçimlerini onaylama yetkisi imparatorun elinden alınmıştı. Papa VII. Gregory, 'Atama Uyuşmazlığı' meselesiyle Germen Kral IV. Henry ile arasında çıkan ihtilaf nedeniyle, Dictatus Papae'nin 12. maddesine (İmparatorları görevden alma yetkisi Papaya verilmiştir) dayanarak 1076 yılında hem İmparatoru görevinden azletmiş, hem de Dictatus Papae'nin 26. Maddesine dayanarak ("*Madde 26: Roma kilisesiyle barış içinde olmayan hiç kimse Katolik sayılmayacaktır*") (Ullmann, 1972: 144) Germen Kralı, kilise ve Hristiyan yasalarını çiğnediği iddiasıyla aforoz etmiştir. Birisini aforoz etmek, aynı zamanda o kişiyi tüm Hristiyanların düşmanı ilan etmek anlamına gelmekteydi (Ullmann, 1972: 144; Thatcher, MecNeal, 1905: 458). Ardından Fransa Kralı I. Philip'i uygunsuz evliliğinden dolayı aforoz etmiştir (Erdmann, 1977: 162). VII. Gregory, kralları dahi aforoz edebilme yetkisini, çıkardığı Dictatus Papae kanunlarından almaktaydı. Fakat IV. Henry'i ve Fransa Kralı I. Philip'i aforoz kararını aynı zamanda Eski Ahit ayetlerine de dayandırıyordu⁹ VII. Gregory, on birinci yüzyıl kilise reformcularının Kitab-ı Mukaddes diliyle konuşma geleneğini devam ettirerek mektup ve vaazlarında çoğunlukla, ebeveyn ve çocukları, çoban ve sürüsü gibi ataerkil ifadeler kullanmıştır (Cushing, 2008: 441).

En ağır dini ceza olan aforoz (sonsuz selametten yoksun bırakılmak), Gregory'nin sıklıkla kullandığı bir tehdittir (Tellenbach, 1993: 206). VII. Gregory, Matta, 16: 18-19 ayetlerine atıf yaparak Papalık makamını Aziz Petrus'tan miras aldığı için, asıl amacının kilisenin iktidarını artırmak değil, Tanrı ve İsa'nın iradesini

⁹ "Krallar hariçte mi tutulmuştur, ya da O, Tanrı'nın oğlunun mübarek Peter'e bağladığı koyunlardan biri değil midir?" Matta, 16: 18-19 (Cowdrey, 2002: 15-16).

gerçekleştirmek ve Aziz Petrus'tan itibaren Katolik kilisesine yüklenmiş, ilahi misyonu yerine getirmek olduğunu her fırsatta vurgulamıştır. 6 Mayıs 1073 tarihinde Lorraine Dükü Godfrey'e yazdığı mektupta, asıl amacının Hristiyanların selametini sağlamak olduğunu ifade etmiştir (Cowdrey, 2002: 254).

VII. Gregory'nin Papa sıfatıyla Aziz Petrus'un temsilcisi olduğu iddiası, Hristiyan toplumunun her alanına havarinin halifesi olarak müdahale edebilmesine imkan vermektedir (Cushing, 2005: 78). VII. Gregory, eylemlerinin Tanrının ilahi takdirinin bir yansıması olduğuna inanmıştır (Tellenbach, 1993: 237). Papalık sicillerine bakıldığında Gregory'nin Eski Ahit'ten ayetlerle kararlarını gerekçelendirdiği görülmektedir. İctihat ve eylemlerini sıklıkla şu üç ayete dayandırıyor: İşaya, 58: 1, Ezekeil 3: 18 ve Yeremya, 48: 10, yazılış sırasına göre: *"...Efendimizin söylediği gibi, ' Bağır, durma, bir trampet gibi sesini yükselt ve benim halkıma işledikleri suçları açıkla ve başka bir yerde ' Eğer kötü adama kötülüğünü haykırmazsan, onun günahlarının hesabını senden soracağım.' Tekrar peygamber şöyle demektedir, 'Kılıcını kandan sakınan adama lanet olsun'* (Cowdrey, 2002: 102). Ezekeil ayetiyle VII. Gregory'nin kendisini Tanrı'nın elçisi gibi gördüğü söylenebilir. Özellikle Yeremya, 48: 10 ayeti, savaşı destekler biçimdedir, bu bağlamda VII. Gregory'nin Eski Ahit'ten örnekler vermesi çarpıcıdır.

VII. Gregory, çok yönlü reformlar yapmış ve girişimlerinin kilise geleneğine aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilere maruz kalmıştır. VII. Gregory'nin amacı öncelikle papalığın dünyevi otoritelere karşı iktidarını artırmak; sonrasındaysa, kiliseyi yenilemektir. Ancak Kral IV. Henry, Papanın kendisini üç gün bekleterek önünde diz çöktürdüğünü unutmamış; bu aşağılanmanın intikamını almak için, Roma'ya ordusuyla girerek, Ravenna başpiskoposu Wibert'i, III. Clement adıyla Papa olarak atamıştır ve kendisi de Kutsal Roma İmparatoru olarak taç giymiştir (1084). Germen Kralın, VII. Gregory'yi saf dışı etmek için Wibert'i Papalığa getirmesiyle, Roma'daki papalık ile imparator arasındaki iktidar kavgası tırmanışa geçmiştir (Tierney, 2009: 45-51; Frankopan, 2012: 15). VII. Gregory, müttefiki Norman Roberto Guiscardo'dan yardım istemiştir. Roberto Guiscardo beraberindeki Norman ordusuyla birlikte IV. Henry'nin işgali altındaki Roma'ya girerek, şehri imparatorluk güçlerinden geri almıştır. Ancak, Norman askerleri Roma şehrini geri

alırken, şehri talan edip yıktıkları için, ayaklanan Romalılar hem Papa VII. Gregory’i hem de Normanlar’ı Roma’dan kovmuşlardır. Bu olaydan bir yıl sonra 1085’te VII. Gregory, sürgünde yaşadığı Salerno’da ölmüştür (Holt, 2003: 18). Papa VII. Gregory, her ne kadar Roma İmparatoruyla ihtilafı sonucu hayatının son yılını sürgünde geçirmiş olsa da, çıkardığı Gregoryan kanunları ve savaşçı söylemleriyle Haçlı fikrine giden yolda büyük rol oynamıştır. Hatta Bizans’ın yardım çağrısı üzerine, doğuya Türkler’e karşı düzenlenecek kutsal bir savaşın planlarını dahi yapmıştır.

1074 yılında, Bizans İmparatoru VII. Mikhail, Papa VII. Gregory’ye doğu sınırlarının Türklerin ilerleyişi nedeniyle tehdit altında olduğunu ifade eden bir yardım çağrısı yollamıştı. Bizans, Hristiyanlığın doğudaki sınırını temsil ediyordu. İmparator Papadan, Batı Avrupalıları, ücretli asker yollamaları için ikna etmesini istiyordu (Demirkent, 1996: 526). VII. Gregory, Bizans’ın söz konusu çağrısıyla ilgili olarak, 1074’te William Burgundy, William Aquatiane gibi destekçilerine mektuplar yazmıştır. Mektuplarında kafirlerin, Bizans’ın sınırlarını tehdit ettiklerini; Hristiyanları katlettiklerini; Doğu Hristiyanlarına yardım için askeri bir operasyon düzenlenmesi gerektiğini ifade ederek, Aziz Petrus’un temsilcisi sıfatıyla onlardan yardım istemiştir (Erdmann, 1977: 165).

Doğu Ortodoks Kilisesiyle Batı Katolik Kilisesi arasında bazı dini uygulamalarda farklılıklar vardır. Üstelik 1054’ te Doğu ve Batı kiliselerinin ayrılmasıyla (Schizma) Bizans ile ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Ancak, Bizans’ın yardım çağrısı Katolik Kilisesinin Hristiyan dünyasında öne çıkmasını sağlayacak bir fırsat olabilirdi (Cowdrey, 2004: 81). VII. Gregory, belki de bu sebeple Bizans’ın Türkler’e karşı askeri yardım çağrısını olumlu karşılamıştır. Ancak, Gregory’nin planladığı kutsal savaş, II. Urban’ın Haçlı fikrinden farklıdır: Aziz Petrus’un sancağını taşıyacak savaşçılar, Bizans’a giderek, kaybedilen toprakları Türklerin elinden geri alacaklardır. Bu sefer, kilise önderliğinde yapılacağı için kutsal savaş sayılacaktır. Papa VII. Gregory, Doğuya düzenlenecek bu kutsal seferi planlamıştı. Ancak o sırada Norman Roberto Guiscardo ve Fransız Kralı I. Philip’e karşı askeri operasyon projesinden dolayı, söz konusu planını gerçekleştirememiştir (Erdmann, 1977: 164).

VII. Gregory, 1075'te Cluny manastırı başpapazı Hugh Cluny'e yazdığı bir mektupta, kiliseye itaat etmeyenler prens dahi olsalar, imansız sayılacakları için, onlara karşı tüm inananların tek vücut halinde, Aziz Petrus'un askerleri olarak mücadele etmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Mektubuyla kendi içinde yetiştiği tüm Batı Avrupa Hristiyanlık dünyasında nüfuz sahibi Cluny tarikatının desteğini istemiştir. Hatta mektupta kullandığı Tanrı düşmanların karşı her iki elle dur demek gerektiği ifadesi (Hakimler, 3: 15), savaşmak anlamına geliyordu. VII. Gregory'nin çağrısına Fransa'nın önde gelen prenslerinden biri olan William Aquitaine'den olumlu cevap gelmişti. Aquitane, İspanya'da Müslümanlara karşı mücadele etmişti ve bir kez daha Aziz Petrus'un emrinde olacağını belirtmiştir. Ancak, VII. Gregory, Roma İmparatoru IV. Henry ile arasındaki ihtilaf nedeniyle doğuya yapılacak kutsal savaş hayalini gerçekleştirememiştir (Küçüksipahioğlu, 2007: 2).

VII. Gregory, 1078'de topladığı bir konsilde, kilisenin düşmanlarına karşı savaşma fikrini öne çıkararak, sadece doğruluğun savunulması için silahlı savaş yapılabileceğini ifade etmiştir. Aynı yıl VII. Gregory, Kral IV. Henry'e karşı girişilecek dini savaşı onaylamış ve Saksonların kral seçtiği Henry'nin rakibi Rudolph'u Kutsal Roma İmparatoru olarak tanıdığını ve onun takipçilerinin tüm günahlarının bağışlandığını beyan etmiştir (Erdmann, 1977: 171-172). Papanın bu beyanıyla ifade ettiği günahlara kefarete kavramı, Haçlı Endüljanslarıyla bir benzerlik taşımaktadır. VII. Gregory, Kiliseyi özgürleştirme ve yenileme mücadelesinde, hakiki iman ve ilahi adaletten ayrıldığını düşündüğü insanlara karşı, silahlı güç kullanılması gerektiğini savunmuştur (Mastnak, 2002: 18).

VII. Gregory, her ne kadar kendisi bizzat bir savaşı yürütmemiş olsa da, prens ve şövalyelerin savaşlarını kutsal savaş olarak nitelendirerek, onaylamıştır (Erdmann, 1977: 177). Bu bakımdan Gregory'nin Kutsal savaş kavramının, Haçlı Seferine doğru gidiş sürecinde önemli oranda etkisi olduğu söylenebilir. Kilisenin hizmetinde savaşmak üzere prens ve şövalyeleri ikna etmeye çabalamış ve böylelikle papalığın seküler alemde de otoritesini artırmıştır (Mastnak, 2002: 18). Kilise adına silahla mücadele edenleri 'Milites Christi' Mesih'in Askerleri' olarak nitelendirmiştir. Papa VII. Gregory (1073-85), Hristiyanlıkta silah kullanılması konusunda var olan çekinceleri netleştirmiştir. Savaşçı sınıfı, kilisenin onay verdiği

silahlı mücadelelere girişerek, ‘Militia Christi’ Mesihin Askerleri ve ‘Militia St. Petri’ Aziz Petrus’un askerleri olmaya çağırmıştır (Cowdrey, 1970: 178).

VII. Gregory, seküler askerleri de adanmışlıkları ve cesaretleriyle Mesihin hizmetçilerine benzetmiştir. Milan Başpiskoposu atamasıyla ilgili olarak IV. Henry ile arasında çıkan ihtilafı ‘Certamen Christi’ ‘Mesih için mücadele’ olarak adlandırmıştır. Frank şövalyelerine Aziz Petrus’un gerçek milisleri olmayı arzuluyorlarsa, hiçbir seküler prensi, ondan daha fazla sevmemeleri gerektiğini sıklıkla ifade etmiştir (Erdmann, 1977: 205). Aziz Petrus’un savaşçıları demek, kilisenin hizmetinde olmak anlamına geliyordu. VII. Gregory, yardımseverliğin bir gereği olarak yapılacak kutsal bir savaşa katılanların günahlarının bağışlanacağını beyan eden ilk Papadır (Mastnak, 2002: 32).

1.6. Propaganda Aracı Olarak Kıyamet Söylemi

Ortaçağda kıyametin yaklaştığına dair düşünceler Avrupalı Hristiyanlar arasında yaygınlık kazanmıştı (Landes, 2011: 12-13). 9. Yüzyıldan başlayarak dünyanın sonu, hesap gününe dair öğretilerin sayısında büyük bir artış olmuştur. Vaizler, yaklaşmakta olan kıyametin başlangıcındaki kargaşa ve şiddeti anlattılar; inananların tövbekar olup günah çıkarmalarını öğütlemişlerdir (Fried, 2003: 24).

Zamanın sonu anlamına gelen ‘Eskatoloji’ terimi Yunanca son kelimesinden gelir. İncildeki anlamıyla ruhların selamete ereceği bir çağın başlangıcıdır (Rausch, 2012: 1). Onuncu yüzyılın sonlarında Tanrı Barışı konsilleriyle birlikte Batı Avrupa’da popülerlik kazanan binyılcılık akımı, Eskatolojinin (Kıyametbilimciliği) bir koludur. Düşünsel temellerini Kitab-ı Mukaddes’teki Vahiy ve Daniel kitaplarından alır. Yeni Ahit Vahiy kitabının 20. Ayeti, binyılcı akımların temelini oluşturur. Şeytan, binyıldır kapalı kaldığı çukurdan serbest bırakılacak; doğudan gelen deccalin liderlik ettiği Gog Magog isimli kavim ile birlikte dünyayı zulmüyle kasıp kavuracaktır. Ezeziel 38 ve 39’de şeytanın yardımcısı Magog kralı Gogdan bahsedilir. Bu zalim kral, İsrailoğullarına karşı savaşacak, bu son savaşta Tanrı Gog’u ve ordularını yok edecektir (Vahiy, 20: 8). Hristiyanlığın ilk dönemlerinde bu şeytani kavim, Hunlarla özdeşleştirilmiş; I. Haçlı Seferi sırasında ise Gog Magog’un Türkler olduğuna inanılmıştır (Cohn, 1970: 31).

M.Ö. 7. Yüzyılda yazılmış olan Daniel kitabı, deccal inanışının temel dayanağıdır. Daniel Peygamber, denizden çıkan dört canavar görür. Bu canavarlar dünyadaki zalim krallıkların sembolüdür (Daniel, 7: 23- 4; 11: 36). Dördüncü canavar, zorba bir krallığı simgeler. Bu canavarın g kazanması İsa'nın gelişine işaret eder (Landes, 2006: 37). Yoruma bağlı olarak Daniel kitabındaki apokaliptik imajinasyon değişmektedir (Eco, 2003: 127- 128). Yuhanna kitabında son günlerin yaklaştığının işareti olarak, deccalin gelişi gösterilir (Yuhanna, 2: 18; Matta 24: 23). Yuhanna birinci kitap ve Yuhanna ikinci Kitap, İsa'yı ve babayı (Tanrıyı) inkar edenleri 'deccal', 'kafir' olarak nitelendirir (Landes, 2006: 38). Şeytan ve hizmetkari deccal, dünyaya kötülükleri yayacak ve en sonunda İsa Mesih tekrar yeryüzüne gelerek, Őeytanı yenip, iyiliği ve barışı tesis edecektir (Fried, 2003: 28).

Dünyanın sonuna dair beklentiler, Mesih'in dönüşü, mahşer günü, zamanın sonuyla ilişkilidir. Bu bağlamda ortaçağ Hristiyanları, İncil'deki zamanın sonuyla ilgili ayetleri, somut anlamıyla yorumlamışlardır (Fried, 2003: 22). Kitab-ı Mukaddes'e göre, zamanın sonunda iyilerle kötüler arasında son olarak büyük bir savaş (Armageddon) yapılacaktır. Zekeriya 12, 14'te ve Yeni Ahit Vahiy kitabında Armageddon savaşı betimlenir. Armageddon, Kudüs yakınlarında Har Megiddo Tepesi'nde, gerçekleşecektir. İyilerin ordusu Gog Magog'a karşı savaşarak; Tanrının arzusuyla galip gelecek, Gog Magog'u yok edeceklerdir (Ezekiel 38- 39). Ardından mazlumların intikamının alındığı, kötülerin cezalandırıldığı bir gün olan, hesap günü gelecektir (Gowan, 2006: 50).

Avrupalı Hristiyanlar, yıllarca Mesih'i ve dünyanın sonunu, büyük savaş Armageddon'u, beklemişler; kıyamet alametlerini gözlemlemişlerdir (Cohn, 1970: 25-35). Sonun yaklaşmasıyla zalimlerin sayısının artacağına ve yakında Tanrının ilahi adaletinin gerçekleşeceğine inanmışlardır. Landes'e göre apokaliptik akımlar (kıyametbilimciliği akımları), bir grup ya da topluluğun, zulme uğradıklarına inanmalarıyla başlar. Ardından bu söz konusu topluluklar, ruhani bir lideri takip ederek, kendi muhakemelerine göre adaleti yeniden tesis etmek için mücadele ederler (Landes, 2011: 12-17). Landes, bu erken binyılcı hareketlerin eskatolojik ve apokaliptik olduğunu savunur (Head, Landes, 1992: 4). Papa II. Urban'ın I. Haçlı Seferi Propagandası sırasında kullandığı söylemlerden biri, adaletin artık kalmadığı,

adaletin yeniden tesisinin imanlı Hristiyanların görevi olduğudur. Bu bağlamda Landes'in savunduğu biçimde binlerce Batı Avrupalı Hristiyan, Hristiyanların zulme uğradığı iddiasına inanarak; II. Urban'ın propagandasının etkisiyle, kilisenin önderliğinde I. Haçlı Seferine katılmışlardır.

Dünyanın sonunun yaklaştığı fikri, aynı zamanda büyümlü bir dünya görüşünün ürünüdür. Bu görüşe göre doğa ve tarih bir bütün olduğu için doğal işaretler insanlığın geleceğini ifşa eder. Gözlemlenip yorumlanması gerekir. Bu sorumluluk Hristiyan bir kraldadır, bu kral, barışı ve adaleti muhafaza edecek, aynı zamanda şimdiki zamanı ve geleceği analiz ederek, hareket edecektir (Fried, 2003: 22). Söz konusu kral, 'son imparator' olacaktır. On birinci yüzyılda ortaya çıkan 'son imparator' efsanesinin çıkış noktası Kitab-ı Mukaddes'teki Zekeriya kitabının ayetleridir. Bu ayetlerde olağanüstü niteliklere sahip bir hükümdardan bahsedilir. Dürüst, adil bir kral olan bu imparator, zaferler kazanarak kurtarıcı olarak gelir (Gowan, 2006: 37). Pek çok insan 'son imparator'un Hristiyanlar arasında karmaşa olduğu zaman ortaya çıkacağına inanmıştı (Smith, 2009: 34). Bu imparator sonun geldiğini müjdeleyecektir. Bazı insanlar, söz konusu kralın, Kutsal Roma İmparatoru IV. Henry olduğuna inanmıştır. Hatta bir kısım insanlar, Şarlman'ın Müslümanlara karşı savaşmak için dirildiğine inanmıştır (Cohn, 1970: 25-35). Tiburtine Sibyl, Kudüs şehri ve Kutsal Kabir Kilisesi'nin, kutsal bir geçmişe ve kutsal bir geleceğe sahip olduğunu yazar. İşaya 11: 10 ayetine göre ise son İmparator, deccalin gelişinden önce paganları öldürüp, Yahudileri Hristiyanlaştırarak, Kutsal Kabir Kilisesi'ni yeniden görkemli yapacaktır (Gabriele, 2016: 310).

Hristiyanlığa göre, İsa'nın kanı, insanoğlunu günahlardan arındırmak için fidye olarak verilmiştir. Hristiyan Eskatolojisinde, ruhların selameti, İsa'nın tekrar dirilmesine bağlıdır. İsa, ölümden dirilişin ilk örneğidir (Rausch, 2012: 14-17-18). Hristiyanlığın erken dönemlerinde ekmek ve şarap ayini sırasında İsa'nın yeniden dirilişi kutlanırdı. Korintlilerde 'İsa'nın ikinci gelişi'nden, (Parousia) söz edilir (1.Korintliler, 11: 26; Rausch, 2012: 1). Kitab-ı Mukaddes'teki kehanetlere göre, Mesih, yenilmesi imkansız bir savaşçıdır. Vahiy kitabında dünyevi krallıkların yıkılacağı; yeni semavi Kudüs'ün cennetten yeryüzüne indirileceği yazar. Seçilmiş insanlar, bu şehirde İsa Mesih ile birlikte bin yıl boyunca hastalık ve acıdan uzak

huzur içinde yaşayacaklardır (Cohn, 1970: 22-25). Hristiyanlar, Eski Ahit'teki Mesih'in gelişi, günahların affı ve insanlığın değişimi gibi eskatolojik elementlerin İsa'nın şahsında Mesih olarak bedenleştiğine inanmışlardır (Gowan, 2006: 41). Karolenj İmparatorluğu'nun son dönemlerinde rahipler vaazlarında hesap gününe yoğunlaşırken, onuncu yüzyılda buna ek olarak, zamanın sonu, kıyamete, odaklanmışlar ve Hristiyanlar, sabırsızlıkla Mesih'i (kurtarıcı) beklemeye başlamışlardır (Fried, 2003: 28-29).

Hristiyanlık tarihinde günahlara kefarete olacak davranışlar ve doğru eylemlerle tövbe, insanlar tarafından sıklıkla uygulanmıştır. Kıyamet beklentisi, onuncu yüzyıldaki manastır reformu ve kilise ve manastır sayısındaki artışın nedenleri arasındadır (Fried, 2003: 23). Dönemin sanat eserleri dahi söz konusu eskatolojik umutlardan payını almıştır. Kilise, manastır ve katedrallerin duvarlarını süsleyen resimlerde hesap gününün ve cehennemin dehşeti canlandırılmıştır. Ödül ve ceza kavramları da kıyamet gününe odaklanmasıyla önem kazanmıştır. On birinci yüzyılda kıyamet, en popüler konulardan biri olmaya devam etmiştir (Fried, 2003: 28).

Bin yıl bitmiş; Hristiyan eskatolojisine göre, şeytan bin yıllık esaretinden salıverilmiştir. Batı Avrupalı Hristiyanlar, ölümün soluşunu enselerinde hissetmektedir. Katolik din adamları, durmadan kıyametin dehşetini, cehennem alevlerini tasvir eden ateşli konuşmalar yapıyorlardı. Zamanın yaklaştığı ve günahlardan arınmanın aciliyetine inanan Katoliklerin kaygıları giderek artmaktaydı. İkinci bin yıla girildiğinde Batı Avrupalı Hristiyanlar, feodal düzendeki, kendi şiddet dolu yaşamlarını, eskatolojik işaretlerden biri olarak görmüşler ve böylece kıyamet korkusu somutlaşmıştır (Fried, 2003: 31, 46).

Kıyamet beklentisi arttıkça, yaşadıkları zamanda gerçekleşen olayları, kıyamet alametleri biçiminde yorumlamışlardır. Batı Avrupa'da eskatolojik inanışlar her ne kadar bölgeden bölgeye değişse de genel olarak on birinci yüzyılda dünyanın sonuna dair bekleyiş oldukça güçlüdür. Yaşanılan olayların kıyamet alametleri biçiminde yorumlanması on birinci yüzyıla damgasını vuran sosyal bir olgudur. Dönemin Hristiyanlarına göre afetler sonun başlangıcının işaretleridir. Haçlı Kroniği Orderic Vitalis, Nisan 1095'te yıldızların dolu taneleri gibi gökyüzünden

kaydıklarını; pek çok kişinin incildeki kehanetlerin gerçekleştiğini düşündüğünü yazar (Vitalis, 1968: 62). İnsanlar 1033'te Avrupa'da görülen şiddetli kıtlığı, günahlarından dolayı, onlara verilen ilahi ceza biçiminde değerlendirmişlerdir (Fried, 2003: 34). Yoel kitabında gökyüzü ve yeryüzündeki işaretlerden bahsedilir: Yeryüzünde çekirge salgını, kıtlık; gökyüzünde güneş ve ay tutulması gerçekleşecektir (Yoel, 2: 30; 2: 31; Gowan, 2006: 75).

Manastır reformları, eskatolojik beklentilerin ürünlerinden biridir. 1040 yılında Cluny manastırı, gerçekleşen olayları apokaliptik bir bakış açısıyla yorumluyordu. Kendisi de bir dönem Cluny manastırında rahiplik yapmış olan tarihçi Radulfus Glaber, 1033 yılında büyük bir kıtlık yaşandığını; bu durumun, Tanrının ilahi intikamı olduğunu yazar. Dönemin eskatolojik bakış açısına göre kıyamete yakın şiddetli kıtlıklar büyük afetler yaşanacak ve insanlar daha çok günah işleyeceklerdir. Cluny başpapazı Hugh Cluny,¹⁰ manastırdaki rahiplerin dünyanın sonuna şahitlik edemeyeceklerinden endişe ettiklerini yazmıştır. Cluny manastırının belgelerine bakıldığında, kıyamet ile ilgili çok sayıda vaaz verildiğini görmek mümkündür (Fried, 2003: 48).

Dönemin yazıları incelendiği zaman sıklıkla 'Kudüs'e atıf yapıldığı görülmektedir. Hristiyan eskatolojisinin merkezinde yer alan bu şehir, kıyametin yaklaştığı inancıyla daha da çok önem kazanmıştır. Fakat 'Kudüs' adı İncilin Vahiy kitabındaki (Vahiy, 21: 2, 3: 12, 21: 10) 'Semavi Kudüs'ün yeryüzündeki Kudüs'e ineceği' ile ilgili ayetlere dayandırılarak eskatolojik çağın sembolü olarak kullanılmıştır (Bradshaw, 1999: 251). İncil Galatyalılarda (4: 21-31) Kudüs, hem Musevi kanununu, hem de Semavi Kudüs'ü, özgürlüğü temsil eder. Kudüs, İbraniler kitabında da Hristiyan haccının merkezi olarak gösterilir (İbraniler, 13: 14).¹¹ Eski Ahit'te Tanrı'nın Kudüs şehrini, İbrahim Peygamber ve eşi Sara için hazırladığını yazar (İbraniler, 11: 16). Hristiyanlar için yeryüzündeki Kudüs, Sion tepesi, semavi şehrin, dünyada ineceği; Habil'in kanından daha üstün görülen İsa'nın kanının döküldüğü yerdir (İbraniler, 13: 14). Bu sebeplerden ötürü Kudüs kentiyle ilgili mitolojik imgelemler artarak eskatolojik umutların odağına yerleştirilmiştir.

¹⁰ Hugh Cluny, Odo Lagery, (Papalık makamına gelince aldığı isimle II. Urban)'ın selefidir.

¹¹ "Çünkü burada kalıcı bir kentimiz yoktur, biz gelecekteki kenti özliyoruz" (İbraniler, 13: 14).

Süryani ‘Hazineler Mağarası’ na göre, Adem Peygamber, yeryüzünün merkezi Kudüs’te İsa’nın çarmıha gerildiği yerde yaratılmış ve orada gömülmüştür. Böylece İsa, Adem’in günahlarını ve tüm insanlığın günahlarını kendi kanıyla temizlemiştir. Bu kent, hem dünyanın göbeği hem de yeryüzünün en yüksek noktası olarak telakki edilmekteydi. II. Urban’ın propagandasıyla başlayan Haçlı hareketi sırasında, Kudüs hayranlığı hat safhaya ulaşmıştı; bu dönemde çok sayıda insan Kudüs’e hac için gidiyordu (Gowan, 2006: 18).

Hristiyan Eskatolojisine göre Tanrı, İsrailoğullarını, Mısır’daki kölelikten kurtararak, ‘vaat edilmiş topraklara’ götürdüğü gibi, kuzeyden, tüm ülkelerden toplayıp, tekrar bu topraklara getirecektir;¹² Kudüs’ü yeniden inşa edip yeni yaşamın merkezi haline getirecektir (Gowan, 2006: 75). Bir diğer deyişle cennet, Tanrının Krallığı, Kudüs’te kurulacaktır. Eski Ahit’e göre dünyanın sonunda Tanrı hem doğayı hem de insanlığı değiştirecek; hastalık ve acının olmadığı, kötülüğün barınmadığı yeni bir yeryüzü yaratacaktır (İşaya, 33: 17-24).

Yeni bir yeryüzünün yaratılması; insanlığın iyi yönde değiştirilmesi eskatolojik fikirlerin temelidir. Yoel, 2: 24’te yeni hayattaki güzellikler anlatılır (Ezekiel, 36: 29). Önce yeni gökler ve yeni bir yeryüzü yaratılacak, ardından Kudüs bolluk, bereket dolacak; insanlar barış ve mutluluk içinde yaşayacak ve Tanrı orada olacaktır. Kitab-ı Mukaddes’te Kudüs, ışığın hiç sönmediği bir şehir olarak betimlenir. Karanlık kötülüğü ve ölümü, ışık aydınlık ise iyilik ve ilahi kılavuzluğu farklı biçimlerde sembolize eder (Çıkış, 13: 21; İlahiler, 119: 105). Ayrıca, Tanrının varlığı orada hissedileceği için neşe ve mutluluk anlamlarına da gelir (Yakup, 18: 17-19; 22: 10-11).

Kitab-ı Mukaddes’ e göre, İsrail, Tanrının (Yahweh) seçilmiş milletidir (Çıkış, 19: 4-6), ve başka bir milletin İsrailoğullarına saldırmasını Tanrı haklı olarak cezalandıracaktır.

¹² “Artık insanların, ‘İsrail halkını Mısır’dan çıkaran RAB’bin varlığı hakkı için’ demeyeceği günler geliyor” diyor RAB Bunun yerine, ‘İsrail halkını kuzey ülkesinden ve sürdüğü bütün öbür ülkelere geri getiren RAB’bin varlığı hakkı için’ diyecekler. Çünkü atalarına vermiş olduğum topraklara onları geri getireceğim” (Yeremya, 16: 14- 15; 23: 7- 8).

1.7. Huzur ve Barışın İmgesi Olarak Kudüs Şehri

İncil'e göre milletler Tanrıya tapınmak için en sonunda Kudüs'te bir araya gelecektir. Mesih'in gelişi, zamanın tamamlanışı (Galatyalılar, 4: 4; Efesuslular, 1: 7–10), anlamına geldiği için, Hristiyanlara göre Eski Ahit'teki eskatolojik kehanetler Mesih'in eylemleri ve kişiliğiyle yerine gelecektir (Chevedden, 2017: 24).

Aziz Benedikt'ten bu yana, kutsal kitap ayetlerine dayanılarak, Kudüs ve Sion tepesinin kutsallığı, Tanrının şehri oluşu, Hristiyan ayinlerinin temel taşı haline getirilmişti (Gaposhckin, 2017: 31). Hristiyan ayin metinleri erken dönemlerden bu yana, sıklıkla Kudüs'e atıflar içerir. Şehrin adı, nerdeyse her yerde eskatolojik bir çağın sembolü olarak kullanılır. Aziz Pavlus, Galatyalılarda Semavi Kudüs (Gal, 4: 26), ifadesini kullanır ve İbraniler kitabında cennet Kudüs (İbraniler, 12: 22) biçiminde adlandırılır (Bradshaw, 1999: 251). Ayrıca, İşaya, Yeremya, Ezekiel ve Daniel kitaplarında anlatılan Kudüs'ten sürgün ediliş ve sürgünden vatanlarına geri dönüş özlemi, eskatolojik bir biçimde yorumlanarak Hristiyan ayinlerinde kullanılmıştır (Gaposhckin, 2017: 31-32).

Onuncu yüzyıldaki manastır reformuyla birlikte, manastırlar, Kudüs'ün bir görüntüsü olması için, Kutsal Kabir Kilisesinin mimarisine uygun biçimde inşa edilmişlerdir. Bu düşüncenin temeli Aziz Augustinus'in 'Hristiyan Kilisesinin gerçek Sion olduğu' fikrine dayanır. İmanlılar geçmişte, şimdi ve gelecekte, Tanrının şehrini oluşturuyorlardı, bir diğer deyişle manastır ve kiliseler aynı zamanda hac yerleridir (Gaposhckin, 2017: 34). Bir Benedikten rahibi olan Nogenti, kroniğinde, Haçlı seferiyle, yeryüzündeki Kudüs'ün Semavi Kudüs ile yer değiştirdiğini; böylelikle, barışın görüntüsünün oluştuğunu yazar (Nogenti, 1997: 143).

On birinci yüzyılda tehlikeli ve uzun bir yolculukla Kudüs'e hac, Kutsal Kabir Kilisesinde dua etme coşkusu, kitlesel bir akıma dönüşmüştür (Landes 1995, 154–58). Hac, düşlerin içinden geçen bir yolculuktur. Hacıların adımları hayallerini sürüklemiştir. Hayalleri dünyalarının sınırlarını çizmiştir; tıpkı Barış Hareketinde olduğu gibi ne dünyevi ile uhrevi arasında, ne de sonsuzla fani arasında ayırım tam olarak yapılmamıştır.

1.8. Haçlı Düşüncesinin Doğuşu

Haçlı düşüncesi, zemini feodal sistemle hazırlanmış ve yaklaşık üç yüzyıl süren bir oluşum aşamasından sonra doğmuştur. Batı Avrupa'da feodalizmin yerleşmesiyle birlikte siyasi otorite bölünmüş; kalın surlarla çevrili lordluk, dükalıklar ve geniş arazilere sahip manastırlardan oluşan bir yapı ortaya çıkmıştır. Önceden devletin şehir ve kasabalardaki temsilcileri olan belediyelere ait görevler, feodalizmle birlikte lordluklara, dükalıklara ve piskoposluklara dağıtılmıştır. Lord ve şövalyelerin kendi aralarındaki savaşlar; gasp, hırsızlık ve yağma gibi nedenlerle sosyal yaşamdaki şiddet artmıştır. Toplumsal hayata hakim olan şiddeti yok etme girişimleri, Tanrı Barışı ve Tanrı Ateşkesi, Katolik Kilisesi'nden gelmiştir. Ancak bu girişimler, belli bir dereceye kadar etkili olduysa da, Feodal Batı Avrupa'daki şiddeti ve kargaşayı tümüyle yok edememiştir. Feodalizmle birlikte devlete ait bazı işlevleri (fakirlere yardım ve hastaların bakımı vb.) kilisenin üstlenmesiyle, dini kurumların (Papalık, manastır ve piskoposluklar) otoritelerin itibarı artmış; manastır ve papalık reformlarıyla birlikte Katolik Kilisesi dünyevi otoriteler karşısındaki iktidar mücadelesinden galip çıkarak bağımsızlaşmıştır. Neticede Batı Avrupa'nın militarist bir yapıya dönüşmesi ve toplumsal yaşamdaki şiddetin, dışardaki düşmana (Müslümanlar hedef gösterilerek) yöneltilmesiyle Haçlı ideolojisi doğmuştur.

Feodal sistemin yerleşmesiyle birlikte ölen babanın ardından, arazilerin mirasçılar arasında eşit biçimde paylaşılması geleneği terkedilmiştir. Özellikle Kuzey Fransa ve İngiltere'de ölen ebeveynden kalan miras en büyük erkek çocuğun yönetimine bırakılmaya başlanmıştır. Bu sürecin en dramatik etkisi küçük arazilere sahip şövalyeler üzerinde olmuştur (France, 2005: 45). Bir lordun ölümünün ardından (krallık ya da küçük lordluk fark etmeksizin), ölen lordun oğulları arasında miras kavgaları başlıyordu. Kendi egemenliklerini sağlama mücadelesi veren mirasçılar lordluklarını tesis etmek için ya güçlü bir lordla ittifak kuruyorlar ya da her şeyi bırakıp manastıra giriyorlardı (Constable, 2002: 46). Bu durumun etkilerini I. Haçlı Seferine katılanlar arasında görmek mümkündür. Sefere katılan soylulardan bir bölümü, Norman Bohemond, Kont Baldwin de Boulogne, gibi Prenslere ordusuna liderlik eden isimler, soylu ailelerin unvan ve miras alamayacak olan küçük ya da

ortanca oğulların doğuya yapılacak bu kutsal sayılan seferde toprak ve unvan kazanma umuduyla yola çıkmışlardır.

Krallıkların gücü azalınca, kilise, savaşçı sınıfla daha yakın ilişkiler kurmaya başlamıştır. Şövalyelerin önceden krala olan bağlılıkları, kiliseye bağlılıklarıyla yer değiştirmiş ve böylelikle şövalyeler dini kurumları koruma görevini üstlenmişlerdir. Bu durum feodal toplumdaki koşulları değiştirerek, savaş yanlısı girişimlerin ortaya çıkmasının nedenlerinden biri olmuştur (Erdmann, 1977: 59). Feodalizmin kuruluşu, devletin gücünün azalması özellikle Fransa'da Hristiyan şövalyeliğinin teşekkülünün ön koşulunu oluşturmuştur. Binyılın bitimine yakın kilisenin savaşçı sınıfa bakış açısı mühim bir değişime uğramıştır. Şövalyeler, silah taşıyanlar, halk kitlelerinden farklı bir sosyal sınıf olarak ortaya çıkmıştır. Hristiyanlıktaki 'Mesihin askerliği kavramı (Hristiyanlık için, Mesih için mücadele edenler anlamına gelir) ile seküler idarelerin askerleri arasındaki zıtlık ortadan kalkmış, artık askerlik mesleği de Hristiyanlaştırılmıştır. Dini bir amaçla, kiliseye ya da yoksullara hizmet için yapılan savaşın hem soyluların hem de şövalyelerin dini görevi olduğu beyan edilmiştir (Erdmann, 1977: 58). Dini motiflerle kutsal savaş kavramının temelleri Eski Ahit kahramanları Yeşu, David ve Judas Makabi'nin yaptığı savaşlara dayandırılmıştır. Hatta ortaçağın zirvesinde azizlerin savaşlarda şövalyeleri koruduğuna, himaye ettiğine inanılmıştır (Erdmann, 1977: 273).

Kilise, onuncu yüzyılın sonlarından başlayarak kutsal savaş fikrini kraliyetten şövalyelere doğru kaydırmıştır. Bu dönemde Katolik Kilisesi savaşa karşı, kendi tutumunu da değiştirmiş, artık savaşa olan nefreti azalmış ve kutsal savaş fikrine doğru giden yolda lider rolü oynamıştır (Erdmann, 1977: 94). Hristiyan Kutsal savaş fikri, kafirler üzerine savaş kavramıyla başlamıştır. Karolenj İmparatorluğu'nun yıkılışının ardından ortaya çıkan kaos, Batı Avrupa'da Hun, Müslüman ve Dan akınlarına neden olmuştur. Bu akınlarla bozulan düzeni sağlamak için çok sayıda savunma amaçlı savaşlar yapılmıştır. Ancak binyılın sonlarından itibaren savaşlar, daha çok toprak alınması amacıyla yapılmaya başlanmıştır. Fakat bu savaşların Hristiyan adil savaş kavramına uygun hale getirilmesi gerekmiştir (Erdmann, 1977: 95). 9. ve 10. Yüzyıllarda, bu türden savaşlara bir statü verilerek, bazı açılardan diğer savaşlardan tümüyle ayrılmıştır. Eski kurala göre tövbe edenlerin

savaşlarda yer alması yasaklanmışken, yeni düzenlemeyle tövbekarlar, silah taşıyabilecek; paganlara karşı savaşta yer alabileceklerdir. Bu savaşlarda yapılan dini ayinler, paganlara karşı savaşı diğer savaşlardan ayırıcı bir nitelik taşımıştır (Erdmann, 1977: 95).

Haçlı ideolojisinin oluşturulmasının adımlarından bir diğeri ise, savaşın haklılaştırılması, bir diğeri deyişle dini öğretilerle bağdaştırılmasıdır. Başta Papa II. Urban olmak üzere Katolik Kilisesi mensupları Aziz Augustinus'un 'adil savaş' fikrini savunmuşlardır (Madden, 2005: 2-4). Augustinus, savaşın, barışı tesis etmek için, dini bir sebeple ya da dinle alakalı askeri bir eylem olarak gerçekleştirilebileceğini; savaşın keyfi nedenlerle yapılamayacağını savunmuştur (Johnson, 1997: 37-42). Aziz Augustinus ile birlikte Ambrose Milan, altıncı yüzyılda kafir ve imansızlara karşı şiddete başvurulmasını savunmuştur. Yahudi ve imansızlara karşı güç kullanılmasını 'Tanrının takdiri' biçiminde nitelendirmiştir (Mastnak, 2002: 63).

Hristiyanlıktaki kutsal savaş kavramı Eski Ahit- Tekrar, Sayılar, Yeşu, Hakimler ve Makabiler cüzlerine dayandırılarak geliştirilmiştir. Yeni Ahit'in barışçıl ifadelerine rağmen, Batı Avrupalı Hristiyanlar, Eski Ahit ayetlerini kaynak alarak, Aziz Augustinus'un öğretileriyle desteklemiş ve kendi kutsal savaş kavramlarını geliştirmişlerdir. Gerçekte Aziz Augustinus'un savunduğu fikir, savaşın mecburiyetten doğması; haklı bir nedenle yapılması gerektiğidir. Aziz Augustinus'un öğretisinde savaşın haklı sayılabilmesi için devletin korunması amacını taşıması ve meşru bir otorite tarafından ilan edilmesi şartı vardır. Doğu Roma İmparatorluğu'nda ise kutsal savaş kavramı farklı bir yönde gelişmiştir. Bizans'ta imparatorluğun devamı için yapılan savaşlar, kilisenin savunulmasıyla aynı anlamı taşımıştır (France, 2005: 40). Bizanslılar için savaş, ne iyi ne de kutsaldır, sadece imparatorluğun ve imparatorluk inançlarının savunulması için yapılması mümkündür (Dennis, 2001: 39).

Romalılar, Eski Ahitteki Musa, Yeşu, Davut ve Samuel'in zaferlerinden esinlenerek savaşlara giderken 'Tanrı adına savaştıklarını', imanlarının ödülü olarak zaferin kendilerine bahşedileceğini savunmuşlardır. Roma geleneğinde hırsızlara, haydut ve barbarlara karşı savaşılmıştır. Barbar 'öteki' yabancı olan, anlamına

geliyordu (Mastnak, 2002: 61). Roma’da, bahsi geçen grupların hepsi ayırt edilmeksizin insanlığın düşmanı sayılarak, yasal korumanın dışında bırakılmışlardır. Kendilerinden olmayanlar, toplumdan dışlanan herkes, Hristiyan şiddetinin hedefleri haline gelmiştir (Morisi, 1963: 156). Katoliklere göre ‘komşunu kendin kadar sev’ ayeti, düşmanlara karşı şiddet kullanmayı yasaklamıyordu. Fiziksel şiddetin, Hristiyan hayırseverliğinin bir gereği olarak kullanılması mümkündü. Sevgiden kaynaklanan şiddet, şeytani, günahkar eylemleri düzeltmek için, bir disiplin yöntemi olarak, kullanılabilirdi (Mastnak, 2002: 63). Fakat yine de şiddeti insanların gözünde meşrulaştırmak için kutsal savaşta, adil savaşın bileşenlerinin var olması gerekiyordu (Vismara, 1974: 62–63). Ortaçağın başlangıcında Hristiyanlara karşı savaşmakla, ötekilere karşı savaşmak arasında belirgin bir ayırım ortaya çıkmaya başlamıştır.

Dini motiflerle kutsal savaş kavramının temelleri Eski Ahit kahramanları Yeşu, David ve Judas Makabi’nin yaptığı savaşlara dayanır. Hatta ortaçağın zirvesinde azizlerin kutsal savaşlar sırasında, şövalyeleri koruduğuna inanılmıştır. Tanrı için yapılan savaşların, Tanrının ilahi gazabını yerine getirdiği savunulmuştur (Wallace-Hadrill, 1975: 20). Katoliklerin inancına göre, eğer savaş adil ise kutsal savaşta askerler Tanrının enstürmanları olarak işlev görürler ve bu savaşlarda Tanrı, ilahi varlığıyla savaşçıların yanında yer alırdı (Becker, 1988: 293-352-395). Ayrıca kutsal savaşlardaki vahşetin dini tutarlılığın bir parçası olduğuna inanılmıştır. Zafer kazanmak, rakibini katliamla da olsa yok etmek anlamına geliyordu (Dupront, 1969: 39). Yine bu inanç doğrultusunda, haklı savaşların sonunda haklı ganimet ve başka dünyevi hediyeler olacaktı. Savaşlar Tanrının imtihanları; yağma ve ganimetler ise zafer armağanları biçiminde algılanıyordu (France, 2005: 55).

‘Tanrının yardımıyla kazanılan savaş’ kavramını Batı Avrupalı Hristiyanlar, Karolenj İmparatoru Şarlman’dan miras edinmişlerdir. Şarlman, Hristiyanlığın efsanevi kutsal imparatoru olarak anılıyordu. Şarlman, Tanrının düşmanlarıyla savaşmış ve kılıcıyla yeni ülkeler fethetmişti. Şarlman’ın Kordoba’yı alınca Hristiyanlığı kabul etmeyen herkesi kılıçtan geçirmesi, Frank Kral’ın Tanrının aracısı olarak Hristiyanlık adına savaştığı biçiminde yorumlanmıştır (Morisi, 1963: 158).

Papa II. Stephen, Şarlman’ın babası III. Pippin ve oğullarına mektup yazarak ‘İsa ve kilisenin düşmanlarına’ karşı savaşta Kudretli Tanrının ve Aziz

Petrus'un onlara zafer bağışladığını, ifade etmiştir. Şarlman, Papa III. Leo'ya cevaben yolladığı mektupta, ilahi yardımla, içerde İsa Mesih'in kilisesini; dışardaysa pagan işgaline, saf tapınmadan ayrılıklara karşı Katolik öğretilerini savunup korumanın dini görevi olduğunu ifade etmiştir (Mastnak, 2002: 69).

Eski Ahit savaşlarıyla birlikte Karolenj kutsal savaşları, özellikle de efsaneleştirilen Şarlman'ın mücadeleleri Haçlı savaşlarında model alınmıştır. Karolenj İmparatorluğu'nun savaşlarında krallar, Musa ve Davut gibi Eski Ahit kahramanlarıyla özdeşleştirilmiştir. Şarlman, İsrailoğullarının kralları gibi adil ilahi bir kral olarak tasvir edilmiştir (Morisi 1963, 164; Morrison 1964, 29). Ancak, Karolenj savaşlarında dini seçilmişlik kavramı mevcut değildir (Boniface, 1976: 80). Haçlıların 'Şarlman' idolü yeniden fetih (reconquista) döneminde İspanya'da popülerlik kazanmaya başlamış; Haçlı Seferi sırasında ise son imparator efsanesine dönüşmüştür.

İlahi yardımla kazanıldığına inanılan savaşlara, Güney İspanya'nın yeniden fethi özellikle Valensiya'nın Hristiyanlar tarafından alınışı örnek gösterilebilir. Hatta dönemin 'charter' yazılı haberleşmelerinde, Müslüman Araplar'ın ellerinde tuttukları İberyada, camiye dönüştürdükleri kilise ve katedrallerin, yeniden alınarak tekrar kurulduğu; piskopos atandığı ifade edilmiştir. Gönderilen charterlarda, Valensiya'yı fetheden Rodrigo Díaz de Vivar El Cid Campeador'dan, Tanrının emirlerini yerine getiren bir enstürman olarak bahsedilmiş; Kitab-ı Mukaddes'teki Daniel Kitabına atıf yapılarak, Valensiya'daki yöneticilerin erklerini Tanrıdan aldıkları, Tanrının ve İsa'nın arzusunun uygulayıcıları oldukları belirtilmiştir. 1098 yılında yazılan bir mektupta Cid'in Papalığın gücünün temsilcisi olduğu ve yeni kurulan Valensiya Kilisesi'ne civardaki Picassent köyünün tüm çiftlikleri, arazileriyle birlikte verilmesi gerektiği yazar. Söz konusu charterda yazılanlara göre Cid'in idaresi, Tanrının yeryüzündeki egemenliği sayesinde kurulmuştur. II. Urban'ın Tanrının arzusunun uygulayıcıları oldukları kavramı Cid örneğinde hayat bulmuştur. Bu bağlamda daha geniş çerçevede, rahiplik ve krallık 'rahip kral' kavramına dönüştürülerek, Aziz Augustinus'un öğretilerinin paralelinde Tanrının krallığı kurulacaktır. Valensiya ile papalık yazışmalarında dikkat çeken bir başka nokta ise, din adamlığı kavramının İsa'nın rahipliği ve İsa'nın krallığı' kavramlarına evrilmiş olmasıdır. Böylelikle,

Hristiyanlar, İspanya ve İber yarımadasında girişilen yeniden fetih savaşlarını, Tanrının inananların selameti için yaptığı planın parçası olarak görmüşlerdir. Bu topraklar, yüzyıllar evvel Avrupalılarca alınarak, Hristiyanlaştırılmış, daha sonra Müslümanların zaferiyle yaklaşık üç yüz yıl Müslüman yönetiminde kalmış, fakat şimdi kilise ve dünyevi güçlerin işbirliğiyle yeniden fethedilmişti. Charterlardaki ifadelerle göre Rodrigo Díaz de Vivar El Cid Campeador, ilahi yardımla Tanrının intikamını Hacer'in soyundan alarak, Tanrısal egemenliği Valensiya'da kurmuştur (Chevedden, 2017: 26).

İspanya ve İberya'daki fetihlerle Hristiyan şövalyeliği ve kutsal savaş fikri yaygın bir hareket haline almıştır. Fakat Papa VII. Gregory'nin Hristiyanlar arasındaki kendi düşmanlarına karşı yaptığı savaşları da kutsal savaş olarak nitelendirdiği göz önünde bulundurulunca, bir ikilemin varlığı ortaya çıkmaktadır. Papalığın düşmanlarına karşı savaş mı, yoksa Hristiyanların dışardaki düşmanları kafirlere karşı yapılacak savaş mı? On birinci yüzyılda 'kutsal' olarak adlandırılan savaşlar, daha çok Müslümanlara karşı yapılmıştır. İspanya'daki Reconquista savaşları sırasında kullanılan kutsal savaş söyleminde, daha evvelden Hristiyanlara ait toprakların vahşi Müslümanlar tarafından alındığı vurgulanıyordu (Erdmann, 1977: 134, 306). Benzer biçimde, I. Haçlı Seferi sırasında aynı iddia ile yola çıkmıştır. Yeniden fetih hareketleriyle Batı Avrupalı Hristiyanlar, kendi kutsal savaşlarını, önce Güney İtalya ve İspanya'da daha sonra ise, I. Haçlı Seferiyle doğudaki kutsal saydıkları 'vaat edilmiş topraklar'da Müslümanlara karşı gerçekleştirmiştir. Benzer biçimde I. Haçlı Seferinde de aynı söylem kullanılmıştır

Batı Avrupa'da kutsal savaş kavramının değişimi ve Müslümanların ortak hedef haline gelmesi, yaklaşık 150 yıllık bir süreçtir. Bu sürece manastır reformu ve savaşçı söylemlerle, imansızlara karşı mücadeleyi yücelten reformcu papaların büyük katkıları olmuştur. Savaşçı sınıfın öne çıkarılması ve Tanrı ateşkesinin bir devamı olarak militarizmin Hristiyan cemaatinin içinden, dışardaki düşmana, Sarazenlere¹³ yönlendirilmesi feodalizmin çöken sistemine ve şövalyelerin saldırganlıklarına karşı bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmıştır. Cluny'de doğan manastır reformlarının da toplumdaki savaşçılık algısını değiştirmekte kayda değer etkileri olmuştur. Askeri ün

¹³ Sarazenler: Müslümanlar.

ile kutsallığın birleştirilmesi, bu dönemde gerçekleşmiştir. Manastırlar, savaşçı kahraman figürlerini daha çok vurgulamaya başlamışlar; kahramanlar, yıllarca savaştıktan sonra daha saf bir yaşamı seçerek manastıra kapanmışlardır. Böylelikle, manastır yaşamıyla savaşların eski karşıtlığı birlikteliğe dönüştürülerek dini yaşamla kafirlere karşı yapılan kahramanca savaşlar kutsal savaşın bileşenleri haline gelmiştir (Erdmann, 1977: 283).

Hristiyanlığın militarize edilerek, kafirlere karşı yapılacak kutsal savaş kavramının oluşturulmasında Katoliklerin temsilcisi olan Roma papalığının rolü büyüktür. Gerçekte papa, dua edenler sınıfının başıdır ve kilisenin lideri olarak Hristiyan askerleri yiğitçe savaşmaları için yüreklendirmesi mümkündür, fakat bir savaşı başlatması, ya da kitleleri savaşa yönlendirmesi dini öğretilere göre mümkün değildir. Ancak, sekizinci yüzyıldan başlayarak bu durum değişmeye başlamıştır. Papalar, İtalya'daki muhaliflerine karşı askeri girişimleri yönlendirmiş (Villey, 1942: 48-49); silahlı mücadelelerini Eski Ahit ayetlerine dayandırarak, iktidarlarının sürekliliğini sağlamaya çalışmışlardır (Gilchrist, 1988: 179,181; Gilchrist, 1993: 65-68).

Müslümanların Güney İtalya'da kurdukları yerleşimler, Roma'yı tedirgin etmiştir. Papalığın merkezi Roma yakınlarına Müslümanlar saldırınca, dönemin papası IV. Leo (847-855), Frankların eski görkemli günlerine atıf yaparak, Vatikan'ı savunmak için savaşta öleceklerin 'göklerin krallığına' kabul edileceklerini söyleyerek (Peters, 1998: 6); Franklardan askeri yardım istemiştir. 878 yılında Germen bir papaz, Papa VIII. John'a (872-882), bir mektup yazarak, paganlarla savaşta ölen askerlerin lanetlenip lanetlenmeyeceğini sormuştur. Papa, Germen papazın sorusuna cevaben yazdığı mektupta, paganlarla savaşta ölen Hristiyan askerlerin, kan dökmelerinin günahlarına kefarete olacağını ve Aziz Petrus'tan aldığı yetkiyle bunu beyan ettiğini yazmıştır (France, 2005: 42).

Türklerin işgalleri ve Batı Avrupa'daki Yahudi toplulukları on birinci yüzyıl papalığının gündemindeki ana meselelerdendir. Müslümanlar, zamanla kutsal savaşın objesi 'ötekiler' haline getirilmiştir (Peters, 1998: 13). Papa V. Gregory (996-99), kaybedilen toprakların yeniden fethedilmesi için mücadele etmiştir (Cowdrey, 1983: 108; Gilchrist, 1988: 184). Papa VII. Gregory ise, kendi muhaliflerini kafir olarak

adlandırarak, muhaliflerine karşı askeri güç kullanmıştır. On birinci yüzyılda kafirlere karşı ilahi savaş fikri, 1059 yılında Roberto Guiscardo'nun vassal yemini ederek unvanını almasına kadar geriye dayanmaktadır. Guiscardo, Dük unvanını, Tanrının ve Aziz Petrus'un kendisine bahsettiğini ifade etmiştir (Erdmann, 1977: 133). On birinci yüzyılın başlarında Papalık makamına oturan IV. Sergius (1009-1012), haçlı düşüncesini yeşerten bir adım atmıştır. IV. Sergius, Müslümanların yönetimindeki Kudüs'te Kutsal Kabir Kilisesinin, Emir El-Hakim tarafından yıkılışı üzerine, bir mektup yazmış; mektubunda, Kutsal Kabrin tahrip edilişi haberlerinden bahsederek, Müslümanlar üzerine kutsal bir savaş yapılması gerektiğini; planlanan seferin ne denli övgüye layık, şerefli bir eylem olacağını; Tanrının düşmanlarına karşı savaşmanın, sonsuz Tanrı için yapılacağını; Tanrının böylelikle savunulacağını ve cennetin krallığının kurulacağını anlatıyordu. Papa IV. Sergius'un Haçlı planı Haçlı Seferleri öncesi düşünce yapısını yansıtmaması bakımından önem taşır. İsa'nın çektiği çilelerin ve Kutsal Kabir Kilisesinde tövbe eden hacıların uğradığı zulümlerin anlatıldığı yazıdaki ifadeler, Haçlı seferleri sırasındaki propaganda söylemleriyle benzerlikler göstermektedir. IV. Sergius'un Kutsal savaş planı her ne kadar öncü olsa da, yine de başarıya ulaşmamıştır. Papa IV. Sergius'tan sonra, doğuya Kudüs'e yapılacak bir askeri sefer planı, Papa VII. Gregory ile tekrar gündeme gelmiştir (Erdmann, 1977: 115, 296).

Türklerin 1071 yılındaki Malazgirt zaferinden sonra, iki kilisenin birleşmesi için çaba harcanmıştır. VII. Gregory, toplumdaki kanaat önderlerine bir dizi mektup yollayarak hem Doğudaki Hristiyanlara yardım hem de Hristiyanlık için Kudüs'ün fethi amacıyla düzenlenecek kutsal bir seferin çağrısını yapmıştır. VII. Gregory, aynı yıl IV. Henry'e bir mektup yollayarak, Papalığın askeri yardımının Doğu kilisesiyle aralarındaki ihtilafa son verebileceğini yazmıştır. Ayrıca söz konusu mektupta Türklerin Bizans topraklarını fethinin, aslında Bizanslıların günah ve kibri yüzünden, Tanrının onlara verdiği bir ceza olduğunu ifade etmiştir. Tanrının elçisi olarak papalık, Tanrıya olan itaatini, Hristiyan cemaatine düzeni getirerek, kaybedilmiş toprakları geri kazanarak kanıtlayabilecektir (France, 2005: 37-38). VII. Gregory'nin Haçlı planına göre, önce Güney İtalya'daki Batı Roma İmparatorluğu'nu ve papalığı tehdit eden Normanlara karşı savaşçı güçler kullanacaktır. VII. Gregory'nin Kont

William Burgundy ile yazışmalarında, Normanları yendikten sonra, Doğu Hristiyanlarına yardım etmeleri gerektiğini ifade etmiştir (Mastnak, 2002: 84).

VII. Gregory doğuya yapılacak bir kutsal sefer planını gerçekleştirememiş ve dönemindeki insanlar üzerinde, tasarladığı Haçlı Seferiyle ilgili belirgin bir etki yaratamamıştır (Smith, 1977: 75). VII. Gregory'nin Haçlı planı, Haçlı seferlerinin bazı temel bileşenlerini içermektedir; ancak II. Urban'ın I. Haçlı Seferi propagandası esnasında beyan ettiği, sefere katılacaklara verilecek endüljans, Haçlı yemini, Haçlıların korunması gibi önemli elementlerden yoksundur (Riley-Smith 1977, 75; Cowdrey 1982: 40; Becker 1988: 300).

Haçlı düşüncesi, II. Alexander, II. Sergius, VII. Gregory gibi reformcu papaların çabalarıyla toplumda yavaş yavaş kök salmış ve son olarak da II. Urban'ın kutsal savaş fikrine endüljans, haç ve manevi mükafatları eklemesiyle gerçekleşmiştir. Katolik kilisesi, kutsal savaş fikrini yeniden yorumlayarak, Müslümanlara karşı yapılacak Tanrı savaşları kavramına dönüştürmüştür; Feodal Batı Avrupa'daki savaşı ve soyluların saldırganlıklarını Hristiyan toplumunun dışına Müslümanlara yönelterek Haçlı ideolojisini oluşturmuştur.

1.9. Haçlı Seferi Arefesinde Papalık Bizans İlişkileri

On birinci yüzyılın sonlarında, İspanya değişim sürecindedir. Üç yüzyıl süren Müslüman yönetiminden sonra, Müslüman halk yarımadadan çıkartılmaktadır. Germenlerin ülkesi, krala karşı ayaklanmalarla sarsılmaktadır. Onbirinci yüzyıl aynı zamanda dünyevi liderlerle papalık arasındaki iktidar kavgalarının hat safhaya ulaştığı bir dönemdir. Germen Kral, defalarca Papa VII. Gregory tarafından aforoz edilmiştir. Bizans ise, bu sırada kuzey, doğu ve batıdan gelen akınlar ve komşularının sınırlarını genişletme arzusuyla sürekli bir baskı altındadır (Frankopan, 2012: 13). Bizans'ın güçlü orduları yoktur ve Türkler'e karşı yardım isteyebileceği tek yer Katolik Avrupa'dır. Katoliklerin ruhani lideri Papa ise Hristiyan dünyasında liderlik rolünü oynamak istemektedir. 1054'te başlayan Schizma'yı sonlandırmayı hem papalık hem de Bizans, karşılıklı çıkarları için gerekli görmektedir.

Batı Avrupalılar, feodalizm; toprakların tarıma elverişsizliği, birbiri ardınca gerçekleşen doğal afetler, salgın hastalıklar ve yoksullukla mücadele ederken, Doğu

Hristiyanlığının temsilcisi sayılan Bizans İmparatorluğu, onuncu yüzyılda siyasi ve kültürel yapısı, ekonomik refah düzeyiyle çok daha fazla gelişmiştir. Bizans'ın merkezi bir yönetim yapısı vardır ve feodalizm uygulanmamaktadır. Ancak, İmparator Basil'in ölümünden sonra bu gelişmeleri tehdit edecek ölçüde kaos ortaya çıkmıştır. Güney İtalya'da giderek güçlenen Normanlar, Bizans ordularını 1071'de Bari'de yenilgiye uğratmış ve Bizans'a karşı savaşarak, bazı diğer Bizans topraklarını da almışlardır. Normanların yayılmacı politikaları ve doğuda Türklerin ilerleyişi hem Papalığı hem de Konstantinopolis'i endişelendirmektedir. Papa IX. Leo, papalık topraklarını tehdit eden Normanlar'a karşı Bizans ile işbirliği yapmak istemiştir. Bu sebeple, Kardinal Humbert'i Normanlara karşı Roma-Konstantinopolis ittifakını görüşmek üzere, Bizans'ın başkentine yollamıştır. Fakat iki kilise arasında 'eucharist'¹⁴ gibi bazı dini uygulamalarda uyuşmazlıklar vardır. İkonoklast dönemiyle de ayrılıklar artmıştır. Katolik Kilisesi, papalığı tüm Hristiyanlığın temsilcisi ve koruyucusu olarak görürken, Doğu Ortodoks Kilisesindeki farklılıkları, sapkınlıklar biçiminde değerlendirmektedir. Bu iki kilise temsilcilerinin aralarındaki fikir ayrılıkları, birbirlerini karşılıklı aforoz etmeleriyle sonuçlanmıştır (Peters, 1998: 5). Bu durum Doğudaki Ortodoks Hristiyanları ile Batıdaki Katolikler arasındaki Schizmayı (büyük ayrılığı) başlatmıştır (Frankopan, 2012: 18).

Bizans İmparatorluğu, on birinci yüzyılın başında Anadolu'da geniş topraklara sahiptir. Ortadoğuda Müslümanları güneye, Toros dağlarının ötesine, Fırat Nehri kıyısına doğru itmiştir (Cahen, 1938: 177). Ancak, bu durum, Müslümanlığı yeni kabul etmiş bir millet olan Türkler'in Anadolu'da fetihler yapmasıyla ve 1071 Malazgirt zaferiyle tersine çevrilmiştir. Bir zamanlar Hindistan'a kadar uzanan Doğu Roma İmparatorluğu'nun sınırları, Türkler'in giderek güçlenerek, Bizans topraklarını almalarıyla daralmıştır (Comnena, 2000: 112). Bizans, bir yandan Normanlarla savaşırken, öbür yandan Konstantinopolis'in kapılarına dayanan Türkler'i durdurmanın çarelerini aramaktadır. Türklerin ilerleyişi sırasında Katolik bir Ermeni, Roma Papalığından medet umarak, Papa VII. Gregory'e bir mektup yazmış; mektupta Türkler'in eziyetlerinden bahsederek, tüm bunlardan Bizans yönetimini

¹⁴ Eucharist: Ekmek ve şarap ayini.

sorumlu tutmuştur (Cahen, 1940: 197). VII. Gregory Bizans'a askeri bir yardım planı yapmış olmasına rağmen, Kutsal Roma İmparatoru'yla arasındaki ihtilaf nedeniyle, bu projesini gerçekleştirememiştir. Papalığın seküler otoritelerle arasındaki iktidar kavgası neticesinde IV. Henry, Fransa kralı I. Philip, İngiltere kralı Harold, Bizans İmparatoru I. Aleksios ve dönemin ileri gelen Norman lideri Dük Roberto Guiscardo, her biri en az bir kez Papa tarafından aforoz edilmişlerdir. Hristiyan dünyası içinde büyük ayrılıklar vardır. Hatta on birinci yüzyılda Batı Avrupa'da iki papa vardır: Biri Germen kralın atadığı III. Clement, diğeri kardinaler konsilinin seçtiği II. Urban. Her ikisi de Aziz Peter'in temsilcisi olduklarını iddia etmektedirler (Frankopan, 2012: 14).

Avrupa'ya on birinci yüzyılın ilk yarısından itibaren karmaşa ve kriz hakimdir. Fetih arzusu tüm Avrupa'ya yayılmıştır. İngiltere, Normanların işgali altındadır, aynı zamanda kuzeyden gelen İskandinavların sürekli akınlarına maruz kalmaktadır. Norman göçmenler, daha verimli topraklarda yaşamak umuduyla güneye gelerek, Apulia ve Sicilya'da yeni yerleşimler kurmaya başlamışlardı (Frankopan, 2012: 13).

Anadolu'ya gelince, tahta yeni çıkan Bizans İmparatoru I. Aleksios'u, Türklerden daha çok endişelendiren Bizanslı aristokratların başkaldırılarıdır. Doğudaki eyaletler başlıca toprak sahiplerinin yönetimi altındadır. Anadolu, Malazgirt savaşından beri ayaklanmaların ürediği bir yer haline gelmiştir. I. Aleksios, Norman ve Peçeneklerle savaşırken yeni bir ayaklanma çıkmasından endişe etmektedir. Bu nedenle tahta çıkışının ilk günlerinden itibaren yönünü batıya çevirmiştir. I. Aleksios Komnenos'un (1081-1118) yönetimi altında Konstantinopolis, kaybettiği gücünü yeniden kazanmaya başlamıştır. I. Aleksios, Batı Avrupa'nın geniş orduları olduğunun farkındadır ve Konstantinopolis'in sınırlarına kadar dayanan Selçuklular'a karşı yardım isteyebileceği tek yer Papalıktır (Peters, 1998: 5).

Anna Komnenos'un kroniğine göre, I. Haçlı Seferinin öncesindeki yıllarda, Bizans muazzam bir uyanışa sahne olmuştur. Bağdat'taki sultanın 1092 yılında ölümüyle birlikte, İslam dünyasında artan siyasi karışıklıklar, Anadolu'da Bizans'ın kaybettiği toprakları geri alması için bir fırsat yaratmıştır. Gerçekte Kyzikos'a

(Bandırma, Erdek) saldıran küçük akıncı gruplarından başka o dönemde Türkler'in Bizans için bir tehlike oluşturduğunun söylenemez (Frankopan, 2012: 44).

Bizans, Piacenza'ya yardım çağrısı için elçilerini göndermeden çok önce, zaten ciddi bir kriz yaşamaktadır. Türklerin Anadolu'yu yurt edinişi, yaklaşık on beş yıl evvel Malazgirt zaferiyle gerçekleşmiştir. Bizans'ın yardım isteği stratejik bir adımdır, fakat II. Urban'ın amacı Katolik Kilisesi'ndeki rakiplerine üstünlük kurmaktır (Frankopan, 2012: 33). I. Aleksios'un 1095 yılındaki yardım çağrısı, aslında Bizans'ın 1074'teki Papa VII. Gregory'den yardım çağrısıyla aynıdır. Papa II. Urban'ın cevabı da VII. Gregory'nin cevabıyla aynıdır: ittifak ve itaat. Ancak, 1074 yılında kutsal sefer girişiminin gerçekleştirilememiş olmasının asıl nedeni Papa VII. Gregory'nin içinde bulunduğu toplumun liderlerini harekete geçirememiş olmasıydı. VII. Gregory, dönemin Bizans İmparatoru VII. Michael'i aforoz etmişti. VII. Michael'in ardından tahta çıkan Bizans İmparatoru I. Aleksios'u da aforoz etmiştir. Büyük ayrılıkla (Schizma) (Nogenti, 1997: 22), başlayan Doğu ve Batı kiliseleri arasındaki anlaşmazlık VII. Gregory'nin Norman Roberto Guiscardo'nun Bizans'a saldırısını desteklemesiyle daha da çok artmıştır (France, 2005: 38).

II. Urban, papalık makamına geldiğinde, kendisine muhalif Germen kral IV. Henry ve onun papalığa atadığı Antipapa III. Clement'e karşı desteğe ihtiyacı vardır. II. Urban için Bizans ile işbirliği bu bakımdan oldukça önemlidir. II. Urban, Konstantinopolis ile iyi ilişkiler kurmak istiyordu, bu sebeple 1088 yılında, 1054'teki kiliseler arasındaki ayrılığa son vermek için görüşme çağrısında bulunmuştur. II. Urban, VII. Gregory'den 'Atama Uyuşmazlığı'nı miras edinmiştir, ancak Bizans'ın yardım isteğinin bu soruna çözüm olabileceğini bilmektedir. II. Urban, Bizans'ın Antipapa III. Clement'i ve IV. Henry'i desteklemesinden endişelidir. Bu nedenle 1089'da Melfi'de Bizans imparatorunun aforozunu kaldırmış; böylelikle Bizans ile Papalık arasında barış dönemini başlatmıştır (France, 2005: 38; Frankopan, 2012: 22). II. Urban, Konstantinopolis Kilisesiyle barışarak, iki kilise arasında onlarca yıldan beri süre gelen ihtilaf ve rekabeti gidermek istiyordu. Eğer bu isteğini gerçekleştirirse, rakibi III. Clement'e karşı üstünlük sağlayarak, kendi dini ve politik gücünü artırabilecekti. II. Urban, Roma'da kardinaller konsili tarafından seçildiği için, Ravenna'daki III. Clement' e karşı avantajlı durumdadır. Çünkü Roma, Kudüs,

Antakya, İskenderiye ve Konstantinopolis'ten sonra beş önemli Hristiyanlık merkezinden biridir. Bu merkezlerden üçünün Müslümanların eline geçmiş olması geri kalan iki merkezin önemini daha da artırmaktadır. Öğreti ve uygulamalar açısından Roma ve Konstantinopolis kiliseleri arasında farklılıklar vardır. Hali hazırda dokuzuncu yüzyıldan beri iki kilise arasında var olan anlaşmazlıklar, 1054'te iki kiliseyi birbirinden tamamen ayırmıştır. II. Urban VII. Gregory'nin diplomatik hatalarını tekrarlamamış ve papalığa seçildiğinde Bizans ile iyi ilişkiler kurma çabasına girmiştir. I. Haçlı Seferi de bu çabaların sonuçlarından biri olmuştur (Frankopan, 2012: 19- 23).

I. Aleksios için II. Urban, Germen Kral tarafından desteklenen III. Clement'den daha önemlidir. Çünkü II. Urban'ın Güney İtalya'da müttefikleri vardır. Uzun süre Bizans yönetiminde kalmış Güney İtalya'yı Normanlar almışlardır. Bari, Apulia ve Calabria Normanların eline geçmiş olsa da halk, hala Rumca konuşmakta ve hala kendilerini Bizans'ın bir parçası olarak görmekteydi. Üstelik kiliselerin birleşmesi, II. Urban'ın barış çağrısı Güney İtalya'daki Bizans nüfuzunu yeniden tesis etmekte faydalı olabilecektir. İmparator, Papalığın işbirliği çağrısından memnundur (Frankopan, 2012: 20). I. Aleksios, II. Urban'ı Konstantinopolis'e davet ederek bir sinod toplayıp aralarındaki sorunları istişare etmeyi teklif etmiştir. Papaya göre Anadolu, Bizans imparatoruyla ittifak halinde yeniden fethedilmelidir. Papanın bu fetihler için gerekçesi ise Doğu kilisesi ve özellikle Kudüs'te yaşayan Hristiyanlar üzerindeki Türk baskısıdır. II. Urban, Batının ordularını Bizans'a yardım etmek için harekete geçirerek VII. Gregory'nin doğu planını yeniden canlandıracaktır. Papa, bu amaçla diplomatik ilişkiler kurmak üzere 1089 yılının güz mevsimini Bari, Trani ve Brindisi limanlarında geçirmiştir (Erdmann, 1977: 322- 324).

I. Aleksios ile II. Urban'ın iki kiliseyi barıştırma çabaları sadece dini açıdan değil, siyasi açıdan da I. Haçlı Seferinin arefesinde büyük önem taşımaktadır. II. Urban, vakit kaybetmeden güneye giderek müttefiki Sicilyalı Kont Roger ile görüşmüştür. Papa, iki kilise arasındaki küskünlüğe son vermek için Konstantinopolis'te bir konsil toplanmasını arzulamaktadır. Roger, uzun zamandır Germen Kral'ın İtalya'daki politik yapıya müdahil olmaya çalışmasından rahatsızdır, bu nedenle Papanın çağrısına olumlu cevap vermiştir (Frankopan, 2012: 21).

1095 yılına gelindiğinde uzun zamandan beri süregelen Roma, Konstantinopolis küskünlüğünü giderme yolunda epey mesafe kat edilmiştir. I. Aleksios'un önerisi üzerine Konstantinopolis'te Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki ayrılığı istişare etmek üzere toplanması öngörülen konsil, henüz toplanamamış olsa da; Papa II. Urban ile Bizans İmparatoru arasında barışçıl ilişkiler kurulmuştur. On ikinci yüzyılda yazılmış bir kaynağa göre, Bizans İmparatoru ile II. Urban birlikte doğuya bir seferin planlarını yapmışlardır. Yazılanlara göre 1090 yılında II. Urban ve I. Aleksios, Hırvatistan Kralı Zvonimir'e elçilerini yollayarak, Kudüs'ü Müslümanların baskısından kurtarmak; Bizans kilisesini Türklere karşı korumak için yapılması planlanan askeri bir sefer için yardım istemişlerdir (Frankopan, 2012: 23).

Piacenza Konsili, Bizans'ın Türklere karşı Batıdan ilk yardım çağrısı değildir. Nogenti'nin gestasına göre, savaşçılıkta usta Türkler pek çok yeri fethettikten sonra Konstantinopolis'in kapılarına kadar dayanmışlardır. Nogenti, kroniğinde, paganların kafirliklerinin güçlenerek, Filistin, Kudüs, Ermenistan ve Kutsal Kabir Kilisesi, Suriye ve Bizans topraklarının bir kısmını ele geçirdiklerini; bu durumdan ziyadesiyle endişe duyan Bizans İmparatoru'nun Flanders Kontu Robert'a, Türklere karşı yardım talep eden bir mektup yolladığını yazar (Nogenti, 1997: 22). I. Aleksios mektubunda kutsal topraklardaki kilise ve diğer kutsal mekanların ahırlara dönüştürüldüğünü; Müslümanların, kendi peygamberleri adına tapınaklar inşa ettiklerini; Katolikleri katlettiklerini; Hristiyanları köle olarak kullandıklarını yazmıştır (Nogenti, 1997: 25). Zengin ve nüfuzlu bir soylu olan Flanders Kontu Robert, 1086-1089 yılları arasında Kudüs'e bir hac yolculuğu yapmıştır. Yolculuğu sırasında, Aleksios'a 500 paralı asker ile yardım edeceği sözünü veren bir mektup yollamıştır. 1090 yılında Aleksios, Flanders kontuna, Bizans'a vermiş olduğu sözü hatırlatan bir mektup yazmıştır. 1095'te, bir süredir Batı Avrupa'dan askeri yardım alma niyeti içinde olan Bizans imparatoru, Piacenza'ya elçilerini göndererek yardımcı askeri birlikler yollanmasını istemiştir (France, 2005: 23; Erdmann, 1977: 296).

Bizans İmparatorunun elçisi Piacenza'da toplanan konsile gelerek, Papa II. Urban ve tüm diğer Hristiyanlara, neredeyse yok olma noktasına gelen kutsal doğu

kilisesini kurtarmaları gerektiği mesajını iletmiştir. I. Aleksios'un niyeti papanın Batı Avrupalıları ikna ederek, Türklere karşı savaşta kendisine yardım edecek eğitimli şövalye ve askerlerden oluşan paralı orduları Bizans'a yollamalarını sağlamaktır (Erdmann, 1977: 326). II. Urban, Piacenza'da Aleksios'un habercileri geldikten sonra Doğu kilisesini yok olma tehlikesinden kurtaracak, Konstantinopolis'i imansızlara karşı koruyacak bir savaş yapılması gerektiğini ifade etmiştir (Erdmann, 1977: 329). II. Urban, Piacenza'da birkaç hafta kaldıktan sonra, Cremona, Milano ve Asti'ye gitmiş; kendi açıklamasına göre bu seyahati Doğudaki Ortodoks kilisesinin yaşadığı zorlukları insanlara anlatmak ve yardım talep etmek için yapmıştır. Haçlı fikri bu gezisinin temel amacıdır. Le Puy ve Saint- Gilles, Clermont Konsili öncesinde, Papanın ziyaret ettiği yerler arasındadır (Erdmann, 1977: 328).

1.10. Bir Propaganda Aracı Olarak Müslümanların

Ötekileştirilmesi

I. Haçlı Seferinin başladığı dönemde Hristiyanlar, Müslümanları farklı bir dinin mensupları olarak değil, imansızlar olarak gördükleri için, ötekileştirmişlerdir (Gümüş, 2014: 117). Bazı Hristiyan aydınları, İslam'ı şeytani bir sapma biçiminde tasavvur etmişler; Müslüman fetihlerini, Hristiyanların günahlarından dolayı Tanrının kendilerine verdiği ceza olarak görmüşlerdir. Dönemin Hristiyanları, Müslümanları deccalin kişileştirilmiş hali olarak görmekteydiler. Bu bakış açısı Müslümanlara karşı Hristiyanların kutsal savaş algısını şekillendirmiştir (Vismara 1974: 13).

Anonim Gesta, Frankların savaşçı olarak doğmuş bir ırk olduklarını yazar (Dass, 2011: 43). Haçlı kroniklerinde, Müslümanlar, İsa ve Tanrının düşmanları, barbarlar olarak adlandırılırlar. Söz konusu kroniklere göre, Müslümanlar, şeytanın hizmetkarıdır; ibadet yerleri olan camiler ise şeytani tapınma yerleridir ve hatta öldükleri zaman direk cehenneme gittiklerine inanılmaktadır (Smith, 2003: 111). Anna Komnenos, Müslümanlardan İsmailoğulları, Dionysus ve şarabın kölesi sarhoşlar olarak bahseder (Comnena, 2000: 177). Fulcher, Müslümanların Mescid-i Aksa'da dua ettiklerini, fakat Muhammed'e inandıkları için dualarının boşa gittiğini yazar. Fulcher kroniğinde Müslümanları, kendi putperest yasalarıyla yaşayan, batıl

inançlarına göre kutsal tepede (Kudüs'teki Tapınak tepesi), dini ayinler düzenleyen kafirler olarak adlandırır (Carnotensis, 2009: 101-106). Anonim Gesta, Antakya'da ölülerini gömen Müslümanların camilerini şeytani yerler; Türkleri ise Tanrının ve Hristiyanlığın düşmanları olarak adlandırır (Dass, 2011: 55, 63). Bununla birlikte Anonim gesta, Haçlıların, Eskişehir'de Türklerin muhteşem okçuluk yeteneklerine hayran kaldıklarını da ifade eder (Dass, 2011: 52- 53). Haçlılar, Türklerin savaşçılıklarından çok etkilenmişlerdir (Munro, 1906: 238).

Dokuzuncu yüzyılın ortalarına doğru Batı Avrupa'da Müslümanlara karşı bakış açısı değişmeye başlamıştır. Müslüman Araplar, cihad coşkusuyla İspanya'nın güneyini fethettikleri zaman, Latin Hristiyanlar onları, kafirler, barbarlar olarak nitelendirmiştir. Müslümanlar'ın Avrupa'da toprak almalarıyla birlikte Hristiyanlar, İslam'ı, Hristiyanlığa karşı bir tehdit olarak görmeye başlamışlardır. Oysa her iki dinin fetihleri de kılıç darbeleriyle yapılmıştır (Runciman, 1991: 15). Güney İtalya'yı fethetmeleriyle birlikte Müslümanlar, Roma İmparatorluğu'nun nazarında düşman haline gelmişler; Papalık ise bu durumu endişeyle karşılamıştır. Çünkü Katolik dünyasının ruhani lideri Papa, Roma'da ikamet etmektedir (Mastnak, 2002: 107). Ancak, Müslümanların Güney Avrupa'da fetihler yapmaları, Katolikliğin merkezinin kapılarına dayanmalarına rağmen, on birinci yüzyılın ortalarına kadar Müslümanlar düşman olarak addedilmemiştir. Germen Kral III. Henry'nin krallığı ve oğlu IV. Henry'nin ilk dönemleri de dahil olmak üzere Müslümanlar, sadece imparatorluğun düşmanları arasındaki gruplardan biridir (Robinson, 1978: 73-74). Hristiyan olmayanlara karşı var olan Hristiyan militarizminin Müslümanlara karşı odaklanması ancak on birinci yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. Üstelik I. Haçlı seferi propagandasının başlangıcına dek Kuzey Avrupa'da 'Muhammet'in adı bile az sayıda insan tarafından bilinmektedir (Mastnak, 2002: 115). Menache, II. Urban'ın I. Haçlı Seferi propagandasının hedef kitlesi olan Batı Avrupalı Hristiyanlar üzerinde etkili olmasının nedenini Hristiyanların, savaş açtıkları Müslümanlar hakkında bilgi sahibi olmamalarına bağlar (Menache, 1990: 107).

On birinci yüzyılda Hristiyanlar, genellikle Müslümanları Sarazenler, Gentiller olarak isimlendiriyorlardı. Sarazen adlandırması ilk olarak, İncil'e dayanılarak Sami ırkından gelenleri ifade etmek için kullanılmıştır. Sonrasında ise

İbrahim'in Hacer'den doğan oğlu İsmail'in soyundan gelenleri adlandırmak için Hageryan olarak kullanılmış, ardından ortaçağda Latin dünyasında bu isim Sarazen'e dönüşmüştür (Mastnak, 2002: 106).

Erken dönemde gerçekleştirilen Reconquista'nın aksine I. Haçlı Seferi, Hristiyan sınırları içindeki kilisenin düşmanlarına karşı yapılmamıştır. Hatta Doğudaki Sarazenlerin Hristiyan komşuları dahi yoktur (Villey, 1942: 82). Üstelik Hristiyanların mal varlıkları için hiçbir tehdit teşkil etmemektedirler. Dahası Doğu Hristiyanlarının Müslümanların baskısı altında yaşadıklarına dair somut bir kanıt mevcut değildir. Fakat tüm bunlara rağmen II. Urban, Clermont Konsilinde doğudaki Ortodoks Hristiyanların Müslüman zulmü altında işkence çektiklerini ifade etmiştir. Aslında doğudaki Hristiyanlar, azınlık olarak, İslam hukukunun koruması altında, ibadet özgürlüğüne sahiptirler. Emir Al- Hakim'in 1010'da Kutsal Kabir Kilisesi'ni yıkmış olmasından başka gösterilebilecek elle tutulur hiçbir kanıt yoktur (Mastnak, 2002: 119).

I. Haçlı Seferinin başlatılmasının o dönemdeki Orta Doğu'nun koşullarıyla ya da kutsal topraklara hac ziyaretine giden Hristiyan hacıların pek fazla ilgisi yoktur (Peters, 1985: 251, 253). Batı Avrupa'daki Katolik Hristiyanlar, Doğudaki Ortodoks Hristiyanlarla ortak bir kimliğe sahip değillerdir. Üstelik I. Haçlı Seferi sırasında geçilen topraklar üzerinde yaşayan Hristiyan halk da Haçlıların kurbanları arasında yer almıştır (Runciman, 1991, 3: 130).

1095 yılına gelindiğinde Katolik dünyasının lideri Papa II. Urban'ın I. Haçlı Seferi propagandasıyla doğudaki Müslümanlar, Sarazenler, Hristiyanlığın düşmanları olarak adlandırılarak savaşılmaları gereken hedefler haline getirilmişlerdir.

2. I. HAÇLI SEFERİ PROPAGANDASININ UYGULANIŞI

2.1. Papa II. Urban

II. Urban, asıl adıyla Odo Lagery, Rheims yakınlarındaki Chatillon-sur-Marne'da soylu bir ailede doğmuştur (France, 2005: 45). Kiliseye katılarak, baş diyakozluk yaptıktan sonra Cluny manastırına girmiş (Nogenti, 1997: 27; Krey, 1921: 284); reformcu kişiliği ve diplomasi yeteneği sayesinde Cluny başrahipliği görevine kadar yükselmiştir. 1078'de Papa VII. Gregory, onu Ostiya Kardinalliği makamına getirmiştir (Nogenti, 1997: 27). VII. Gregory, sürgünde geçen hayatının son yıllarında Odo'nun kendi reformlarını ve politikasını devam ettirecek niteliklere sahip, en çok güvendiği dört adamdan biri olduğunu ifade etmiştir. Odo, 1088 yılında II. Urban adıyla papa seçilmiş (Peters, 1998: 17); Papalığa gelişinden sonra da Cluny manastırıyla bağlarını devam ettirmiştir (Chevedden, 2017: 16).

VII. Gregory'den beri süre gelen Germen Kral IV. Henry ile Roma'daki Papalığın ihtilafı II. Urban'ın on bir yıllık papalığı süresince de devam etmiştir. II. Urban'ın Roma'dan uzakta sürgünde başlayan papalığının ilk dönemleri heves kırıcı olmasına rağmen, Güney İtalya'daki Normanların ve dönemin oldukça nüfuzlu soylularından biri olan Kontes Matilda Tuscany'nin desteğini kazanmıştır (Krey, 1921: 284). Fransız bir rahip olan Odo, kendi vatanında Tanrı Barışı hareketine aşinadır. Papalığı süresince (1088–99) de Barış hareketini devam ettirmek için çabalamıştır. 1089 yılında Melfi'de ve Güney İtalya'daki Troi'de (Peters, 1998: 17) ve en nihayetinde Clermont Konsilinde Tanrı Barışı müessesesini pekiştirmiştir (Hoffmann, 1964: 221).

II. Urban, 1088 yılında papa seçilmiş olmasına rağmen, IV. Henry'e bağlı topraklarda ve Kuzey İtalya'da papalığı tanınmamıştır (Frankopan, 2012: 16). II. Urban, rahip olarak girdiği Cluny manastırında, zamanla döneminin önemli ruhani lideri Aziz Hugh'dan (1049–1109) sonraki en yetkili ikinci kişi konumuna gelmiştir (Nogenti, 1997: 27). On birinci yüzyıl kilise reformlarının yeşerdiği, birbirine bağlı manastırlar zinciri Cluny'de yetişmiş olması, II. Urban' a Hristiyan dünyasını tanıma fırsatı vermiştir. II. Urban, oldukça yetenekli bir diplomat ve hünarlı bir siyasetçidir (France, 2005: 38). II. Urban, selefi VII. Gregory'den daha dirayetli bir politika

izleyerek kilise içindeki ve dışındaki muhaliflerine karşı barışçı ve uzlaşmacı bir tutum takınmıştır (Erdmann, 1977: 309).

Haçlı kroniği Orderic Vitalis, İsrail Tanrısının, II. Urban'ı papalığa, Müslümanlara karşı savaşta liderlik yapabilecek nitelikte olduğu için getirdiğini yazar (Vitalis, 1973: 167). Nogenti'ye göre ise, II. Urban, muhteşem kişiliği sayesinde I. Haçlı Seferi Çağrısını yapmış; bu seferin planını anlatarak herkesi şaşırtmıştır (Nogenti, 1997: 27).

II. Urban'ın papalığa seçildiği dönemde Katolik Kilisesi büyük bir karmaşa içindeydi; kendi içinde dahi ayrılıklar vardı (Somerville, 2014: 99). II. Urban, imparatora ve imparatorun atadığı Antipapa III. Clement'e (Ravenna Başpiskoposu Wibert) bağlı askeri güçlerin işgalinden dolayı Roma'ya giremiyordu (Peters, 1998: 17). Her iki papa da kilisenin başı olduklarını iddia etmektedirler. Clermont Konsilinden önceki yıllarda III. Clement, II. Urban'dan daha güçlü durumdadır. Antipapa III. Clement, Roma sınırlarından uzak Terracina'da Germen imparatorun güçleri tarafından korunmaktadır (Frankopan, 2012: 16). Katolik dünyasında iki papanın aynı anda var olması otorite sorununu gündeme getirmiştir (Wakefield, Evans, 1991: 22). Cluny mirası II. Urban'a çok şey katmış olsa da, bu karmaşık dini ve politik yapıda hayatta kalabilmek için gerekli kararlılığı göstermesi bir zorunluluktur (France, 2005: 16, 39).

II. Urban, Papalığının ilk dönemlerini diplomatik bağlar kurmakla geçirmiştir. (Peters, 1998: 17). 1089 yılındaki İtalya gezisi sırasında Normanların saldırısıyla zarar gören Roma'yı tamir için para toplamış, fakat Roma'ya dönüş yolunda Norman Kont Jordan Capua, II. Urban'ı yakalayarak, topladığı yardım paralarına el koymuştur. 1093'te baskı altında özgürlük mücadelesi veren Roma kilisesi için finansal yardım isteğini açıkça dile getiren iki mektubu Güney Fransa'ya yollamıştır. II. Urban, III. Clement'i destekleyenleri parayla kendi lehine çevirmiş; 1094'te Vatikan'daki Lateran sarayı muhafızlarına para vererek, Vatikan'ın saray ve kalelerini kendisine teslim etmelerini sağlamıştır (Erdmann, 1977: 309, 310). IV. Henry'nin papalığa getirdiği III. Clement, bir süre sonra sadece sembolik bir figür olarak kalmıştır (Wakefield, Evans, 1991: 22).

Müslümanların ilerleyişi, özellikle İspanya'daki fetihlerle Avrupa'ya girişi papayı endişelendiriyordu. II. Urban, papalık makamına gelişinden itibaren İspanya'daki yeniden fetih savaşlarını desteklemiştir (France, 2005: 44). Hristiyanlık, İspanya'daki Zaylaka yenilgisiyle bir gerileme yaşamıştı. II. Urban, 1089 yazında Tarragona başpapazını yeniden atamış; aynı zamanda Kont Barselona'nın şehri yeniden inşa etmesine destek vermiştir. Tarragona'nın yeniden inşası için verilen çabaların günahlara kefaret olacağını bir endüljansla beyan etmiştir. Bu endüljansla, Haçlı endüljansları arasındaki benzerlik vardır (Erdmann, 1977: 314. 315, 316).

II. Urban, İslam'ın yayılmasından endişe etmektedir, Hristiyan birliğinin kurulmasını Müslüman fetihlerine karşı bir mecburiyet olarak gördüğü için, diplomatik bir adım atarak Bizans ile barışçıl ilişkiler kurmaya çalışmıştır. II. Urban, dostane bir yaklaşımla 1089'da Melfi'de Bizans İmparatoru I. Aleksios'un üzerindeki aforozu kaldırmıştır. Papanın attığı bu adım, aynı zamanda Germen krala karşı siyasi güç kazanma planının bir parçasıdır. II. Urban, 1093 yılında sonunda Roma'ya girebilmiştir. Fakat Papa II. Urban, Roma'da kalmayıp, diplomatik seyahatlerine devam etmiştir. II. Urban, Kuzey İtalya'ya giderek, bazı önemli şehirleri ziyaret etmiş ve Piacenza'da konsil toplama çağrısı yapmıştır. II. Urban, bu durumu fırsat bilerek, kendi pozisyonunu güçlendirmek için Kuzey İtalya ve Fransa turunu gerçekleştirmiştir. İlk önemli konsilini Piacenza'da 1-7 Mart (1095) toplamıştır (France, 2005: 44).

1090 yılında meydana gelen siyasi olaylar, II. Urban'a kendi otoritesini sağlamlaştırmak için bulunmaz bir fırsat sunmuştur. İlkın Saksonlar IV. Henry'ye karşı ayaklanmışlar; sonrasındaysa Germen Kraliçe, kocasının kendisine kötü muamele ettiği gerekçesiyle II. Urban'a, IV. Henry'i şikayet etmiştir. Germen Kralın varisi, oğlu Konrad, vassallarıyla birlikte II. Urban'a destek verdiğini, ifade etmiştir. Bu beklenmedik siyasi değişimler, II. Urban'a, IV. Henry'nin desteğiyle Papalık unvanını korumak için mücadele veren III. Clement'i, saf dışı etmek için bulunmaz bir fırsat vermiştir. II. Urban, 1095'te Piacenza'da bir konsil toplayacağını ilan etmiştir. Piacenza, IV. Henry'e sadakatini beyan etmiş; aynı zamanda Antipapa III. Clement'nin başpiskoposluk yapmış olduğu Ravenna'nın tam merkezindedir. IV. Henry'nin karısı, kocasını kınamak için Piacenza Konsil'inde yer almıştır.

Piacenza'daki konsilde, Antipapa III. Clement'nin papalığı reddedilmiş ve bu olaydan önce IV. Henry'nin tarafını tutan din adamları genel aflu bağışlanmışlardır. Konsilden hemen sonra kralın oğlu Konrad, II. Urban ile Ceremona'da bir araya gelerek, itaatinin sembolü olarak Papa II. Urban'ın atının yularını tutmuş; bu olaydan birkaç gün sonra ise, Konrad, Papa'nın makamını ve mülklerini koruyacağına dair yemin etmiştir (Frankopan, 2012: 24).

Piacenza Konsilinde, dini meseleler, kafirlik, Fransa kralının zina yaptığı gerekçesiyle aforozu ve rahiplerle ilgili meseleler görüşülürken, o sırada Bizans İmparatorunun yolladığı elçiler gelmiştir. Elçilerin getirdiği mesaja göre Bizans imparatorluğu, Türkler'in ilerleyişi karşısında zor durumdadır ve acilen Batı Avrupa'daki Hristiyan kardeşlerinin yardımına ihtiyacı vardır. Bu yardım çağrısı Haçlı Hareketini ateşleyen kıvılcım olmuştur. II. Urban, uzun zamandır Konstantinopolis Kilisesiyle aralarındaki ihtilafı gidererek Hristiyan birliğini sağlamayı düşünmektedir. II. Urban için Bizans İmparatoru I. Aleksios'un çağrısı Hristiyan birliği düşüncesini gerçekleştirmek bir vesile olabilecektir. Piacenza'daki konsilin bitiminde II. Urban, kuzeye, Clermont'a doğru gideceğini açıklamıştır (Peters, 1998: 17; France, 2005: 44). II. Urban, 1088 yılında papa seçildiğinden beri Bizans hükümdarı I. Aleksios Komnenos ile ilişkileri iyileştirerek Doğu Ortodoks kilisesiyle 1054'teki Schizma ile, kopma noktasına gelen ilişkileri yeniden kurma girişimlerinde bulunmuştur (Cowdrey, 1970: 177). Böylelikle, Bizans'ın desteğini alan II. Urban, 1095'te I. Haçlı Seferi propagandasına başlamıştır. Piacenza'dan sonra Alpleri aşarak Valensiya'ya; ardından Temmuz ayında Fransa'ya geçmiştir. II. Urban, son elli yıl içinde Fransa'yı ziyaret eden ilk papa olmuştur. Fransa'ya yolculuk, II. Urban'ın yıllardır tasarladığı bir düşüncedir. Nogenti, II. Urban'ın Fransa gezisini Haçlı hareketine adam kazanmak için yaptığını; ayrıca papalığın kendilerine zarar verenlere karşı Fransızlardan yardım istemelerinin eski bir gelenek olduğunu yazar. Bu durumun bir örneği olarak Papa Stephen ve Zacharias'ın Pepin ve Şarلمان'dan yardım istemelerini verir. Nogenti'ye göre Franklar Aziz Peter'e ve onun yeryüzündeki temsilcisi papalığa karşı diğer milletlerden daha saygılıdır (Nogenti, 1997: 27).

II. Urban, Fransa'da soylular arasında sözü geçen bir isim olan Kont Raymond Toulouse ile görüşmüştür (Frankopan, 2012: 24). Papanın Toulouse kontuyla görüşmesinin sebebi, Haçlı Seferi Propagandası için desteğe ihtiyacı oluşudur. Soylular, Batı Avrupa'da oldukça itibarlıdırlar ve diğer soyluları da etkileri altına alabilirlerdi. II. Urban, Ağustos 1095'te Le Puy'a varmış; Le Puy Piskoposunun desteğiyle topladığı konsilde (Brundage, 1959: 202-203), Clermont'da bir konsilin toplanacağını ilan etmiştir. II. Urban, bu konsile ileri gelen seküler liderlerin katılmasını istemektedir. Papa, Fransa'da konsillerin yanısıra, papalıkla ilgili diğer meselelerle de meşgul olmuştur (Peters, 1998: 17- 18). II. Urban, Clermont Konsilinde Haçlı seferi çağrısını yapmadan çok önce, kendisine destek verecek soylu ve din adamlarıyla planlarını istişare etmiştir (Nogenti, 1997: 27).

Fransa kralı I. Philip, kendi karısı Berta'yı bırakıp, Anjou kontunun karısı Bertrada'yı almıştı. Bu nedenle papa tarafından aforoz edilmiştir. Ancak, tüm bunlara rağmen II. Urban, Fransa'ya gitmekten çekinmemiştir (Nogenti, 1997: 28). Yolculuktaki rotası yetiştiği yer olan Cluny manastırından da geçmiştir (Peters, 1998: 17- 18). Cluny manastırının desteği II. Urban için büyük önem taşımaktadır. Clermont Konsili çağrısını ilan ettikten sonra tekrar kuzeye yönelerek Clermont'a varmıştır (France, 2005: 24, 55).

2.2. Clermont Konsili

Clermont Konsili Kasım 1095'te yapılmış; on gün sürmüştür. II. Urban, I. Haçlı Seferi çağrısını konsilin kapanışından bir önceki gün yapmıştır. Konsilde hazır bulunduğu varsayılan, dört kişinin eseri olan Haçlı kronikleri, konsilden yıllar sonra yazılmıştır (Krey, 1921: 24). Clermont Konsilinde konuşulanların mahiyeti, kroniklerin yazdıkları, konsilin yapıldığı zamandan bu yana hala tartışma konusudur (Peters, 1998: 19).

II. Urban'ın Clermont Konsilinde yaptığı konuşmayı aktaran kronikler konsilden yıllar sonra yazıldığı için, II. Urban'ın tam olarak neler konuştuğunu bilmeye imkan yoktur. Bununla beraber, Haçlı kroniklerinde II. Urban'ın Clermont Konsilindeki konuşmasıyla ilgili yazılanlar, I. Haçlı Seferinin efsanevi ve ideolojik elementlerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır (Gaposhckin, 2017: 30).

2.2.1. Tanrı Barışı ve Tanrı Ateşkesinin Yinelenmesi

II. Urban, Kutsal Kitaptaki ‘*Komşunu kendin kadar sev* (Lev, 19: 34)’ ayetine uyararak Hristiyanların öncelikle kendi aralarında barışı tesis etmeleri gerektiğini vurgulamış; böylelikle, Clermont Konsilindeki bu kararlar Tanrı Ateşkesini evrenselleştirmiştir (Mastnak, 2002: 47-48). Hristiyan kardeşinin mallarını çalanlar ve din adamlarına zorbalık yapanlar lanetlenecek; Tanrı ateşkesine uymayanlar, konsil kararları gereği aforoz edilecektir (Carnotensis, 2009: 49). Hristiyan kardeşini öldürmenin ‘İsa’nın askerliği’ olmadığını, bu cinayetlerin ‘Mesihin ağılını parçalara ayıracağı’¹⁵ söylemiştir (Baldric Dol, Peters, 1998: 31). Mesihin ağılı, Hristiyan cemaatidir. II. Urban, bu sözleriyle şövalyelerin birbirlerinin kanını dökmesinin, İsa’nın ümmetine zarar verdiğini ifade etmiştir.

Ortaçağ Avrupa Hristiyanları için, şövalyelik itibarlıdır, savaşçılık ise övgü alan bir niteliktir (Bloch, 1997: 484-493). II. Urban, Fransız aristokrat bir aileden geliyordu ve kendi yetiştiği sosyal sınıfın özelliklerini çok iyi tahlil etmişti; şövalye ve soyluları, cezbetmek için nasıl bir dil kullanması gerektiğini biliyordu (France, 2005: 46). Ortaçağda Hristiyanlar, İsa’nın tüm insanlık için kendini adadığına inanmaktadırlar. Zamanlarının çoğunu kendi aralarındaki savaşlarla geçiren dönemin soyluları için günah kavramı büyük önem taşımaktadır. Topraklarını genişletme arzusuyla yaptıkları bu savaşlarda sıradan insanlar öldürülmektedir. Papa, soyluların keyfi savaşlarını, “*Ama sizler onun acısını şeytanca lekeliyorsunuz*” (Baldric Dol, Peters, 1998: 31) sözleriyle kınamış; bu keyfi savaşların ‘Mesih’in askerliği’ kavramına aykırı ve şeytani olduğunu vurgulamıştır. İsa’nın çarmıha gerilişi, çilesi, O’nun acısıdır (Maier 2004: 59). Hristiyanlara göre İsa Peygamber, insanlığın günahları için kendini feda etmiştir.

Hristiyanlıkta cinayet büyük günahlardan biridir ve cezası sonsuz ölümdür. Kıyametten sonra, inananlar tekrar diriltilip, günahlarından arındırılarak Cennete girecekler, fakat katiller yeniden diriltilmeyecek, sonsuz ölümlerle cezalandırılacaklardır. II. Urban, bu bağlamda Hristiyanların birbirlerini

¹⁵ “*Ne diyoruz? Dinleyin ve öğrenin. Şövalyelik rozetiyle büyük bir gururla övünerek kardeşlerinize saldırıp birbirinizin boğazını kesiyorsunuz. Bu İsa’nın gerçek askerliği değil, Mesihin ağılını parçalara ayırır*” Baldric of Dol (Peters, 1998: 31).

öldürmelerinin ne denli büyük bir günah olduğunu şöyle vurgulamıştır: “*Hakikaten bu en kötü yol, çünkü tümüyle Tanrıdan ayrılmış! Eğer gerçekten kendi ruhlarınızın farkında olmak istiyorsanız, ya böylesi şövalyelik kemerinizi yere bırakın, ya da yiğitçe ilerleyin*” (Baldric of Dol, Peters, 1998: 31). II. Urban, “Yiğitçe ilerleyin” ifadesiyle şiddetin yönünü Hristiyan dünyasının dışındakilere karşı yöneltmiştir (Erdmann, 1977: 308). II. Urban, Batı Avrupa’da uzun süredir devam eden otorite boşluğunun getirdiği şiddet ortamının, Hristiyanların kardeşkanı dökmelerine neden olduğunu ve bu şiddetin kiliseyi zayıflattığını ifade ederek, konsilde toplananlardan, içlerinde var olan şeytanın kötülüklerinden arınmalarını; kutsal kiliseyi eski gücüne kavuşturmalarını istemiştir¹⁶ (Carnotensis, 2009: 47).

Papa konuşmasında, ayrıca Batı Avrupa’daki feodal düzenden, toprağın verimsizliği, yiyecek miktarının nüfus artışına orantısızlığı, doğal şartların tarıma elverişsizliği gibi coğrafi ve demografik koşullardan bahsederek, bu olumsuzlukların gündelik yaşamdaki şiddeti tetiklediğine dikkat çekmiştir (Demirkent, 1996: 527; Peters, 1998: 28).

Papa, hem Feodal Batı Avrupa’daki toplumsal yaşamdaki şiddeti, dışarıya yöneltecek hem de, Papalığı Hristiyan dünyasının lideri haline getirecek bir çözüm yolu arayışındadır. II. Urban konuşmasında Batı Avrupa’daki kaynak yetersizliğine işaret etmiştir. 1095 yılı öncesinde Fransa’da muazzam bir kıtlık vakası yaşanmış; bu kıtlık dönemini, Hristiyanların hac için Kudüs’e akını izlemiştir. II. Urban, bu mesajının, dinleyenlerde, coşku uyandıracağını muhtemelen tahmin ediyordu. Papa, şövalye sınıfına Kutsal toprakları ve Kudüs’ü almanın öneminden bahsetmiştir (Smith, 2009: 35). Feodal Avrupa’da din sosyal yaşamın her yanına hakim olan bir olgudur. Dini mucizelerin gerçekleştiğine inanılan Kudüs şehri ise dini ayinlerin ve kilisenin yaydığı kıyamet beklentilerinin odak noktasıdır.

Ekonomik kaynakların yetersizliğinin insanlar arasında şiddete neden olduğu genel olarak kabul gören bir fikirdir (Avalos, 2005: 18). II. Urban, önce Batı

¹⁶ “*Ve orada bulunanlara yalvararak dinlerine eski gücünü kazandırmaları için, içlerinde var olan şeytanın entrikalarının üstesinden gelecek kararlılığı harekete geçirmeleri için ve şeytan tarafından zalimce zayıflatılan kutsal kiliseyi tam olarak, eskiden olduğu saygın konumuna getirmeyi denemeleri için onları yüreklendirdi*” (Carnotensis, 2009: 47).

Avrupa'daki doğal ve ekonomik kaynakların yetersizliğine dikkat çekerek; bu durumun şiddetin sebeplerinden biri olduğunu ifade etmiştir. II. Urban konuşmasına, toplumda var olan şiddet, gasp, gibi suçlara son verilerek, Hristiyanların kendi aralarında barışı sağlamaları, tıpkı tuz gibi toplumsal bozulmayı engelleyici rol oynamaları gerektiğini söyleyerek¹⁷ (Carnotensis, 2009: 48; Peters, 1998: 27); konuşmasına şu sözleriyle devam etmiştir: “Siz, dünyanın arzularına karşı ağzı açık kalan cahiller, aklınızın ıslah edici tuz ile tuzlanması gerekli, aksi takdirde günahları yüzünden çürüyecek ve Lord onlarla konuşacağı zaman onları tuzlanmamış bulacak” (Carnotensis, 2009: 48). ‘Lord onlarla konuşacağı zaman’ ifadesiyle eskatolojik umuda, İsa Mesihin ikinci kez kıyametten önce yeryüzüne geleceği vakte atıf yapmıştır.

II. Urban konuşmasının bu bölümünde Hristiyanların en temel görevinin kendilerini düzeltip takva sahibi inananlar olarak kardeşlik ve barışı kendi cemaatlerinin içinde tesis etmeleri gerektiği; ancak böylelikle dünyanın farklı yerlerindeki şeytani bozulmaları iman güçleriyle kötülerle savaşarak düzeltereklerini vurgulayarak, konuşmasını yeni ahitten ayetlerle örneklendirmiştir.¹⁸

Kardeşkanı döken Hristiyanların lanetleneyeceği Clermont konsilinden önce Narbonne Konsilinde (1054) karara bağlanmıştı (Mastnak, 2002: 6). II. Urban, Narbonne Konsili kararını şu sözleriyle pekiştirmiştir: “...nefret içinde onların hemen cehenneme atılmasını emreder (Markos 9: 44-48). O’na verdiğiniz bu hasarları telafi edemeyeceğiniz için (sizi hemen huzurundan kovacak ve verdiği karar gereği lanetleyecek” (Carnotensis, 2009: 48).

Papa, konuşmasında, Batı Avrupa’da hırsızlık ve gasp gibi suçlar nedeniyle toplumsal düzenin bozulduğuna, geceleri haydutlar, gündüzleri kötü niyetli hırsızlar

¹⁷ “İncil’de söylendiği gibi, ‘yeryüzünün tuzu sizsiniz’ (Matta 5: 13) Ama tuz tadını yitirirse, bir daha ona nasıl tuz adı verilebilir? Ah kaç tane adam tuzlu olabilir ki? (Matta 5: 13) (Markos, 9: 50; Luka, 14: 34)” (Carnotensis, 2009: 48).

¹⁸ “Ancak tuzlanmış biri sağduyulu ileri görüşlü alçak gönüllü, bilgili, barışçıl, doğrucu, dindar, adil, adaletli ve namuslu olmalıdır. Cahiller nasıl diğerlerinin bilgili olmasını, kibirliler diğerlerinin alçak gönüllü olmasını, iffetsizler ise diğerlerinin namuslu olmasını sağlayabilir ki? Barıştan nefret eden biri nasıl barış getirebilir ki? Ya da kendi elleri kirli olan biri, pislikten kirlenenleri nasıl temizleyebilir ki? Bu konuda şu okunmalı, ‘Eğer kör bir adamın kör kılavuzu varsa ikisi de çukura düşer’ (Matta 15: 14; Luka 6: 39)” (Carnotensis, 2009: 48).

yüzünden insanların artık yolculuğa çıkmaya çekindiğine değinerek, tüm bu günahların Hristiyanların adil yönetimle ilgili zaaflarından kaynaklandığını ifade etmiştir (Carnotensis, 2009: 49). Hristiyanları, ‘Tanrı’nın oğulları’ ifadesiyle yücelterek, Tanrı Barışı yemini edilen konsildeki ilk konuşmalara atıf yapmıştır¹⁹ (Carnotensis, 2009: 66). Ardından, II. Urban, Feodal toplumu veba gibi kasıp kavuran şiddeti başka bir yöne çevirmiştir. Hristiyanlar birbirleriyle savaşmayı bırakıp, Sarazenlere karşı tek vücut halinde mücadeleye girişmelidirler²⁰ (Baldric Dol, Peters, 1998: 32). Baldric Dol’ün kroniğinde II. Urban bu savaşı gerekçelendirerek; Hristiyanların, kendi kardeşlerini öldürerek ellerini kirletmektense ümmet kardeşlerinin kanının intikamını almaları gerektiğini ifade eder. Böylelikle I. Haçlı Seferi bir nevi kan davasına dönüştürülmüştür (Erdmann, 1977: 338-339). Papanın konuşmasına göre Suriye, Filistin topraklarında yaşayan Hristiyanlar ve Hristiyanlarca kutsal sayılan bu topraklara hac ibadeti için giden Hristiyan hacılar, Müslümanların zulmüne maruz kalmakta; hatta işkence edilerek öldürülmektedir. Söz konusu Hristiyanların bir kısmı Ortodoks olmalarına rağmen, Hristiyan ümmet kardeşliği adına, onların intikamının alınması gerekmektedir. Katolik Batı Avrupa, doğudaki din kardeşlerine yapılan zulümlere kayıtsız kalmamalıdır.

II. Urban, yeni bir çözüm önerisi sunmuştur: Hristiyan kardeşliği adına savaşmak²¹ (Baldric Dol, Peters, 1998: 31- 32). Kötülüklerle karşı tepkisiz kalmak, Yeni Ahitteki deyişle ‘ılık olmak’ (Vahiy, 3: 15) büyük bir günahtır. Nogenti’nin kalemiyle II. Urban, kanunsuz savaflara girişerek şimdiye dek Hristiyan kardeşlerini katleden şövalyelere, şehitliğe layık olacakları paganlara karşı yapılacak, yeni kutsal savaflar önermiştir (Erdmann, 1977: 340).

II. Urban, Narbonne Konsili (1054) kararını bir adım öteye götürerek, Papa II. Alexander’ın fetvasına (Papa II. Alexander Sarazenlerin kanının dökülmesinin yasal olduğunu beyan etmiştir) yeni bir boyut getirmiştir. II. Urban, papalığı

¹⁹ “Tanrı’nın oğulları kendi aranızda barışı koruyacağınıza ve kutsal kilisenin haklarını öncekinden daha içtenlikle muhafaza edeceğinize dair ona söz verdiniz” (Carnotensis, 2009: 66).

²⁰ “Biz bunları söylüyoruz kardeşlerim, kendi katil ellerinizi dizginleyerek, kardeşlerinizi mahvetmeyi bırakıp yakınlarınız adına, Gentiles’a karşı çıkabilirsiniz” Baldric Dol (Peters, 1998: 32).

²¹ “Kutsal kilise, kendi içinde kendi ümmetine yardım etmek için askerlerini muhafaza eder” Baldric of Dol (Peters, 1998: 31).

sırasında, bilhassa Clermont Konsili kararlarıyla, Hristiyan olmayanlarla savaşmayı kurumsallaştırarak, Hristiyan kardeşliğinin bir gereği olarak ortaya koymuştur. II. Urban'ın ifadelerinde Hristiyan ümmeti arasındaki savaşlar 'şeytani ve lanetlenmiş' olarak nitelendirilirken, Hristiyanlık dışındaki dinlerin mensuplarına karşı savaşlar ise tanrısal ve övgüye layık eylemler olarak yüceltilmiştir (Mastnak, 2002: 50).

2.2.2. Doğu Hristiyanlarının Yardım Çağrısı

Papa II. Urban, konuşmasının bu bölümünde doğudaki (Anadolu, Suriye, Filistin) Hristiyanların (çoğunluğu Ortodoks Hristiyanlar) ve doğuya giden Hristiyan hacıların, Müslüman zulmüne maruz kaldıklarını; işkence gördüklerini, onları kurtarmanın Katoliklerin dini görevi olduğunu ifade ederek, bu zulme bir son vermek için dinleyicilerini harekete geçmeye çağırmıştır. Bu çağrısını açıklarken, kutsal emanetlerin en değerlisi olduğu için Kudüs'ün Hristiyanlık açısından taşıdığı önemi özellikle vurgulamıştır.

Haçlı Kroniği yazarı Fulcher, Kudüs şehrini ziyarete giden Hristiyan hacıların Müslümanlar tarafından işkence ve zulüm gördüğü haberlerinin geldiğini yazar (Carnotensis, 2009: 49). Gerçekte ise Müslüman yönetimindeki doğu topraklarında yaşayan Hristiyanlara karşı hoşgörülü davranılmaktadır ve bu durum, Batı Avrupalılar tarafından bilinmektedir. Daha önce Müslüman Arapların yönetiminde olan Kudüs'te Hristiyanlara karşı hoşgörülü davranılıyordu. Kudüs Türklerin hakimiyetine geçtikten sonra da bu hoşgörü ortamı devam etmiştir (Demirkent, 1996: 526). II. Urban, hacıların kutsal topraklarda uğradığı eziyetleri çok canlı ve detaylı bir biçimde anlatmış, gerçek bir vahşet manzarası çizmiştir: Vahşetin yaşandığı yer Kudüs, vahşetin kurbanlarıysa Hristiyan hacılardır (Nogenti,1997: 45).

Konuşmasında Akdeniz'e giden hacıların türlü işkence ve zulme maruz kaldıklarına, haraç vermek zorunda bırakıldıklarına hatta kılıç darbeleriyle öldürüldüklerine değinmiştir²² (Nogenti,1997: 45). II. Urban'ın anlattığı vahşet

²² "Peki, bir kuru canından başka kaybedecek bir şeyi olmayan, kendi çıplak fakirliğine güvenerek, yola çıkanlara ne demeli? Sahip olmadıkları para yüzünden dayanılmaz işkencelere maruz bırakılıyor ve olmayan paraları alınmaya çalışılıyor; kemiklerinin derileri deşilip ve şerit halinde kesiliyorlar, iç kısma dikilmiş her hangi bir şey var mı diye aranırken. Bu şeytani işleri yapanların vahşeti öylesine büyümüş ki; zavallı adamlara, belki altın ya da gümüş yutmuşlardır diye, ya kusalması ya da

sahnelerinin geçtiği yerler, Hristiyanlarca kutsal sayılan topraklardır. İsa'nın ve azizlerin yaşamış oldukları mekanları ziyaret etmenin günahlara kefarete olacağına inanılıyordu. İncil'de geçen, İsa'nın yaşadığı, öldüğü yeniden dirildiği, bu yerler Hristiyan hacının merkezleridir. Söz konusu hac merkezlerinden en önemlisi ise Kudüs idi. II. Urban, konuşmasının bu bölümünde Kudüs'ün kutsallığından şöyle bahsetmiştir: “*Burası, cennetten ve dünyadan daha kutsal Tanrı'nın oğlunun kanının döküldüğü yer*” (Nogenti,1997: 42).

Rahip Robert'ın aktardığına göre, Papa konuşmasında, Türkler'in, Tanrı'nın kiliselerini yıkıp harap ettiklerini, bir kısmını ise camiye dönüştürdüklerini, zorla Hristiyanları sünnet edip, sünnet kanını vaftiz şadırvanına ve mihraba sürdüklerini; Hristiyan hacıların karınlarını deşerek kazığa bağlayıp, ok yağmuruna tuttuklarını ve Hristiyan kadınlara tecavüz ederek kutsal toprakların kutsallığını kirlettiklerini söyleyerek, bu zulme son verilmesi için Türklerle acilen savaşılmaması gerektiğini ifade etmiştir (Peters, 1998: 27). II. Urban'a göre Haçlı Seferinin haklı gerekçesi, Türklerin zulmü altında ezilen doğudaki Hristiyan cemaatlere yardımdır. Papanın Müslümanları Hristiyanlaştırmak gibi bir hedefi yoktur (Erdmann, 1977: 349). Dönemin yazılı kayıtlarında Müslümanları Hristiyanlaştırmakla ilgili bir ifade mevcut değildir.

1056 yılında Hristiyanların Kutsal Kabir Kilisesine girmeleri tümüyle yasaklanmıştı. Bu durum, Cambrai papazının Ladokiya'da karşılaştığı tehlike ve güçlükler nedeniyle haccı yarıda bırakmak zorunda kalmasıyla aynı döneme denk gelmişti. Germen hacılar, 1064 yılında hac yolunda hırsızlarla karşılaşmışlardı. Ancak, tüm bu olaylar Selçukluların Kudüs'ü almalarından önce gerçekleşmişti (Erdmann, 1977: 363).

Hristiyan hacıların işkence gördüklerine dair kanıtlanabilecek tek gerçek olay, Robert Flanders ve Adhemar Le Puy gibi önde gelen Hristiyan hacılar Türklerin yönetimindeki Kutsal Kabir Kilisesi'ni ziyarete gitmiş; hac yolunda doğuda bazı sorunlar yaşamışlardır. Yolculuk esnasında ya da kutsal mekanları

çıkarmaları için müşil veriliyor. Daha da konuşulamayacak gibisi, onların karınlarını kılıçla deşip, iç organlarını açarak, ne varsa amansız bir şekilde doğa neyi gizli tutuyorsa ortaya çıkarıyorlar” (Nogenti,1997: 45).

ziyaret ederken gasp, hırsızlık gibi rahatsız edici olaylar yaşanıyordu, fakat dönemin kayıtlarına göre bu tür hadiseler daha çok 1105 yılından sonra yaşanmıştır. Uzun zamandan beri Hristiyan Batı Avrupalılar, bu şartlara rağmen askeri bir operasyon düzenlemeden dayandıysa, koşullar değişmediği halde, Hristiyan hacıların işkence çektiği haberleri, I. Haçlı Seferi için bir neden olarak görülemezdi (Erdmann, 1977: 362- 363).

1096 yılında Frutold Michelsberg, Haçlıların Doğu Kiliselerinin tahribi ve Kutsal Kabir Kilisesi'ndeki baskılar nedeniyle harekete geçtiklerini yazar. Kontes Flanders'ın 1097 de kaleme aldığı mektuba göre Haçlı Seferinin temel nedeni 'Perslerin' Kudüs'teki kiliseleri yıkmış ve her yerde Hristiyanlık dinine zarar vermiş olmalarıdır. Bu mektuptan ve Frutold'un kroniğinden Kudüs'ün Haçlı Seferi için bir motivasyon olduğu kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde söylenebilir. Fakat her iki yazıda da doğuda, Kudüs'teki hacılardan ya da Filistinli Hristiyanlardan, işkence ve zulüm gördüklerine dair haberler alındığı ifadesi mevcut değildir (Erdmann, 1977: 364). Kontes Flanders'ın Türkler'den 'Persler' olarak bahsetmesi, dönemin Batı Avrupalılarının Müslümanlar hakkında yeterli bilgileri olmadığını göstermektedir.

Papa konuşmasına şöyle devam etmiştir: *“Konstantinopolis ve Kudüs'ten korkunç haberler kulağımıza geliyor. İnan'dan gelen bir ırk, Tanrının yolundan tümüyle sapmış, lanetli bir ırk olan Türkler, Hristiyanların topraklarını işgal ederek, halka türlü işkenceler yaparak öldürüp, mallarını yağmalıyorlar...”* (Rahip Robert, Peters, 1998: 27). II. Urban'ın Türkleri 'Tanrının yolundan tümüyle sapmış lanetli bir ırk' şeklinde nitelenmesi Ortaçağ Hristiyanlarının Müslümanlara genel bakış açısını, İslam'ı ayrı bir din değil bir tür sapkınlık olarak gördüklerini, göstermektedir.

Papa, Doğudaki Hristiyan kardeşlerine yapılan zulmü durdurmak için yapılması gereken kutsal savaşın aciliyetini vurgulamış (Carnotensis, 2009: 63); kilisenin ve İsa Peygamberin dünyadaki temsilcisi sıfatıyla, Türkler üzerine yapılacak bu kutsal savaşın çağrısını yaparak, Tanrı'nın emirlerini yerine getirdiğini vurgulamıştır.²³

²³ *“Sevgili kardeşlerim, dedi, ‘Ben Papa Urbanus, Tanrı'nın izniyle kutsal haberci olarak acil bir durum nedeniyle sizlere geldim, bu topraklarda yaşayan Tanrı'nın hizmetkarlarına. Tanrı'nın*

Papa, Yuhanna, 10: 12-13 ayetine atıf yaparak,²⁴ Hristiyan cemaatini bir sürüye, toplumdaki kanaat önderleri, şövalyeler soylular ve din adamlarını ise çobanlara benzeterek, kendilerine Tanrı'nın emaneti olan Hristiyan kardeşlerini, her tür tehlikeden korumakla görevli olduklarını şu sözleriyle hatırlatmıştır: “Siz çobanlarsınız; hizmetçiler olarak işlerinizi yapmazsanız görürsünüz. Değneğini her daim elinde tutan iyi çobanlar olun; uyumayın ve size emanet edilen sürüyü her yönden koruyun” (Carnotensis, 2009: 47). II. Urban'ın çoban ve sürüsü benzetmesi, feodal söylemlerden biridir. Lord ve tebaası, baba ve çocukları, çoban ve sürüsü gibi ifadeler feodalizmin yerleşmesiyle birlikte Batı Avrupa'da vaazlarda sıklıkla kullanılan temalar olmuştur. Bu ifadelerin en belirgin yönü ise mutlak itaat mesajını veriyor olmasıdır.

Hiçbir kitle iletişim aracının henüz icat edilmediği on birinci yüzyıl Ortaçağ Avrupa'sında insanların görsel hafızalarını besleyecek görüntülerin yokluğunda II. Urban'ın anlattığı işkence haberleri dinleyicilerin üzerinde muazzam bir etki yaratmıştı. Konsilin katılımcıları anlatılanları dinlerken, hayal güçleriyle kafalarında canlandırıyorlardı. II. Urban'ın deyimiyle kutsal topraklar, Tanrıtanımaz paganların elindeydi; Hristiyan hacılar işkence çekmekteydiler ve tüm bu nedenlerden ötürü acilen Sarazenlerle savaşılmalı ve Kudüs özgürleştirilmeliydi. 1095 yılında II. Urban, Kudüs'ü özgürleştirmek üzere bir askeri seferin çağrısını yaptığı zaman daha evvel Hristiyan dünyasında örneği olmayan bir seferi öne sürüyordu (France, 2005: 31). Hristiyanlıktaki adil (haklı) savaş kavramını geliştiren Aziz Augustinus için şiddet, ancak haksız saldırıya karşılık vermek için kullanılabilirdi; fakat II. Urban için bu karşılık “özgürlük savaşı” biçimini almıştır. II. Urban tarafından Haçlı Seferinin gerekliliğini savunmak için en sık kullanılan kelimenin “özgürleştirmek” olduğu söylenebilir (Smith, 2003: 44). II. Urban'ın Haçlı fikri Kutsal Kabir Kilisesi ve hacılar için duyduğu endişeden kaynaklanmamaktadır. Papanın asıl düşüncesi şövalyelerin Müslümanlar üzerine yapacakları savaştır ve bunu hac ile desteklemiştir (Erdmann, 1977: 333).

nezaretinin memurları olanlardan iyiliği ve dini yeniden tesis etmelerini, ikiyüzlülükten kurtarmalarını umuyorum (1 Korintlilere mektup 4: 1-2)” (Carnotensis, 2009: 63).

²⁴ “Siz çobanlarsınız; hizmetçiler olarak işlerinizi yapmazsanız görürsünüz. Değneğini her daim elinde tutan iyi çobanlar olun; uyumayın ve size emanet edilen sürüyü her yönden koruyun” (Carnotensis, 2009: 47).

2.2.3. Konstantinopolis Kilisesi'nin Önemi ve Bizans'ın Yardım Çağrısı

II. Urban konuşmasında Konstantinopolis'in öneminden bahsederek, önceden Bizans'a karşı savaşan soyluları, şimdi Bizans'ın yanında, Türkler'e karşı savaşmaya ikna etme yöntemi olarak kullanmıştır²⁵ (Baldric Dol, Peters, 1998: 31). İlk kilise Bizans toprakları içinde yer alan Antakya'da (Antioch), İsa'nın Havarileri Aziz Petrus ve Pavlus tarafından kurulmuştur. Antakya, Katoliklerce Papalığın ilk mekanı; Aziz Petrus ise ilk Papa olarak kabul edilmektedir.

II. Urban, Doğu kilisesiyle 1054 yılından beri süregelen ayrılığı sona erdirmek istemekteydi ve konuşmasında kullandığı Hristiyan cemaatinin tek vücut olduğu söylemi Bizans kilisesiyle aralarındaki ihtilafı ortadan kaldırma çabasıdır. Her ne kadar Konsilin toplandığı dönemde Konstantinopolis Kilisesiyle Roma Kilisesi arasında bir süredir devam eden bir ihtilaf var idiyse de II. Urban, konsildeki konuşmasında Konstantinopolis'in dini açıdan önemini vurgulayarak Bizans'a yardım gerekçesi olarak kullanmıştır. Papa sözlerine şöyle devam etmiştir:

“Bu nedenle Tanrı sizlere cesaret verip tıpkı İsa'nın müjdecileri gibi sizin de, zamanla uzaklarda yaşayan Hristiyanlara yardım edip, bir an önce topraklarımızdaki bu adi yarışa son vermenizi sağlamak için defalarca sizleri, tüm sınıflara mensup insanları, şövalyeleri ve yaya askerleri, fakir ve zenginleri sevk ediyorum” (Carnotensis, 2009: 50).

II. Urban'ın “topraklarımız” ifadesini kullanması, 1054'teki Schizma ile Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasında yaşanan bölünmeye rağmen Hristiyan aleminin birleşmesini önemseydiğini göstermektedir. Daha evvel Hristiyan Bizans'a ait olan topraklar -Antakya bunlardan biridir- şimdi Müslüman Türkler'in elindedir. Türkler, Bizans'ın başkenti Konstantinopolis'in yakınındaki İznik'i dahi almışlardır²⁶ (Carnotensis, 2009: 50). Bernold'un yazdığı rapora göre İmparator I. Aleksios'un

²⁵ “...Yer meselesine gelince, Konstantinopolis gibi asil şehirlere bazı ayrıcalıklar bahşedilmiştir. Bizler tüm Hristiyanlığın orijini kiliselerin en güçlüsü Bizans kilisesinin sayesinde günahlarımızdan sıyrılmaya lütfuna erdik” (Baldric Dol (Peters, 1998: 31).

²⁶ “Bildiginiz gibi Türkler onlara saldırıp Marmara Denizi kıyılarındaki Roma topraklarına kadar ilerlediler. Gittikçe daha fazla Hristiyan toprağını ele geçirip savaşlarda onları 7 defa yendiler, birçok insanı öldürüp esir aldılar. Kiliseleri yaktılar” (Carnotensis, 2009: 50).

yolladığı mesajda, sadece doğudaki kiliselerin savunmasıyla ilgili genel ifadeler mevcuttur (Erdmann, 1977: 364).

Konstantinopolis ve çevresi Haçlı orduları için hem çıkış noktası hem de merkez olarak hizmet edebilecek tek bölgedir. Nihai hedef ne olursa olsun, haçlı ordularının Konstantinopolis'ten yola çıkması şarttır. Bu sebeple Haçlılar, Bizans imparatoruyla işbirliği içinde hareket etmek zorundadırlar (Erdmann, 1977: 365).

II. Urban, Piacenza konsilinde Bizans'tan gelen yardım çağrısından sonra Haçlı seferiyle doğu kilisesini özgürleştirmeyi düşünmüştür. Fakat Haçlı hareketinin askeri gerekçesi olarak kesin bir bölge belirtilmemiştir (Cowdrey, 1970: 178-179).

Haçlı Seferi çağrısını dile getiren II. Urban, doğudaki Hristiyanları Türkler'in zalim yönetiminden kurtaracak bir savaşa katılmanın dini açıdan övgüye layık bir eylem olduğunu, onların Konstantinopolis için büyük bir tehlike oluşturduğunu ve Doğu Hristiyanlarının Batılı kardeşlerinden yardım beklediğini anlatmıştır. Papaya göre İspanya'da Müslüman Araplara karşı sürdürülen mücadeleyle Doğu'da Türklere karşı yapılacak mücadele aynı ölçüde ilahidir (Demirkent, 1996: 526). II. Urban, kendisi de soylu bir aileden geldiği için soylu sınıfın özelliklerini iyi analiz etmişti ve onları nasıl ikna edebileceğini biliyordu. Dönemin şövalye ve soyluları grup kimliği olarak, saldırgan, bencil ve her şeyden önce kendi çıkarlarını düşünen bakış açıları dar insanlardır; ideolojik olaylarla ilgili pek fazla kaygı taşımamaktadırlar. Doğu Hristiyanlarının iyiliği ve Konstantinopolis'in geleceği onlar için bir anlam ifade etmemekteydi. Maceraperest şövalyeler, Kudüs'ü özgürleştirecek muhteşem bir ordu kuramazlardı, fakat bu mücadelede yine de önemli işlevleri olabilirdi (France, 2005: 45).

2.2.4. Kıyametin Yaklaştığı Söylemi

Haçlı fikri herkese hitap etmiyordu. Ancak çok sayıda insana bir şeyler sunuyordu. Kudüs'ün söz konusu edilmesi kalabalıklar üzerinde büyülü bir etki yaratmıştı. II. Urban konuşmasında 'Eskatoloji' (Kıyametbilimciliği) inancına sık sık vurgu yaparak, deccalin (Antichrist) gelişi ve kıyamet gününün yaklaştığından bahsetmiştir. Hristiyan Kutsal kitabına göre kıyamet Kudüs'te gerçekleşecektir.

Kudüs, binyılcılık akımının popülerlik kazandığı ortaçağda eskatolojik beklentilerin odak noktasıdır. Dönemin yazarları bu seferi ruhların selameti için bulunmaz fırsat olarak nitelendirmişlerdir (France, 2005: 60). Clermont konsilinden önceki yıllarda ortaya çıkan kıtlık, tabii afetler, halk tarafından kıyamet alametleri biçiminde yorumlanırken, Kudüs ve doğudaki diğer kutsal toprakları özgürleştirmek çağrısı, bu kalabalıkların eskatolojik beklentileriyle örtüşüyordu.

II. Urban, İncil'deki '*Sizin tohumlarımızı Doğudan getirip, sizi Batıdan toplayacağım*' ayetini örnek vererek, Hristiyanlığın çıkışı nasıl ki Doğudan olduysa, kurtuluşunun da Batıdan gelenler, yani Batı Avrupalı Hristiyanlar tarafından kutsal toprakların kötülüklerden arındırılarak, özgürleştirilmesiyle sağlanacağını savunmuştur (Nogenti, 1997: 29). Burada Eskatolojik inanca, bir başka deyişle kıyametten önce Kudüs'te deccalin yenileceğine ve artık zamanın sonuna geldiğine değinilmektedir.

Kudüs, 'Hyerusalem' -Huzur ve Barış Evi- İsa Peygamberin doğduğu²⁷ çarınha gerildiği ve tekrar dirilerek göğe yükseldiği şehirdir. Kıyametten önce İsa, Mesih olarak Kudüs'e tekrar gelip iyilerle kötüler arasındaki son savaş olarak nitelendirilen Armageddon'da iyilere (Hristiyanlara) önderlik edecek ve deccali yenerek dünyayı kurtaracaktır. Bu nedenle, Tanrının kılavuzluğuyla kutsal toprakları dinsizlerin zulmünden kurtarmak, Katoliklerin görevidir²⁸ (Nogenti, 1997: 43).

Katolikler, bilhassa Franklar, II. Urban'ın kutsal olarak nitelendirdiği Haçlı savaşlarında Tanrının arzusunu gerçekleştiren araç görevini üstleneceklerdir. II. Urban'ın propagandasıyla Tanrının eli Franklar olacaktır²⁹ (Nogenti, 1997: 29). Müslümanlar daha çok Hristiyan toprağını almakta ve günden güne daha çok zenginleşmekteydiler. Şimdi onların saltanatına son vermenin vakti gelmişti.³⁰ Eski

²⁷ İsa Peygamber, Kudüs yakınlarındaki Beytüllahim'de bir mağarada dünyaya gelmiştir.

²⁸ "*Değerli aziz kardeşlerim, eğer gerçekten Onun bıraktığı izleri seviyorsanız, o kutsallığın ve görkemin yazarını arzuluyor ve gerçekten kalabalık bir Pagan topluluğu tarafından kirletilmiş şehri Tanrı'nın kılavuzluğu ve sizin için savaşmasıyla, şehrin kutsallığını pisliklerden arındırmak ve kutsal mezarın ihtişamını korumak için, tüm gücünüzle gayret etmelisiniz*" (Nogenti, 1997: 43).

²⁹ "*Ve siz, bunun üzerine, tüm gücünüzle Tanrı'nın sizin çabalarınızla çalıştığını unutmayın. Kiliselerin anası, yeniden Hristiyan tapınmasına dönmeli ve yeniden sizin aracılığınızla büyümeli*" (Nogenti, 1997: 29).

³⁰ "*Bekleyin, diyor İncil, 'Kudüs, kafirlerin vakti doluncaya kadar Gentiller (Müslümanlar için kullanılan bir diğer isim) tarafından çiğnenecek. Gentilelerin vakti iki şekilde anlaşılabilir: 'Ya Hristiyanların üzerinde zevk için hüküm sürdükleri ve seve seve kendi şehvetlerini tatmin için her tür*

Ahit'te Kudüs'ün kutsallığına dair çok sayıda ayet mevcuttur.³¹ Kudüs, II. Urban'ın çağrısının merkezindedir (France, 2005: 45). Kıyamet yaklaşmaktadır ve eskatolojik umutların odağı Kudüs, kurtarılmayı beklemektedir.³²

Deccal, Hristiyanlara savaş açacak, onlara zulüm edecektir: “*Şu açık ve net ki, Antichrist (deccal) ne Yahudiler ne de paganlarla savaşacak, kelimenin etimolojisine göre* ³³ *İsa'ya inananlara karşı harekete geçecektir. Deccal oradaki hiçbir Hristiyan'a saldıramayacak; çünkü neredeyse hiç Hristiyan kalmadı, ya da aralarında adilce dolaşabilen hiç kimse kalmadı*” (Nogenti,1997: 44). Burada Nogenti'nin aktardığına göre II. Urban, Aziz Jerome'un ‘*Kehanetler*’ kitabına atıf yapmıştır. Bu kitapta dünyanın sonunda gerçekleşecek olan hadiseler ve deccalin Kudüs'e gelişi anlatılmaktadır. Dördüncü yüzyılda Aziz Jerome (Hieronimus) tarafından Aramice tefsiri yapılan bu kitapta ilahi kehanetlerden bahsedilir.³⁴

Aziz Jerome kitabında deccalin, imanlı 3 kralı (Mısır, Afrika ve Etiyopya kralları) Hristiyan oldukları için öldüreceğini yazmıştır. Papa, konuşmasında bu esere atıf yaparak, kehanetlerin gerçekleşmemesi için paganlığın hüküm sürdüğü yerlerde Hristiyanlığın yeniden tesis edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Hristiyan Kutsal Kitabında zamanın sonuna doğru, başlarında deccal olan Gog Magog isimli bir kavimden bahsedilmiştir. İlk zamanlardaki Hristiyanlar bu kavmin Hunlar olduğunu düşünmüşlerdir. I. Haçlı Seferi propagandasıyla Gog Magog'un Selçuklu Türkleri olduğuna inanılmıştır (Cohn, 1970: 31).

ashağılık işlerle uğraşacakları ve tüm bunları yaparken hiçbir engelle karşılaşmayacakları” (Nogenti, 1997: 29).

³¹ “*Tanrı şöyle diyor: Sion'a döneceğim, Yeruslaim'de oturacağım. Yeruslaim'e hakikat şehri, göklerin hakimi 'Tanrı'nın dağına' kutsal dağ denecek*” (Zekeriya, 8: 2-3).

³² “*En sevgili kardeşlerim, hakikaten şimdiki zamanda, kehanet gerçekleşecek, Paganların gücü sizin vesilenizle ve Tanrı'nın işbirliğiyle püskürtülecek. Dünyanın sonu şimdiden yaklaştı, kafirler efendimizin dinine geçmediği halde (İncil'e göre imandan geri çekilmeler olacaktı), öncelikle elzem olan şu ki, onların kehanetine göre, Hristiyanlık o bölgelerde ya sizin ya da başkalarının aracılığıyla, yeniden canlanacak, deccalin gelip, tahta oturmasından evvel deccale karşı savaşacak, karşı koyacak Hristiyanların ortaya çıkışı Tanrıyı memnun edecektir*” (Nogenti, 1997: 29).

³³ Antichrist: İsa karşıtı.

³⁴ “*Daniel ve Jerome onun müfessirinin anlattığı şekilde, onun çadırı Zeytin Dağının üstüne kurulacak; O, Kudüs'te konuşma yapan bir havari gibi oturacak ve Tanrı'nın tapınağında Tanrı'nın kendisiymiş gibi davranacak*” (Nogenti,1997: 44). Zeytin Dağı (Sion Tepesi) Kudüs'te İsa'nın vaaz verdiği inanan, bir tepedir.

Vahiy kitabının 20. Ayeti Hristiyan eskatolojisinin temelini oluşturur. Şeytan binyıldır zincirli kaldığı çukurundan, Gog Magog'un ortaya çıkışından sonra, dünyaya salıverilir. Bu kitapta, seçilmiş insanların Kudüs'te seküler krallıkların yıkılışına şahitlik edecekleri ve yeni Semavi Kudüs'ün cennetten yeryüzüne ineceği; Seçilmişlerin mutluluk ve huzur içinde Kudüs'te yaşayacakları yazılıdır. Bu süreç, Tanrı'nın müminleri acı ve kederin olmadığı sonsuz yaşamla ödüllendirmesiyle son bulur (Vahiy, 21). II. Urban, Nogenti'nin aktardığı konsildeki konuşmanın bu kısmında dinleyicilerde İncil'deki kehanetleri gerçekleştiren kahramanlarla kendilerini özdeşleştirmelerini sağlayacak atflar yapmıştır. Nogenti'nin aktardığına göre Haçlılar Daniel kitabındaki kehanetteki gibi, deccal (Antichrist) ile savaşacaklardır (Nogenti: 1997: 44).

II. Urban'ın konuşmasına göre, kıyamet yakındır, ilahi kehanetler gerçekleşmektedir ve Franklar kıyamet savaşçıları olacaklardır (Nogenti: 1997: 44).³⁵ II. Urban konuşmasında sıklıkla Kudüs kentinden: hem Hristiyanlığın beşiği olduğu için, hem de kıyamete yakın İsa bu kente geleceği ve de şeytan ile müminler arasındaki kutsal savaş (Armageddon) burada gerçekleşeceği için (Vahiy: 20), büyük saygı ve hürmetle bahseder. Hristiyanları, kendi aralarında savaşmak yerine ulu bir amaç uğruna savaşmaya teşvik ederek savaşı yüceltmiş ve aynı zamanda içerdeki şiddeti ortak bir düşmana yönlendirerek, şiddeti meşrulaştırmıştır³⁶ (Nogenti,1997: 43).

Nogenti'nin kroniğinde II. Urban'ın konuşması Hristiyan Eskatolojisi eksenslidir. Kıyamet yakındır ve ruhani savaşın Kudüs'te kıyamet günü gelmeden evvel gerçekleşmesi için Kutsal toprakların paganlardan arındırılması şarttır: *“Eğer birisi namussuz ve sahtekar ise, sağduyudan ve adaletten uzaksa, Tanrı'nın*

³⁵ *“O halde düşünün Kudüs'ü bunca rezillikten alçalmadan kurtarmayı Yüce Tanrı sizlere nasip etti. Bu kutsal kent sizin çabalarınızla yeniden canlandırıldığında kalplerinizin nasıl bir sevinçle dolacağını tasavvur edebiliyor musunuz? Bizim kendi zamanımızda vahiyler, İlahi kehanetler gerçekleşti”* (Nogenti: 1997: 44).

³⁶ *“...Süleyman'ın sözüne göre, İman'ın ispatını ve vaftizin arındırıcılığını bir kez gördükten sonra o مکانی kötülüklerden temizlemeye, saflaştırmaya gücünüz varsa bu size görkemli görünmelidir. Bir de deccalin zamanı yakın olmasına rağmen Tanrı sizin çabalarınız aracılığıyla çalışarak, kiliselerin hepsinin annesi olan kiliseyi yeniden kurmayı mı düşünüyor, doğu topraklarının bazılarında bu vesileyle imanı yeniden tesis etmeyi mi arzu ediyor diye azami özenle telakki etmelisiniz”* (Nogenti,1997: 43).

yasalarına mani oluyorsa, o zaman ben kutsal yardımla onu düzeltmek için çabalarım. Lordun hizmetkarlarına vaktinde yiyecek vermek için atadığı siz güvenilir ve akıllı köleler. Lord, eve döndüğünde işinin başında bulacağı o köleye ne mutlu” (Matta, 24: 45-46).

Lordun eve dönüşü, İsa peygamberin kıyamet kopmadan önce ikinci kez Kudüs’e gelişidir. Lord (efendi) İsa Peygamberi, ev ise Kudüs’ü sembolize etmektedir. İsa, Mesih (kurtarıcı) olarak ikinci kez dünyaya inip Kudüs’te kötülerle savaşa, Armageddon’a liderlik ederek insanlığı kurtaracaktır. Bu sebeple Hristiyanların birleşerek, Mesih’in gelişinden önce, Kudüs’ü, Müslümanların boyunduruğundan kurtararak, kötülüklerden arındırmaları şarttır³⁷ (Nogenti, 1997: 29).

2.2.5. Tanrı’nın şehri Kudüs’ün Özgürleştirilmesi

Papa, Haçlı Seferi propagandasını, kutsal toprakları, özellikle de Kudüs’ü özgürleştirme fikri ekseninde yapmıştır. II. Urban, İncildeki ayetlere atıf yaparak, İsa’nın yaşadığı, çile çektiği ve Hristiyanlara göre tüm insanlık için kendini feda ettiği bu şehrin önemine değinmiştir. Bu seçilmiş şehir, sadece seçilmiş insanlar tarafından yönetilmeyi hak ediyordu.³⁸ Kudüs, kutsaldır; çünkü Tanrı tarafından seçilmiştir, Tanrı’nın İsrailoğullarına vaadidir. Kudüs kirletilmiştir; çünkü II. Urban’ın deyimiyle ‘dinsiz, Sarazen bir ırkın elindedir³⁹ (Nogenti, 1997: 44). Kudüs Hristiyanlar için İsa’nın çarmıha gerilişi, ölümü ve yeniden dirilişi gibi en büyük mucizelerin gerçekleştiği yerdir. Fakat ilk kez bu şehir, Batı Avrupa’da büyük bir ruhani uyanışın odağı haline getirilmiş; Böylelikle huzur ve barış evi anlamına gelen

³⁷ “Yüce Tanrı bu sebeple, Kudüs’ü bu rezillikten kurtarmak için sizi temin etti. Yalvarıyorum düşünün, Kutsal şehrin sizin yardımınızla yeniden kuruluşunu ve de Peygamberin ilahi kelimeleriyle ifade edilen kehanetin günümüzde yerine getirilişini düşünün. Hafızanızın efendimizin kiliseye söylediği kendi kelimeleriyle sarsılmasına izin verin” (Nogenti, 1997: 29).

³⁸ “Bu şehir ki insanlığın kurtarıcısının varışıyla şanlandırdığı, ikametiyle güzelleştirdiği, acısıyla kutsadığı, ölümüyle kurtardığı ve defnedilişiyse övdüğü şehir, bu nedenle dünyanın merkezine kurulmuş bu kent, şimdi düşmanlar tarafından esir alındı ve Tanrı tanımazların tebaası haline geldi. O yüzden özgürleştirilmeyi arzuluyor ve durmadan yardım için yakarıyor” (Rahip Robert, Peters, 1998: 28).

³⁹ “Kardeşlerim, konuşmaya dahi cüret edemiyorum, son derece korkuyorum ve utaniyorum Kutsal Kudüs! Bu şehir ki, hepinizin bildiği üzere İsa’nın bizim günahlarımız için acı çektiği şehir, paganizm tarafından kirletildi. Tanrı’nın hizmetinden çekildi. İşte bu şekilde bir yığın sitem üzerimize yüklendi ve biz bunu hakettik” (Nogenti, 1997: 44).

Kudüs, II. Urban tarafından kutsanmış şiddetin amacı haline getirilmiştir (Avalos, 2005: 185).

II. Urban, kutsal topraklardaki bu zulmü kendi gözleriyle görenlerden bahsetmiştir (Nogenti, 1997: 44). ‘*Kendi gözleriyle iğrençlikleri görenler*’ ifadesini kullanarak, dinleyiciler arasında yer alan, hac için Kudüs’e gitmiş olan hacıları kastetmektedir, bu hacılardan biri de Le Puy Piskoposudur. Le Puy Piskoposu Adhemar, Clermont konsilinde I. Haçlı Seferinin lideri seçilecektir.

II. Urban konuşmasının bu bölümünde Kudüs’ün kutsallığından şöyle bahsetmiştir: “*Burası (Kudüs), Cennetten ve dünyadan daha kutsal Tanrı’nın oğlunun kanının döküldüğü yer*” (Nogenti,1997: 42). II. Urban’a göre Kudüs, Tanrının Hristiyanlara mirasıdır.⁴⁰ Yedinci yüzyılın en çok okunan eserlerinden biri olan “Isidore Seville’in Etimolojisi’ kitabında Kudüs, apokaliptik bir anlam kazanmıştır. Kudüs şehri ‘seçilmiş insanların gelecekteki vatanı’ olacaktır. ‘*Hyerusalem*’ Kudüs’ün adı ‘*Barişin görüntüsü*’ şeklinde tercüme edilmiştir. Bu şehir, düşmanlıkların sona erdiği, huzur dolu bir yer olacaktır (Barney, 2006: 173).

Kudüs Eski Ahit’e göre ilk olarak, Kral Davut tarafından kurulmuştur ve Kral, Musevilerce kutsal sayılan içinde Musa Peygamber’e Sina Dağında verilmiş olan ‘On Emir’in bulunduğu Kutsal Ahit Sandığını buraya taşımıştır. Eski Ahit’e göre Tanrı, Filistin topraklarını İsrailoğullarına vaat etmiştir. İsrailoğulları, Tanrı’nın seçilmiş milleti; Kudüs ise Tanrının seçilmiş şehridir. Clermont Konsiliyle Papa, seçilmişliğe yeni bir boyut getiriyordu. İsa’nın çarmıha gerilişiyle (İsa bir Yahudiydi ve İsrailoğullarının soyundan geliyordu) seçilmişlik, Hristiyanlara geçmiştir. Bu kez kutsal topraklar, Tanrının Hristiyanlara vaadi haline geliyordu (Nogenti,1997: 43). Hristiyanlara göre kutsal emanetler, Tanrı’nın rahmet ve merhametinin vazgeçilmez parçalarıdır;⁴¹ bu emanetlerin en değerlisi ise Kudüs şehridir.

⁴⁰ “*Tüm insanların kurtuluşu ve rahmetine sahip İsa bizim tohumumuz, o halde yeryüzü ve Onun yaşadığı, acı çektiği Kutsal metinlerin de Kutsallığına şahitlik ettiği şehir Kudüs toprakları ve Kutsal Mabetin, hatta İsa orada yaşayıp acı çekmeden öncesinde bile siyer ve kutsal yazılar bize Tanrı’nın mirası olduğunu söylüyorsa başka hangi kutsallığa ihtiyacımız olabilir ki*” (Nogenti, 1997: 42).

⁴¹ “*Hakkıyla bizim kutsal dediğimiz bu toprakların, bizim kurtarıcımızın görkemle kutsamadığı tek bir adımı, Tanrı’nın annesinin varlığının kucaklamadığı tek bir adımı bile yok*” (Baldric Dol, Peters, 1998: 31).

Ürdün Nehri, İsrail, Ürdün ve Filistin (Batı Şeridi) arasında sınır olarak güneye doğru uzanan, Celile denizinden başlayıp Ölü Deniz’de sonlanır. Eski ahite göre İsrailoğullarının kabileleri 40 yıl Sina Çölü’nde kaldıktan sonra, Yeşu’nun önderliğinde bu nehri geçip ilk kez vaat edilmiş topraklara adım atmışlardır. II. Urban konuşmasında, Eski Ahit, Çıkış kitabında yazan, İsrailoğullarının Musa peygamber önderliğinde bir dizi mucizeler eşliğinde Mısır’dan çıkarak, ardından Yeşu önderliğinde Kudüs’ü Yebusilerden almalarından bahsetmiş (Baldrick Dol, Peters, 1998: 31); Frankların da tıpkı onlar gibi savaşla Yebusiler’i Kudüs’ten kovmaları gerektiğini ifade etmiştir. II. Urban’ın özellikle Yebusilere ve İsrailoğullarının Mısır’dan çıkışına atıf yapması sefer süresince Haçlıların kendilerini antik çağ İsrailoğullarıyla özdeşleştirmelerine sebebiyet vermiştir.

İsa Peygamber’in çarmıha gerildiği yer olan Golgotha tepesinde Konstantin’in annesi tarafından Kutsal Kabir Kilisesi inşa edildi. Bu kilise Hristiyanların hac yerlerinden biriydi. Kudüs’ün Hristiyan olmayan bir milletin yönetiminde olması, o toprakların kirletildiği anlamına geliyordu (Nogenti, 1997: 29). Sadece seçilmişlere ayrılmış olan Kudüs’ü Pagan kirliliğinden kurtarmak gerekiyordu. Kudüs, Kitab-ı Mukaddes’te içinden süt ve bal akan, huzur dolu bir kent olarak betimleniyordu. Doğudan gelen haberler, Müslüman dünyasının bolluk ve bereket içinde yaşadığı yolundadır. Sürekli çatışma ve kavgalar, kıtlık ve coğrafi konumun getirdiği dezavantajlar, salgın hastalıklar Batı Avrupalıların gündelik yaşamlarını cehenneme çevirmiştir.

Papa, Bizans’ın yardım çağrısının, doğudan, ilk Hristiyan kilisesinin kurulduğu, İsa’nın yaşadığı kutsal topraklardan gelmesinin özel bir anlamı olduğuna Yeni Ahit’ten örnekler vererek değinmiştir.⁴² Doğu, Hristiyanlığın ilk kilisesinin kurulduğu Bizans topraklarıdır. Hristiyanlık, doğudan, Kudüs’ten çıkıp sonra Batı Avrupa dünyanın büyük bir bölümüne yayılmıştır. Aynı zamanda yukardaki satırlarda kutsal yazılarla yardımın Batıdan geleceğinin teyit edildiğine değinmiştir.

⁴² *Ben sizin tohumunuzu doğudan öncülük ederek yönlendireceğim ve sizi Batıdan toplayacağım.’ demişti. İsa, bizim tohumlarımızı doğudan yönlendirdi, böylece iki şekilde, Doğudaki topraklardan Hristiyan kilisesinin beşiğine. Ama batıdan bizi topladı”* (Nogenti,1997: 44).

Kudüs'ü kurtarmanın Tanrı'nın isteği olduğuna konsile katılanları ikna etmekte çarpıcı bir işlevi olduğu açıktır.

II. Urban, Kudüs'ün Tanrı'nın krallığı olduğunu, eğer Haçlılar harekete geçmezlerse, Sarazenlerin, daha çok Hristiyan toprağını alacaklarını, ifade etmiştir (Carnotensis, 2009: 50). II. Urban konuşmasında Türklerin ilerleyişinden duyduğu rahatsızlığı dile getirerek, Türkler'i, Kitab-ı Mukaddes'te anlatılan lanetli bir kavim olan Yebusilere benzetmiştir.⁴³ Yebusiler, eski çağlarda Kudüs ve çevresinde yaşamış Kenan halklarından biridir. Yeşu liderliğindeki İsrailoğullarının bozguna uğrattığı bu millet, Eski Ahit'te Tanrı tarafından lanetlenen yedi kavimden biridir. Tıpkı Yeşu'nun liderliğinde ataları İbrahim'e vaat edilmiş topraklara dönen İsrailoğulları gibi Franklar da Yeruşalim'i alacaklardır. Papa, '*Yebusilerden bile daha iğrenç*' ifadesiyle Türklerin, Tanrı'nın lanetlediği bir kavimden bile daha kötü olduğunu iddia etti. Öyleyse Yeşu'nun Yebusileri Kudüs'ten kovarak büyük çoğunluğunu öldürerek yok ettiği gibi, Frankların da kendilerine vaat edilmiş bu topraklardan Müslümanları kovmaları gerekirdi (Baldric Dol, Peters, 1998: 32).

2.2.6. Frankların Seçilmişliği Söylemi

II. Urban, gerek Clermont'daki konuşmasında gerekse model vaazlarında Eski Ahit'teki Tanrı'nın seçilmiş halkla ilgili vaatlerini (düşmanlarını mağlup edecekleri) örnekleyerek, Batı Avrupalıları Haçlı Seferine ikna etmek için propaganda söylemleri olarak kullandı. Bu örneklemelerde, tıpkı İsrailoğullarının Musa önderliğinde zalim Mısır firavununa başkaldırarak, mucizelerle dolu bir yolculukla Kızıldeniz'i geçip, Sina çölüne ulaşmaları, oradan Musa'nın tayin ettiği yeni peygamber Yeşu (Joshua) liderliğinde vaat edilmiş topraklara, Kudüs'e varışları gibi, kötülere karşı mücadelede, Hristiyanlar da Katolikler önderliğinde birleşerek savaşmaları gerektiğini vurgulamıştır. Eski Ahit, Çıkış kitabında anlatılan Tanrının seçilmiş milleti İsrailoğulları, II. Urban'ın Haçlı propagandasıyla Tanrının seçilmiş milleti Franklara dönüşmüştür. Papa, seçilmiş millet söylemini şu sözleriyle ifade etmiştir:

⁴³ "...Yebusiler'den (*Jebusites*) bile daha iğrenç Türklere hücum edip Onları kovabilirsiniz ve Mesih'in öldüğü o şehirde ölmeyi çok güzel bir şey addedebilirsiniz" (Baldric Dol, Peters, 1998: 32).

“Özellikle sizlerden imdat istemektedir, çünkü daha evvel de söylediğimiz üzere, Tanrı silahtan yana tüm diğer milletlerin üstünde size büyük şan bahşetti. Bu nedenle günahlarınızın affi için, cennetin ölümsüz güzelliğinin garantisıyla...” (Rahip Robert, Peters, 1998: 28).

Kitab-ı Mukaddes’te yazılanlara göre, Yeşu önderliğinde Tanrının seçilmiş halkının (İsrailoğulları), Tanrının vaat edilmiş topraklara, Kudüs’e varmışlardır. Tanrının Eski Ahit’te İsrailoğullarına vaat ettiği topraklar (İşaya, 14: 1; Tekrar, 30: 4), Papanın sözleriyle, Tanrının Franklara vaadi haline gelmiştir. II. Urban, Kudüs’ün Hristiyanlara ait olduğunu ve bu sebeple Kudüs’ü almak için savaşmaları gerektiğini şöyle dile getirmiştir: “Liderimiz İsa Mesih’in sancağının altında, en yenilmez yer olan Hristiyan dövüş çizgisinde Kudüs’ünüz için mücadele edebilirsiniz” (Baldric Dol, Peters, 1998: 32).

Fransız asıllı olan Papa II. Urban, Karolenj İmparatoru Şarlman’ın soyundan geldikleri için Frankları yüceltiyordu⁴⁴ (Rahip Robert, Peters,1998: 26-27). II. Urban konuşmasında Frankların soyunu överek ortak bir kimlik yaratmaya çalışmıştır; çünkü 1088 yılında Papalık makamına gelişinden bu yana Germen Kral ve Antipapa III. Clement’e karşı en güçlü müttefiki Fransız soylularıdır. Bu sebeple kutsal savaşın Fransızların girişimi olması için çabalamıştır. Ancak, konsildeki konuşmalarında ‘Franklar’ derken, sadece Fransız kökenli olan Batı Avrupalıları değil, aynı zamanda, tüm Katolik Avrupa’yı kastetmiştir. Ortaçağda Katolik Batı Avrupalılar ‘Franklar’ olarak adlandırılıyordu. Haçlı kroniklerinde, Haçlılardan, ‘Franklar’ şeklinde bahsedilmiş; sefer süresince Frank adı, Haçlılar için ortak bir kimlik haline gelmiştir.

2.2.7. Kutsal Savaşta Kazanılacak İlahi Ödüller

II. Urban, Clermont Konsili’nin ilk günlerinde Hristiyanların, kendi ümmet kardeşlerini öldürdükleri takdirde lanetleneceklerini belirterek, Tanrı Barışını yinelemişti. Konuşmasının bu bölümünde ise Hristiyanlar arasında barışın tesisi için

⁴⁴ “Frankların soyu, dağların ötesindeki soy, Tanrı tarafından sevilen amelleriyle parlayarak öne çıkan, sizler diğer milletlerden ayrı bir yere konmuşsunuz, hem ülkenizin durumundan dolayı, hem de Katolikliğin ve Kutsal Kilisenin şerefi bakımından farklı bir yere sahip olan ırksınız. Hangi üzücü mesele yüzünden buraya yönlendirildiğimizi ve hangi tehlikelerin sizleri ve tüm diğer müminleri beklediğini bilmenizi isteriz” Rahip Robert (Peters,1998: 26-27).

yeni bir ateşkes türü önermiştir. Bu kez Papa, Kutsal toprakları elinde tutan Paganlara karşı savaşmanın kutsal olduğunu ve bu savaşa katılanları ilahi ödüllerin beklediğini ifade ediyordu.⁴⁵ Söz konusu kutsal savaşta ölen Hristiyanlar ise şehit (martyr) olarak Cennete gidecek ve kahramanlık öyküleri geride kalanlar arasında dilden dile dolaşacaktır. Böylelikle II. Urban, Hristiyanların kılıçlarını kendi din kardeşlerine karşı kullanmak yerine, kutsal toprakları elinde tutan Müslümanlara karşı kullanmaları gerektiğini dile getirmiştir. Kutsal toprakları özgürleştirmek uğruna girişilecek bu ilahi mücadelede ölenlerin şehitlikle, hayatta kalanların ise tüm günahlarının bağışlanmasıyla ödüllendirileceklerini ifade etmiştir.⁴⁶

II. Urban'ın, Haçlı seferini Tanrının insanların selameti için din adamı olmayanlara sunulan bir fırsat şeklinde dile getirmesi bir ilktir. Eski Ahit Daniel kitabını (2: 21) alıntılıyarak, hakikaten Tanrının zamanı ve mevsimleri değiştirdiğini, kralları indirip, yeni krallar getirdiğini ve Hristiyanların günahlarının affı için yeni bir çareyi önerdiğini söylemiştir (Peters, 1998: 16).

II. Urban'ın sözlerine göre Hristiyanların kutsal vatanı Kudüs'tür ve Hristiyanların vatanlarını kurtarmak için yapacakları savaş kutsaldır. Bu savaşı gerçekleştirerek Tanrı'nın emrini yerine getirecekleri için Tanrı'nın ve Mesih'in askerleri olacaklardır. Hristiyanların kutsal vatanları uğruna kendilerini adamalarının övgüye layık yüce bir eylem olduğunu şu sözleriyle dile getirmiştir: "*İsa'nın askerleri, kendi vatanınızı korumak için silaha sarıldığınız için böyle bir övgüye layıksınız. Eğer havarilerin ve azizlerin ruhani mertebesine ulaşmak için çaba harcıyorsanız, o halde neden gidip, görüp haçı ve kanı alarak değerli ruhlarınızı onları kurtarmaya adamakta tereddüt edersiniz?*" (Nogenti, 1997: 43).

II. Urban suçun kol gezdiği bir ortamda yaşayan Batı Avrupa Hristiyanlarını, artık din kardeşleriyle çatışmayı bırakıp dinsiz, Hristiyanların ortak düşmanlarına olarak nitelendirdiği Müslümanlar'a karşı harekete geçmeye şöyle çağırmıştır: "*Müminlere karşı sebepsiz yere mücadele etmeye alışkın olanların, şimdi*

⁴⁵ "*Ama eğer bu tarafta ölürseniz (kutsal topraklara varamadan), Mesih sizi ordusunun içinde görürse, Tanrı aynı shilling (para birimi) ile öder, öldüğünüzde eşit şekilde ödüllendirileceğinizden emin olun*" (Baldrice of Dol, Peters, 1998: 32).

⁴⁶ "*Şimdi biz size hem şimdi hem de gelecekte övgüye layık olacağınız görkemli şehitlik mertebesini hediye edecek, savaşlar öneriyoruz*" (Nogenti, 1997: 28).

başlayan ve zaferle sona erecek olan bu savaşta imansızların üstüne yürümelerine izin verin. Uzun süreden beri haydut olanların şimdi İsa'nın askerleri olmasına izin verin. Bir zamanlar kardeşleriyle savaşanların, şimdi Barbarlara karşı olan bu savaşa yasal olarak katılmalarına izin verin” (Carnotensis, 2009: 49).

II. Urban, çağrısını yaptığı bu kutsal savaşa katılacakları, eski zamanlarda Tapınak ve ayinler için savaşmış Makabilere benzeterek, Katoliklerin de silahlı mücadeleyi özgürlüklerini korumanın bir yolu olarak kullanmaları gerektiğini, bu uğurda canlarını feda ederlerse karşılığında şehitlikle, ödüllendirileceklerini şöyle ifade etmiştir: *“Eğer bu şekilde Kutsal Kitabın mekanı ve de diğer azizler için böylesi bir mücadele verilmesi gerekirse, bir düşünün neden Haçı, kanı ve de tapınağı kurtarmayı reddedersiniz? Şimdiye dek haksız savaşlara giriştiniz (Feodal Batı Avrupa’da soyluların kendi aralarındaki savaşlara değinmektedir), bir ya da birden fazla defalar; açgözlülüğünüz ve gururunuz yüzünden deli silahlar kullanarak kendinizi yıkıma götürdünüz sonuç olarak sonsuz ölümü ve kesin bir lanetlemeyi hak ettiniz (öldürmek, lanetlenmiş bir eylemdir, özellikle Hristiyan din kardeşini öldürmek) Şimdi size ödülü görkemli şehitlik makamı olan ve şimdi ve sonsuza dek övgüyü hak edeceğiniz savaşları sunuyoruz”* (Nogenti, 1997: 28). Savaşçı kahramanlarla dolu Eski ahit öyküleri II. Urban’ın I. Haçlı Seferi Propagandası için zengin bir malzeme sunmuştur. Tanrının emri üzerine kendi dinleri ve insanların iyiliği için mücadele eden savaş liderleri, Clermont Konsilinden sonraki Haçlı Seferi vaazlarında da sıklıkla kullanılmış; haçlılara savaşma enerjisi ve coşku vermesi için Mattathias, Makabiler ve benzeri kahramanlar adanmışlıkları, cesaretleriyle, örnek verilmiştir. En popüler iki eski ahit öyküsü, Mısır’da köle hayatından çıkıp, kutsal topraklara giden İsrailoğulları ve Makabilerin İsrail’in düşmanlarına karşı savaşlarıydı. Her iki hikayede Tanrının halkının, Tanrının düşmanlarına karşı ilahi yardımla kazandıkları savaşlardır (Maier 2004: 55).

II. Urban, çocuk, eş veya yakınlarının sevgisinin engel teşkil etmemesi gerektiğini, eş çocuk ya da ebeveynlerini İsa peygamberden çok sevenlerin selamete eremeyeceğini ifade etmiş, İsa için maddi ve manevi değerlerini geride bırakanların, sonsuz hayatla ödüllendirileceklerini söylemiştir. Sonsuz hayat ve cennetteki nimetler bu dünyadaki fedakarlıkların ödülüdür (Rahip Robert, Peters, 1998: 27-28).

Bu sefere çıkacaklara ödül vardır. Yeni doğmuş bir bebek kadar günahsız ve masum olmak⁴⁷ (Carnotensis, 2009: 52). Papa IX. Leo, Papa II. Alexander ve Papa VII. Gregory, endüljans ve genel olarak günahların affı kavramlarıyla insanları tanıştıran I. Haçlı Seferi için gerekli ideolojik zemini hazırlamışlardır. Ancak I. Haçlı Seferi, günahların affını bu kutsal yolculuğun sadece özel bir kısmı olarak sunmuştur. Clermont Konsili kanonlarında sefere çıkma karşılığında günahların bağışlanacağına dair direk bir atıf mevcut değildir, fakat II. Urban'ın dini cezaların azaltılacağına dair genel bir ifadesi bulunmaktadır. Endüljans zaten var olan bir kavramken, II. Urban'ın propagandasıyla Kudüs'e hac ile birleştirilmiştir. Haçlı yemini edilip hacin kuşanılması; ardından endüljansın verilmesi, etkisini katlamıştır (Erdmann, 1977: 343- 348).

Savaşa gitmek, Tanrı adına dahi olsa kolay verilebilecek bir karar değildir. Haçlıların vazgeçmek zorunda kalacakları evleri, toprakları, aileleri hatta ünvanları vardır. Her bir Haçlı seferine çıkan kişinin yıllık gelirinin ortalama altı katını bu sefer için ayırması gerekmektedir. Fedakarlık büyüktür fakat ödül de öyle: sonsuz hayatı miras edineceklerdir (Matta, 19: 29). Şehitlik söylemiyle, ölüm yüceltilerek, sefere çıkacakların içlerindeki korkuyu aşmaları, kutsal bir amaç uğruna savaştıkları ve ölümü bir son değil; dünyada sahip olamadıkları mutluluk ve güzelliklerin başlangıcı; cennete adım şeklinde düşünmeleri sağlanmaya çalışılmıştır (Carnotensis, 2009: 52).

2.2.8. Sefer Hazırlıkları

Rahip Robert'ın aktardığına göre II. Urban sefere, yalnızca şövalye ve askerlerin çıkması, hasta, yaşlı ve rahiplerin (rahipler, sadece bağlı oldukları başrahibin izni dahilinde gidebileceklerdi) katılmamaları gerektiğini vurgulamıştır (Peters, 1998: 29). Din adamlarının temel görevi bu silahlı hac hareketinin haberini yaymaktır (Sweetenham, 2005: 82).

⁴⁷ “Burada bulunanlara sesleniyorum; Aramızda bulunmayanlara ve ayrıca Hristiyan askerlerine de bunu ilan ediyorum. Oraya gidecek herkes için söylüyorum. İster ovada yürüyün, ister denizi geçin, ister kafirlerle dövüşün, zincirlenmiş hayatınız sona erdiğinde günahlarınız affolacak! Tanrı'nın bana verdiği yetkiyle bunu giden herkese bahşediyorum” (Carnotensis, 2009: 52).

II. Urban, Haçlı Seferi için çağrı yaparken bu yolculuğun bir hac olduğunu ve bu sefere katılacakların günahlarının affedileceğini, Katolik kilisesinin başı olarak vurgulamıştır. Hacıların aileleri ve malları için kilisenin önceden hacca gidenlere verdiği koruma güvencesini yineledi. Sefere katılmayı sadece silah taşıyan şövalyelerle sınırlandırmaya çalışan II. Urban, rahiplerin gitmelerini özellikle yasaklayarak, yaşlı ve hastalarla kadınların da sefere çıkmasının uygun olmadığını ifade etmiştir. Hac günahlardan arınmak için yapılan bir ibadettir. Sağlıklı insanlara yasaklanamazdı. Papa, Haçlı seferini büyük bir hac yolculuğu olarak sunarken hacın gerçek doğasını anlatmamıştır (Demirkent, 1996: 526).

Zenginlerin ihtiyaç sahiplerine yardım etmelerini; varlıkları doğrultusunda tecrübeli askerleri yanlarında Haçlı seferine götürmelerini söylemiştir (Rahip Robert, Peters, 1998: 29). II. Urban, sefere katılanların sonradan korkuya kapılıp kaçmalarını engellemek için bir açıklama yaparak, haçı alıp, Haçlı yemini ettikten sonra adi bir dürtüyle bozularak bu yoldan geri çekilenlerin, ya pişman olup ne kadarını ihmal ettiyse o kadarını yerine getirerek hatasını telafi etmesi, aksi takdirde sonsuza dek kanun kaçağı sayılacaklarını özellikle vurgulamıştır. Bunun yanında Tanrı için yola çıkan hacıların eş, çocuk ve mallarını istismar etmeye cüret edenleri lanetleyerek, üç yıllık ateşkes ilan etmiştir (Munro, 1895: 5- 8). Bu üç yıl süresince Haçlı Seferine katılanların eş ve çocukları; mal ve mülkleri kilisenin güvencesinde olacaktır.

Müslüman Türklere II. Urban'ın deyimiyle “dinsiz, şeytani ırka” karşı savaşmak kutsaldır ve bu savaş aslında Tanrı Ateşkesi uygulamasının bir devamıdır. Cinayetin meşru bir zemine oturtulmasıdır. Papanın sözleriyle, Tanrı'nın İsrailoğullarına, verdiği seçilmişlik artık Hristiyan ümmetine geçmiştir; öyleyse seçilmiş vatan Hristiyanlara aittir. Vaat edilen toprakları özgürleştirmek Hristiyanların görevidir. Bu uğurda dinsiz paganların öldürülmesi cinayet değil, kutsal bir eylemdir ve bu haklı bir savaştır.⁴⁸

Papa, Haçlı ordusunun yola çıkış tarihini 15 Temmuz 1096, Kutsal Meryem'in ölüm yıldönümü olarak, belirlemiş ve ordunun hazırlanması için herkesi

⁴⁸ “*Tek haklı savaş budur, kendi hayatınızı kardeşlerinizin için riske atmak. Yarının endişeleri sizi kaygılandırmayacak, Tanrıdan korkanların hiçbir şey istemeyeceklerini bilenler, Onu gerçekle yüceltirler*” (Baldrick of Dol Peters, 1998: 32).

yardıma çağırılmıştır. Haçlı Seferine katılmanın ilahi bir emir olduğunu ifade ederek, zulüm gören doğudaki Hristiyan din kardeşlerine yardım etmemeyi, İsa'nın emirlerine karşı gelmekle özdeşleştirmiştir (Carnotensis, 2009: 52). Haçlı Seferine katılmak oldukça masraflıdır, ayrıca savaşa giden soylu ve şövalyeler kendilerine ait mal ve mülklerini, bırakıp gitmek zorundadırlar (Rahip Robert Peters, 1998: 28).

2.2.9. Haçın Seferin Sembolü Olarak Sunulması

II. Urban, konuşmasının bu bölümünde konsilin ilk oturumlarında çağrısını yaptığı Kutsal savaşın sembolünün Tanrıya adanmışlığı simgeleyen Haç işareti olacağını, kendisini dinleyen coşkulu kalabalığa şöyle anlatmıştır: “İsa Mesih’in günlük olarak takipçilerine söylediği ve İncil’de yazdığı gibi, “Eğer herhangi bir adam benim ardından gelirse, bırakın kendinden vazgeçip haçı alsın, beni takip etsin!” (Gesta Francoforum, Krey, 1921: 28- 30). Bir diğer deyişle Haçlılar İsa’ya öyküneceklerdir. VII. Gregory’nin sık sık vurguladığı ‘Aziz Peter’in askerleri’ söylemine bu kez havarinin sancağı da ekleniyordu. II. Urban ise Gregory’nin Aziz Peter’in askerliği’ kavramıyla ‘Mesih’in askerliği’ ni birleştirerek haçı, Haçlı seferinin genel sembolü olarak sunmuştur. II. Urban’ın haçı, seferin sembolü olarak ilan edişiyile, ilahi savaşlarla seküler savaşları birleştirmiş oldu. Bu bağlamda, savaş ve şövalyelik ilişkisi belirsizleşerek, yerini haçı kuşanıp Mesih’in arkasından giden silahlı hacılar almıştır (Erdmann, 1977: 342, 346- 347).

Haç, aynı zamanda İsa’nın çilesinin sembolü olduğu için, İsa’nın yolunda giden hacılar, tıpkı onun gibi çarmıhı sırtlanarak (bu kez çarmıh sembolik haç işaretidir) Golgotha tepesine doğru yola koyulacaklardır. II. Urban, İsa’nın çarmıha gerildiği yerde inşa edilmiş Kutsal Kabir Kilisesi’ne varmayı, hedef göstermiştir. İsa’nın takipçileri, haçı kuşanıp İsa’nın kanının döküldüğü yere gideceklerdir (Gesta Francoforum, Krey, 1921: 28-30).

Haç, Hristiyanlar için adanmışlığın simgesi olmuştur. İsa peygamber, insanlığın kurtuluşu için kendini feda etmiş; çarmıhta çile çekerek ölmüştü;⁴⁹ paskalyada yeniden dirilmişti. Tanrı adamayı ödüllendirmişti. Haç kırmızıydı, kanın, ölümün ve şiddetin rengiydi. Sefere katılacakların göğüslerine ya da omuzlarına

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız Kitab-ı Mukaddes, Matta kitabı.

kumaştan kırmızı haçlar dikilmiştir (Munro, 1895: 5-8). Papa, Aziz Peter'in temsilcisi sıfatıyla, haçlı yemini edip, haçı alan herkesin günahlarını bağışladığını beyan etmiştir.⁵⁰ Haç sembolü, 'Militia Christi' (Mesihin Askerliği), kavramına atıf yapılarak, İsa'nın çilesinin, kendini adayışının simgesi haline getirilerek, Mesihin zaferi anlamında kullanılmıştır (Erdmann, 1977: 35- 36).

II. Urban, çocuk, eş veya yakınların sevgisinin vaaz edilen bu silahlı hac seferine katılmaya engel teşkil etmemesi gerektiğini, İsa adına maddi ve manevi değerlerini geride bırakanların, sonsuz hayatla ödüllendirileceklerini ifade etmiştir (Rahip Robert, Peters, 1998: 27-28).

Sefere çıkan herkes, Tanrıyla yaptıkları paktın, adanmışlıklarının bir sembolü olarak haç işaretlerini göğüslerinde ya da alınlarında taşıyacaktırlar (Sweetenham, 2005: 81-82). O dönemde insanlar, düzenli olarak yapılan Hristiyan 'Eucharist'⁵¹ ayini nedeniyle İsa'nın çilesi kavramına aşinaydılar. Haçlı yemini edilerek haçın kuşanılması, Tanrının seçtiği yeni halkın İsa Mesih gibi kendini Tanrıya adayarak, haçta çile çekecekleri anlamına geliyordu. Nasıl ki İsa, haçın üstünde insanlığın günahlarının affı için kendini feda ettiyse, onlar da kendilerini feda ediyorlardı. Böylelikle Haç işareti, seçilmişliğin, Tanrının ayrıcalıklı milleti olmanın sembolü haline getirilmiştir (Maier 2004: 59). Dönemin kayıtlarının çoğuna göre papa kendisi Clermont'daki konuşmasında haçı, bu kutsal seferin sembolü olarak sunmuştur. Bu sembol bir yeniliktir; çünkü bir Hristiyan'ın kendisini çarpmıha girmesi, bir diğer deyişle kendini Mesih'in yoluna adaması, nefsanî isteklerinden vazgeçmesi anlamına gelmektedir (Erdmann, 1977: 345). Gilbert Tournai'nın yazdığına göre, haçlılar şehit (martyr) olacak; Mesih'in yolunda ölüme ilerledikleri için cennet ödülünü kazanacaklardır. Haçlı düşüncesine göre, Tanrıyı halis biçimde sevenler, Mesih için ölmeye hazır olmalıydılar. Haçlı seferi sırasında ölmek, kendini Mesihin yoluna adamak, başkalarının iyiliği için kendi bedeninden, hayatından vazgeçmek, bir başka ifadeyle İsa'ya öykünmek anlamına gelmiştir (Maier 2004:

⁵⁰ "En mükemmel adam, konuşmasını bitirdi ve Lütuf sahibi Aziz Peter (Roma Katolik Papaları Havari Petrus' un halifesi olarak kendilerini görüyorlardı) adına gitmek için yemin eden herkesin günahlarını bağışladı. Gideceklerin göğsüne Tanrı'nın askerleri olduklarını sembolize etmesi için İsa'nın çilesini simgeleyen kırmızı haç işareti dikildi, pelerin, gömlek gibi herhangi bir kıyafetlerinin üstüne" Guibert Nogenti (Munro, 1895: 5-8).

⁵¹ Ekmek ve şarap ayini.

60). Bizans'ın ilk dönemlerinden itibaren haç işareti, askeri sembol, dini adayış ve savaş sonunda kazanılacak zaferin simgesi olarak kullanılmıştır (Erdmann, 1977: 38). Haç, farklı etnik köken ve dillerine rağmen, Haçlı ordusunun tümünün ortak işareti, Tanrının milislerinin ve ilahi zaferin somut bir ifadesi; aynı zamanda ortak kimliğinin bir resmi olacaktır (Erdmann, 1977: 346).

2.2.10. Seferin Liderinin Seçilmesi

Le Puy Piskoposu Adhemar, konsildeki dinleyicilerin arasındadır (Carnotensis, 2009: 52; Brundage, 1959: 202- 203). 1089 yılından beri Le Puy piskoposu olan Adhemar, kutsal toprakları ziyaret etmiş bir hacıdır. Adhemar, soylu bir aileden geliyordu ve şövalyelik eğitimi alarak büyümüştü. Clermont Konsili'nden yaklaşık üç ay evvel, Haçlı Seferi propagandasının planlanması ve Clermont konsilinin organizasyonu için Le Puy'da II. Urban ile görüşmüştür. II. Urban, haç kuşanarak savaşçı hacıların ilki olmak için izin isteyen Adhemar'ı papalığı temsilen bu kutsal seferin lideri seçtiğini beyan etmiştir (Erdmann, 1977: 335). Gesta Tancredi'nin yazarı Ralph, Adhemar'ı Musa'ya benzetir. Harika kişiliği ve takvasıyla, Musa'nın öğretilerinin en muhteşem takipçilerinden biri olarak, tıpkı Musa Peygamber gibi o da halkının lideridir. Her ikisi de Mesihin liderleridir. Her ikisi de Tanrının sesi, Tanrının halkıyla arasındaki araçlardır. Tanrının kendisi Musa'yı seçmişti. Papa II. Urban ise Adhemar'ı seçmişti, böylelikle, Tanrının emrini uygulamış oldu. Her ikisini de Tanrı yollamıştı (Caen, 2005: 114). Konsilde hazır bulunan Toulouse Kontu ve Kont Raymond gibi soyluların temsilcileri diğer katılımcılarla birlikte haçlı yemini edip, haç kuşananlar arasında yer almıştır.

Haçlı seferindeki hac fikriyle cezbolan çok sayıda rahip, bu sefere katılmak istiyordu; fakat II. Urban, bu yanlış anlamayı düzelterek, rahiplerin, sadece kendi manastır başrahiplerinin izniyle bu sefere katılabileceklerini ifade etmiş; bu sefere savaşma deneyimine ve gücüne sahip, savaşçı sınıfının iştirak etmesi gerektiğini vurgulamıştır (Erdmann, 1977: 336). II. Urban, bu kutsal sefere, kralları davet etmemiştir. Adhemar Le Puy, Papalık temsilcisi olarak seferin liderliğini yapacaktır. Böylelikle Le Puy piskoposu, on birinci yüzyılın başlangıcından itibaren giderek militarist bir görünüme bürünen Katolik Kilisesini temsilen, ordularıyla birlikte 'vaat

edilen toprakları' özgürleştirecektir (Sweetenham, 2005: 57). Kilise, hem dini gücün lideri olacak hem de askeri gücü yönlendirecektir.

2.2.11. Seferin Tanrının İsteği Olduğu Söylemi

Papa, I. Haçlı Seferini, Tanrı'nın ilahi isteği, kendisini ise bu ilahi arzuyu iletmekte aracı Tanrı'nın temsilcisi olarak göstermiştir. Bu kutsal sefer sırasında yapılacak savaşlar Tanrı adına; kutsal toprakları özgürleştirmek, Hristiyan kardeşleri dinsizlerin zulmünden kurtarmak uğrunadır. Bu bir hacdır; ama diğer hac ibadetlerinden ayrılan çok önemli tarafı vardır: Söz konusu Hac yolculuğu bu kez silahlı gerçekleştirilecektir. On birinci yüzyılın sonlarına doğru ilahi savaşlarla dünyevi savaşların birleştiği mücadelelere şövalye sınıfını yöneltmek fikri ortaya çıkmıştı. VII. Gregory, savaşçı sınıfa kilisenin savaşçıları oldukları mesajını vermişti. Bu mesaj, kilisenin 'Militia Christi' ya da miles Dei teriminin yeniden anlamlandırmasıydı. Tanrının askerleri, bu kez sadece ruhani savaş yerine kılıçlarına sarılıp somut savaşlara girişeceklerdir. II. Urban'ın sözleriyle şövalyelik, yeniden anlamlandırılmış Müslümanlara karşı kutsal savaşta Mesih'in askerleri' olmak söylemiyle yüceltilmiştir (Erdmann, 1977: 340).

II. Urban'ın coşkulu ve ilham verici konuşmasının ardından, dinleyicilerin çoğu, bu sefere katılacaklarına ve konsilde bulunmayanları da kutsal savaşa katılmaya ikna edeceklerine dair, söz vermişlerdir. Papa, I. Haçlı seferini Tanrının Hristiyanlara verdiği ilahi bir görev biçiminde dile getirmiştir.⁵² II. Urban, Militan feodal Batı Avrupa'da Hristiyanlığın militarist bir yapılanmaya doğru gittiği bir dönemde doğmuştu. Etkili hitabetiyle bu şövalyelerin kanlarını kaynatacak hikayeler anlatmıştı. Batı Avrupa'nın savaşçılarının 'Tanrı böyle istedi' çılgınlıkları meydan boyunca yankılanmıştır (Madden, 2014: 8).

Clermont'da toplanan kalabalık, Papanın coşkulu sözleriyle adeta büyülenmiştir. Ancak bu konsile sadece bir kaç bin kişi gelmiştir. Avrupa'ya Haçlı

⁵² "Efendimiz Tanrımız ruhunuzda bulunuyorsa, hepimiz aynı çılgılığı atmış olmazdınız. Çeşitli ağızlardan çıkmış olsa da çılgılığın orijini aynıdır. Bu nedenle bunu göğüslerinize yerleştiren Tanrı, içinizden çıkardı. Bırakın bu sizin dönüşte savaş çılgılığınız olsun, çünkü bu söz size Tanrı tarafından verilmiştir. Düşman üzerine silahlı bir saldırı yapıldığı zaman, bu tek çılgılığın Tanrı'nın tüm askerleri tarafından yükselmesini sağlayın: Tanrı böyle istedi, bu Tanrı'nın isteği!" Rahip Robert (Peters, 1998: 28-29).

çağrısını yaymak gerekmektedir. Fransa Kralı I. Philip ve Germen Kralı IV. Henry aforoz edilmişlerdi, bu nedenle II. Urban, mesajını kilise aracılığıyla yayacaktır. II. Urban, Haçlı seferi çağrısını Avrupa'nın her yanına duyurabilmek için kiliseyi kullanmıştır. Atlı haberciler, manastır ve kiliselere, papanın mesajını ulaştırmış; manastırlardaki keşişler ve kiliselerdeki rahipler, Katolik Kilisesinin liderinin yaptığı kutsal savaş ve Kudüs'e hac haberini halka duyurarak, bir anlamda papalığın kitle haberleşme aracı işlevini görmüşlerdir (Lamb, 2014: 61, 63).

II. Urban'ın Fransa gezisi ve Haçlı organizasyonu büyük ölçüde manastırların desteğiyle yapılmıştır (Cowdrey, 1970: 182). Bernold St. Blaisen'in anlattığına göre II. Urban, Fransa gezisi boyunca Hristiyanları pagan zulmünden kurtarmak amacıyla yapılacak, Kudüs merkezli, askeri bir seferi anlatmıştır (Cowdrey, 1970: 181). Papa, Clermont'dan sonra Cluny'e giderek, Noeli orada geçirmiş; Noel'den sonra, askeri güçleri devreye sokmak üzere, Loire'a gelmiştir (France, 2005: 24). Loire Vadisi'ne seyahatinden sonra- Fransa Kralı I. Philip ile arasındaki ihtilaf sebebiyle- kuzeye gitmeye cesaret edemeyerek, güneye ve batıya doğru ilerlemiştir. 1095 yılında Flanders Kontu'na, ardından Bolognalılara ve diğer bazı cemaat liderleri ve bölgenin ileri gelenlerine Haçlı Seferiyle ilgili mektuplar yollamıştır. Özel bir papalık elçisi Cenovalılara denizcilik desteği için gönderilmiştir. Papalık fermanlarında görüldüğü kadarıyla, II. Urban, Haçlı Seferi konusunda oldukça coşkuludur. II. Urban, Kont Raymond Toulouse ile görüştüktan sonra, 1096 yılının yazında İtalya'ya geçmiştir (France, 2005: 52). II. Urban, Touraine ve Poitou'dan sonra güneye yöneldiğinde 1096'da Marsilya'da Aziz Viktor Manastırının nüfuzunun güçlü olduğu, çevredeki bölgeleri ziyaret etmiştir.

Papa II. Urban'ın Clermont Konsili'nde çağrısını yaptığını kutsal seferin yankıları Batı Avrupa'ya yayılmıştır. O tarihlerde yazılmış Cluny ve diğer manastırlardaki fermanlarda halkın II. Urban'ın vaaz ettiği bu silahlı hac fikrinden geniş halk kitlelerinin etkilendiğini kanıtlayan olaylar yazar (Cowdrey, 1970: 182). II. Urban'ın, Clermont konsilinden sonra başlayan, propaganda gezileri kapsamında Anjou'ya gidişini anlatan Fulk le Richin'in (1060-1109) kroniğine göre, yıldızlar dolu taneleri gibi gökyüzünden kaymış; bu görüntüler pek çok insanı dehşete düşürmüştür. Ardından krallık boyunca Fransa'nın her yerinde muazzam bir kıtlık

görülmüştür. Angers şehrinin ileri gelenlerinden 100 kişi, halktan ise iki bin kişi ölmüştür (Peters, 1998: 43). 1096 yılının sonlarına doğru, Papa Angers'a gelerek kutsal şehri ve Konstantinopolis'e kadar pek çok Hristiyan toprağını işgal eden paganlara karşı savaşmak üzere Kudüs' e doğru yola çıkılması için çağrı yapmış; ardından Le Mans'a (14 Şubat, 1096) ve Tours'a geçip, orada bir konsil toplamıştır (Peters, 1998: 43). II. Urban, Tours ve Limoges konsillerinde Haçlı seferi çağrısını yinelemiştir (Somerville, 2014: 93; Cowdrey, 1970: 181).

II. Urban, Haçlı Seferi propagandasının yürütülmesinde, Cluny manastırının desteğini almıştır. Cluny fermanlarından birinde Clermont konsilinde Cluny başrahibi Hugh Cluny'nin hazır bulunduğu yazar. Cluny'nin Haçlı Seferini yorumlayışıyla II. Urban'ın haçlı düşüncesi aynı paraleldedir. Söz konusu fermanda muazzam bir ruhani uyanış kampanyasının başladığını, Haçlıların Tanrı adına, Tanrı düşmanları Sarazenlere karşı savaşacakları, Kudüs' e giderek, hacı olacakları yazar (Cowdrey, 1970: 182). Kilise mensupları tarafından yayılan propaganda da Kudüs'ün uğruna savaşılacak ve hatta uğruna can verilecek kadar kutsal olduğu vurgulanmıştır (Avalos, 2005: 185).

Silahlı bir hac fikri on birinci yüzyıl insanları üzerinde büyük heyecan uyandırmıştı. Haçlı Seferi çağrısının muazzam yankı bulması ve geniş kitlelerden katılım olması II. Urban'ın beklentilerinin çok ötesindeydi. Bu kutsal savaşın amacı, Doğu kilisesinin tamamını özgürleştirmektir, fakat kampanyaya insanları ikna etmek amacıyla Kudüs'e hac söylemi kullanılmıştır. II. Urban propaganda turunu tamamladıktan sonra Roma'ya dönmüştür (Erdmann, 1977: 311- 332). I.Haçlı Seferine krallar ve Kutsal Roma imparatoru çağrılmamıştır (Perdios, 2012: 52).

II. Urban'ın Clermont'da çağrısını yaptığı haçlı seferine halk, büyük ilgi göstermiştir. Her sınıf ve sosyal tabakadan çok sayıda insan bu kutsal sefere katılmak için sabırsızlanmaktadır. Batı Avrupalılar'ın Papanın silahlı hac çağrısına bu denli büyük ilgi göstermelerinde ekonomik faktörler etkili olmuştur. II. Urban'ın Haçlı Seferi çağrısından önceki yıllarda toprak senelerce ürün vermemiştir. Hasat çok kötüdür. Kuşkusuz, yaşadıkları ekonomik sorunlar bazı köylü, şövalye ve soyluların topraklarını terkedip sonu belli olmayan bu sefere çıkmalarında etkili olmuştur. Lorraine Kontu bu kutsal yolculuğa çıkmak için topraklarını satmıştır. Mayıs

1096'da Almanya'nın kuzeyinden Saksonlardan bir grup soylu haçı kuşanarak haçlı yemini etmiştir. II. Urban'ın çağrısı Frankların sınırlarının çok ötelere kadar taşınmıştır. Fransa'nın Berry şehrinde yaşayan Keşiş Peter (Köylü ordusunun liderlerinden biri olacaktır), yıllar evvel gerçekleştirmiş olduğu doğudaki hac ibadeti sırasında yaşadığı zulümden dolayı, Kutsal Kabir Kilisesini özgürleştirmek üzere Tanrı tarafından görevlendirildiğini anlatarak, Clermont konsilinden kısa bir süre sonra Haçlı seferini vaaz etmeye başlamıştır (France, 2005: 57).

2.3. Papa II. Urban'ın Mektupları

II. Urban, I. Haçlı Seferi propagandası kapsamında, Vallombrosalılar'a, Bolognalılar'a ve Flanders'ta sefere çıkmak üzere bekleyen soyluların ordusuna hitaben yazdığı mektuplar, Haçlı Seferi fikrini açıklayıcı yazılı kaynaklar olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu mektuplar, II. Urban'ın Clermont Konsilinde ifade hususlardan bazılarını içermektedir. Bu hususlardan ilki hem Bolognalılar'a; hem de sefere çıkmak için Flanders'ta bekleyen Soylu ordusuna, yazdığı aşağıda zikredilen mektupların her ikisinde de, bu sefere katılanların tüm günahlarının bağışlanacağıdır. İkinci önemli husus ise, hem Vallombrosalılar'a hem de Bolognalılar'a yazdığı mektuplarda bu kutsal seferde Kudüs'e gidileceğidir; Flanders'ta bekleyen Haçlılara yazdığı mektupta ise diğer mektuplarda kullanılan ifadelerden daha coşkulu bir dil kullanarak Kudüs şehrinde 'Mesih'in kutsal şehri' olarak bahsetmiştir.

Vallombrosalılar'a yazdığı mektupta 'Hristiyanlığı özgürleştirmek üzere Kudüs'e doğru' sefere çıkılacağı yazarken; Bolognalılar'a ve Flanders'taki haçlılara yazdığı mektupta, 'doğudaki kiliselerin özgürleştirilmesi için' sefere çıkılacağı yazar. Ayrıca Bolognalılar'a yazdığı mektupta, Hristiyanların, bu sefere dünya nimetleri için değil, ruhlarının selameti için katılmaları gerektiğini ifade eder. Vallombrosalılar'a mektupta, sadece şövalyelerin ve savaşma gücüne sahip insanların haçlı seferine çıkması gerektiğini vurgulamış; din adamlarının kendi başrahiplerinin izni olmadan kesinlikle bu sefere katılmamaları gerektiği yazar. Her üç mektupta da Kudüs şehrinde bahsedilmiştir.

Flanders'taki Haçlılara yazdığı mektupta uzun zamandan beri, doğuda barbarların kiliseleri harap ettiklerine dair haberlerin geldiğini yazar, ancak bu haberler için herhangi bir kaynak göstermemiştir. Ayrıca, Le Puy Piskopos'u Adhemar'ı sefere liderlik etmek üzere Papalığı temsilen görevlendirdiğini ifade ederek; ardından Papanın kendi emirleriymişçesine Adhemar'ın emirlerine itaat etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. II. Urban'ın Haçlılar'a yazdığı bu mektup, onun I. Haçlı Seferi planının ana hatlarını içermesi bakımından önemli bir yazılı kaynaktır. Yukarıda II. Urban'ın mektuplarının içeriğiyle ilgili zikredilen tüm hususlar, Clermont Konsili'ni anlatan Haçlı kroniklerinde yazmaktadır. Ancak, aşağıdaki mektuplar, II. Urban'ın konsilde söylediği iddia edilen kroniklerdeki bilgilerin hepsini içermemektedir.

2.3.1. Vallombrosa'ya Mektup (7 Ekim 1096)

Mektup, Cremona'da 7 Ekim 1096 tarihinde, Vallombrosa'daki seküler liderler, din adamları ve şehrin ileri gelenlerine hitaben yazılmıştır (Strack, 2016: 2; Peters, 1998: 44). Metnin genelinde Vallombrosa cemaatinin sorunlarına değinilmekle birlikte Kudüs'ün Haçlı Seferinin odağı olduğunu kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde göstermesi bakımından önem taşır.

Papa, Vallombrosa cemaatinin bazı üyelerinin Hristiyanlığı özgürleştirmek üzere Kudüs'e doğru yola çıkan şövalyelere katılmak istediklerini duyduğunu, sefere katılmanın hakikaten kendini adayış ve özverili bir davranış olacağını, fakat her ne kadar amaç doğru olsa da 'yanlış kişiler' tarafından planlandığını ifade eder. Bu kutsal sefere özellikle şövalyelerin katılmasını teşvik ettiklerini; ancak kendini Tanrıya adayan manastır rahiplerinin sefere katılmalarını yasakladığını vurgular. II. Urban, sadece Sarazenlerle savaşabilecek askeri yetenek ve donanıma sahip şövalyelerin, bu kutsal savaşa katılmaları gerektiğini belirtir. Din adamları ancak kendi papaz ve başpiskoposlarının izniyle bu sefere katılabileceklerdir. Bu konuya ek olarak, Papa, Vallombrosa'daki Aziz Reparata manastırı Başrahibi Albertus'un manastırı bırakarak, sefere katılmak istediğini haber aldığını, fakat başrahibin rızası olmaksızın, manastırı bırakırsa afroz edileceğini yazar (Peters, 1998: 45).

II. Urban, Vallombrosalılar'a yazmış olduğu mektubunu, yazılanları hem halka hem de din adamlarına duyurmaları ricasıyla sonlandırır (Peters, 1998: 44).

2.3.2. Bologna'ya Mektup (19 Eylül 1096)

Mektup, 1093 yılına dek, İmparatorluk güçlerinin nüfuzu altında kalmış olan Bolognalılar'a hitaben yazılmıştır. Bologna, Katolik Kilisesindeki ayrılığın gerçekleştiği yerdir. Antipapa III. Clement, IV. Henry tarafından papa seçildikten sonra, II. Urban, iki kardinalini Bologna'ya görevlendirmiştir. Mektubun giriş bölümünde II. Urban'ın Antipapa ve kardinalleriyle arasındaki ihtilafa rağmen Bolognalıların kendisine sadık kalmalarından, hatta Bologna cemaatinden bazı insanlar önceleri Clement'i desteklerken, ardından II. Urban'ın tarafına geçmiş olmalarından ötürü duyduğu minnettarlığı ifade eder (Peters, 1998: 44).

II. Urban, mektubunun ikinci bölümünde piskoposluğa yeni atadığı Bernard'a yardım etmelerini rica eder. Piskopos Bernard ile ilgili bölümden sonra Haçlı Seferinden bahseder. Papa, Bolognalılar'ın Kudüs'e gitmeyi arzuladıklarını duymuştur; bu arzunun kendisini memnun ettiğini; dünya nimetleri için değil, sadece ruhlarının selameti ve doğudaki kiliseleri özgürleştirmek için gidenlerin, günah çıkardıktan sonra, tüm günahlarının bağışlanacağını yazar. Din adamları ve rahiplerin, Başrahip ve piskoposların izni olmadan bu yolculuğa çıkmamaları gerektiğini, sadece bağlı oldukları cemaatin papazlarının izniyle Haçlı Seferine katılabileceklerini ifade eder (Peters, 1998: 44). Ayrıca, II. Urban'ın, Antipapa III. Clement'e karşı, kendi temsilcisi olarak yolladığı Bernard'ın desteğe ihtiyacı vardır ve bu durumda taraftarlarının savaşa gitmeleri kendi otoritesi açısından olumsuz bir durum yaratabilecektir. Haçlı seferinden bahsedilmekle birlikte, mektup daha çok piskopos Bernard'ın desteklenmesini konu almaktadır.

2.3.3. II. Urban'ın Flanders'taki Haçlılara Talimat Mektubu

(Aralık 1095)

Flanders'ta sefere çıkmak için bekleyen soylu ve tebaaya hitaben yazılmıştır. Bu mektup II. Urban'ın sefer planını ana hatlarıyla anlatmaktadır. Mektupta, uzun zamandan beri çeşitli kaynaklardan Doğuda barbarların Tanrı'nın

kiliselerini harabettiği haberlerinin geldiğini; barbarların, Mesih'in çilesi ve dirilişiyile görkemi artan Mesihin kutsal şehrini (Kudüs) kirlettiğini; bu nedenle kendisinin, endişe duyduğunu; Gaul bölgelerini ziyaret ederek doğudaki kiliseleri özgürleştirmeleri için Prensleri ve tebaalarını teşvik ettiğini; bu kutsal sefere katılanların tüm günahlarının bağışlanmasına vesile olacağını ifade ederek, ardından sözkonusu seferin liderliğini yapmak üzere Puy piskopos'u Adhemar'ı görevlendirdiğini yazar (Strack, 2016: 5; Krey, 1921: 42-43).

Bu yolculuğa çıkmayı arzu edenlerin Adhemar'ın emirlerine- sanki papanın kendi emirleriymiş gibi- uygun hareket etmeleri gerektiğini; bir diğer husus olarak, kutsal topraklar için yola çıkış tarihini Kutsal Meryem'in göğe kabul günü olarak belirlediğini ifade eder (Krey, 1921: 42-43).

Haçlıların tüm günahlarının affolunacağı ifadesi açık ve net bir biçimde bu mektupta yer almıştır. Haçlı Seferinde Papalık temsilcisi olarak görevlendirilen Adhemar Le Puy'a itaat edilmesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır.

3. II. URBAN'IN I. HAÇLI SEFERİ PROPAGANDASININ SONUÇLARI

3.1. Seferin Başlangıcı

Papa II. Urban, bilhassa soylu ve şövalye sınıfının Haçlı Seferine çıkmasını hedefliyordu.⁵³ Papa, Clermont Konsili'ndeki konuşmalarında ve mektuplarında, savaşma yetisine sahip soyluların ve şövalyelerin bu sefere çıkması gerektiğini vurgulamıştır (Peters, 1998: 44; Krey, 1921: 42-43). Seferin çağrısı, önce Clermont Konsili'nde hazır bulunan soylu ve soyluların temsilcileri tarafından duyulmuş, ardından, II. Urban'ın yazdığı mektuplar (Strack, 2016: 5; Krey, 1921: 42-43) ve nüfuzlu prens ve diğer soylu sınıfı mensuplarıyla yaptığı görüşmelerde istişare edilmiştir. II. Urban'ın propagandasının etkileri kısa sürede kendini göstermiş ve Batı Avrupa'nın her köşesinden soylular, söz konusu bu kutsal sefere çıkmak için hazırlıklarını yapmaya başlamışlardır. Bu sırada, II. Urban'ın gerek topladığı konsillerde gerekse mektuplarında kullandığı seferin amaçlarıyla ilgili ifadeler halkın üzerinde büyük bir coşku yaratmış; 'ruhlarını selamete erdireceği' vaaz edilmiş bu 'kutsal sefer'e bir an önce çıkmak için sabırsızlanmalarına neden olmuştur.

Aralarında çok az asker ve şövalyenin bulunduğu, savaş deneyiminden yoksun, çoğunluğu fakir halktan oluşan kadın erkek, yaşlı genç her sınıftan kalabalık insan toplulukları, başlarında Keşiş Peter isimli bir gezgin rahip ile 'kutsal toprakları özgürleştirmek' üzere yola çıkmışlardır. Bu düzensiz, hazırlıksız, insan kalabalıklarından oluşan ilk yola çıkan ordulara 'Köylü Haçlı Orduları' adı verilmiştir. Bu ordular, askeri disiplinden yoksun, dağınık halk kalabalıklarıdır (Kırpık, 2009: 75).

Manastır reformları ve bu reformlar paralelinde gelişen Barış hareketleri, bu hareketler kapsamında toplanan Barış konsilleriyle birlikte, kutsal emanetler kültü öne çıkmış, eskatolojik inançlar yaygınlaşmıştır. Tüm bu değişimler, daha çok sayıda insanın hacca gitmeye başlaması ve manastır sayısının belirgin bir biçimde artması sonucunu doğurmuştur. On birinci yüzyılda Batı Avrupa'da dünyadan el etek çekip,

⁵³ Bakınız, II. Bölüm, Clermont Konsili, I. kısım ve II. Bölüm, II. Urban'ın Mektupları.

İsa'nın Yeni Ahitte anlatılan hayatını örnek alarak daha saf bir yaşamı arzulayan çok sayıda insan ya manastırlara çekilmiş, ya da doğada insanlardan uzak münzevi bir yaşamı tercih etmişlerdir (McGinn, 1992: 12). Bu insanlardan biri de Köylü Haçlı ordusunun lideri Keşiş Peter olmuştur. Keşiş Peter, gerçek adıyla Pierre L'Ermite, Fransa, Clermont'da soylu bir ailede doğmuştu. Yaşadığı trajedilerden sonra soyluların yaşamını bırakarak kendini dine adayan Peter, gezgin bir keşişe dönüşmüştür. Etkili belagat yeteneği ile Batı Avrupa'yı çıplak ayak dolaşarak I. Haçlı Seferini anlatmıştı. Peter'in ordusu, halktan fakir insanlar, kadınlar, ve az sayıda savaşçı soylulardan oluşuyordu (Madden, 2005: 11-12). Keşiş Peter'in ilham verici konuşmalarından etkilenen, her kesimden çok sayıda insan, ruhlarını selamete erdireceği söylenen bu kutsal sefere katılmak için sabırsızlanıyorlardı. II. Urban, hem Clermont Konsili'ndeki konuşmasında hem de mektuplarında, ordular için hazırlıklar yapıldıktan sonra, ertesi yılın ağustos ayında kutsal sefere çıkılması gerektiğini belirttiği halde (Carnotensis, 2009: 52; Krey, 1921: 42-43) Köylü Haçlı Ordusu, planlanan vakitten aylar önce, Keşiş Peter'in liderliğinde, sefere çıkmıştır.

Keşiş Peter, hitabet yeteneğiyle kadın, hasta, yaşlı, hırsız, bilge, her sınıftan insana vaazlarıyla ilham vererek bu yolculuğa çıkmalarını ve Kutsal Kabir Kilisesinde dua etmeyi hedeflemelerini sağlamıştı. Peter, Clermont Konsili'nden bir süre önce kutsal topraklara hac ziyareti yapmıştı. Comnena'nın yazdığına göre Peter kendisi Sarazenlerin zulmüne maruz kaldığı için ülkesine dönünce aynı kutsal hac yolculuğunu tekrar yapmaya karar vermişti. Fakat kutsal Kabir kilisesine tek başına gitmemesi gerektiğini biliyordu (Comnena, 2000: 176). Aachen'ın yazdığına göre, Kudüs'te hem kendisi Müslümanların kötü muamelesine maruz kalmış hem de burada Sarazenlerin Hristiyan hacılara eziyetlerini görmüştü. Böylece bir plan kurarak, ilahi emirle Kutsal Kabir kilisesine haccetmek ve kutsal toprakları Sarazenlerin elinden kurtarmak için görevlendirildiğini Latin ülkelerinin hepsinde vaaz etmiştir (Comnena, 2000: 177). Aachen'ın kroniğine göre Keşiş Peter, Kudüs'e haccı esnasında Kutsal Kabir Kilisesi'ne dua etmeye gitmiştir. Kilisede, İsa ona görünmüş; kendi topraklarına geri dönüp Hristiyanlara Hac yerlerinde yapılan zulümleri anlatmasını; Kutsal toprakları arındırmak ve özgürleştirmek için onları harekete geçirmesini; çağrıya kulak vererek bu ilahi göreve katılanların, çekecekleri

tüm acıların mükafatının cennette verileceğini söylemiştir (Aachen, 2007: 5, 7). Keşiş Peter, Kudüs Patriğine giderek, kendisine bu kutsal görevin verildiğini ifade eden mühürlü bir mektup vermesini istemiş ve Patrikten aldığı söz konusu mektupla, önce Bari'ye ardından Roma'ya olan biteni anlatmaya gitmiştir. Tarihçi Albert Aachen'ın haçlı kroniğine göre, Keşiş Peter, Roma'da II. Urban ile görüşerek, Kudüs'te Hristiyanlara yapılan zulmü anlatmıştır (Aachen, 2007: 7). Aachen'a göre, Peter'in anlattıklarını duyan II. Urban, vakit kaybetmeden Fransız Krallığı'nın batısındaki tüm şehirlerde toplantılar yapılmasına karar vererek bir konsil toplamak üzere, Alpleri geçerek Le Puy'a gelerek seferin duyurusunu yapmaya başlamıştır (Aachen, 2007: 9).

1095 yılının sonlarında Peter, II. Urban'ın Kudüs'e silahlı bir hac yolculuğu çağrısını vaaz etmeye başlamıştır (Smith, 2009: 159). II. Urban'ın Clermont Konsili'ndeki tarihi konuşmasından kısa bir sonra Keşiş Peter'in Sarazenler üzerine yapılacak kutsal savaş çağrısını şehir şehir dolaşarak halka anlatmış olması, Keşiş Peter'in II. Urban'ın Haçlı çağrısından etkilenerek yapmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Willermus Tyrensis'e göre, Peter kutsal topraklardan dönünce İtalya'da dolaşarak Haçlı Seferini anlatmıştır. II. Urban'ın mesajının yasal müjdecisidir. İtalya'nın ardından Alpleri aşarak Fransa'ya geçmiştir (Peters, 1998: 87). Heinrich Von Sybel, bir eşeğin sırtında gezerek, çıplak ayakla seferi vaaz eden Peter'in ilahi düşlerle Tanrıdan aldığı vahiy doğrultusunda bu sefere çıkmaya karar verdiğini yazar (Von Sybel, 1861: 30). İsa, Kudüs'e yaklaştıkları zaman takipçilerine, kendisine bir eşek getirmelerini söyler. İsa, Kudüs'e bir eşeğin sırtında Peygamber olarak girer.⁵⁴ Keşiş Peter İsa'yı mı örnek almıştır, tam olarak bilinmez, ancak bu ayetlerle Keşiş Peter'in davranışı arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

Nogenti'nin yazdığına göre Peter, fakirlere sadaka veren, oldukça cömert bir adamdır. Yaptığı herşey, söylediği her kelime çevresindeki insanlara ilahi görünüyordu. Hatta bindiği katırın tüyleri bile kutsal emanet sayılıyordu. Çıplak

⁵⁴ “Ey Sion kızı, sevinçten coş! Ey Yeruşalim kızı, zaferi haykır! Kalk işte kralın sana geliyor. O zafer kazanmış, alçakgönüllü ve doğru bir kral. Bir eşeğe binmiş, yetişkin bir eşeğin sırtında geliyor.” (Zekeriya, 9: 9; Matta, 21: 5).

ayakla dolaşırdı, tunik giyerdi ve sadece şarap ve balıkla beslenirdi (Nogenti, 1997: 31). Vaazları kadınlar üzerinde etkiliydi, çok sayıda kadın günahlarına kefarete olması için bu sefere katılmak istemişlerdir (Aachen, 2007: 4-5; Falk, 2010: 91). Keşiş Peter'in geniş halk kitlelerini etkileyebilmesi, büyük oranda dönemin sosyoekonomik şartlarına bağlıdır. Aristokrat bir aileden gelmesine karşın, soylu ve zengin bir yaşamı bırakarak, kendini Tanrıya adanmış gibi görünen, bu yalınayaklı yaşlı keşiş, adeta beklenen bir peygamber gibi binlerce yoksul köylünün içinde cennet umudunu yeşertmiştir.

Keşiş Peter'in vaazları, halk üzerinde muazzam etki yaratmış; Katolik dünyasının lideri Papa'nın ısrarla sadece şövalye ve askeri sınıfın I. Haçlı Seferine katılması gerektiğini vurgulamasına rağmen, Peter, çoğunluğu yoksul insanlardan oluşan binlerce kişiyi sonu belirsiz bir maceraya hiçbir askeri ve lojistik hazırlık olmadan sürüklemiştir. Peter'in Köylü ordusu, halkın içindeki gücü belirli bir amaca yönelterek kitleleri harekete geçirmenin mümkün olduğunu göstermesi bakımından çarpıcı bir örnektir (Perdios, 2012: 33).

Belki ününden dolayı belki de etkileyici vaazlarından, çok geniş bir ordu toplamayı başarmıştı (Nogenti, 1997: 31). Peter'in topladığı Haçlı ordusunun büyük bir bölümü Kuzey Almanya'dan gelen hazırlıksız ve disiplinsiz birliklerden oluşuyordu (Demirkent, 1996: 527). Peter, kurduğu ordunun başında Macaristan'a doğru yola çıkmıştır (Nogenti, 1997: 31). Bu arada, disiplinden yoksun Peter'in ordusu Güneydoğu Avrupa'ya yönelerek Folkmar ve Gottschalk isimli iki rahip liderliğinde geçtikleri toprakları yağmalamışlardır (Smith, 2005: 58-59-159). Köylü ordusunun bir diğer bölümü olan Franklardan ayrılan Rainald komutasındaki birlikler, Romanya'ya varmışlar, ardından Anadolu içlerinde Türkler tarafından yok edilmişlerdir (Nogenti, 1997: 32).

Keşiş Peter ve Walter Pennyless'in komutasındaki köylü ordusu Yalova (Civetot) yakınlarına gelmiştir. Yayaların liderleri kaçınca Yalova'da Süleyman Şah'ın ordusu tarafından kılıçtan geçirilmişlerdir (Aachen, 2007: 37 43). Ordusunun neredeyse tamamı yok edilen Keşiş Peter Konstantinopolis'e kaçarak, imparatora sığınmıştır. Keşiş Peter, Konstantinopolis'te Prensler ordusunun gelişini beklemiştir (Smith, 2005: 159-160).

Clermont Konsili'nden yaklaşık bir yıl sonra soylu, prens ve şövalyelerle beraberindeki askerlerinden oluşan Prensler Ordusu (resmi Haçlı Ordusu) sefer hazırlıklarını tamamlayarak, Konstantinopolis'e doğru yola çıkmışlardır (Comnena, 2000: 179). Anonim Gesta'da yazılanlara göre bu ordu, 40,000 profesyonel, asker, şövalye ve soyludan oluşuyordu (Dass, 2011: 19). Avrupa'nın farklı yerlerinden gelen, Hugh Magnus (Vermandois), Flanders Kontu Robert, Godfrey Boulogne, Otranto Prensi Norman Bohemond, Toulouse Kontu IV. Raymond'ın (Raymond St. Gilles) liderliğindeki bu ordular, Konstantinopolis'te buluşmak üzere Ekim 1096'da yola çıkmışlardı. Dük Godfrey, topraklarını satıp sefere çıkan ilk soyludur (Comnena, 2000: 177). Lotharingialı aristokrat bir aileden geliyordu (Krey, 1921: 287). Godfrey Boulogne her ne kadar Aşağı Lorraine topraklarına sahip olsa da 1095 yılında ciddi ekonomik sıkıntılar yaşıyordu (France, 2005: 53). Kont, Eustace Boulogne'un üç oğlundan biri olan Godfrey, annesinden dolayı düklüğü elinde bulunduruyordu. Hatta IV. Henry'nin yanında, Roma'da Papalığa saldırıda yer almıştı. Fakat daha sonra II. Urban döneminde papalığın tarafına geçmiş ve Haçlı yeminini eden ilk soylulardan biri olmuştur (Krey, 1921: 287). Kardeşlerinden daha bilge olan Godfrey, büyük bir orduyla Haçlı Seferine katılmıştır (Nogenti, 1997: 34).

Toulouse Kontu IV. Raymond ise sefere katılanların arasında en zenginlerden biri aynı zamanda Papanın en çok güvendiği soyluydu (France, 2005: 53). Raymond St. Gilles, İspanya'da Müslümanlara karşı yapılan savaşlarda yer almıştır. Haçlı seferine katılmayı kabul eden ilk soyluydu (Krey, 1921: 287). Fransa'nın en uç köşesinde yaşayan Kont Raymond, topraklarını idare etmek üzere yerine oğlunu bırakarak, Haçlılara katılmıştı (Nogenti, 1997: 35). Raymond St. Gilles'in ordusuna II. Urban'ın seferin lideri olarak seçtiği Le Puy Piskopos'u Adhemar, eşlik ediyordu. Adhemar, Antakya'da ölümüne kadar, sefer süresince yapılan savaşlarda hem askeri deneyime sahip olduğu için, hem de uzlaştırmacı kişiliğiyle, orduyu toparlayıcı, birleştirici rolü büyük olmuştur (Falk, 2010: 95).

II. Urban, bu sefere hiçbir kralı davet etmemişti. Fransa Kralı I. Philip, Papa VII. Gregory tarafından afroz edildiği için, kendisi bu sefere katılmıyordu (Demirkent, 1994: 1). Kral, Haçlı Seferi çağrısı yapınca, Papaya mektup yazarak, II. Urban'a bağlılığını, ayrıca kendi evliliğiyle ilgili Papaya itaatini belirtmiş; kardeşi

Hugh'un bu kutsal sefere katılımının kabulünü rica etmişti (France, 2005: 54). Papa, Kralın ricasını kabul edince, Kont Hugh Vermandois, birliklerinin başında Haçlı ordularının arasında yerini almıştır. Hugh, ordudaki en yaşlı liderlerden biridir. Fransa kralının kardeşi olmasından ötürü prensler diplomatik meselelerde ona güveniyorlardı (Krey, 1921: 286). Liderlerin bazıları diplomatik pozisyonu güçlü olduğu için ona bağlı hareket etmişlerdir. Fransa kralının kardeşi olmasından dolayı günün birinde kral olması bekleniyordu (Nogenti, 1997: 34). Yukarda sözü geçen liderlerin yanı sıra, kale sahibi bazı soylular da bu sefere katılmıştır (Nogenti, 1997: 35).

Haçlı komutanlarından biri olan, cesaretiyle ünlenmiş, Normandiya Dükü Robert, I. William'ın en büyük oğludur. İki kez babasına karşı isyan edip, sürgüne yollanmıştı. Babası ölünce Normandiya Dükü olmuştu. Normandiya Prensi Robert'ın ünvanı kardeşi İngiliz II. William Rufus tarafından tehdit edilmekteydi. Doğuya sefere katılabilmek için düklüğünü kardeşine ipotek edip, Prenslerin ordusuna katılmıştı (Krey, 1921: 287). Bir diğer prens, Flanders kontu Robert ise oldukça zengin bir eyaleti yönetiyordu, France'a göre soylu bir biçimde doğuda savaşan Flanders kontu, Haçlı seferinin sonunda topraklarına geri dönmeyi planlamıştı bu sebeple toprak kazanma arzusuyla bu sefere çıkmış olamazdı (France, 2005: 53). Nogenti'ye göre, Kont Robert, Flanders'ı bırakıp, muhteşem askeri yeteneğiyle, 'Mesihin sürgünleri' nin arasında (Haçlılar) yer almayı tercih etmişti (Nogenti, 1997: 35).

Seferin askeri lideri ise Blois Kontu Stephen idi (Krey, 1921: 20). Varlıklı bir Kont olan Stephen, Nogenti'ye göre oldukça cömert bir insandır ve olgun bir kişiliğe sahip; mükemmel bir şövalyedir. İngiltere Kralı William'ın kızıyla evlidir. Türkler'e karşı savaşta tüm ordu Kontu lider seçmiştir (Nogenti, 1997: 34). Blois Kontu, sıradışı bir örnektir. Oldukça zengin bir prenstir. Ancak, sefere çıkarken hiç geri dönmeyecekmişcesine topraklarının çoğunu satmıştır (France, 2005: 53).

Sefere katılan Normanların lideri ise Otranto Prensi Bohemond olmuştur. Güney İtalya'daki Bari gibi bazı zengin şehirlere sahiptir (France, 2005: 54). Bohemond, Norman Roberto Guiscardo'ın soylu olmayan bir kadınla evliliğinden dünyaya gelmişti ve bu nedenle babasının ünvanını alamayacaktır, yerine

Lombardiyalı bir prensesten doğma kardeşi Roger Borsa, babasının mirasçısı olacaktır. Bu sebeple Bohemond için Haçlı seferi toprak ve ün kazanacağı fırsatlar sunuyordu (Krey, 1921: 287). Babası Roberto Guiscardo, Amalfi’de savaşmakta olan Bohemond’a Haçlı seferini haber vermişti (Nogenti, 1997: 37). Bu sırada Amalfi’yi kuşatmakta olan Norman Prens Bohemond, çoğunluğu Franklardan oluşan Hristiyan ordusunun dinsizlere karşı savaşmak ve Kutsal Kabir Kilisesine gitmek üzere haçları kuşanıp yola çıktıklarını duyunca bu orduya katılmaya karar vermiş; pelerini yırtıp haç işaretleri yapmıştır (Marcus Bull, 356). Daha sonra pelerininin yaptığı kırmızı haçlarla, kendi topraklarına dönerek, yeğeni Tancred ve diğer bazı soylularla birlikte 26 Ekim 1096’da yola çıkmıştır (Dass, 2011: 30).

Diğer Haçlı prenslerinin aksine Bohemond, Anadolu’da kendilerini nelerin beklediğini öngörebiliyordu (Krey, 1921: 287). Çünkü Bohemond, babasının İtalya, Sicilya ve Bizans’taki pek çok askeri seferine katılmıştı. Aleksios ile pek çok defalar savaşmıştı (Krey, 1921: 286). Norman Prens’in ordusunda çok sayıda bilge şövalye ve prensler de bulunuyordu. Bu soylulardan biri de Bohemond’un kızkardeşinin oğlu Tancred idi. Tancred’in kardeşi, Hugh Vermondois’nun yanında yola çıkmıştı. Tüm prensler Konstantinopolis’e vardıklarında, liderler buluşmuştur (Nogenti, 1997: 38).

3.2. II. Urban’ın Propagandasının Sefer sırasında Etkileri

Papa II. Urban, Haçlı Seferi Propagandasında bu seferin Tanrının arzusu olduğunu ve Frankların (Katolik Batı Avrupalılar) bu ilahi arzuyu gerçekleştiren araçlar olacaklarını Clermont konsilindeki konuşmalarında dile getirmiştir. II. Urban, gerek Clermont’daki konuşmasında gerekse model vaazlarında Eski Ahit’teki Tanrı’nın seçilmiş halkla ilgili vaatlerini (düşmanlarını mağlup edecekleri) örnekleyerek (Rahip Robert, Peters, 1998: 28), Batı Avrupalıları Haçlı Seferine ikna etmek için propaganda söylemleri olarak kullanmıştır. II. Urban, konsildeki konuşmasında doğuya düzenlecek kutsal seferi anlatırken, bu savaşın tek haklı savaş olduğunu, Hristiyanların doğudaki ümmet kardeşlerini pagan zulmünden kurtarmak uğruna, Tanrı yolunda, Mesihin askerleri olarak savaşmanın tek haklı savaş olduğunu, kendi hayatlarını Hristiyan kardeşlerini özgürleştirmek için riske atmanın karşılığında ilahi ödüller olduğunu açıklamıştır (Baldrick Dol, Peters, 1998: 32). II.

Urban'ın bu yukarda sözü edilen propaganda söylemlerinin en belirgin etkileri Antakya ve Kudüs savaşları sırasında gerçekleşen olaylarda görülmektedir.

3.3. Antakya Savaşı Sırasındaki Etkileri

II. Urban, Haçlı Seferi çağrısını yaptığı Clermont Konsilindeki konuşmasında, bu kutsal savaşta öleceklerin, görkemli şehitlik mertebesini erişerek, Tanrının onları Mesihin yanına cennetine alacağını ifade etmişti (Nogenti, 1997: 28; Peters, 1998: 32). Antakya savaşı esnasında liderler askerlerini savaşıma yöreklendirmek için II. Urban'ın Propaganda söylemlerinden biri olan 'ilahi ödülleri' den bahsetmişlerdir.

Haçlı ordusunun Antakya şehrini kuşatması uzun sürmüştü. Sonunda, Bohemond Antakya surlarındaki kulelerden birine komuta eden Firuz ile anlaşma yaparak, Firuz'u kendi komuta ettiği kuleye Haçlıların girmesine izin vermeye ikna etmişti (Comnena, 2000: 198; Cahen, 1940: 215). Anlaşmaya göre, Haçlılar, Firuz'un vereceği işaret üzerine surlara tırmanarak, şehre gireceklerdi. Geceleyin el merdiveniyle Firuz'un kulesine tırmanmaya çalışan Haçlı askerleri Firuz'un anlaşmadan vazgeçme ihtimalinden dolayı endişelidir. Eğer Firuz anlaşmadan vazgeçerse, kuleye tırmanan askerleri bekleyecek ölüm, onları ürkütmektedir. Haçlı liderleri Godfrey ve Kont Raymond St. Gilles, askerlere, ölümden sonra İsa'nın yanında mutluluk içinde yaşayacaklarını; bu nedenle her ne olursa olsun, soğukkanlılıklarını muhafaza etmelerini, ilahi mükafatların kendilerini beklediğini söyleyerek, onları sakinleştirmeye çalışmışlardır (Aachen, 2007: 277).

II. Urban'ın sefer propagandasında kullandığı temel söylemlerin Haçlı ordusu üzerindeki etkisini gösteren örneklerden bir diğeri ise, Antakya savaşı sırasında ek askeri birliklerin gelmesini beklerken, Bohemond'un askerlerine yaptığı ilham verici konuşmadır. Bohemond, adamlarına, bu yabancı topraklara, Kudüs'ü Tanrı adına, tüm Hristiyanlığa yardım etmek için geldiklerini; ilahi desteğin yanlarında olacağını; çünkü kendi çabalarının dünyevi değil, ilahi olduğunu söylemiştir (Nogenti, 1997: 52).

Antakya'nın alınışı sırasında kulelerden birinin muhafızı olan Firuz ile kuleyi şehre kendilerine teslim etmesi için anlaşmaya varmışlardır (Comnena, 2000:

198; Cahen, 1940: 215). Haçlılar, Anadolu'daki savaşlar sırasında, saldırıya geçerken hep bir ağızdan 'Tanrı Böyle istedi' diye haykırmışlardır (Caen, 2005: 50). Ralph, Antakya şehrinin alınışı esnasında, Mesihin kendi insanlarına merhamet ettiğini yazar (Caen, 2005: 92).

II. Urban, Clermont Konsili'ndeki tarihi konuşmasında Haçlı Seferi çağrısı yaparken, bu seferin Tanrının isteği olduğunu vurgulamıştır; 'Tanrı böyle istedi, bu Tanrının isteği!' sözünün, Haçlıların savaş ılığı olması gerektiğini ifade etmiştir (Rahip Robert, Peters, 1998: 28-29). Sefer süresince yapılan savaşlarda, Haçlıların üzerinde bu söylemin etkili olduğu görülmektedir. Haçlıların, Tanrının arzusunu yerine getiren araçlar olarak kendilerini tasavvur ettikleri, sefer süresince gerçekleşen pek çok olayda ve Haçlıların bu olayları yorumlayışında görülmektedir. Haçlı Seferi esnasında, bilhassa Antakya kuşatması sırasında ilahi işaretler olduğuna inanılan çok sayıda rüya, gökyüzü olayları, Tanrının vahiyleri biçiminde algılanmış; II. Urban'ın Haçlı propagandasında kullandığı 'Tanrının halkı' söylemiyle bağdaştırılarak, kazanacakları zaferlerin müjdeleri biçiminde yorumlanmıştır.

II. Urban'ın Clermont Konsili'ndeki konuşmasında ve mektuplarında yer alan propaganda söylemlerinin, sefere çıkan Haçlılar üzerindeki en belirgin etkilerini Antakya'nın alınışı sırasında gerçekleştiği iddia edilen (Haçlı kroniklerinde) olaylarda görülmektedir. II. Urban, Clermont Konsilindeki tarihi konuşmasında Haçlı Seferi çağrısı yaparken, bu seferin Tanrının isteği olduğunu vurgulamıştı; 'Tanrı böyle istedi, bu Tanrının isteği!' sözünün savaşlarda, Haçlıların savaş ılığı olması gerektiğini ifade etmiştir (Rahip Robert, Peters, 1998: 28-29). Antakya şehrine giren Haçlılar, sevinçle 'Deus le volt!' (Tanrı böyle istedi) diye hep bir ağızdan bağırılmışlardır (Dass, 2011: 63). Papanın seferin Tanrının isteği olduğu söyleminin seferin tamamında etkili olduğu görülmektedir. Haçlı Seferi süresince yapılan savaşlarda Tanrının yardımının yanlarında olduğuna inanmışlardır.

II. Urban, Clermont Konsilinde, tüm Hristiyanların kardeş olduğunu vurgulayarak, doğudaki Ortodoks Hristiyanlara, yardım etmeleri gerektiğini, Hristiyanlar arasında barışın sağlanması gerektiğini bilhassa vurgulamıştır. II. Urban'ın söylemindeki Hristiyanlar arasında barışı, Müslümanlara karşı ise kutsal

savaşın yapılması gerektiğini (Baldric of Dol, Peters, 1998: 31). Bir başka deyişle barış için savaşı önermiştir. Ancak, sefer süresince yapılan savaşlarda, sadece Müslümanlar değil, Hristiyanlar da katledilmiştir. ‘Urban’ın din kardeşliği’ ‘Hristiyan yardımseverliği’, söylemlerine aykırı çok sayıda olay savaşlar sırasında gerçekleşmiştir.

Antakya, 3 Haziran 1098’de alınmıştır (Aachen, 2007: 283). Şafak sökerken, Antakya kentine saldıran Haçlılar, borular çalarak, şehrin sokaklarına dalmış, karşılarına çıkan herkesi vahşice öldürmüşlerdir (Carnotensis, 2009: 83). Aylarca süren açlık, hastalık ve ölümden sonra Müslümanları öldürmek için can atan Haçlıların, vahşi bağırtıları, kentin sokaklarında yankılanmıştır. Nogenti’ye göre, Hristiyan ordusunun kılıç darbelerinin hiçbiri kuşatma sırasındaki acılarını hafifletmeye yetmiyordu. Aynı katliam Ermeni ve Süryanilere de yapılmıştır. Nogenti, hainliklerinden dolayı Ermeni ve Süryanilerin de katledildiğini yazar (Nogenti, 1997: 57). Hristiyan ordusu, Antakya’daki tüm evlere girip, buldukları her şeyi yağmaladılar (Carnotensis, 2009: 83). Aachen, Antakya katliamı sırasında gece karanlık olduğu için, Haçlıların, Hristiyanlarla Müslümanları ayırt edemediklerini (çünkü halk farklı dinlerine rağmen aynı şekilde giyiniyordu) savaşın karmaşası içinde, önlerine çıkan herkesi, öldürdüklerini yazar (Aachen, 2007: 283- 285).

II. Urban, Clermont’daki konuşmasında, onları ‘Mesihin Askerleri’ (Rahip Robert, Peters, 1998: 28-29), olarak nitelendirmişti. Tanrı ilahi yardımını Haçlılardan esirgemeyecekti. Papanın ‘Mesihin Askerleri’ diyerek yücelttiği Franklar, yaklaşık üç yıl süren uzun ve zorlu I. Haçlı Seferi sırasında, bazan doğa olaylarıyla, bazı zamanlarda ise ilahi savaşçılar kimi zamanlardaysa ilahi düşler (rüyalar) kanalıyla Tanrının ilahi yardımının yanlarında olacağına inanmışlardır. Kendilerini ‘Mesihin Askerleri’ olarak tanımlayan Haçlılar için sıra dışı doğa olayları Tanrının mucizeleri ya da ilahi işaretleridir. Mucize ya da ilahi işaret olarak nitelenen bu tür olaylardan birkaçının Antakya savaşı sırasında gerçekleştiği iddia edilir. Aachen’ın kroniğine göre, el merdiveniyle Antakya surlarındaki Firuz’un kulesine tırmanan askerlerden bazılarının büyük bir gürültüyle yere düşmesine rağmen, sesleri duyulmamış, çünkü Tanrı, sesleri duyulmasın diye kuvvetli bir rüzgar estirmiştir (Aachen, 2007: 279).

Papa II. Urban Clermont'daki konuşmasında Kitab-Mukaddes'te anlatılan, günahlarından dolayı Tanrının gazabına uğrayarak, gökten yağan sülfürle içinde yaşayan tüm insanların öldürüldüğü Sodom ve Gomore şehirlerinden (Başlangıç, 19: 1-30) bahsederek, Hristiyanların, günah işlemekten sakınmalarını, aksi takdirde Tanrının kendilerini cezalandıracağını ifade etmiş, onları uyarmıştır (Nogenti, 1997: 28). Papa, bu ayetleri, doğudaki Hristiyanlara yardım etmemenin ve Kudüs'te Hristiyanlara yapılan zulümlere kayıtsız kalmanın günahkarlık olduğunu ve Tanrının bunu cezalandıracağını örneklendirmek için kullanmıştı. Ancak, 'Tanrının gazabı' söyleminden etkilenen Haçlılar, sefer süresince çektikleri tüm sıkıntı ve zorlukları, günahlarından dolayı Tanrının kendilerine verdiği cezalar, biçiminde yorumlamışlardır. Bu yorumlama biçiminin bir örneğini de Antakya savaşı sırasında görmekteyiz.

4 Haziran 1098'de Pers Sultanının yolladığı Musul Emiri Gürboğa komutasındaki Müslüman orduları, Antakya civarına varmışlardır. Gürboğa'nın Sarazen, Arap, Türk, Azimi, Kürt, Acem ve oluşan kalabalık bir ordusu vardır (Dass, 2011: 71). Haçlılar, sekiz ay boyunca kuşattıkları şehri, aldıktan kısa bir süre sonra, kendileri surların içinde tutsak kalmışlardır. Gürboğa'nın ordusunun kuşatması 7 hafta sürmüştü. Anonim gestaya göre, Antakya'yı kuşatan Müslüman ordusu öylesine kalabalıktır ki daha evvel ne pagan ne de Hristiyan, öylesine kalabalık bir ordu toplanmamıştı (Dass, 2011: 93). Haçlılar, Gürboğa'nın Antakya'ya gelişini, Tanrının gazabı şeklinde yorumlamışlar; Adhemar, Tanrının Haçlıların sıkıntılarını gidermesi için, üç gün oruç tutup, fakirlere sadaka dağıtmaları emrini vermiştir (Carnotensis, 2009: 87; Caen, 2005: 75). Prensler toplanarak Antakya kuşatması sırasında çekilen acı, yokluk ve hastalıkların çok sayıda günah işlendiği için husule geldiğini iddia etmişlerdi. Hiç kimsenin Hristiyan kardeşlerinden çalmaması ve zina etmemesi emrini vermişlerdi Bu emre karşı gelenler cezalandırılacaktı (Aachen, 2007: 229).

Tanrısal işaretler olarak yorumlanan bu olaylardan biri de Haçlı kroniklerinde anlatılan Antakya'yı kuşatan Müslüman ordusunun komutanı Gürboğa'nın annesine atfedilen, ilahi işaret ve rüyalarıdır. Anonim Gesta ve Guibert

Nogenti'nin kroniğinde anlatıldığına göre, Halep'te yaşayan Gürboğa'nın annesi gördüğü rüyalar ve gökyüzündeki ilahi bir işaret üzerine oğlunun karargahına gelerek, Franklara karşı savaşmaması için ona yalvarır. Hristiyanlığın üstün bir din olduğunu; eğer Haçlılarla savaşırsa kaybedeceğini, çünkü onların Tanrısının Hristiyanları koruduğunu; Hristiyanların beden gücüyle değil, Tanrının ilahi gücüyle savaştığını, söyler ve Eski Ahitte Davut'un sözünü oğluna yineler: “*Tanrının adını söylemeyenleri ilahi gazap bekler*” (Nogenti, 1997: 60). Nogenti'nin yazdığına göre endişeli anne, Tanrı hemen intikam almayıp, suçlar olgunlaşınca öç alır, bu sebeple de Müslümanların Haçlılara karşı savaşı kaybedeceğine inanmış; bu savaşta oğlunun hayatını kaybedeceğini hissetmiştir. Annesinin endişeli sözleri karşısında şaşırان komutana, annesi gizli mukaddes kitaplardan birinde (Yeni Ahit, Vahiy Kitabı), Hristiyanların zaferden zafere koşarak, hakiki imanı⁵⁵ dünyada yeniden tesis edeceklerinin yazdığını;⁵⁶ onların Tanrısının Hristiyanları, tıpkı bir çobanın sürüsünü koruduğu gibi korumakta olduğunu ifade eder⁵⁷ (Nogenti, 1997: 60; Dass, 2011: 75). (Dass, 2011: 74). Anonim Gestaya göre, Gürboğa'nın annesi, Halep'teyken gökyüzündeki yıldızları incelemiş ve astrolojik işaretlere bakarak,⁵⁸ Hristiyanların zafer kazanacağını görmüştür (Dass, 2011: 75). Fakat Gürboğa, annesinin uyarılarına karşılık, Tancred ve Bohemond'un Tanrısız varlıklar olmadığını ve onları yeneceğini söyler. Çaresizlik içindeki anne, oğluna, Haçlı prensleri, Tanrının kendisi olmasalar da, Tanrının onları diğer insanlardan daha çok sevdiğini ve onlar için cennette tahtlar inşa ettiğini söyler (Dass, 2011: 76).

Anonim Gesta ve Nogenti'nin kroniğinde Müslüman komutanın annesinin, Haçlıların üstün olduğunu, ilahi takdiri yerine getirdiklerini ifade etmesi ve Eski Ahit diliyle (çoban ve sürüsü) konuşması oldukça dikkat çekicidir. Haçlı kroniklerinde gerçekleştiği iddia edilen bu hikaye, İslam dinine mensup bir kadının, Hristiyanların Tanrısını yüceltmesi; Haçlılar'ı ilahi misyonu yerine getiren kahramanlar olarak

⁵⁵⁵⁵ ‘Hakiki imanı yeniden tesis etmek’ ifadesi aslında hem II. Urban'ın Clermont Konsilinde hem de model vaazlarında kullanmış olduğu bir propaganda söylemidir.

⁵⁶ Bu ifade Yeni Ahit, Vahiy kitabı 20'de anlatılan kıyamet öncesinde Hristiyanların zaferlerinin anlatıldığı ayetlerdir.

⁵⁷ ‘Tanrının Hristiyanları bir çobanın sürüsünü kolladığı gibi koruduğu’ ifadesi Ortaçağ Batı Avrupa'da sıklıkla kullanılan biat kültürünü vurgulayan, feodal söylemlerden biridir.

⁵⁸ Ortaçağ insanları için, özellikle ortaçağlarda Batı Avrupalılar için gökyüzü olayları, Tanrının onlara verdiği ilahi işaretler olarak yorumlanmışlardır.

anlatması, Haçlılar'ın kendilerini kutsal görevliler biçiminde algıladıklarını göstermektedir. Eski Ahitteki 'Tanrının adını söylemeyenleri gazap bekler' ifadesi dönemin Batı Avrupalılarının Müslümanları 'dinsizler' olarak niteleyişlerini yansıtmaktadır. Kanaatimizce yukardaki anlatı ve görüldüğü iddia edilen ilahi düş ve işaretler Haçlı ordusunun morallerini yükseltmek için propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır.

II. Urban, Clermont Konsili'ndeki konuşmasında Kudüs'ün kutsallığından bahsederek; özgürleştirilmesi gerektiğini ifade ederken, İsa Mesih'in ölümden dirilişinden sonra, çok sayıda azizin dirilerek, mezarlarından kalkıp, Kudüs'e gittiklerini; pek çok insana göründüklerini söylemiştir (Nogenti, 1997: 28). 'Diriliş' Hristiyanlar için, yabancıları oldukları bir kavram değildir. Kilise ayinlerinde, İsa'nın çarmıha gerilerek öldükten sonra, Paskalya'da dirilişi teması sıklıkla işlendiği için, bu temaya aşinadılar. Ancak, Papanın azizler ordusunun dirilerek insanlara görünmeleri, Tanrının arzusuyla, ilahi mucizelerin gerçekleşebileceği ve çağrısını yaptığı kutsal sefer sırasında da Tanrının, mucizeleriyle Haçlıların yanlarında olacağı mesajını vermiştir. Bu mesajın etkilerini sefer sırasında gerçekleştiği iddia edilen, haçlı kroniklerinin aktardığı bazı olaylarda görmek mümkündür. Söz konusu olaylardan biri iddiaya göre Haçlılar, Antakya surları içinde Gürboğa'nın ordusu tarafından kuşatıldıkları sırada gerçekleşmiştir.

Surların içinde hapsolmuş Haçlıların durumu pek parlak değildir, ümitsizlik içindedirler. Çok sayıda asker, surlardan halatlarla inip, kaçırmaktadır. O sırada Fulcher'in yazdığına göre, İsa Mesih, pek çok insana görünmüş ve zafer müjdesi vermiştir. Hatta bir gün ölüm korkusuyla kaçan bir rahibe görünerek, Kutsal Meryem'in dualarıyla sakinleştiğini, Haçlıların günahlarını artık affettiğini ve onlara zaferi bahşedeceğini söylemiştir. Haçlı kroniği Fulcher'in yazdığı, gerçekleştiği iddia edilen bir başka hadise ise, kaçan Hristiyan askerlerden birine ölmüş kardeşinin görünmesidir. Söz konusu ölmüş kişi, Müslümanlara karşı savaşta İsa'nın kendilerine yardım edeceğini, ilahi rahmet ile ölmüş Haçlıların onların yanında savaşacaklarını; bu müjdeli haberi Haçlılara vermesini söylemiştir (Carnotensis, 2009: 86). İddia edilen tüm bu ilahi görümler, ordunun içinde yayılarak Haçlıların mücadele gücünün artmasını sağlamıştır.

Haçlı kroniklerinde yazılanlara göre, Haçlıların ilahi görülerinde çoğunlukla Aziz Yorgos ve Dimitris, gibi Doğulu azizler yer alıyordu. Herşey bu azizlere ait reliklerin (kutsal kalıntıların), Eskişehir (Doryleum) savaşı sırasında Türkler tarafından çalınmasıyla başlamıştı. Haçlılar, atlarının üstünde giden Aziz George ve Demetrius tarafından yönlendirildiklerini iddia ediyorlardı. Aziz Andreas, yaşlı beyaz sakallı, kara gözlü bir adam olarak tarif ediliyordu (Smith, 2003: 106). Aziz Andreas'ın Haçlılara görünmesi hep kutsal mızrakla ilgili olmuştu. İlk olarak ordudaki Fransızlardan biri olan Peter Bartholomeus'a görünmüş; ona, Tanrının Haçlıları sevdiğini, tüm insanların arasından onları seçtiğini ve azizler ordusunun onların yanında savaşaacağını müjdelemişti (Smith, 2003: 106; Nogenti, 1997: 61-62; Aachen, 2007: 317). Bu olaydaki Tanrının Haçlıları seçtiği ifadesi, II. Urban'ın Clermont Konuşmasındaki ana temalardan biridir. Savaş süresince bu söylem, Haçlılar için dayanak noktası olmuştur.

Haziran 1098'de Antakya'da, Prenslere, kalenin önünde Hristiyan ordularının yaşadığı zorlukları düşünerek endişeyle konuştukları sırada, Peter Bartholomeus yanlarına gelip onlara gördüğü ilahi düşleri anlatmıştı (Nogenti, 1997: 61-62; Aachen, 2007: 317; Cahen, 1940: 217; Caen, 2005: 118; Dass, 2011: 77). Olayı yazan Nogenti'nin iddiasına göre, Peter, bir gün, Kutsal Meryem Kilisesinde uyurken, başının üstünde haç işareti taşıyan Aziz Petrus'un kendisine görünerek, havarinin ilhamıyla Haçlı seferine çıktıkları için onlardan yardımlarını esirgemeyeceğini; fakat Haçlıların Antakya'yı ilk aldıkları sırada kötü davranışları ve pagan kadınlarla uygunsuz ilişkileri yüzünden Tanrının gazabına uğradıklarını söyledi. Haçlıların, Aziz Petrus'un mirası olan Antakya'yı yeniden havarinin zamanındaki haline getirmek için savaştıklarını bu yüzden onlara yardım etmesi, günahlarını bağışlaması için İsa Mesih'e yalvardığını; onun bu ricasına karşılık Tanrı'nın, Peter'e eğer Haçlılar, yüreklerini tekrar Tanrıya döndürürlerse, Hristiyanlara beş gün içinde muazzam yardımlar yapacağını, bunun için, ayinler düzenleyip, dua etmeleri gerektiğini ifade etmiş ve Tanrı düşmanlarının kendisine karşı birleştiğini, ancak haçlıların onlara hadlerini bildirmesi gerektiğini söylemiştir. Tüm bunları Prenslere anlatan rahip, eğer anlattığı ilahi düşlere inanmıyorlarsa, kendisini ateşle imtihan etmelerini önermiştir (Nogenti, 1997: 62).

Anonim Gesta ve Carnotensis'in yazdıklarına göre, Peter Bartholomeus rüyalarını diğer insanlara da anlatmış; ancak ona kimse inanmamıştır, fakat sonra Peter Bartholomeus İkinci kez Aziz Andreas ve Aziz Petrus' un ona görüldüğüne dair yemin etmiştir (Dass, 2011: 79; Carnotensis, 2009: 83- 84). Nogenti'nin kroniğinde Peter Bartholomeus Ordudaki askerlerden biridir (Nogenti, 1997: 62); Aachen ise Peter'in bir rahip olduğunu yazar (Aachen, 2007: 317). Anonim Gesta da Peter Bartholomeus den bir hacı şeklinde bahsedilir (Dass, 2011: 78). Nogenti'ye göre, bir gün Aziz Andreas, Peter'e rüyasında görünmüş; ona, Tanrının Frankların, Antakya'yı almalarını sağlayacağını, daha sonra şehirdeki Aziz Petrus Kilisesinde, İsa Mesih'i yaralayan mızrağı bulacaklarını müjdelemiştir. Peter, bu rüyanın sıradan rüyalardan birisi olmasından endişe edince, Andreas, onu kutsal mızrağın gömülü olduğu mihrabın yanındaki yere götürerek, nereyi kazmaları gerektiğini göstermiştir (Nogenti, 1997: 63; Comnena, 2000: 202). Aziz Andreas, İkinci kez Peter'in rüyasına girerek, onu uyarınca, Peter Haçlılara gördüğü ilahi düşleri anlatmıştır. Peter, Andreas'in rüyasında ona acele edip arkadaşlarına anlatmasını, artık korkmamaları gerektiğini, Tanrının onların yanında savaşaacağını ifade ettiğini, söylemiştir (Nogenti, 1997: 63). Haçlılar, Peter'in anlattıklarını duyunca birbirlerini yüreklendirerek, gerçek imanı savunma yolunda o güne dek verdikleri savaşta ilerlemelerini sağlayan Tanrının bundan sonra da pek tabii onlara yardımını esirgemeyeceğini söylemişlerdir. Çok acı çekmişlerdi, Tanrı şüphesiz onları ödüllendirecektir (Nogenti, 1997: 63).

Anonim Gestaya göre, Peter Bartholomeus'nin rüyaları, İsa'nın Havari Andreas aracılığıyla onlara yolladığı mesajlardır. Peter, Aziz Andreas'ın kendisine rüyasında ifşa ettiği İsa'yı yaralayan mızraktan bahsedince, Peter on üç adam ile birlikte Aziz Peter kilisesine gitmiş (Dass, 2011: 83; Carnotensis, 2009: 83- 84). Kutsal mızrağı bulmak için saatlerce mihrabın yanını kazmışlardır. Peter ve beraberindeki adamlar, şafaktan gün batımına kadar uzun saatler yeri kazdıktan sonra Aziz Andreas'in tarif ettiği gibi söz konusu mızrağı bulmuştur (Nogenti, 1997: 66; Dass, 2011: 83; Carnotensis, 2009: 83- 84). Haçlılar, kutsal mızrak olduğuna inandıkları, bu demir parçasını, mor kumaşlara sararak neşe içinde şehrin tüm sokaklarında gezdirmişlerdir (Dass, 2011: 83; Carnotensis, : 83- 84).

Mızrağın bulunuş haberi Haçlı ordusunda morallerin yükselmesini sağlamış, zafer kazanacaklarına olan inançları artırmıştır (Aachen, 2007: 317). Nogenti, umutsuzluk ve çaresizlik içindeki Hristiyan ordusunun kutsal mızrağın bulunuşuyla adeta büyülendiğini yazar (Nogenti, 1997: 63). Sözde kutsal mızrak dua ve ilahilerle sokaklarda dolaştırılmış; mızrağın bulunuşunun ilahi bir zafer işareti olduğu iddia edilmiştir. Ralph Caen, Peter'in bir şarlatan olduğunu yazar. Gesta Tancredi'nin yazarı Caen'e göre, Peter Bartholomeus hile yapmış; Tesadüfen bulduğu paslı yıpranmış, şekli bozulmuş bu demir parçasının (bulduğu bir Arap mızrağının ucunu), İsa'yı yaralayan kutsal mızrak olduğuna insanları inandırmaya çalışmıştır (Caen, 2005: 119). Fulcher ise Tanrının rahmet ve merhametiyle Mesihi yaralayan mızrağı bulduklarını yazar. Ona göre Aziz Andreas ordudaki bazı insanlara, bu olayı bildirmiştir. Kutsal mızrak hadisesini ilahi bir vahiy olarak nitelendiren Fulcher, mızrağın bulunuşundan sonra Haçlıların ümitsizliklerinin kaybolduğunu, yerini coşku ve savaşma azminin aldığını yazar (Carnotensis, 2009: 93). Tyerman, Peter Bartholomeus'nin rüyalarının politik bir silah olarak kullanıldığını savunur (Tyerman, 2007: 132-133).

Haçlılar, Antakya surlarının içinde kuşatıldıkları zaman görüldüğü iddia edilen, çok sayıda ilahi görümler ve düşler dilden dile yayılmıştı. Her gün yeni birisi çıkıp ilahi düşlerinden bahsediyordu. Her ne kadar ilahi görümleri olanların arasında doğulu Hristiyanlar var olsa da, bu kişilerin çoğu ordudaki Katoliklerdir. En az altı tanesi Fransa ve Frank eyaletlerinden gelen, Raymond St. Gilles ve Adhemar Le Puy'un destekçileridir. Apt piskoposu Apt'ın; Simon ve Bertrand Bas isimli rahiplerin birer ilahi görümleri vardır. Aşağı Burgonyalı Stephen Valence'ın iki; Peter Desiderius'un altı düşü vardır. Okuma yazması dahi olmayan rahip Peter Bartholomeos'un ise on üç rüyası vardır. Smith, Frankların arasında bu denli çok ilahi görü sahibi insan olmasının onların, tutumlarında bu düşleri yüreklendiren bir şey olmasına bağlar (Smith, 2003: 101). İlahi düşler ve sözde kutsal mızrağın bulunuşuyla, Haçlı ordusunun savaşma arzusu yeniden canlanmıştır. Liderler askerlerine yüreklendirici konuşmalar yapmışlardır. Ancak yine de sayıca kendilerinden çok daha kalabalık ve güçlü Müslüman ordusuyla savaşma düşüncesi Haçlı askerlerini ürpertiordu. 12 Haziran 1098'de Gürboğa'ya karşı saldırıya

geçtikleri sırada, askerlerin bir kısmı açlıktan bitap düştükleri için, diğer bir kısmıysa kendilerini dışarda öldürmek için bekleyen kalabalık Müslüman ordusunun korkusundan kaleden çıkıp savaşmaya cesaret edemiyorlardı. Bohemond, bu durumda tek çözüm yolu olarak şehri ateşe vermişti. Yangından kaçan askerlerin bir kısmı Kont St. Gilles'in yanına, diğerleri ise Dük Godfrey'nin yanına savaşmaya giderek, herkes kendi birliğine katılmıştır (Dass, 2011: 80).

Kont Robert, Antakya alınırken saldırıya geçildiği sırada askerlere yaptığı konuşmada, Cesur insanlar olarak Tanrı ve Kutsal Mezarın hatırına, İsa'nın askerleri olarak yiğitçe savaşmalarını söylemiştir (Dass, 2011: 59). Kontun bu sözleri II. Urban'ın Clermont Konsili ve mektuplarında ifade ettiği propaganda söylemleriyle aynıdır.

Anonim Gesta'daki iddiaya göre, Haçlılar, Antakya surlarının dışına çıkıp, sayıca kendilerinden çok daha kalabalık Müslüman ordusuyla çarpışırken, dağlardan, beyaz atlı, beyaz sancaklı azizler ordusunun onlara yardıma geldiğini görmüşler; bu azizler ordusunun İsa'nın kendilerine yolladığı Aziz George, Aziz Demetrius, Aziz Mercurius komutasındaki evliyalar ordusudur. Anonim gestaya göre gördükleri bu azizler ordusu gerçektir, çünkü Haçlıların çoğu bu beyaz atlı ilahi askerleri görmüştür (Dass, 2011: 86). Görüldüğü iddia edilen evliyaların doğu azizleri oluşu dikkat çekicidir. Nogenti'nin yazdığına göre, Haçlılar, gördükleri dağlardan inen beyaz atlılar ordusunun ilkin Türklere yardıma gelen ek askeri birlikler olduğunu zannetmiş; fakat daha sonra beyaz atlarının üzerinde parlayan bu ordunun Mesihin Haçlılara yardıma yolladığı ilahi askerler olduğunu fark etmişlerdir. (Nogenti, 1997: 68). Nogenti'nin yazdığına göre, Haçlıların pek çoğu bu azizleri görmüşler; nasıl ki Makabilere eski çağlarda ilahi mücadelelerinde Tanrı yardım ettiyse, İsa'nın kiliselerini arındırarak, paganlara karşı savaşan Haçlılar da yardımı hak etmişlerdi. Tanrının oğlunun çarımhta tüm insanlığın günahları için kanının döküldüğünü gözlerinin önüne getiren Prenslar, korkusuzca savaşmışlardır (Nogenti, 1997: 68). Makabilere, Clermont Konsilindeki konuşmada II. Urban'ın örnek olarak gösterdiği bir Eski Ahit hikayesidir.

Yenileceğini anlayan Gürboğa emirine geri çekilmesini söylemiştir (Dass, 2011: 85). Haçlıların yorumuyla Tanrının onlara ilahi yardımıyla, Gürboğa'nın

orduları esrarengiz bir nedenle geri çekilerek (28 Haziran, 1098), kaçmıştır (Nogenti, 1997: 67). Fulcher, Gürboğa'nın Tanrıyla mücadele ettiği için yenildiğini, Hristiyan ordusunun atağıyla safları dağılan Gürboğa'nın birliklerinin, Tanrının onlara verdiği ilahi korkuyla kaçtıklarını (Carnotensis, 2009: 90) ifade etmesi, haçlıların yüceltilerek kutsal bir görevi yerine getiren insanlar biçiminde tasavvur edildiğini göstermektedir. Anonim Gesta, Tanrının ve Kutsal Kabrin gücünün, Gürboğanın ordusunu yendiğini yazar (Dass, 2011: 63).

Haçlılar, Gürboğayı yendikten sonraki günlerde Antakya'daki Haçlıları veba salgını kasıp kavururken, Eylül ortalarında gökyüzünde muhteşem bir doğa olayı görmüşlerdi. Gökyüzünü kaplayan, kor ateş gibi parlayarak taç şeklinde göğü çevreleyen görüntüler gözlemlemişler; Haçlıların bazıları bu doğa olayını, Kudüs'ün Gentiller tarafından kuşatıldığı, fakat aralarında oluşan ihtilaf sebebiyle Hristiyan ordusunun Kudüs'ü alma fırsatı bulacağı biçiminde; diğer bir kısmı ise Hristiyan ordusunun Tanrıya adanmışlığı sayesinde Antakya ve Kudüs'ün yönetimini alacağı şeklinde ilahi bir işaret olarak yorumlamışlardır (Aachen, 2007: 367- 369).

II. Urban'ın propagandası doğrultusunda, Haçlıların, Tanrının arzusunu yerine getiren araçlar olarak kendilerini tasavvur etmiş oldukları, sefer süresince gerçekleşen pek çok olayda ve Haçlıların bu olayları yorumlayışında görülmektedir. Haçlı Seferi esnasında, bilhassa Antakya kuşatması sırasında ilahi işaretler olduğuna inanılan çok sayıda rüya, gökyüzü olayları, Tanrının vahiyleri biçiminde algılanmış; II. Urban'ın Haçlı propagandasında kullandığı 'Tanrının halkı' söylemiyle bağdaştırılarak, kazanacakları zaferlerin müjdeleri biçiminde yorumlanmıştır.

Godfrey, Raymond St. Gilles, II. Urban'ın ölümünün ardından yeni Papa II. Paschal'a yazdıkları mektupta, Gürboğa'nın ordusu tarafından kuşatıldıklarında, yaşadıkları müthiş açlıktan dolayı insan eti yememek için kendilerini zor tuttıklarını ifade etmiş; dua ve yakarışlarda bulunmalarını çünkü Tanrının kendileri aracılığıyla ilahi kehaneti gerçekleştirdiğini ve Hristiyanlara merhamet ettiğini; askerlerin açlıktan bitap düştükleri halde sayıca kendilerinden çok daha kalabalık ve güçlü Müslüman ordusunu yenmelerinin, Tanrının ilahi yardımıyla gerçekleştiğini yazmışlar; ayrıca mektupta kutsal mızrağın bulunuşu hadisesinden söz ederek, Haçlıların, kutsal emanetin keşfinin Haçlı ordusuna savaşma azmi ve gücünü

verdiğini ve böylelikle düşmanı yendiklerini ifade etmişlerdir. Mektupta Müslüman ordularına karşı gösterdikleri insanüstü başarının, Tanrının arzusu olduğunu belirtmişlerdir (Peters, 1998: 293).

3.4. Kudüs Savaşı Sırasındaki Etkileri

II. Urban'ın I. Haçlı Seferi propagandasının ana bileşenlerinden biri toprakların kutsanması olmuştur. Bu topraklar ortadoğuda, Anadolu, Suriye ve Filistin'de yer alan, Kitab-ı Mukaddes'te öykülerinin geçtiği yerler olduğu için Hristiyanlık açısından kutsal emanetlerdir. Barış hareketi sırasında konsillere kutsal emanet sayılan azizlere ait kalıntıların getirilmesi, bir yandan kutsal emanetler kültürünün Batı Avrupa'da yerleşmesini sağlarken, öte yandan, kutsal emanet sayılan topraklara hac için giden Hristiyan sayısının artmasına neden olmuş ve zamanla hac kitlesel bir akıma dönüşmüştür., hac ve benzeri vesilelerle doğuya seyahat eden Batı Avrupalı Hristiyanlar, kendi olumsuz sosyoekonomik şartlara karşın, Müslüman yönetimi altındaki ortadoğudaki zenginlikleri yüksek refah düzeyini görmektedirler. Kitab-ı Mukaddes'in 'içinden süt ve bal akan şehir' biçiminde betimlediği Kudüs, Batı Avrupalı Hristiyanları verimli toprakları ve zenginlikleriyle büyülemektedir. Oysa Batı Avrupa'da, Karolenj İmparatorluğunun çöküşünden beri tabii ve beşeri şiddetin neden olduğu zor bir dönem yaşanmaktadır. Bu bağlamda, Papa II. Urban'ın haçlı seferi propagandasında gündeme getirdiği Hristiyan hacıların ve doğu topraklarında yaşayan diğer Hristiyanların Müslümanların zulmü altında işkence çektikleri haberlerinin kendisine geldiğini söyleyerek (Rahip Robert, Peters, 1998: 27); Hristiyan yardımseverliğinin bir gereği olarak Katoliklerin ümmet kardeşlerine yardım etmek ve doğudaki kutsal toprakları özgürleştirmek üzere Müslümanlara karşı yapılacak, silahlı bir hac yolculuğuna çıkmaya çağırması Batı Avrupa'da muazzam bir yankı uyandırarak çok sayıda insanın bu sefere çıkmasına neden olmuştur.

Clermont Konsili'ni yazan Haçlı kroniklerinde ve de II. Urban'ın çeşitli Katolik cemaatlerine yazdığı mektuplarda görüldüğü üzere bu seferin nihai hedefi Kudüs şehrini almaktır. II. Urban'ın Clermont konsilindeki konuşmasında en çok vurguladığı husus, Kudüs'ün kutsallığı ve bu kutsal sayılan şehrin sadece

Hristiyanlara ait olduğudur. Hristiyan peygamberi İsa, bu kentte çarmıha gerildiği yer olması sebebiyle Hristiyanlar tarafından yeryüzündeki en kutsal yer olduğuna inanılmıştır⁵⁹ (Nogenti,1997: 42). Hristiyanlar için bu şehir kutsal emanetlerin en değerlisidir.

Papa II. Urban'ın Haçlı Seferini vaaz ettiği dönemde Kudüs, Selçuklu Türkleri'nin yönetimi altındadır. Papanın Clermont Konsili'ndeki konuşmalarında Türkleri, 'Tanrının yolundan sapmış lanetli bir ırk' (Rahip Robert, Peters, 1998: 27) olarak tanımlaması, Haçlı seferi sırasındaki savaşlarda Haçlıların giriştikleri katliamların kendilerince, meşru zemini haline gelmiştir.

II. Urban'ın propaganda bileşenlerinden olan 'Tanrının seçilmiş halkı' ve eskatolojik söylemlerinin etkilerinin en bariz örnekleri Kudüs savaşı sırasında görülmektedir. Papa Clermont Konsilinde, kıyametten evvel, Batıdaki Hristiyanların, kötülerle savaşarak doğudaki kutsal toprakları, bilhassa Kudüs'ü kurtaracaklarını ayetleri delil göstererek, ifade etmişti⁶⁰ (Nogenti,1997: 44). Kudüs, eskatolojik beklentilerin odağıdır. Mesihin kıyametten evvel önce Mesih olarak yeniden dünyayı kurtarmak üzere gelişinden evvel, Kudüs'ü paganlardan kurtarmak, papanın sözleriyle yeni seçilmiş halk Katoliklerin görevidir. Hristiyanları 'Mesihin askerleri' (Carnotensis, 2009: 49), biçiminde yücelterek, Mesih'in şehrini, kıyametten önce imansızlardan arındırma misyonunu Katolıklere yüklemiş, böylelikle şiddeti meşrulaştırmıştır. II. Urban, imansızlara karşı kılıçla, Mesih'in askerleri, olarak, savaşmanın, haklı ve adil bir savaş olacağını ifade etmişti (Baldric of Dol, Peters, 1998: 32).

II. Urban, konsildeki konuşmasında, Eski Ahit'te İsrailoğullarının lanetli Yebusileri öldürerek Kudüs'ü alımlarına atıf yaparak (Baldric Dol, Peters, 1998: 32), antik dönemlerdeki İsrailoğullarının Babil'deki sürgünlerinden dönerek, Tanrının ataları İbrahim'e vaadi olan kutsal vatanları' olan Kudüs'ü, Yebusilerle savaşarak geri almalarını örnek göstermiştir. Urban'ın propagandasında ana söylemlerden biri

⁶⁰ 'Ben sizin tohumunuzu doğudan öncülük ederek yönlendireceğim ve sizi Batıdan toplayacağım.' demişti. İsa, bizim tohumlarımızı doğudan yönlendirdi, böylece iki şekilde, Doğudaki topraklardan Hristiyan kilisesinin beşiğine. Ama batıdan bizi topladı... Tanrı'nın bunu arzuladığını düşünüyoruz, bu sizin eylemlerinizle gerçekleşecek. Kudüs'ün kayıpları telif edilecek" (Nogenti,1997: 44).

olarak kullandığı Eski Ahit ayetlerindeki ‘Seçilmiş halk’ temasının izdüşümlerini sefer sırasındaki tüm savaşlarda görmek mümkündür. Bu söylemin etkileri belirgin olarak Kudüs savaşı sırasında ortaya çıkmıştır. Yeşu’nun beraberindeki İsrailoğullarıyla birlikte Eriha surlarının etrafını yedi kez dualar ederek yalın ayak tavaf etmesi ritüeli (Yeşu, 6: 3- 4- 5), aynı şekilde haçlılar tarafından Kudüs kuşatması sırasında uygulanmıştır. Kudüs savaşı sırasında görüldüğü iddia edilen gizemli savaşçı ve ilahi görümler II. Urban’ın Clermont Konsilindeki konuşmasında ifade ettiği, azizlerin dirilerek Kudüs’te pek çok insana görünmeleri (Nogenti, 1997: 43); Tanrının mucizeler yaratarak seçilmiş halkına yardım edeceği, söylemlerinin etkili olduğunu kanıtlamaktadır.

Hristiyanlar, Remle’ye vardıklarında Tancred, kamptan ayrılarak, diğerlerinden önce Kudüs’e doğru yola çıkmıştır. İlk Beytullahim’i almış, sonra Kudüs’e geçmiştir (Caen, 2005: 128). Beytullahim, İsa’nın doğduğu mağaranın bulunduğu yerdir. Haçlılar, Kudüs’e vardıkları zaman, şehrin etrafını defalarca tavaf etmişlerdir (Comnena, 2000: 202). Haçlı ordusu Kudüs şehrini 7 Haziran 1099’da, kızgın güneşin altında kuşatmıştır (Aachen, 2007: 411, 413).

Kuşatma sırasında büyük bir susuzluk sorunu yaşanmıştır. Susuzluk artınca, papazlar Zeytin Dağında Tanrı adamı bir keşiş görmüş ve bu keşişe danışmaya karar vermişlerdir. Bu adam onlara Kudüs’ü alabilmeleri için öncelikle dua ve oruçlarla günlerini geçirmeleri sonrasındaysa şehrin surlarına saldırmaları önerisinde bulunmuştur. Keşişin tavsiyesi üzerine Haçlılar üç gün oruç tutup, rahiplerle birlikte tüm ordu dua ederek şehrin etrafını tavaf etmiş (Aachen, 2007: 411, 413; Demirkent, 1996: 530) ve 13 Temmuz 1099’da şafak sökerken, şehre her yönden saldırmışlardır (Dass, 2011: 103).

Willermus Tyrensis’in kroniğindeki iddiaya göre, kuşatma devam ederken, Haçlılar’ın kafa karışıklığı ve ümitsizlik yaşadıkları bir anda İsa’nın vaaz etmiş olduğu Zeytin Dağı’ndan gelen gizemli bir savaşçı, ışıldayan kalkanını kolunda sallayarak haçlı ordusuna savaşa dönmelerini işaret etmiştir. Mucize olarak nitelenen ve bir daha asla görünmeyen bu esrarengiz savaşçının Tanrının ilahi müdahalesiyle gönderildiğine inanılmış; bu gizemli savaşçının ortaya çıkışından sonra Haçlılar yeniden cesaretlenip azimle savaşmıştır (Tyrensis, 2016: 356, 358). Haçlı liderleri

yaşandığı iddia edilen bu ve benzeri ilahi olayları, askerlerine yaptıkları konuşmalarda kullanmışlardır. Bu türden esrarengiz olaylar ordu içinde ağızdan ağıza aktarılarak, II. Urban'ın propaganda söylemlerinde vurguladığı şekilde, I. Haçlı Seferi sırasında yapılan savaşların Tanrı adına, Tanrının müdahalesiyle gerçekleştirildiği ve zaferin Tanrı tarafından vaat edildiği biçiminde yorumlanmış; dindarlıklarından dolayı Tanrının onları koruduğuna inanmışlardır.

Kudüs'ün kapıları açıldığında her yer kan gölüne dönmüştür (Caen, 2005: 145). Kudüs'ün alınışı haklı bir amaçlarının varlığına inançlarının tam oluşu bir görgü tanığının sözlerinde örneklenmiştir. Raymond Aguilers'in yazdığına göre, şehre giren Haçlılar, önlerine çıkan şehir sakinlerinin bir kısmını kılıçtan geçirmiş, diğerlerini ise alev alev yanan ateşin içine atmışlardır. Kentin sokakları katledilenlerin cesetleriyle dolmuştur. Öyle ki bu cesetlere basmadan yürümek imkansızdır (Mastnak, 2002: 60). Franklar, Mescid-i Aksa'da 70.000 den fazla insanı katletmişlerdi. Öldürülenlerin arasında çok sayıda bilim adamı, İslam alimi vardı (Peters, 1998: 273; Maouluf, 1983: 12). Süleyman tapınağındaki korkunç katliamdan anonim gestada bahsedilir. Öylesine dehşetli bir katliam gerçekleştirilmiştir ki, kan ayak bileklerine kadar yükselmiştir (Dass, 2011: 103; Aachen, 2007: 431). Haçlı kroniği Raymond, bu katliamı, Tanrının hesaplaşmasının görkemli görüntüsü biçiminde betimleyerek, Hristiyanlara, uzun süre zulmettikleri için Tanrının onları cezalandırdığını yazar (Mastnak, 2002: 61).

İbn'ül- Kalanasi'nin yazdığına göre, Al Afdal'ın Kudüs'e yardım için birliklerini hazırladığını duyan Haçlılar, şehre saldırmak için acele etmişlerdir. Şehrin sakinlerinden pek çoğu tapınaklara sığınmıştır. Kentteki Museviler sinagoglara toplanmışlardır. Fakat Franklar sinagogları ateşe vererek, içerdeki insanları diri diri yakmış; Tapınakları ve İbrahim Peygamberin mezarını yıkmışlardır (Peters, 1998: 275; Maouluf, 1983: 13)..Anonim gesta Haçlıları 'bizim hacılarımız' şeklinde adlandırır. Öylesine çok Müslüman katledilmiştir ki tapınaklar kan gölüne dönmüştür. Süleyman Tapınağının çatısına sığınan Müslümanların bir kısmı atlayarak kaçarken okla vurularak öldürülmüş, kalanlar ise kılıçtan geçirilmişlerdir. Kadın, erkek, çocuk ayırt edilmeksizin tüm Müslümanlar katledilmiştir (Carnotensis, 2009: 104; Dass, 2011: 104).

Gesta Tancredi'nin yazarı Ralph, bu katliamı, şeytani halkın kutsal öfkeyle, kutsal yıkımı olarak niteler (Caen, 2005: 145). Ralph, Kudüs'te katliam yapılırken her yerin, tapınakların bile katledilen Kudüslülerin kanlarıyla kaplandığını, hatta öldürülenlerin kanının dizlerine kadar yükseldiğini yazar (Caen, 2005: 149). Nogenti ayak bileklerine kadar Süleyman Tapınağında kana bulandıklarını yazar ve bu vahşi katliamı günün başarısı olarak tanımlar (Nogenti, 1997: 79).

Kudüs'ün alınışının üçüncü gününde Haçlılar, Prenslerin aldığı karar neticesinde kılıçlarını kuşanarak kadın çocuk, genç yaşlı demeden şehirdeki herkesi katlettiler (Aachen, 2007: 441-443 Carnotensis, 2009: 104; Dass, 2011: 95; Caen, 2005: 144). Haçlı kronikleri Kutsal Kitap ayetlerine atıf yaparlar. Şehirliilerin hepsi, ayırım gözetilmeksizin kılıçtan geçirilmiş ve onları gömecek kimse kalmamıştır (Smith, 2009: 21). Çürüyen cesetlerin kokusundan dolayı şehirde nefes almak imkansızlaşmıştır. Franklar, Müslümanların bir kısmına hayatlarını bağışlamışlardı, çünkü cesetleri şehrin dışına çıkartacak insan gerekiyordu, hayatta kalan Müslümanlar, kentteki ölüleri şehrin dışına taşımak zorunda bırakılmışlardır (Dass, 2011: 104). Şehrin ana kapısının dışında, taşınan cesetlerden koca bir dağ kümesi oluşmuştu. Cesetler ateşe verilerek, yakılmıştır (Nogenti, 1997: 80).

Katliamdan sonra Haçlılar şehirdeki evlere ve tapınaklara girip buldukları her şeyi ganimet olarak almışlardır. Fulcher, Frankların Bizans sikkelerini yutan Müslümanları öldürüp, karınlarını keserek açtıklarını, hatta öldürdükleri Müslümanları yığınlar halinde yakarak, yanan cesetlerin küllerinin arasından yuttukları altınları bulduklarını yazar (Carnotensis, 2009: 105).

Süleyman Tapınağı ve diğer tapınaklardaki değerli taş ve altınlar yağmalanmıştır (Caen, 2005: 144). Tapınaktaki değerli taş gümüş ve altınlarla süslü imajın Muhammet olduğu varsayılmış ve Caen, Gesta Tancredi'de İsa düşmanı deccal olarak İslam Peygamberini niteler (Caen, 2005: 144). Tapınaktaki gümüş plakalar da Haçlı askerleri arasında savaş ganimeti olarak bölüştürülmüştür. Tüm tapınak ve camiler, evlerdeki her şey yağmalanmış, ganimet olarak alınmıştır. Böylece pek çok fakir Haçlı, zenginleşmiştir (Carnotensis, 2009: 105). Nogenti,

yağmayı Tanrının ordusunun doğal hakkı ve haklı kazancı biçiminde niteler (Nogenti, 1997: 29).

II. Urban, Haçlı seferi propagandasının kapsamında Clermont Konsilinde yaptığı konuşmasında, Kutsal Kabir Kilisesini paganlardan arındırıp, yeniden görkemli günlerine kavuşturmanın Katoliklerin görevi olduğunu söylemişti⁶¹ (Nogenti, 1997: 29). Batı Avrupa'dan, Tanrının seçilmiş halkı, Mesih'in savaşçıları olarak yola çıkarak uzun savaşlardan sonra Kudüs'e varan Haçlılar, şehirdeki büyük katliam ve yağmanın ardından, Kutsal Kabir Kilisesine giderek sevinç gözyaşları içinde dua etmişlerdir (Aachen, 2007: 435 Nogenti, 1997: 80; Dass, 2011: 104). Kutsal mekanları özgürleştirdikleri için Tanrıya şükran duaları etmişlerdir (Nogenti, 1997: 80; Dass, 2011: 104).

Nogenti, Kudüs'teki Müslüman katliamını, Haçlıların asırlardır görülmemiş, muhteşem bir eylem olarak niteleyerek; o vakte kadar bu denli büyük bir pagan katliamını görmediklerini yazar (Nogenti, 1997: 80). Nogenti'ye göre, Tanrı kibirli Müslümanlardan, Hristiyan hacılara eziyet ettikleri için intikam almış; adalet yerine gelmiştir (Nogenti, 1997: 81). Haçlılar kendilerini Tanrının adaletinin yeryüzündeki somut araçları (Dass, 2011: 20) olarak görüyorlardı Anonim Gesta'da Kudüs'ün alınışı Kutsal Kitap kehanetlerinin gerçekleşmesi biçiminde yorumlanır. Kudüs'ün alınışını anlatan Yeşu 11: 10-20 ayetleri Haçlıların esin kaynağıdır (Dass, 2011: 21). Haçlılar, Eski Ahit'te geçen Kudüs'ün 'Tanrı'nın seçilmiş milleti'ne ait olduğuyla ilgili ayetleri (İşaya, 14: 1; Tekrar, 30: 4) kaynak noktası olarak kullanarak, Kudüs şehrinin alınışı sırasında gerçekleştirdikleri katliam ve yağmanın haklı, adil savaşın gereği olarak görmüşlerdir.

Godfrey ve Raymond St. Gilles tarafından Yeni Papa Paschal'a ve papazlara yollanan mektupta Lazikiye, Arka ve Sur şehirlerinden sonra Kudüs'e vardıklarını;

⁶¹ “İshak Peygamber şöyle dedi, ‘ Onun mezarı görkemli olacak, ’ Kutsallık Tanrı'nın kendisi tarafından verilmiştir, Kudüs'ün başına gelen hiçbir şeytani eylem bu kutsallığı yıkamaz ve ayrılmayacak şekilde onun Kutsal mezarı da öyle” Nogenti (Levine, 1997: 28).

“Sevgili Kardeşlerim, eğer sizler bu kutsallığın önünde eğiliyorsanız; O'nun ayak izlerinin olduğu bu tapınakların yüceliğine saygınız varsa; Tanrı'nın sizi yönlendirdiği yolu arıyorsanız, Tanrı sizin adınıza savaşıyor, şimdi Gentillerin kalabalığı tarafından kirletilmiş Tanrı'nın kutsal şehrini ve Mezarın görkemini temizleyip arındırmak için, tüm gücünüzle çaba göstermelisiniz” (Nogenti, 1997: 29).

kuşatma sırasında müthiş bir susuzluk çektiklerini; Fakat Tanrının yardımının kendileriyle olduğunu; sonra konsil kararına göre papaz ve prenslerin çıplak ayak, şehri tavaf ederek dua ettiklerini; Tanrının bu nedenle kuşatmanın sekizinci gününde şehri ve kendi düşmanlarını Haçlılara teslim ettiğini yazmışlardır. Bu mektupta da katliamın korkunç boyutlarından bahsedilir. Süleyman Tapınağında atlarının dizlerine kadar yükselen Sarazen kanlarının içinde gittiklerini yazmışlardır (Peters, 1998: 294). Ibn'ül-Asir'in yazdığına göre, şehirdeki katliamdan kaçmayı başaran az sayıda Müslüman, Ramazan ayında Bağdat'a ulaşmış; oradaki camiye giderek, kutsal şehirde gördükleri katliam ve yağmayı anlatıp yardım istemişlerdir (Peters, 1998: 273). Müslüman dünyası bu katliamın duyulmasıyla dehşete düşmüştür.

Hristiyanlar ise Kudüs'ü aldıkları için sevinç içindedirler. Haçlıların çoğu Kudüs'ün alınışından sonra günahlarının affedildiği ve ilahi misyonlarını yerine getirdikleri inancıyla Batı Avrupa'ya geri dönüş planları yapmış; diğerleri ise, Müslümanların karşı saldırısı için hazırlıkları organize etmeye başlamıştır (Carnotensis, 2009: 104)

15 Temmuz 1099 tarihinde yaklaşık üç yıl süren, savaşların sonunda, bir haftalık kuşatmanın ardından Franklar Kudüs şehrini ele geçirmişlerdir. Şehrin alınışının şerefine kutsal topraklarda dini ayinler düzenlenmiş; dönemin Hristiyan tarihçileri bu olayı ilahi bir mucize olarak nitelendirmişlerdir. Kudüs'ün alınışı, Hristiyanlık tarihinde inananların ruhlarının selameti, son günlerin başlangıcı olarak değerlendirilmiştir. Dönemin Hristiyanlarına göre İncil kehanetleri Haçlılar aracılığıyla yerine getirilmişti. Bir yandan, Eski Ahit İşaya kitabında sözü geçen, İsrailoğullarının Babil'deki sürgün hayatı sona ermiş, kutsal vatanlarına geri dönmüşler; öbür yandan İsa'nın ikinci gelişine hazırlık yapmışlardır (Gaposchkin, 2017: 2,3).

3.5. Hristiyan Birliği Açısından Etkileri

II. Urban, Clermont Konsilindeki konuşmasında, düzenlenecek silahlı bir kutsal sefer çağrısının gerekçesini, doğuda Müslüman zulmüne uğrayan Hristiyan kardeşlerine yardım olarak ifade etmiştir (Rahip *Robert*, Peters, 1998: 28). Ancak sefer sırasında gerçekleşen olaylara, bu birliğin Urban'ın ifade ettiği şekilde

sağlanamadığı görülmektedir. Sefer süresince hem çok sayıda Hristiyan katledilmiş, hem de Haçlılar kendi aralarında da ihtilaf yaşamışlar, birlik oluşturamamışlardır.

Söz konusu Hristiyan birliğinin oluşturulamadığının ilk örnekleri Keşiş Peter'in önderlik ettiği Köylü Haçlı ordusunun seferinde görülmüştür. Peter'in Fransızlar, Swabyalılar, Bavyeralılar, Lotharanciyalılar'dan oluşan Köylü ordusunun ilk birlikleri, 4 aylık yolculuktan sonra Ağustos 1096'da Konstantinopolis'e varmışlardır. Walter'ın köylü ordusu Ağustos'ta Konstantinopolis'te Peter'in ordusuyla buluşmuştur. Comnena'ya göre, soğukkanlı olmayan, kontrolsüz Frank milleti, Aleksios'un tüm uyarılarına rağmen asıl haçlı ordusunu beklemeyip Anadolu'ya geçmişlerdir (Comnena, 2000: 177- 178). Boğazı geçerek Anadolu içlerine doğru ilerleyen köylü ordusundaki Franklar, Almanlar ve İtalyanlar farklı gruplara bölünmüşlerdir (Comnena, 2000: 177). Köylü Haçlı ordularının Longobard ve Almanlardan oluşan bir diğer bölümü olan Rainald komutasındaki birlikler, boğazı aşarak Anadolu'ya geçerek, burada, ikiye ayrılmışlardır. Her grup kendi liderlerini seçmişlerdir. Anadolu'da ilerlemeye devam ettikleri sırada Selçuklu Türkleri tarafından yok edilmişlerdir.

Keşiş Peter'den bir süre sonra onun vaazlarından etkilenen Rhineland'de yaşayan rahip Gottschalk, Sawabian, Lotharingian ve Doğu Fransalılarından oluşan bir orduyu toplayarak Macaristan'a doğru yola koyulmuşlardır. Macar Kral Kolomon onlara iyi davranmış fakat süvari ve şövalyelerden oluşan bu ordudaki askerler suç işledikleri ve etrafı yağmaladıkları için Kral'ın askerleriyle karşı karşıya gelmişlerdir. Macar Kralın askerleri tarafından Gottschalk'ın ordusu yok edilmiş, sadece birkaç kişi sağ kurtulabilmiştir (Aachen, 2007: 47, 49).

II. Urban'ın I. Haçlı seferi propagandasında sıklıkla kullandığı Hristiyan birliği, Bizans'ın ve doğudaki Hristiyanların kardeş oldukları söylemi (Rahip Robert, Peters, 1998: 27), Batı Avrupa'daki Katolikleri ikna ederek, sefere çıkmalarını sağlamak içindir. Ancak sefer süresince gelişen olaylarda, Bizans ile Haçlı orduları arasında söz konusu birliğin sağlanamadığı ortaya çıkmaktadır.

Bizans İmparatoru I. Aleksios'un kızı Prenses Anna Komnenos'un yazdığı kronikteki ve Katolik Haçlıların kroniklerindeki ifadeler, Papanın tüm çabalarına

rağmen Bizans ile birliğin sağlanamadığını göstermektedir. Haçlı kroniklerinde olaylar, Haçlıların lehinde anlatılırken, Comnena'nın kroniğinde Bizans lehinde anlatılmıştır. Ancak hem Comnena'nın kroniğinde hem de Haçlı kroniklerinde Bizans ile Haçlılar arasında belirgin bir husumet olduğu görülmektedir. Özellikle Bizanslılar, önceden kendilerine karşı defalarca savaşmış olan Normanların lideri Prens Bohemond'a güvenmemektedirler. Comnena'nın yazdığına göre her ne kadar Keşiş Peter, Kutsal Kabir Kilisesinde yıllar evvel verdiği söz üzerine yola çıkmış olsa da, Frank komutanlar özellikle Bohemond, Aleksios'tan Larissa yenilgisinin intikamını almak istiyordu; Comnena, Haçlı prenslerinin asıl hedefinin Kudüs yolculuğu sırasında Konstantinopolis'i ele geçirmek olduğunu yazar (Comnena, 2000: 183). Comnena'ya göre, Bohemond ve onun gibiler, yol üzerinde zenginliklerini artırma, mal mülk kazanma sevdasındaydılar. Norman Prens Bohemond'un Bizans İmparatoruna karşı eskiden beri var olan kini diğerlerini rahatsız ediyordu (Comnena, 2000: 178).

Yola çıkan Bohemond komutasındaki Normanların ordusu Vardar nehrine vardıklarında (18 Şubat, 1097), Bizans İmparatorunun Turkopol ve Peçeneklerden oluşan paralı askerleri Haçlı ordularına saldırmışlar (Dass, 2011: 31). Aleksios'un askerlerini yenen Bohemond, Bizans askerlerini serbest bırakmıştır (Dass, 2011: 32).

İlk Frank liderler Noelden hemen önce Konstantinopolis civarına varmışlardır (Nogenti, 1997: 34). Dört haçlı Prensi komutasındaki ordular, Konstantinopolis'de buluştular. Bu orduların başında Hugh Vermandois, Godfrey Boullion ve Norman Robert Guiscard'ın oğlu Bohemond bulunmaktadır (Gümüş, 2014: 113; Dass, 2011: 28). Ardından Raymond St. Gilles ve Papalık temsilcisi Adhemar Le Puy'un beraberindeki orduyla Konstantinopolis'e gelmişlerdir (Aachen, 2007: 93).

Haçlı kroniği Nogenti'ye göre Aleksios, korktuğu için Haçlı prenslerinin şehrin dışında konaklamalarını istemiştir (Nogenti, 1997: 34). Anonim gestada Aleksios'tan 'günahkar imparator' diye bahsedilir. Hatta Dük Godfrey Konstantinopolis'e vardığı zaman, imparator ordusuyla konaklaması için onu bir varoşa yönlendirmiş; Turkopol ve Peçenekleri Godfrey'nin askerlerini öldürmek üzere yollamıştır (Dass, 2011: 29). İmparatorla görüşmek için şehrin bir varoşunda,

beş gün bekleyen Godfrey sonunda, Aleksios ile anlaşmışlar (Dass, 2011: 30); önce Dük Godfrey, Aleksios'a bağlılık yemini etmişti. Aleksios, diğer prenslerin de Godfrey gibi kendisine bağlılık ve karşılıklı dayanışma yemini etmesini istiyordu. Norman Prens Bohemond, komutasındaki on bin atlı ve çok sayıda yaya ile Bulgar şehirlerinden geçerek, Bizans'ın başkentine varmış; Bohemond, Konstantinopolis'in dışında konaklamıştır (Aachen, 2007: 89). Haçlı askerleri, Bizans surlarına saldırmıştır (Comnena, 2000: 183); Ancak Bohemond'un Anadolu'ya geçebilmesi için Bizans İmparatoruyla anlaşması şarttır. Sonunda Bohemond, imparatorla anlaşmaya razı olmuş; eskiden Bizans'a ait olan toprakları aldığı takdirde, imparatora iade edeceğine dair yemin (vasallık yemini) etmiştir (Aachen, 2007: 89). Aleksios, Bohemond'a Godfrey'e yaptığı gibi çok sayıda altın ve gümüşten oluşan değerli hediyeler vermiştir (Aachen, 2007: 90). Bizans İmparatoru Prenslerin sefer sırasında alacakları eski Bizans topraklarını kendisine geri vermeleri karşılığında onlara yardımını ve desteğini esirgememe sözü vermiştir (Comnena, 2000: 183).

Aleksios, Haçlıların Bizans'ın başkentine ve topraklarına zarar vermemeleri için, karşılıklı vassallık yemininin ardından, mümkün olduğunca çabuk Haçlıların Anadolu'ya geçmelerini sağlamıştır (Gümüş, 2014: 113). Dük Godfrey, Bohemond ve Flanders Kontu Robert, İznik'e (Nicea) doğru yolculuklarına devam etmişlerdir. Ordusu yok edilen Keşiş Peter'de Prenslere katılmıştır. Dördüncü Haçlı birliğinin başında Konstantinopolis'e gelen Kont Raymond St. Gilles, imparatora bağlılık yemini etmiştir. Bu sırada Normandiya Kontu Robert, Stephen Blois, Eustace ve Dük Godfrey'in kardeşi Baldwin, Konstantinopolis'de İmparator'a barış ve güven yemini ederek, İznik'e doğru giden Bohemond ve Godfrey'e katılmak üzere yola koyulmuşlardır (Aachen, 2007: 93).

Sicilya ve Calabria Prensi Bohemond, oldukça deneyimli bir askerdir, yanında yeğeni Tancred ile birlikte İznik yakınlarındaki bölgeyi kuşatmıştır (Aachen, 2007: 95). Bu sırada Godfrey komutasındaki ana Haçlı ordusu Anadolu Selçuklu devleti hükümdarı I. Kılıçarslan'ın başkent yaptığı, eski Bizans şehri İznik'i 16 Mayıs, 1097'de kuşattılar. Stephen Blois'nun ordusu diğer Haçlılarla İznik yakınlarında birleşti (Aachen, 2007: 98). İznik kuşatması yedi hafta üç gün sürmüş, Haçlılar çok sayıda adam kaybetmiştir (Dass, 2011: 35; Aachen, 2007: 95). Anonim

gesta çok sayıda askerin bu çarpışma sırasında şehit olarak, cennette kutsal şehitlik kaftanını giydiğini yazar (Dass, 2011: 39). Şehir alınmış, ancak, Bizans'ın yönetimine bırakılmıştır (Gümüş, 2014: 113).

Anadolu'da ilerlemeye devam eden Prensler ordusu, bir süre için ikiye ayrılmış; bir bölümü Normanların komutasındadır, diğer grup ise Franklar tarafından komuta ediliyordu. Normanların komutasındaki ordu, Anadolu'da Eskişehir'de (Dorylaeum) Türklerle savaşmıştır.. Her ne kadar I. Kılıçarslan'ın başında olduğu Türk kuvvetleri muhteşem okçuluk yetenekleriyle belli bir dereceye kadar başarı sağlamış olsalar da, Prensler ordusunun ikinci grubunun savaşa katılmasıyla Türkler savaşı kaybetmiştir. Asıl Haçlı ordusu ise Antakya'ya doğru yol almaya devam etmiştir (Gümüş, 2014: 113).

Eylül 1097'de Tancred ve Dük Godfrey'nin kardeşi Kont Baldwin, güneye Kilikya'ya (Tarsus'a) doğru askeri birlikleriyle ilerlemiştir (Dass, 2011: 47). 1097 yılının sonbaharında, Godfrey'nin kardeşi Baldwin ile Bohemond'un yeğeni Tancred Kilikya'da aldıkları toprakların hakimiyetiyle ilgili ihtilaf yaşamışlardır (France, 2005: 56). II. Urban, haçlı seferi çağrısını yaparken, ruhların selameti için yeni bir yöntem, ilahi bir eylem olarak anlatmıştır. Mektuplarında ise dünya nimetleri için değil, iman ve Mesih için bu sefere katılınması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak, Kont Baldwin ile Tancred arasında çıkan alınan toprakların hakimiyetiyle ilgili anlaşmazlık, sefere katılan Haçlı liderlerinin hepsinin sadece Tanrı aşkına, Hristiyan yardımseverliği adına hareket etmediklerini göstermektedir.

Haçlı liderlerinin bazılarının para ve toprak hırsını taşıdıklarını gösteren olaylardan bir diğeri zengin bir şehir olan Antakya'nın alınışı sırasında gerçekleşmiştir. Bu kentin, verimli toprakları, üzüm bağları ve muhteşem bir iklimi vardır. İncil'de sözü geçen Farfar nehrinin kıyısına kurulmuş dört büyük dağ tarafından çevrelenmiştir. Muhteşem mimarisiyle Antakya güzel bir kenttir. Antakya'nın sakinleri Ermeni, Süryani ve Türklerden oluşmaktadır (Nogenti, 1997: 71, 47). Bizans için Antakya çok değerlidir. Ekonomik, stratejik ve dini açıdan büyük öneme sahiptir. Hristiyanlığın ilk kiliselerinden biri, Havari Aziz Petrus tarafından burada kurulmuştur (Frankopan, 2012: 50).

Bohemond, kulelerden birinin kumandanı olan Ermeni Firuz'u şehre ihanet etmeye ikna etti (Caen, 2005: 88; Cahen, 1940: 215). Kronikler, Norman Prens ile anlaşan Firuz ile ilgili farklı yorumlar yaparlar. Fulcher ise kroniğinde İsa'nın Ermeni dönmesi bir Türk olan Firuz'a görünerek, şehri Hristiyanlara vermesini emrettiğini yazar. Firuz, ilkin ilahi görüşüne inanmamış fakat daha sonra İsa ona tekrar görününce, kutsal bir emir aldığını düşünerek Bohemond ile anlaşır (Carnotensis, 2009: 82).

Anonim Gesta ise Firuz'un bir Türk emiri olduğunu yazar (Dass, 2011: 66). Anna Comnena Firuz'un kulelerden birini komuta eden Ermeni olduğunu ve Bohemond'un tatlı sözleriyle şehre ihanet etmeye ikna edildiğini, yazar (Comnena, 2000: 197). Nogenti, Firuz'un Türk liderlerden biri olduğunu; Bohemond ile habercileri aracılığıyla iletişim kurduğunu; arkadaşlıkları ilerleyince, Bohemond'un ona Hristiyanlara şehri teslim etmesini söylediğini ve karşılığında maddi ödüller vaat ettiğini yazar. Bu teklif karşısında Firuz, Norman lidere mektup yazarak, üç kulenin kendi komutası altında olduğunu ve Haçlıların bu kulelere girmesine izin vereceğini ifade etmiştir (Nogenti, 1997: 56). Bohemond bu anlaşmayı sır olarak bir süre saklamıştır. O sırada Haçlı ordusu Müslümanların, Musul Atabeyi Gürboğa komutasında Türklere yardım için yola çıktığı haberini almışlardır (Comnena, 2000: 197).

Gürboğa'nın ordusu yenildikten sonra, Kont Raymond Toulouse, Antakya'nın Bizans'a bırakılması gerektiğini savunurken, Bohemond, Firuz ile anlaşarak şehre girmelerini sağladığı için kentin idaresini alması kendisinin gerektiğini savunuyordu. Prenslerin arasında Antakya'nın yönetiminin kime bırakılacağına dair ortaya çıkan ihtilafı Haçlılar Filistin'e gitmeye engel olarak görüyorlardı. Kudüs yolculuğuyla ilgili acilen bir karar verilmesi gerekiyordu. Antakya'da Haçlı Seferinin papalık temsilcisi, dini ve politik lideri Adhemar ölmüştü. Seferin devamı için yeni bir lider seçilmesi şarttır. Prensler, Toulouse Kontu ve Bohemond arasındaki ihtilafı sonlandırmak zorundadırlar (Tyerman, 2007: 131-132).

Antakya kuşatması, sekiz ay sürmüştür (Caen, 2005: 79). Kuşatma, Franklar için olduğu kadar Antakya halkı için de, oldukça zorlu geçmiştir. Frankların

kuşatması sırasında şehir halkı kapılarını açmayı reddetmiş ve açlığa razı olmuştur (Caen, 2005: 83). Bohemond, her kim Antakya'yı almayı başarır, şehrin yönetiminin o kişiye verilmesini prenslere teklif eder (Dass, 2011: 67; Nogenti, 1997: 56). Prenslar başlangıçta Bohemond'un bu teklifine karşı çıkmış fakat sonra, Bizans İmparatoruna verdikleri söz uyarınca, şayet imparator kendilerine yardımcı birlikler yollarsa, Antakya'yı Bizans'a verilmesi, fakat Aleksios, sözünde durmadığı takdirde, şehrin yönetiminin Bohemond'a verilmesi konusunda karar birliğine varmışlardır (Nogenti, 1997: 56). Comnena'ya göre Bohemond, Latinlerin hatırına değil kurnazlıklarıyla kendi çıkarları için Antakya'yı almak istemiştir (Comnena, 2000: 198).

Aleksios'un görevlendirdiği Bizanslı komutan Taticius, şiddetli açlıktan yorulduğu ve Antakya'nın alınışından ümidini kestiği için, komuta ettiği Roman donanmasını Sudi'den yola çıkartarak, Kıbrıs'a ulaşmıştır. Comnena, Bohemond'un o sırada Antakya'yı alma hırsıyla sabırsızlandığını yazar (Comnena, 2000: 197).

Blois kontu Stephen, hastalık ve açlıktan yorulmuş; Gürboğa'nın ordusunun saldırısından dolayı atları ve adamlarının can güvenliğinden endişe ediyordu, bu nedenle şehirden kaçmaya karar vermiştir (Aachen, 2007: 307). Stephen'ın yanında, liderlerden bazıları (Norman Kont Robert bunlardan biridir) ve bazı diğer soylular, kuşatmadaki zorluklara dayanamayıp, halatlar yardımıyla Antakya'nın surlarından inerek kaçmış; Kilikya ve Lazikiye'ye gitmişlerdir (Caen, 2005: 84).

Aralarında Kont Stephen Blois'nun da olduğu bir grup Tarsus üzerinden Philomium yakınlarındaki Bizans imparatorunun kampına Konstantinopolis'te yaptıkları anlaşma uyarınca yardım istemeye gelmişlerdir. Konstantinopolis'te yapılan anlaşmaya göre Bizans İmparatorunun Haçlılara yardım etmesi gerekmektedir. İmparator yanında Peçenek, Kuman, Bulgar ve Bizanslı askerlerden oluşan okçulukta yetenekli ordusunu getirmişti (Aachen, 2007: 311). Comnena'nın kroniğine göre Aleksios, Haçlı ordusunun durumu için çok endişelidir ve Franklara yardım etmek istemektedir (Comnena, 2000: 198). İmparator, Franklara yardım etmek için hazırlanarak yola çıkmıştı; yol üzerinde çok sayıda barbarı öldürüp; çok sayıda şehir ve kasabayı yıkarak, Philomelium'a varmıştı. İmparatorun Haçlılara yardıma geldiğini duyan Sultan'ın, kalabalık bir Müslüman ordusunu Haçlılara karşı

savaşmak üzere, yolladığı haberi her yere yayılmıştı (Comnena, 2000: 200). Aleksios, ihtimalleri değerlendirince, Haçlıların yeni aldığı şehirde karmaşa olacağını, şehri ve Frankları kurtarmanın imkansızlığını görmüştür. Çünkü Haçlılar, açlık ve yorgunluktan, canlarını kurtarmak için kaçıyorlardır. Comnena, Frankların askeri disiplinden yoksun, bencil bir millet olduğunu, dahası düşman tarafından kuşatıldıklarında stratejik hareket etme yeteneğine sahip olmadıkları için, tüm cesaretlerini kaybettiklerini yazar (Comnena, 2000: 201).

Comnena'ya göre İmparator, hem kendi ordusunun Türklerin kalabalık ordusuna karşı direnebilecek güçte olmadığını göz önünde bulundurduğu için, hem de Konstantinopolis'i tehlikeye atmamak amacıyla Franklara yardım etmekten vazgeçmiştir (Comnena, 2000: 201). Aleksios, olası tehlikelerin ve Müslümanların ordusunun haberini alınca, kendi soylularına danışarak, ordusuyla geri dönmeye karar vermiştir (Aachen, 2007: 313; Kırpık, 2009: 91).

Comnena, Bohemond'un haberi alınca, İmparatora ettiği yemin uyarınca eski Bizans toprağı olan Antakya'yı geri vermemek için şeytanca bir plan yaptığını yazar. Bohemond, Haçlı liderlerine Aleksios'un Haçlılara tuzak kurduğunu; İran'a Müslümanlar'a Haçlıların Antakya'yı almak üzere olduklarını haber verdiğini; Sultanı Haçlılara karşı savaşmak üzere yardımcı birlikler yollamaya ikna ettiğini, iddia etmiş; Haçlı liderleri Bohemond'un bu iddiasına inanmışlardır (Comnena, 2000: 197). Comnena, Bizans'ın bakış açısını yansıtmaktadır.

Haçlılar, Gürboğa'nın ordusunu yenmişlerdir. Ancak, Antakya'nın kime bırakılacağı konusunda Haçlı liderleri arasında ihtilaf ortaya çıkmıştır. O sırada, Kudüs'e sefer geciktiği için Haçlı orduları huzursuzdur. Antakya'nın alınışından sonra Bohemond ve Kont Raymond St. Gilles, askerleriyle birlikte Müslümanların topraklarına girerek, el-Bare isimli bir kente gidip tüm şehir halkını kadın, erkek demeden öldürmüş ve şehri talan etmişlerdir (Nogenti, 1997: 70; Carnotensis, 2009: 96). 25 Eylül, 1098'de el-Bare alınmıştır (Dass, 2011: 91). Şehirdeki katliamdan sonra Haçlı askerlerinin Kudüs'e doğru ilerlemeyi sürdürmek için acele etmeleri üzerine, Haçlı liderleri hem Kudüs seferini hem de Antakya'nın kime bırakılacağını istişare etmek üzere bir konsil toplamışlardır (Küçükşipahioğlu, 2007: 47). Toulouse Kontu Raymond, Antakya'nın Bizans'a verilmesini savunurken, Bohemond, Firuz ile

anlaşarak şehre girmelerini sağladığı için kentin idaresinin kendisine verilmesi gerektiğini savunuyordu. Haçlılar, Prenslerin arasında Antakya'nın kime bırakılacağıyla ilgili ortaya çıkan anlaşmazlığı, Kudüs'e gitmeye engel olarak görüyorlardı. Kudüs yolculuğuyla ilgili olarak acilen bir karar verilmesi gerekiyordu.

II. Urban'ın temsilcisi, seferin resmi lideri olan Adhemar Le Puy, Antakya'da, dizanteriden, öldüğü için, artık karar verecek bir lider yoktur. Prenslere, Toulouse Kontu Raymond St. Gilles ile Bohemond arasındaki ihtilafı sonlandırmak zorundadırlar (Tyerman, 2007: 131-132). Prenslere arasındaki ihtilaf nedeniyle Kudüs'e ilerleyiş gecikmiştir (Dass, 2011: 89). Sonunda Godfrey Boulogne ve Flanders Dükünün girişimleriyle, kentin idaresinin Bohemond'a verilmesine ve Haçlı ordusunun Kudüs'e doğru ilerleyişine devam etmesine karar verilmiştir (Tyerman, 2007: 131). Antakya Bizans'a geri verilmemiş; şehrin yönetimi Bohemond'a bırakılarak, Antakya Haçlı Prensiği, 3 Haziran 1098'de kurulmuştur (Demirkent, 1996: 531). Ancak bu ihtilaf, Kudüs'e ilerleyişini geciktirmiştir (Dass, 2011: 89).

Hristiyan Birliği söylemiyle ilgili olarak, Haçlı Seferi sırasında gerçekleşen bir diğer önemli olay ise Urfa'nın Baldwin, Dük Godfrey Boulogne'un kardeşi Baldwin'in Urfa dükülüğünü alarak, Urfa Haçlı Kontluğu'nu kurmasıdır. Boulogne Kontu Godfrey'nin kardeşi Baldwin, Kont Eustace de Boulogne'un ortanca oğlu olduğu için babasının unvanını ya da toprağını miras alamayacaktır. Baldwin'in Adana ve civarındaki başarıları nedeniyle ünü yayılınca, Urfa Dükü Toros, şehrin başpapazını ve on iki yöneticisini, Kont'a elçi yollayarak, Türklere karşı kenti savunmak için yardım istemiş, karşılığında Urfa'nın ortak yönetimini ve tüm gelirlerin paylaşılmasını teklif etmiştir (Nogenti, 1997: 44- 45; Aachen, 2007: 169). Bu teklifi kabul eden Baldwin, Turbessel ve Ravendel ve civarında ordusunun geri kalanını bırakarak, yanına aldığı 200 şövalye ile birlikte Urfa'ya doğru yola koyulmuştur (Aachen, 2007: 169); kendisini karşılayan Toros'un hediyelerini geri çeviren Baldwin, Türklere karşı şehri savunmasının karşılığında sadece Godfrey'nin ordusuna katılmak için güvenli geçiş sağlanmasını, talep etmiştir (Aachen, 2007: 171). Ancak, uzun konuşmalardan sonra, Toros, Baldwin'i Urfa'da kalmaya ikna etmiştir. Zayıf ve yaşlı Dük, Toros, halkının karşısında törenle Baldwin'i evlat edinmiş ve onu mirasçısı ilan etmiştir (Nogenti, 1997: 44).

Bu olaydan birkaç gün sonra şehir halkı ve şehrin ileri gelenleri kendilerine adaletli davranmadığı için Toros'u bir darbe ile yönetimden indirmeyi planlamışlardır. Türklere karşı akıllıca savaşlarından dolayı Baldwin'i şehrin yöneticisi olarak seçmek istediklerini ifade etmişlerdir (Aachen, 2007: 173). Baldwin böyle bir suça iştirak etmeyeceğini söyleyerek reddetmiştir. Aachen ve Nogenti'nin yazdığına göre, Baldwin kuleye sığınmış olan Toros'u uyarmaya gitmiş, Dük, Baldwin'e hayatını kurtarması karşılığında tüm hazinelerini bağışlamıştır. Baldwin kuleyi kuşatan halka Toros'un hayatını bağışlamaları için yalvardıysa da, halk kuleden aşağı inen Toros'u öldürmüşlerdir (Aachen, 2007: 175; Nogenti, 1997: 44-45). Bu olayın ertesi günü ise Baldwin Urfa Dükü ilan edilmiştir (Nogenti, 1997: 44-45). Böylece, ailesinden unvan ya da miras alamamış bir Haçlı Prensi olan Baldwin zengin Urfa şehrinin sahibi haline gelmiştir. Henüz I. Haçlı Seferi sürerken, Antakya'da ve Urfa'da Haçlı Kontluklarının kurulması, Haçlıların hem kendi aralarında, hem de Bizans ile birlik sağlayamadıklarını göstermiştir.

SONUÇ

Papa II. Urban'ın, I. Haçlı Seferi'ni propagandasını başlatmasındaki en temel nedenlerden biri iktidarı ele geçirme arzusudur. Katolik Kilisesinin Papa VII. Gregory ile ateşlenen dünyevi hayata egemen olma arzusu, II. Urban'ın Papalığı sırasında hat safhaya ulaşmıştır. Papa II. Urban'ın din adına başlattığı ortaçağın bu büyük propaganda hareketi, Tanrı adına yüz binlerce insanın ölümüne, vahşete sebebiyet vermiş; sonraki çağlara damgasını vurmuş; Müslüman dünyasıyla Hristiyan Batı'nın arasındaki bu büyük çatışmanın hafızalara kazınan izleri aradan geçen yaklaşık bin yıla rağmen kuşaktan kuşağa günümüze kadar taşınmıştır.

Haçlıların zihin penceresinden kutsal topraklarda gördükleri Kudüs, Aziz Pavlus'un Vahiy Kitabında betimlediği, Tanrının cennetten yolladığı kutsal kenttir. Havariler nasıl batıya doğru Kudüs'ten yola çıkıp İsa'nın sözlerini yaydılarsa, Haçlılar da Havarilerin yürüdükleri yollardan geçerek, hakiki imanın, saf tapınmanın doğduğu, barışın görüntüsü Kudüs'e yürümüşlerdir.

I. Haçlı Seferi bir hac havası içinde başlamış; 15 Temmuz 1099'da Kudüs'ün alınışıyla, amacına ulaşmıştır. Tanrının krallığını kurmak üzere yola çıkan Haçlılar, Kudüs'te bir krallık kurmuşlardır. Fakat bu krallığın Tanrının krallığı olduğu şüphelidir. Kana bulan kent sokakları Haçlı kroniklerinin yazdığına göre ayak bileğine kadar Müslüman kanıyla dolmuştur. Haçlı Savaşları gerçekle kurgunun birbirine karıştığı kaygan bir düzlemde gerçekleşmiştir. Bir yanda Tanrı adına girişilen katliamlar, öbür yanda kana bulanmış giysilerini yıkadıktan sonra Kutsal Mezar Kilisesinde mutluluk gözyaşları içinde dua eden Haçlılar.

Muazzam risklerle dolu uzun ve masraflı Haçlı yolculuğuna çıkmaya insanları teşvik eden kimileri için kendi kişisel istek ya da hırsları olmakla birlikte, inandıkları ortak bir amaçları vardır: 'İsa'nın topraklarını her ne pahasına olursa olsun kurtarmak'. Kendilerinin ötesinde bir amaç, hayatlarını ya da ölümlerini yücelten bir motif: aşkınlık. Kendi küçük sıradan yaşamlarının dışına çıkıp kutsanmak; aynı hedefe yönelmiş seçilmiş bir grubun parçası olmak. Papa II. Urban'ın başlattığı I. Haçlı Seferi Propagandasının başarıya ulaşmasının asıl nedeni, içinde toplumun her kesiminden insanın kendisine yer bulabileceği ulvi bir amacın resmini çizmiş olmasıdır.

KAYNAKÇA

Aachen, A. o. (2007). *Historia Ierosolimitana*. Trans. by. Edgington, Clarendon Press, Oxford.

Aguilers, R. (2019). *Historia Francorum Qui Ceperunt Iherusalem*. Çev. Süleyman Genç. Yeditepe Yayınevi: İstanbul.

Ağaoğulları, M. A. (2011). *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*. İletişim Yayıncılık. İstanbul

Asbridge, T. (2004). *The First Crusade: A New History* Oxford: Oxford University Press, 2004)

Avalos, H. (2005). *Fighting Words: The Origins Of Religious Violence*, Prometheus Books, Iowa.

Baldwin, Marshall W. (1953). *The Mediaeval Church*, Cornell University Press: Ithaca, N.Y.

Barracough, G. (1950). *The Mediaeval Empire: Ideal and Reality*, London: G. Philip: London, UK.

Bachrach, David S. (2004). Conforming with the Rhetorical Tradition of Plausibility: Clerical Representation of Battlefield Orations against Muslims, 1080-1170 Author(s): Source: *The International History Review*, Vol. 26, No. 1 (Mar, 2004), pp. 1-19 Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/40110436> Accessed: 11-04-2019 13:20 UTC.

Barney, S. (2006). Ed. and trans. *The Etymologies of Isidore of Seville*, Cambridge University Press: Cambridge.

Becker, A. (1988). *Papst Urban II (1088-1099): Der Papst, die griechische Christenheit und der Kreuzzug*: Hiersemann.

Bisson, Thomas N. (2009). *The Crisis of the Twelfth Century: Power, Lordship, and the Origins of European Government*, Princeton University Press: Princeton.

Blake E.O. and Morris Collin (Winter 1985). "A Hermit Goes to War: Peter and the Origins of the First Crusade" *Studies in Church History* 22 (Winter 1985), 79-107

Bloch, M. (1993). *Feudal Society* (Cilt 1), New York: Routledge.

Bloch, M. (1997). *Feodal Toplum*, çev. M. Ali Kılıçbay. Opus Yayınları: Ankara.

Blumenthal, U. R. (1988). *The Investiture Controversy: Church and Monarchy from the Ninth to the Twelfth Century*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Boniface, (1976). *The Letters of Saint Boniface*. Ed. and trans. E. Emerton. New York: W. W. Norton.

Bradshaw, P. (1999). "The Influence of Jerusalem on Christian Liturgy," *Jerusalem: Its Sanctity and Centrality to Judaism, Christianity, and Islam*, ed. Lee I. Levine. New York.

Brundage, James A. (1959). Adhemar of Puy: The Bishop and His Critics
Author(s): Source: *Speculum*, Vol. 34, No. 2 (April, 1959), pp. 201-212
Published by: The University of Chicago Press on behalf of the Medieval Academy of America
Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/2853164> This content downloaded from 193.255.75.18 on Thu, 11 Apr 2019 13:08:11 UTC.

Bull, M. (1993). The Roots of Lay Enthusiasm for the First Crusade.
Source: *History*, Vol. 78, No. 254 (October 1993), pp. 353-372
Published by: Wiley
Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/24422218> Accessed: 11-04-2019 12:30 UTC.

Caen, R. (2005). *The Gesta Tancredi of Ralph of Caen: A History of the Normans on the First Crusade*, ed. and tr. Bernard S. Bachrach and David S. Bachrach. Burlington, VT: Ashgate.

Caenegem, van R. (1988). "Government, Law and Society, *The Cambridge history of medieval political thought c. 350-c. 1450*, Cambridge University Press: New York.

Cahen, C. (1940). *La Syrie Du Nord À- L'époque Des Croisades- Et La Principauté Franque D'antioche-* Institut Ffrançais de Damas Bibliothque Orientale.

Cahen, C. (2010). *Haçlılar Zamanında Doğu ve Batı.* (M. Daş, Çev.) Yeditepe Yayınları: İstanbul.

Cardini, F. (2004). *Avrupa ve İslam,* Çev: Gürol Koca, Literatür Yayınları: İstanbul.

Carnotensis, F. (2009). *Kudüs Seferi Kutsal Toprakları Kurtarmak-* İlcan Bihter Barlas- 2009. (İ. B. Barlas, Çev.) IQ Kültür Sanat Yayıncılık: İstanbul.

Chevedden, Paul E. (2017). “The Crusader World” Ed. By Adrian Boas. January 2015. The Routledge Worlds University of Texas, Austin, 10.05.2017. s. 7-53.

Comnena, A. (2000). *The Alexiad.* (E. A. Dawes, Çev.) Ontario: In parentheses Publications Byzantine Series Cambridge.

Cohn, N. (1970). *The Pursuit of the Millennium:* Revised and Expanded Edition. New York: Oxford University Press, 1970

Constable, G. (2002). *The Reformation of the Twelfth Century.* Reprint, 2002. Cambridge: Cambridge University Press.

Cowdrey, H. E. J. (1970). “The Peace and The Truce of God In The Eleventh Century”, *Past & Present*, Volume 46, Issue 1, February 1970, Pages 42–67, <https://doi.org/10.1093/past/46.1.42>

Cowdrey, H. E. J. (1970). “Pope II. Urban II.'s Preaching of The Crusade” First published: June 1970 <https://doi.org/10.1111/j.1468-229X.1970.tb02491>. *St. Edmund Hall*, Oxford

Cowdrey, H.E.J. (2002). *The Register of Pope Gregory VII, 1073-1085:* an English Translation New York: Oxford University Press.

Cowdrey, H. E. J. (2004). “Pope Gregory VII (1073–85) And The Liturgy”. Oxford University Press *Journal of Theological Studies*, NS, Vol. 55, Pt.1, April 2004

Cushing, Kathleen G. (2005). *Reform and the Papacy in the Eleventh Century: Spirituality and Social Change* Manchester: Manchester University Press.

Cushing, Kathleen G. (2008). "Age And Utility In The Gregorian Reform", *The Catholic Historical Review*- VOL. XCIV JULY, 2008 No. 3. This content downloaded from 193.255.75.18 on Fri, 11 May 2018 10:36:47 UTC <http://about.jstor.org/terms>

Dass, N. (2011). *The Deeds of The Franks and Other Jerusalem Bound Pilgrimage*. Rowman and Littlefield Publishers, Inc.

Demirkent, I. (1996). Haçlılar. *İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 14) içinde, TDV.

Demirkent, I. (1994). *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi* (1118- 1146) II. Cilt. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.

Dollarhide, S. (2010). "In the Name of Almighty God" *Gregory VII and the Investiture Controversy*. Western Oregon University.

Dawson, C. (1997). *Batının Oluşumu*, Çev: Dinç Tayanç, Dergah Yayınları: İstanbul.

Duby, G. (1995). *Ortaçağ İnsanları ve Kültürü*, İmge Kitabevi: İstanbul.

Dupront, A. "La croisade après les croisades" *La Chrétienté et l'idée de croisade*, 1959, Vol. 2. Paris: Albin Michel.

Eco, U. (2003). "Waiting for the Millennium," in *The Apocalyptic Year 1000: Religious Expectations and Social Change: 950-1050*, ed. Richard Landes, Andrew Gow, and David C. Van Meter. New York: Oxford University Press.

Erdmann, C. (1977). *The Origin of the Idea of Crusade*, New Jersey: Princeton University Press.

Falk, A. (2010). *Franks And Saracens Reality and Fantasy in the Crusades*, Karnac Books Ltd: London.

Fischer, M. (1992). Feudal Europe, 800-1300: Communal Discourse and Conflictual Practices Source: *International Organization*, Vol. 46, No. 2 (Spring, 1992), pp. 427-466 Published by: The MIT Press Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/2706859> Accessed: 27-05-2019 13: 56 UTC.

France, John. (2005). *The Crusades and the Expansion of Catholic Christendom, 1000-1714*, Routledge, ProQuest Ebook Central, Created from nku on 2018-12-12 03:48:20.

Frankopan, Peter. (2012). *The First Crusade, The Call from the East*. Cambridge, Massachusetts: the Belknap Press of Harvard University Press.

Fried, J. (2003). Landes, Gow, Van Meter- 2003- *The Apocalyptic Year 1000- Religious Expectation and Social Change, 950-1050* Edited By Richard Landes Andrew Gow David C. Van Meter. Oxford University Press: Oxford.

Gabriele, M. (2016). "From prophecy to apocalypse: the verb tenses of Jerusalem in Robert the Monk's *Historia of the First Crusade*", *Journal of Medieval History*, (42), s. 304-316. March, 17.

Francois Louis Ganshof, Francois G. (1964). *Feudalism*, trans. Philip Grierson New Harper Torchbooks: York.

Gaposchkin, M. Cecilia, (2017). *Invisible Weapons- Liturgy and the Making of Crusade Ideology*, Cornell University Press: Ithaca, New York.

Gaposchkin, C. (2014). Echoes of Victory: Liturgical and para-liturgical commemorations of the capture of Jerusalem in the West, *Journal of Medieval History*, Published online: 12 May 2014.

Gilchrist, J. (1988). The Papacy and War against the 'Saracens', 795-1216, *The International History Review* Vol. 10, No. 2 (May, 1988), pp. 174-197 Taylor & Francis, Ltd.

Glaber, R. (1989). *The Five Books of the Histories*, edited and translated by John France, (Oxford Medieval Texts) John France, Neither Bulst, Paul Reynolds, Oxford University Press.

Gowan, Donald E. (2006). *Eschatology in the Old Testament* T& T Clark: New York.

Gümüş, Tarık Tolga (2014). "Gesta Tancredi, Caen'li Ralph'ın Gözünden Türkler: Birinci Haçlı Seferi", *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 14, ss: (110-123) Mart 2014.

Hillenbrand, C. (2015). *Müslümanların Gözünden Haçlı Seferleri*, Çev: Nurettin Elhüseyni Alfa Basım Yayım Dağıtım Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti: İstanbul.

Hoffmann, (1964). *Gottesfriede und Treuga Dei*. Hartmut Stuttgart, A. Hiersemann.

Holt, P. M. *Haçlılar Çağı, 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakınoğu- Çeviri: Özden Arıkan 2003.*

Housley, N. (1985). *Crusades against Christians: Their Origins and Early Development, 1000–1216 In Crusade and Settlement*, ed. P. W. Edbury. Cardiff: University College Cardiff Press.

Johnson, (1997). *The Holy War Idea in Western and Islamic Traditions*. University Park, Pennsylvania State University Press.

Kalanasi, I. (2015). *Şam Tarihine Zeyl-I. ve II. Haçlı Seferleri Dönemi*, çev. Onur Özatağ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

Kırpık, G. (2007). Haçlı Seferlerinde “Tanrı Barışı” Müessesesi, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* Aralık 2007, Sayı:16, ss.81-90.

Kırpık, G. (2009). *Doğunun ve Batının Gözünden Haçlılar*, Selenge Yayınları: İstanbul.

Knowles, D. (1969). *Christian Monasticism*, Weidenfeld and Nicholson, London, U.K.

Krey, A. C. (1921). *The First Crusade- The Accounts of Eye-Witnesses and Participants*-Princeton University Press.

Küçüksipahioğlu, B. (2007). *Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.

Lamb, H. (2014). Öztürk, Derya, *Tanrı'nın krallığı: Kudüs yolunda Haçlılar*. Çev. D. Öztürk. EBSCO: eBook Collection (EBSCOhost) - printed on 12/13/2018 8:44 AM via Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi.

Landes, A. R. & Van Meter, G. (2003). *The Apocalyptic Year 1000: Studies in the Mutation of European Culture*, Oxford University Press.

Landes, R. & Head T. (1992). *Between Aristocracy and Heresy: Popular Participation in the Limousin Peace of God,*” in *The Peace of God, Social Violence and Religious Response in France around the Year 1000*, Ithaca: Cornell University Press.

Landes, R. (1995). *Relics Apocalypse and the Deceits of History: Ademar of Chabannes*, Cambridge: Harvard University Press.

Landes, R. (2011). *Heaven on Earth: The Varieties of Millennial Experience*, Oxford: Oxford University Press.

Le Goff, J. (2008). *Avrupa'nın Doğuşu*, Çev: M. Timuçin Binder, Literatür Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti: İstanbul.

Leyser H. (1984). *Hermits and the New Monasticism: A Study of Religious Communities in Western Europe 1000-1150*, London: Macmillan Press.

Maalouf, A. (1983). Çev. Kılıçbay, M. Ali. Jean-Claude Lattès Onk Ajans Ltd. Şti.-Telos Yayıncılık 1997.

Madden, T. F. (2014). *the Concise History of the Crusades*. Plymouth, UK: Rowman & Littlefield.

Maier, C. T. (2000). *Crusade and Ideology, Model Sermons for the Preaching of the Cross*. Cambridge University Press.

Maier, C. T. (2004). *Preaching Of The Cross-* Cambridge University Press: Cambridge.

Mann, M. (1986). *The Sources of Social Power*, vol. 1, Cambridge University Press, Cambridge.

Mastnak, T. (2002). *Crusading Peace- Christendom The Muslim World, and Western Political Order*. University of California Press, London.

McGinn, B. & Emerson K. R. (1992) *John's Apocalypse and the Apocalyptic Mentality*, Ithaca: Cornell University Press.

McNeill, William H. (1974). *The Shape of European History*, Oxford University Press: New York.

Menache, S. (1990). *The Vox Dei: Communication in the Middle Ages*. Oxford: Oxford University Press.

Mendel, Arthur P. (1992). *Vision and Violence*, MI: University of Michigan Press: Michigan.

Morisi, A. (1963). *La guerra nel pensiero cristiano dalle origini alle crociate*. Florence: Sansoni.

Morrison, Karl F. "The Two Kingdoms: Ecclesiology in Carolingian Political Thought". xvi + 298. *The Journal of Ecclesiastical History* Princeton: Princeton University Press; London: Oxford University Press, 1964.

Munro, Dana C. (1895). *II. Urban and the crusaders*. Series: Translations and reprints from the original sources of European history, vol. 1, no. 2. Philadelphia, Dept of History of the University of Pennsylvania; London, P.S. King.

Munro, Dana C. (1906). "The Speech of Pope II. Urban II. At Clermont, 1095" Source: *The American Historical Review*, Vol. 11, No. 2 (Jan, 1906), pp. 231-242 Published by: Oxford University Press on behalf of the American Historical Association Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1834642> Accessed: 01/08/2013 10:33.

Nogenti, G. (1997). *Deeds of the God's Through the Franks*. (R. Levine, Çev.) UK.

Paul, Nicholas L. (2010). A Warlord's Wisdom: Literacy and Propaganda at the Time of the First Crusade, Source: *Speculum*, Vol. 85, No. 3 (JULY 2010), pp. 534-566 Published by: The University of Chicago Press Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/27866935> Accessed: 03-04-2017 12:15 UTC

Perdios, S. V. (2012). *Peter the Hermit: Straddling the boundaries of lordship, millennialism, and heresy*, Iowa State University Ames: Iowa.

Peters, E. (1998). *The First Crusade -The Chronicle of Fulcher of Chartres and Other Source Materials*. the United States of America: University of Pennsylvania Press.

Peters, Francis E. (1985). *Jerusalem: The Holy City in the Eyes of Chroniclers, Visitors, Pilgrims, and Prophets from the Days of Abraham to the Beginnings of Modern Times*, Princeton, N.J: Princeton University Press.

Purcell, M. (1975). *Papal Crusading Policy, 1244-1291*, Leiden: Brill.

Rausch, Thomas P. (2012). *Eschatology, Liturgy, and Christology Toward Recovering an Eschatological Imagination*, Michael Glazier Book.

Robinson, I. S. (1978). *Authority and Resistance in the Investiture Contest: The Polemical Literature of the Late Eleventh Century*. Manchester: Manchester University Press.

Ruggie, J. G. (2011). *Continuity and Transformation in the World Polity: Toward a Neorealist Synthesis*, DOI: <https://doi.org/10.2307/2010273> Published online: 13 June 2011.

Runciman, S. (1991). *A History of the Crusades*. 3 vols. Harmondsworth: Penguin.

E. Sivan, E. (1966). "Le genese de la contre- croisade: un traite damasquin du debut du XII e siecle" *Journal Asiatique*.

Smith, J. R. (2009). *The First Crusade and the Idea of Crusading*. University of Pennsylvania.

Somerville, R. (2014). *The Crusade in the Councils of II. Urban II beyond Clermont*, Columbia University. Pages: pp. 89-100 <https://doi.org/10.1484/M.OUTREMER-EB.1.102318>.

Strack, G. "Pope II. Urban II and Jerusalem: a re examination of his letters on the First Crusade", *The Journal of Religious History, Literature and Culture* (2016), 2/1, s. 51-70.

Sweetenham, C. (2005). Trans. *Robert the Monk's History of the First Crusade: Historia Iherosolimitana*. Hants, England: Ashgate Publishing.

Tellenbach, G. (1993). *The Church in Western Europe from the Tenth to the Early Twelfth Centuries*. Cambridge University Press: Cambridge.

Thatcher, J. Oliver & McNeal, Holmes E. (1905). *A Source Book for Mediaeval History*, Charles Scribner's Sons: New York, Chicago, Boston.

Tierney, B. (1998). *The Middle Ages, Volume 1: Sources of Medieval History*, Fifth Edition. New York: McGraw-Hill.

Tierny, B. Kagan, D. & Williams, L. Pearce (1967). *Gregory VII- Church Reformer or World Monarch?* New York: Random House Inc.

Tellenbach G. "Church, State and Christian Society at the Time of the Investiture Contest" *MART: The Medieval Academy Reprints for Teaching*, 1991-04-01 University of Toronto Press.

Tierney, B. (1964). *The Crisis of Church and State 1050—1300*. Reprint, Toronto: University of Toronto Press, 2009.

Tyerman, C. (2007). *God's War- A New History of the Crusades*, Penguin Books: Suffolk, England.

Tyerman, C. (2011). *The Debate on the Crusades, 1099-2010*, Manchester University Press: Manchester, UK.

Tyerman, C. (2011). "Principes Et Populus" Civil Society And The First Crusade, Fletcher, R. A. Cross, Crescent and Conversion: Studies on Medieval Spain and Christendom in Memory of Richard Fletcher, edited by Simon Barton, and Peter Linehan, BRILL, 2007. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/nku/detail.action?docID=467700>. Created from nku on 2018- 12-12 03: 42:27.

Tyrensis, W. (2016). Tyrensis'in Haçlı Kroniği, Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar (I-VIII. Kitaplar). Haz. Ergin. Ayan, Ötüken Neşriyat A.Ş: İstanbul.

Wakefield, Walter L. and Evans, Austin P. (1991). *Heresies of the High Middle Ages*. Columbia University: New York.

Villey, M. (1942). "La croisade: Essai sur la formation d'une théorie juridique", *Eglise et l'Etat au Moyen Age*, 6, 1942, Vrin: Paris..

Vitalis, O. (1968). *The Ecclesiastical History of England and Normandy*, Vol. 3. Trans Thomas Forester. Reprint. New York: AMS Press, 1968.

Vismara, G. (1968). *Problemi storici e istituti giuridici della guerra altomedievale. In Ordinamenti militari in Occidente nell'alto medioevo*, Spoleto: Centro italiano di studi sull'alto medioevo.

Von Sybel, H. (1861). *The History and Literature of the Crusades. Translated by Lady Duff Gordon*. London: Chapman and Hall.

Wallace- Hadrill, J. M. (1975). *Introduction to Fredegarii Chronicorum Liber Quartus cum Continuationibus (The Fourth Book of the Chronicle of Fredegar with Its Continuations)*, London: Thomas Nelson and Sons, Early Medieval History.

Wilken, R. (1993). "Gregory VII and the Politics of the Spirit," *First thing; A Monthly Journal of Religion and Public Life*. Vol. 89, 3.

Wilken, R. (1999). "Gregory VII and the Politics of the Spirit, *First Things; A monthly Journal of Religion and Public Life*. Vol. 89, January.

Ullmann, W. (2010). *Principles of Government and Politics in the Middle Ages*, Routledge: New York.

Ullmann, W. (1972). *A Short History of the Papacy in the Middle Ages*. Methuen & Co Ltd: New York.

Williams, S. (1964). *The Gregorian Epoch: Reformation, Revolution, Reaction?* D.C. Heath and Company: Boston.